

પ્રસ્તાવના

શ્રી જોતદર્શનમા દેવતત્ત્વ, ગુરુતત્ત્વ અને ધર્મતત્ત્વ એ ત્રણ તત્ત્વ પ્રસિદ્ધ છે, તેજ ત્રણ તત્ત્વને આદરપૂર્વક આરાધવાના વિધિરૂપ શ્રી દેવેન્દ્રસૂરીશ્વરજીએ આ પ્રથમા કહેજા ત્રણ ભાષ્ય રચ્યા છે. તેમાં ચૈત્યવદન ભાષ્ય દેવતત્ત્વરૂપ છે, કારણ કે એમાં શ્રી અરિહ તદેવને વદના કરવાનો વિધિ ચોવીસ દ્વારોથી દર્શાવેલો છે. પુરવદન ભાષ્ય ગુરુતત્ત્વના સ્વરૂપવાળું છે, કારણ કે એમાં ગુરુને વદના કરવાનો વિધિ દર્શાવેલો છે અને પ્રત્યાખ્યાન ભાષ્ય ધર્મતત્ત્વરૂપ છે, કારણ કે સાધુનો સર્વવિરતિધર્મ મૂળગુણથી અને ઉત્તરગુણથી એમ બે પ્રકારનો છે. તેમાં પાંચ મહાનત તે મૂળ ગુણ ધર્મ અને પિંડવિશુદ્ધિ આદિ (આહાર વિધિ વગેરેના) અપાર તે ઉત્તરગુણ ધર્મ, તેમજ જાવકના દેશવિરતિ ધર્મમાં પણ પાંચ અગ્રણ્ય તે મૂળ ધર્મ અને નાળ ૭ તત તે ઉત્તરગુણ ધર્મ છે. ત્યાં આ પ્રત્યાખ્યાન માં મા કહેના ૧૦ પ્રકારના કાળ-પ્રત્યાખ્યાનો તે સાધુનો અને આવકનો ઉત્તર-ગુણ ધર્મ તે મા પ્રત્યાખ્યાનમાય ધર્મતત્ત્વરૂપ છે.

જનમ્યંદ્રસૂરિ એવું પણ મિશ્ર રાણાગ્રીએ આપ્યું હતું. તેમના શિષ્ય શ્રીમદ્દેવેન્દ્રસૂરિજીએ ત્રણ લાખ્યાત્મક આ ગ્રંથ રચેલા છે. ઉક્ત મહાત્માએ આ સિવાય વંદાવૃત્તિ, સારવૃત્તિદશા, કર્મગ્રંથ તપાસ્તમેષહા, સિદ્ધપંચાશિકા, શ્રાદ્ધદિનકૃત્ સૂત્ર અને વૃત્તિ, ધર્મરત્નવૃત્તિ, નવીન કર્મગ્રંથ પાંચ વૃત્તિ સહિત, સિદ્ધ ઉકાસ્ત, સુદર્શનચરિત્ર, સિરિહિસહવદ્ધમાણુ પ્રમુખ સ્તવનો વગેરે અનેક ગ્રંથો બનાવે મદદ ઉપકાર કર્યો છે, તેમને ‘વિદ્યાનંદ’ અને ‘ધર્મકીર્તિ’ ઉપાધ્યાય નામના બે શિષ્યો હતા. ઉપા. શ્રી ધર્મકીર્તિને પાછળથી સૂરિપદ મળ્યું ત્યારે તેમણે આ શ્રી ‘ધર્મધોષસૂરિ’ એવું નામ પડ્યું. તેઓ દેવેન્દ્રસૂરિની પાઠે આવ્યા. તેમણે પણ શત્રુજયાદિ તીર્થના કાવ્યો, ચોવીસ જિનસ્તુતિ, ન હી સ્તુતિ, સ્વચ્છરુદૃત-ચૈત્ય ભાષ્યની વૃત્તિ (સંધ્યાચાર નામની). વગેરે સંસ્કૃત ગ્રંથો તથા કેટલાએક ગ્રામ્ય પ્રકરણો અવચૂરિ સાથેનાં બનાવેલાં છે.

આ ગ્રંથની ત્રીજી આવૃત્તિની એક હજાર નકલ અગાઉ છપાવેલ; તે ખવાસ થઈ જતાં તેના ઉપરથી આ ચોથી આવૃત્તિ છપાવી પ્રસિદ્ધિમાં મૂકી છે. અમે ધારીએ છીએ કે આ ગ્રંથ સર્વ કોઈને વધારે ઉપકારક બનશે.

આ ગ્રંથનું યુક્ત સંગોધન વગેરેનું કાર્ય પાત્રાતાણા બ્રાંચના અધ્યાપક કુરુચંદ ગજુછોડાસ વારૈયાએ કાળજીપૂર્વક કરેલ છે.

ત્રિધિમાર્ગના અનુભવીઓને આ ગ્રંથના ભાવાર્થમાં કોઈ સ્થાને ભૂલ અથવા મિથ્યાત્વનું જગાણ તો તેઓ અમને લખીને મોકલશે એવી વિનંતિ છે કે જે પ્રસન્ન આત્મે સંધારી શકાય.

આ ગ્રંથના પ્રકાશનમાં યુક્ત આદિ જોવામાં પૂરતી કાળજી રાખવા અમે નિ. દત્તા પ્રેમદોષથી કે દષ્ટિદોષથી જે કંઈ ક્ષતિઓ અગર ત્રુટિ ૨૦ જેટલાં તે નિર્વાહને વાચકા વિનંતિ છે.

વિ. સં. ૧૯૩૩
૧૦/૧૧/૩૩

૧. યશોવિજયજી જેન સંસ્કૃત પાઠશાળા
અને
શ્રી જેન એવરુકર મંડળ
મદ્રાસ

तिन्नि^१ निसीही^२ तिन्नि^३ उ^४ पयाहिणा^५ तिन्नि^६ चेव^७ य^८ पणा^९मा ।
 ति^{१०}विहा^{११} पूया^{१२} य^{१३} तहा^{१४} अवत्य-तिय-भावनं^{१५} चेव^{१६} ॥६॥

ति-दि^{१७}सि-नि^{१८}रिक्खण-वि^{१९}रई^{२०} पय-भूमि-पमज्जणं^{२१} च^{२२} तिकू^{२३}खु^{२४} ।
 वन्ना^{२५}ऽऽह-ति^{२६}यं^{२७} मुद्दा-ति^{२८}यं^{२९} च^{३०} ति^{३१}विहं^{३२} च^{३३} पणिहाणं^{३४} ॥७॥

घर-जि^{३५}णहर-जि^{३६}णपूआ-वा^{३७}वारच्चायओ^{३८} नि^{३९}सीहि-ति^{४०}गं ।
 अग्ग^{४१}द्वारे^{४२} मज्जे^{४३} तइया^{४४} चिइ-वं^{४५}दणा-समए^{४६} ॥८॥

अंजलि-वट्ठो^{४७} अट्ठोणओ^{४८} अं^{४९} पंचंगओ^{५०} अं^{५१} ति-पणा^{५२}म^{५३} ।
 मच्चन्य^{५४} वा^{५५} ति^{५६}वारं^{५७} सि^{५८}राइ-नमणे^{५९} पणा^{६०}म-ति^{६१}यं^{६२} ॥९॥

अंग-ज्जग-भाव-भेया^{६३}. पुप्फाहारथुईहि^{६४} पूय-ति^{६५}गं ।
 पंचुराग^{६६} अट्ठोवयाग^{६७} मच्चोवयाग^{६८} वा^{६९} ॥१०॥

अविज्ज अत्थं-ति^{७०}यं^{७१} सिद्धं^{७२} पयं^{७३} न्व-रहिअत्तं ।
 अत्थं-अविज्जं^{७४} सिद्धं^{७५} चेव^{७६} नम्मन्वो^{७७} ॥११॥

૧. દશત્રિક:

ત્રણ નિસીદિ: ત્રણ પ્રદક્ષિણા: ત્રણ પ્રણામો: ત્રણ પ્રકારની પૂજા: અને ત્રણ અવરથાની ભાવના: ॥૬॥

ત્રણ દિશા તરફ જોવાનો ત્યાગ: ત્રણ વાર પગ નીચેની જમીનનું પ્રમાર્જન: વર્ણુ વિગેરે ત્રણ: ત્રણ મુદ્રા: અને ત્રણ પ્રકારનું પ્રણિધાન: ॥૭॥

૨. ત્રણ નિસીદિઓ

મુખ્ય બારણે: વચમાં: અને ત્રીજી ચૈત્યવદન વખતે: [અનુક્રમે] ઘરની: જિનમદિરની: અને [દ્રવ્ય] જિન-પૂજની: પ્રવૃત્તિના ત્યાગને આશ્રયીને ત્રણ નિસીદિઓ [ધાય છે.] ॥૮॥

૩ પ્રણામત્રિક

અંજલિબદ્ધ: અર્ધાવનત: અને પંચાંગ: એ ત્રણ પ્રણામો: અથવા-દરેક દેકાણે ત્રણવાર મસ્તક વિગેરે [અંગો] નમાવવાથી ત્રણ પ્રણામો [ધાય છે]. ॥૯॥

૪. પૂજત્રિક

અંગ: અગ્ર: અને ભાવના ભેદે, પુષ્પ: આહાર: અને સ્તુતિ:એ, પ્રદીપ્તિ ત્રણ પૂજા: અથવા વચાપચારી: અર્ધાષ્ટચારી: અને સર્વોપચારી: [એ ત્રણ પૂજા]. ॥૧૦॥

૫. અવરથાત્રિક

પિંડ: પદ્મ: અને દ્વિગલિત: એ ત્રણ અવરથા ભાવના: અને સ્વપચ્ચ, ઉદલિત: અને નિલિત: એના અર્થ છે. ॥૧૧॥

न्हवण^३च्चगेहिं^३ छउमत्थ^३-वत्थ^३पडिहारगेहिं^३ केवलियं^४ ।

पलियं^७कुस्सग्गेहि^६ अ जिणस्स^६ भाविज्ज^६ सिद्धत्तं^८ ॥१२॥

उड्ढा-ऽहोतिरिआणं^२ तिदिसाण^५ निरिक्खणं^६ चइज्जहवां^८ ।

पच्छिम-दाहिण^५-वामाण^५ जिण^५-मुह-न्नत्थ-दिट्ठि-जुओ ॥१३॥

वन्त-तियं^१ वन्तत्था-ऽऽलं^५वणमालं^५वणं^५ तु पडिमाई^३ ।

जोग-जिण-मुत्त-मुत्ती-मुद्दा-भेएण^३ मुद्द-तियं^३ ॥१४॥

अन्नुअंतरिअंगुलि-कोसा-ऽआरंहिं^५ दोहिं^५ हत्थेहिं^५ ।

मिट्ठेवाणि^३ कुपर-मंठिणिं^६ तह^६ जोग-मुद्दत्ति ॥१५॥

वत्तं^३ अंगुलाडं^३ पुग्गो^३ ऊणाडं^३ जत्थ पच्छिमओ^३ ।

पत्तं^३ उम्मग्गो^३ पत्तो^३ पुग्गो^३ दोड जिण-मुद्दा ॥१६॥

मुत्त-वत्तं^३ मुद्दा जत्थ गत्तो^३ दोवि गत्तिओ^३ हत्था^३ ।

वे पुग्गो^३ निराड-अम्म^३ लग्गा^३ अन्नं^३ अल्लगत्ति ॥१७॥

જિનેશ્વર ભગવંતના સ્નાનઃ અને પૂજાઃ વડે છન્નરથ
અવસ્થાઃ પ્રાપ્તિહાર્યો વડે કેવળિપાણુઃ પર્યંકાસનઃ તથા
કાઉરસંગાઃ વડે સિદ્ધપાણુઃ ભાવયુઃ ॥૧૨॥

૬. દિશિ-નિરીક્ષણ વર્જન-ત્રિક

જિનેશ્વર ભગવંતના મુખ ઉપર સ્થાપિત દૃષ્ટિવાળા
થઈને ઉપરઃ નીચેઃ અને આજુબાજુઃ અથવા-પાછળઃ
જમણીઃ અને ડાબીઃ (એ) ત્રણ દિશાઓ તરફ જોવાનો
ત્યાગ કરવો. ॥૧૩॥

૭. વર્ણાદિ-ત્રિક અને મુદ્રાત્રિક

અક્ષર (શબ્દ)ઃ અને અર્થઃ તથા પ્રતિમા વર્ગરેતુ
આલંબનઃ એ વર્ણાદિ આલંબનત્રિક છે.

અને યોગમુદ્રાઃ જિનમુદ્રાઃ ને મુક્તાશક્તિ મુદ્રાઃ એ
બેદ વડે મુદ્રાત્રિક છે. ॥૧૪॥

યોગમુદ્રા

પરસ્પરના આત્માઓમાં આંગળીથી ગોઠવી રોડાના
આકારે બનાવી પેટ ઉપર કોણી રાખેલા. બે હાથ વડે
ધ્રંવેલા આકારવાળી મુદ્રા. તે-યોગમુદ્રા છે. ॥૧૫॥

જિનમુદ્રાઃ

અને તેઓ પગલું અતઃઆગળ-પ્રાર આગળઃ અને
પાછળ કદમ ગેહલઃ હોય. તે-જિનમુદ્રા. ॥૧૬॥

મુક્તાશક્તિમુદ્રા

તેઓ. મરણ પહેલે પ હાથ સર્જિત મુદ્રા અને તે
વડે મુક્તિ મેળવેલા મુદ્રા હોય. તે-મુક્તાશક્તિમુદ્રા. ॥૧૭॥

अन्ने^१ विंति^३ इगेणं^३ सक-त्थएणं^४, जहन्न-वंदणया^{१२} ।
तद्ग-तिगेण^६ मज्झा^७ उकोसा^{११} चउहि^८ पंचहि^{१०} वा^९ ॥२४॥

पणिवाओ^७ पंचंगो^१ दो^१ जाणू^३ कर-दुगुत्तमंगं^४ च^४ ।
मुमहत्थ-नमुकारा^{१३} इग^{१४} दुग^८ तिग^७ जाव^{१०} अट्ठ-सयं^{११} ॥२५॥

अट्ठ-मट्ठि^१ अट्ठवीमा^३ नव-नउय-सयं^८ च^८ दु-सय-सग-नउआ^४ ।
दो-गुणतीस^१ दुमट्ठा^४ दु-सोल^८ अट्ठ-नउअ-सय^{१०} दु-वन्न-
सयं^{१२} ॥२६॥

इय^१ नवकार-व्यमासमण-इरिय-सक-त्थयाऽऽइ-दंडेसु^३ ।
पणिवाणेषु^३ अ^३ अ-दुल-त्त-वन्न^४ सोल-सय-सीयाला^{१०} ॥२७॥

नव वर्त्तम^१ तिर्त्तमा^३ तिचत्त^३ अट्ठवीमं^१ सोल^७ वीस^७ पयां^{१०} ।
मंगल-उग्गिया-मत्त-व्यका-उमुं^३ गगमीह-मयं^३ ॥ २८ ॥

अट्ठ-वट्ठि^१ य^३ अट्ठवीमं^१ सोल^७ य^{११} वीमा^{११} वीमामा^{११} ।
जम्मो^१ मंगल^३ उग्गिया^३ मत्त-व्यका-उउमुं^३ मग-नउह^३ ॥२९॥

તેમાં મતાન્તર
બીજા આચાર્ય ભગવંતો કહે છે કે—“એક નમુત્યુણું
વડે જ્યન્યઃ જો કે ત્રણુઃ વડે મધ્યમઃ અને ચારઃ કે
પાંચઃ વડે ઉત્કૃષ્ટઃ [ચૈત્ય] વંદના થાય છે. ૥૨૪૥

૬. ૫૦-ચાહ્ન પ્રણિપાતઃ
જો ધુંટણુઃ જો હાથઃ ને મસ્તકઃ એ પાંચ અંગે
પ્રણિપાત—નમસ્કાર થાય છે.

૭. સ્તુતિ
એકઃ જોઃ ત્રણુઃથી માલીને ઠેઠ એકસો આઠઃ સુધીનાઃ
ઉત્તમઃ અને વશાળઃ અર્થોથી ભરેલા શ્લોકોઃ—કલીઓ
વડે [સ્તુતિ કરીને] નમસ્કારો થાય છે. ૥૨૫૥

૮. કુલ અક્ષરો
અડસટઠઃ અડઢાવીસઃ એકસો નવાળુઃ જસો સત્તાળુઃ
જસો આગાળુત્રીસઃ જસો સાઠઃ જસો સોળઃ એકસો
અડઢાળુઃ એકસો બાવનઃ ૥૨૬૥

એ પ્રમાણેઃ—નવકારઃ જમાસમાળુઃ દરિયાવહિયઃ અને
સમસ્તવઃ વિગેરે ૬૮કોમાંઃ અને પ્રણિધાનોમાંઃ સર્વ
મળી બીહવાર નહિ બોલાયેલા સોળસો સુડતાળીસ
[અક્ષરો છે.] ૥૨૭૥

૯. કુલ-પદો
મગળગુરુત—નવકારઃ દરિયાગર્હિયઃ ને સમસ્તવઃ વિગેરેઃ
[અગુરુત] નવઃ જુત્રીનઃ તેત્રીનઃ તેત્રાલીનઃ અગુરુત
સોળઃ ને વીસ [અર્થે] મળી એકસો ૬૮ પદો [પદો ને
૥૨૮૥

૧૦. કુલ અર્થાર્થો
મગળગુરુત—નવકારઃ દરિયાગર્હિયઃ ને સમસ્તવઃ વિગેરેઃ
[અગુરુત] નવઃ જુત્રીનઃ તેત્રીનઃ તેત્રાલીનઃ અગુરુત
સોળઃ ને વીસ [અર્થે] મળી એકસો ૬૮ અર્થાર્થો [અર્થાર્થો ને
૥૨૯૥

वन्त^३ट्ठ^२-सट्ठि^५ नव^६ पय^१ नव^७-कारे अट्ठ^८ संपया^९ तत्थ^{१०} ।
सग^६ संपय^{१०} पय-तुल्ला^{११}, सतरक्खर^{१२} अट्ठमी^{१३} दु-पया ॥३०॥

“नव^१क्खरट्ठमी^२ दुपय^४ छट्ठी^३” इत्यन्ये
पणिवाय^१ अक्खराइं^२ अट्ठावीसं^३ तहा^४ य^५ इरियाए^५ ।
नवनउयमक्खरसयं^१ दु-तीस-पय^७ संपया^{१०} अट्ठ^८ ॥३१॥

दुग^१ दुग^२ इग^३ चउ^४ इग^५ पण^६ इगार^७ छग^८ इरियसंपयाऽऽइ-प^{१०}
इच्छा^{११} इरि^{१२} गम^{१३} पाणा^{१४} जे^{१५} मे^{१६} एगिदि^{१७} अभि^{१८} तस्स ॥३२॥

अब्भुवगमो^१ निमित्तं^२ ओह^३-यर-हेउ-संगहे^४ पंच^५ ।
जीव-विगहण-पटिकमणभेयओ^१ तिन्नि^२ चूलाए^३ ॥३३॥

दु^१ ति^२ चउ^३ पय^४ पय^५ पण^६ दु^७ चउ^८ ति^९ पय^{१०} सक्कन्थ^{११} ।
संपयाऽऽइ-पया^१ ।

नन्द^१ आउम^२ पृग्गिओ^३ लोणु^४ अभय^५ धम्म-अप^६ जिण^७ मच्चं^८ ॥३४॥

એક એક સૂત્રમાં અક્ષરો પદો અને સંપદાઓ:

તવકારમાં—અક્ષરો: અડસઠ: પદો:—તવ: ને સંપદાઓ

આઠ: છે. તેમાં—સાત સંપદાઓ પદ પ્રમાણે છે. અને સત્તર અક્ષરોવાળી આઠમી સંપદા બે પદોવાળી છે. ॥૩૦॥

[પરંતુ] આઠમી સંપદા ત્રણ અક્ષરોવાળી: ને છટ્ટી સંપદા બે પદોવાળી: છે [એમ બીજા આચાર્ય ભગવંતો કહે છે.]

પ્રણિપાત તથા ઇશ્યાવલિયં સૂત્રમાં—

પ્રણિપાતમાં અક્ષરો: અટ્ટદાવીસ તથા—ઈશ્યાવલિયંમાં એકસો ત્રણ અક્ષરો: બત્રીસ—પદો: ને સંપદા—આઠ: છે. ॥૩૧॥

તેની સંપદાઓનાં આદિ પદો

ઈશ્યાવલિયમાં—એ: બે: એક: ચાર: એક: પાંચ: અગિયાર: અને છ:પદો સંપદાઓમાં છે. આદિપદો ઇન્દ્રાકારણ: ઇશ્યાવલિયાંચ: ગમણાગમણે:પાણક્રમણે: જે મે છવા વિરાહિયા: અગિરિયા: અભિહયા: ને તસ્મિં ઉત્તરીકરણેનું ॥૩૨॥

સંપદાઓનાં નામો

અભ્યુપગમં નિમિત્ત: આધ—સામાન્યહેતુ વિદ્યારહેતુ: અને અગ્રહ: એ પાંચ: અને છવા વિરાધના: અને પ્રતિધમાણ: એ હેતુ—સામાન્યી સ્વલિકાગ્રા સજ્જે. ॥૩૩॥

સકલ્લવમાં

બે: ત્રણ: ચાર: પાંચ: બે: ચાર: અને ત્રણ: પદો ને, સામાન્યતાં સંપદાઓનાં આદિ પદો—અભ્યુપગમ: અગ્રહ: વિરાધના: નિમિત્ત: ॥૩૪॥ તેમજ અભ્યુપગમ: અગ્રહ: પ્રતિધમાણ: આપરિહિત સ્વલિકાગ્રા સજ્જે ને નિમિત્ત: ॥૩૫॥

थो^१अ^२व-संपया औ^३ह-इ^४यरहेउवऔग तद्वेऊ ।

सविसे^५सुवओग सरू^६वहेऊ निदसम^७फल य^८ भुक्से^९ ॥३६॥

दो-सग-नउया वना^३ नव^४ संपय^५ पय^६ तितीस^७ सक-थए^८

चेइयथय^९दुसंपय^{१०} तिचत्तपय^{११} वन^{१२} दुसयगुण^{१३}तीसा ॥३६॥

दु^२ ल^३ मग^४ नव^५ तिय^६ ल^७ चउ^८ लणय^९ चिइसंपया^{१०} पया^{११} पढम^{१२}

अग्निं^{१३} वंदण^{१४} सद्धा^{१५} अन्न^{१६} सुहुम^{१७} एव^{१८} जा^{१९} ताव^{२०} ॥३७॥

अचुदगमो^१ निमित्तं^२ हेऊ^३ इग^४-वहुवयंत-आगारा ।

आगंतुग-आगाग^५ उस्मंगावहि^६ सरू^७वहेऊ ॥३८॥

ममयगउमु^१ मंय^२ पयमम^३ अडवीम^४ मौल^५ वीस^६ कमा^७ ।

मदगमम दो-मद-द-म-मौल-द-नउअ-मयं ॥ ३९ ॥

पणिहाणि^१ दुवन्तसयं^२ क्रमेण^३ संग-ति-चउवीस-तितीसा।
गुणतीस^४ अष्टावीसा^५ चउतीसिग-तीस-चार^६ गुरुवन्ना ॥ ४० ॥

पण^७ दंडा^८ सकल्यय^९ चेइय^{१०} नाम^{११} सुअ^{१२} सिद्धय^{१३} इत्थ^{१४} ।
दो^{१५} इग^{१६} दो^{१७} दो^{१८} पंच^{१९} य^{२०} अहिगारा^{२१} वारस^{२२} क्रमेण^{२३} ॥ ४१ ॥

नमु^{२४} जेय^{२५} अ^{२६} अरिहं^{२७} लोग^{२८} सव्व^{२९} पुक्खं^{३०} तमं^{३१} सिद्ध^{३२} जो^{३३} देवा^{३४} ।
उज्जि^{३५} चत्ता^{३६} वेयावच्चग^{३७} अहिगार-पढम-पया ॥ ४२ ॥

पढमहिगारे^{३८} वंदे^{३९} भाव-जिणे^{४०} वीयअंमि^{४१} दव्व-जिणे^{४२} ।
इग-चेइय-ठवण-जिणे^{४३} तइय^{४४} चउत्थंमि^{४५} नाम-जिणे ॥ ४३ ॥

विहंगम-ठवण-जिणे^{४६} पुणं^{४७} पंचमंग^{४८}, विहंगमाण-जिणे^{४९} छट्ठं^{५०}
मणं^{५१} सुअ-जिणे^{५२} अट्ठमंग^{५३} मत्त-मिट्ठ-थुटे ॥ ४४ ॥

[૧૭]

ત્રણ પ્રણિધાનોમાં —

પ્રણિધાનોમાં—એકસોબાવન [અક્ષર] છે.

ગુરુ એટલે જોડેલા અક્ષરો—

અનુક્રમે—સાત: ત્રણ: ચોવીસ: તેત્રીસ. ઓગણત્રીસ.

અઠ્યાવીસ: ચોત્રીસ: એકત્રીસ: અને બાર: ગુરુ—જોડેલા
અક્ષરો—વ્યજનો છે ॥ ૮૦ ॥

૧૧. પાંચ દંડક. અને ૧૨. આધિકારો.—

અહિં—શકસ્તવ: ચૈત્યસ્તવ: નામસ્તવ: ત્રુતસ્તવ:
સિદ્ધસ્તવ: એ પાંચ દંડક છે. (તેમાં) અનુક્રમે જો: એક:
જો: જો: અને પાંચ: (એમ) બાર આધિકારો છે. ॥ ૮૧ ॥

૧૨. આધિકારની સર્યાદા

એ આધિકારોનાં પહેલાં પદો—નામુ: જો અ ન્યઃ:
અશિદ્ધ: લોગસ્ત: સવ્યલોચ્ચ: પુદ્ગલસ્ત: તમતિમિ:
સિદ્ધાણું પુદ્ધાણું: જો દેવાણુ: ઉલ્લિજત: ચત્તારિ: ને
વેવાવચ્ચગ: ॥ ૮૨ ॥

तिथ्या-ऽहिब-वीर-थुई नवमे दसमे य उज्जयंत-थुई ।
अद्वावाइ इगदसि सुदिहि-सुर-समरणा चरिमे ॥४५॥

नव अहिगारा इह ललिय-वित्थरा-वित्तिमाइ-अणुसारा ।
तिनि मुअ-परंपरया वीओ दसमो इगारसमो ॥४६॥

आवरमय-चुन्नीए जं भणियं "सेसया जहिच्छाए" ।
तेणं उज्जिता-ऽऽइ वि अहिगारा सुअ-मया चैव ॥४७॥

वीओ मुअत्थयाई (इ)अत्थओ वन्निओ तहि चैव ।
मकययंते पढिओ दव्वारिह-वसरि पयड्ढथो ॥४८॥

अमठाड-नणवज्जे गीअत्थ अवारयंति मज्झत्था ।
"आदग्गविहू आण"-त्ति वणओ सुवहु मन्नंति ॥४९॥

नव वंरि ज्जज्जिन-मुणि-मुय-मिट्ठा इह. मुगं य मरणिज्जा
नव विण. नान-ठ (इ)मग-दव्व-भाव-जिण-भणणं ॥५०॥

नाम-जिणा जिण-नामा ठवण-जिणा पुण जिणिंद-पडि-
माओ ।

द्वजिणा जिण-जीवा भवजिणा समवसरणत्था ॥५१॥

अहिगंय-जिण पढमं-थुई वीयां सव्वाण तइय नाणस
वेयावच्च-गराणं उवओमत्थं चउत्थं-थुई ॥५२॥

पाव-खवणत्थ इरियाइ वंदण-व्वत्तियाइ छ निमित्ता^५
पवयण-भुर-सरणत्थं उस्सग्गो इय निमित्तट्ठ ॥५॥

चउ तस्य उत्तरीकरण-पमुह सद्भाइया यं पणं हेउ
वेयावजगरत्ताइ तिनि इअ हेउ वारसगं ॥५४

अ^१न^२य^३ग^४ड व^५ग्म अ^६ग^७रा ग^८व^९मा^{१०}ह^{११}या च^{१२}उ^{१३}रो ।

अग्रे पण्डित-विद्वज्-बाले-शोभाइ हकी ॐ ॥५॥

मोक्षं लब्धं सर्वं सत्यं ही निअल मयं गि गवर्णिण

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥५॥

विष्णुः सत्यं वदति: तेनानि चतुर्वज्रं वापि उन्मथयते ।

॥ ५० ॥

ચાર પ્રકારના જિનેશ્વરોનું સ્વરૂપ.

૧૧ જિનેશ્વર ભગવંતનું નામ, તે-નામ જિનેશ્વરઃ અને શ્રીજિનેન્દ્ર
ભગવંતોની પ્રતિમાઓ, તે-સ્થાપના જિનેશ્વરઃ શ્રીજિનેશ્વર ભગ-
વંતોના [પહેલાંની અને પછીની અવસ્થાવાળા] હોયો, તે-દ્રવ્ય
જિનેશ્વરઃ અને સમવસરણમાં બેઠેલા પ્રભુ, તે-ભાવજિનેશ્વરો. ૥૫૧

૧૬. ચાર રતુનિઓ :

૧૬ પહેલી થોય અમુ કએક ખાસ જિનેશ્વર ભગવંતનીઃ બીજી
સર્વ જિનેશ્વરોનીઃ ત્રીજી જ્ઞાનનીઃ અને ચોથી થોય ધૈયાવૃત્ત્ય
કરનાર શાસનદેવોના ઉપયોગ માંડનીઃ છે. ૥૫૨

૧૭. આઠ નિમિત્તો :

૧૭ પાપ બપાવવા માટે ઈશિયાવહિયં, વંદાગુવત્તિયાએ વગેરે
છ નિમિત્તો. અને શાસનદેવને સંભારવા માટે કાઠિરસળા. એ
આઠ નિમિત્ત છે ૥૫૩

૧૮. બાર હેતુઓ

તન્સહિત્તરીઃ વગેરે બારઃ સહાએ વગેરે પાંચ અને વેળાવચ્ચ-
ગરાણું વગેરે ત્રણઃ એ પ્રમાણે બાર હેતુઓ છે. ૥૫૪

૧૯ બાર અથવા સોળ આચારો :

અન્નત્પ્રાપ્તિસિંગણું વગેરે બાર આચારોઃ અન્નદેવતાનાં હિ
વગેરે બાર આચારો. તે આચારોનાં પંચેન્દ્રિયની આદર જિનનાં
અચીનતાં ચાલદેવતાની અલ્પતાનાં અને સર્વવેદનાં ૥૫૫

इरि-उस्सग्ग-पमाणं^१ पण-वोसुस्सासं^२ अट्ठ सैसेसु^३ ।
गंभीर-महुर-सदं^४ महत्थ-जुत्तं^५ हवइ थुत्तं^६ ॥५८॥

पडिकमणे^१ चेइय-जिमण-चरम-पडिकमण-सुअण-पडिओ^२
चिइ-वंदण^३ इय जइणो सत्त^४ उ वेला^५ अहोरत्ते^६ ॥५९॥

पडिकमओ^१ गिहिणोवि^२ हु सग-वेला^३ पंच-वेल इयरस^४
प्रआमु^५ ति-संझामु^६ अ होइ^७ ति-वेला^८ जहन्नेणं^९ ॥६०॥

तंवाळ^१ पाण^२ भोयणुवाणह^३ मेहुन्न सुअण^४ निट्ठवणं^५ ।
मुत्तुन्वारं^६ जूअं^७ वज्जे^८ जिण-नाह-जगईए^९ ॥६१॥

डोमि नमुक्काग^१ नमुत्थुणग्गिहंत-थुइ-लोग-सव्व-थुइ-पुक्ख^२ ।
थुइ-मिद्धा-चेया-थुइ-नमुत्थु-जावंति-थय-जयवी^३ ॥६२॥

मग्गे-वि-निट्ठं पदं जा वंदण मेग देव ।

इरि-तिर-मिद्धं पग्ग-पदं पावट ल्हं मा ॥६३॥

[૨૩]

૨૧. કાઉરસગ્ગનું પ્રમાણ

દરિયાવહિયેના કાઉરસગ્ગનું પ્રમાણ—પચ્ચીસ શ્વાસોચ્છવાસઃ
અને બાકીના કાઉરસગ્ગોમાં આઠઃ શ્વાસોચ્છવાસનું પ્રમાણ.

૨૨. સ્તવનના ગુણો

સ્તવન—ગંભીર આશયવાળું; મધુર શબ્દોવાળું; અને વિશાળ
ભાવાર્થવાળું હોવું જોઈએ. ॥૫૮॥

૨૩. સાત ચૈત્યવંદના

પ્રતિક્રમાણ વખતેઃ દેહરાસરમાંઃ ગોચરી વખતેઃ હૃદયા
પ્રદરમાંઃ પ્રતિક્રમાણમાંઃ સૂવાના સમયેઃ ને જાગવાના સમયેઃ એ
પ્રમાણે સુનિમહારાજને એક દિવસરાતમાં સાત વેળા ચૈત્યવંદન
કરવાનું હોય છે. ॥૫૯॥

આવકને ચૈત્યવંદન ક્યારે કરવા

પ્રતિક્રમાણ કરતા ગૃહસ્થને પાણી સાત વખત, ખીત્તને પાંચ
વખત, અને જઘન્યથી ત્રણ સધ્યાકાળની ત્રણ પૂર્ણિમામાં ત્રણ
વેળા હોય જ. ॥ ૬૦ ॥

૨૪. દમ આપાતના

દમી જિંનેશ્વરના દેહરાસરની જગતીમા પાનના પાત્રી બાવં,
પાણી પીવં, ભાજન કરવું, પગરખાં પહેરી નાખવાં, સ્ત્રીસગ
કરવાં, સૂઈ જવું, યુદ્ધ કરવું, પેસાણ કરવાં, બાઈ કરવું, જુગાર
કરવું એ ન કરવા. ॥૬૧॥

श्री-गुरु-वन्दन-भाष्यम्

गुरु-वन्दनमहं ति^१विहं तं^३ फिट्टा^५ छोम^७ वारसांऽऽवत्तं ।
शिर-नमणाइमु^१ पढमं पुण्ण-खमा-सुमण-दुगि^{१०} वीअं ॥१॥

जह दओ रायाणं नमिउ कज्जं निवेइउं पच्छा ।
विमज्जिआ वि वंदिय गच्छइ, एमेव इत्थ दुगं ॥२॥

आयाग्म्म उ मूलं विणओ, सा गुणवओ य पडिवत्ती, ।
सा य विविदणओ, विही इमो वारसावेत्त ॥३॥

तइयं तु लुदण-दुगे तत्थ मिहो अइमं सयल-संधे ।
वीयं तु दंमणीणं य पयट्ठियाणं च तइयं तु ॥४॥

वन्दन-विट्-विट्कम्मं पृथा-कम्मं च विणय-कम्मं च ।
आय्मं कम्मं व ? कम्मं वावि ? काद्व ? कट्-खुत्तो ? ॥५॥

कट्-खुत्तो ? कट्-विट् ? कट्-वि व आय्मणं पग्गिमुद्धं ? ।
कट्-खुत्तो-विट्कम्मं विट्-कम्मं कीमं कीगट् वा ? ॥६॥

ગુરુવંદન ભાષ્ય

અન્ય સંબંધ : વંદનના પ્રકાર

હવે ગુરુવંદન. તે ત્રણ પ્રકારે છે: તે કિટ્ટા: છોભ: અને દ્વાદશાવર્ત: પહેલું છોભ મરતક નમાવવા વગેરેથી: અને બીજું: સપ્તાર્ગુ જે અમાસમાળ દેવાથી. ૥૧૥

જે વંદનનું કારણ

જેમ, દૂત રાત્રીએને નમસ્કાર કરી, પછી કાર્ય નિવેદન કરે, પછી વિસર્જન કરાયા પછી પાણુ નમસ્કાર કરીને તપ છે. જે, પ્રમાણે જ અહિં જે [અમાસમાળ દેવાય છે.] ૥૨૥

વંદનની આવશ્યકતા

આચારનું મૂળ નો વિનય છે. તે ગુણવાનની ભક્તિ જે, તે [ભક્તિ] વિધિપૂર્વક વંદના કરવાથી થાય છે. અને જે વિધિ: દ્વાદશાવર્ત વંદનમાં છે. ૥૩૥

पण-नामपणा-^१ऽऽहरणा^२ अ-जुग्ग-पण^३जुग्ग-पण^४चउअ-दाया^५
^७चउ-दाय पण^८-निसेहा^९ चउ अ-णिसेह-^{१०}ऽट्ट-कारण्या ॥७॥

आवस्सय^{११} मुहणं^{१२}तय-तणु-पेह^{१३}-पणीस दोस-वत्तीसा^{१४} ।
^{१५}छ गुण गुरु-ठवण^{१६} दुग्गह^{१७} दु-छवीस^{१८}स्खर गुरु-पणीसा^{१९} ॥८॥

पय^{२०} अड-वन्न^{२१} छ-टाणा^{२२} छ-ग्गुरु-वणणा^{२३} असायण-ति^{२४}-त्तीसं ।
^{२५}दुविही^{२६} दु-वीस^{२७}-दारेहिं चउ-सया-वाणउइ^{२८} टाणा ॥९॥

वंदणयं चिह-कम्मं^१ किह-कम्मं^२ पृअ-कम्मं^३ विणय-कम्मं^४ ।
 गुणवंदण-पण-नामा^५ दब्बे भावे^६ दुहोहेण^७ [दुहाहरणा] ॥१०॥

मीअद^१ मुदुदण^२ वीर-कल्ल^३ मेवगे-दु पाळण^४ मवे ।
 विअ^५ विअ^६ विअ^७ विअ^८ दब्बे-भावेहिं ॥११॥

पास^३त्थो ओस^३न्नो कुसील^४ संसत्त^५ओ अहा^६-च्छंदो ।
दुग^१-दुग-ति-दुणेग-विहा अ-व^७दणिज्जा जिण^८-मयंमि ॥१२॥

आयरिय उवज्झाए पव^३त्ति थेरे तहेव^५ रायणिए ।
किइ^{१०}-कम्म-निज्जर^{११}ऽट्ठा कायव्व^{१२}मिमेसि प^{१३}चण्हं ॥१३॥

माय^१-पिय-जिट्ठ-भाया ओमावि^३ तहेव^५ सव्व^{१०}-रायणिए ।
किइ-कम्मं न कारिज्जा चउ^{१२} समणाई कुण^{१३}ंति पुणो^{१४} ॥१४॥

विक्खित्त^१ पराहुत्त^३ अ पमत्ते मा कयाइ^{१०} वंदिज्जा ।
आहारं नीहारं कुणमाणे काउ-कामे य ॥१५॥

पमेत्ते आप्पेण-त्थे अ उवसंते उवट्ठिए ।
अदुत्तविम मेहावी किइ-कम्मं पउजइ ॥१६॥

निज्जग्गं मज्झाग ताउम्मग्गा-ज्वर ह-पाहुणए ।
अदुत्तविम मेहावी उन्नमउट्ठे य वंदणं ॥१७॥

दोऽवणयमहा-जायं आवत्ता वार चउ-सिर ति-गुत्तं ।
दुपवेसिग-निक्खमणं पण-वीसा-ऽऽवसयकिइ-कम्मे ॥१८॥

किइ-कम्भं पि कुणंतो न होइ किइ-कम्म-निज्जरा-भागी ।
पण-वीसामन्नयरं साहू ठाणं विराहंतो ॥१९॥

दिट्ठि-पडिलेह एगा छ उड्ढ पफोड तिग-तिगंतरिया ।
अक्खोड पमज्जणया नव नव सुहपत्ति पण-वीसा ॥२०॥

पायहिणेण तिय तिय वामेयर-चाहु-सीस-भुह-हियए
अंसुडढाहो पिट्ठे चउ छपय देह-पण-वीसा ॥२१॥

आवस्सणसु जह जह कुणइ पयत्तं अ-हीणमइरित्तं ।
ति-विह-करणोवउत्तो तह तह से निज्जरा होइ ॥२२॥

दाम अणादिय थडिदिय पविद्ध परिपिट्ठियं च टोल-गइ ।
अंकुम कल्लम-रिगिय मच्छुल्लवत्तं मण-पउट्टं ॥२३॥

वेद-वद भयंतं भयं गारव मित्त कारणा तिनं ।
पउत्ता न न्द नज्जिय मढ हीलिय विपलिउचियं ॥२४॥

૧૦ દ્વાદશાવર્ત વંદનના આવશ્યકતા : ૨૫

દ્વાદશાવર્ત વંદનમાં—જે અવતતઃ એક યથાત્મન મુદ્રાઃ ચાર
અવર્તઃ ચાર શીર્ષ નમનઃ ત્રાણુ ગુપ્તિઃ જે વાર પ્રવેશ અને એકવાર
હાર નિકળવુંઃ એ પચીસ આવશ્યક છે. ૥૧૮૥

૫. આવઃયક જરાજર ન સાચવવાથી વિરાધના થાય છે.

વંદન કરવા છતાં આધુ એ પચીસમાંના કોઈ એક આવ-
હની પણ વિરાધના કરે. તો વંદનક્રિયાથી થતી કર્મની
પ્રતિભા જાણીદાર ન થાય. ૥૧૮૭

૧૧. મુદપત્તિની પરિણેદણા-૨૫

એક દષ્ટિ પરિણેદણાઃ છ દિવ્ય પ્રકૃષ્ટક અને ત્રણ ત્રણને
સંતરે નવ અખંભાડાઃ અને નવ પ્રમાણનાઃ એ મુદપત્તિની
ચીજ [પરિણેદણા] ૥૧૮૮

૧૨. શરીરની પરિણેદણા-૨૫

પ્રતિણેદણાના એક રાખો અને જગમાં રાખઃ મન્ત્રના રાખઃ
પ્રતિણેદણાઃ ત્રણ ત્રણ, એ અખંભાની ઉપર—અને—નીચે—પાશ પાશી
જગ, અને પગની છઃ એક શરીરની પચીસ પરિણેદણા. ૥૧૮૯

વંદનમાં આવધાનતા

શુભ પ્રાપ્તિના દરખાસ્તો ઉપરજગતમાં મુદપત્તિના દેવ
અને એક નીચે તેના મુદપત્તિ નીચે તેના પ્રાપ્તિ કરે, તેના
પ્રતિણેદણા મુદપત્તિ ૥૧૯૦

૧૩. રાખ કર

મુદપત્તિના રાખના પ્રાપ્તિના દેવ પ્રાપ્તિના રાખના
પ્રાપ્તિના રાખના પ્રાપ્તિના રાખના પ્રાપ્તિના રાખના
પ્રાપ્તિના રાખના પ્રાપ્તિના રાખના પ્રાપ્તિના રાખના
પ્રાપ્તિના રાખના પ્રાપ્તિના રાખના પ્રાપ્તિના રાખના

पण तिग^३ वारस^४ दुग^५ तिग^६ चउरो^७ छट्ठाण^८ पय^९ इगुणतीसं ।
गुण-तीस^{१०} मेस^{११} आवससयाइ^{१२} सव्व-पय^{१३} अड-वन्ना^{१४} ॥३२॥

इच्छा^१ य^२ अणुन्नवणा^३ अच्चावाहं^४ च^५ जत्त^६ जवणा^७ य^८ ।
अवराह-स्वामणावि^९ अ^{१०} वंदण-दायस्स^{११} छट्ठाणा^{१२} ॥३३॥

लंदेण^१ ऽगुजाणामि^२ तहत्ति^३ तुब्भंपि^४ वट्टए^५ एवं^६ ।
अहमवि^७ ग्वामेमि^८ तुमं^९ वयणाइं^{१०} वंदण-ऽरिहस्स^{११} ॥३४॥

पुग्ओ-पक्खा^१ ऽऽसन्ने^२ गंता^३ चिट्ठण-निसीअणा-^४ ऽऽयमणे ।
आत्थोअण-अपडिमुणणे^५ पुव्वा-^६ ऽऽलवणे^७ य^८ आलोए ॥३५॥

तह^१ उव्वेम^२ निर्मत्तण^३ ग्वहाययणे^४ तहा^५ अपडिमुणणे ।
ग्वदत्ति^६ यं^७ नत्थयणं^८ किं^९ तुमं^{१०} तज्जाय^{११} नो-सुमणे^{१२} ॥३६॥

नो^१ गगति^२ कटंजित्ता^३ पग्मिंभित्ता^४ अणुट्ठियाइ^५ कहे ।
नो^६ ग-पार-वट्ठण-निट्ठव-गमामणे^७ आवि^८ ॥३७॥

वि^१ इत्तुग्गिग्गो^२ चि-चंदण^३ पुत्ति^४ वंदणा-^५ ऽऽलोयं ।
न^६ ग-पार-वट्ठण-निट्ठव-गमामणे^७ आवि^८ ॥३८॥

[૩૫]

૧૮. વદનસૂત્રનાં પદો—૫૮

છ રથાનમાં—પાંચઃ ત્રણઃ બારઃ બેઃ ત્રણઃ ને ચારઃ મળી
આગામુત્રીસ, અને બાકીનાં આવરિસયાએ વગેરે આગામુત્રીસ
પદો [છે]. એમ સર્વે પદો અઠ્ઠાવન છે. ॥૩૨॥

૧૯. શિષ્યના ૬ બોલ

ઈચ્છાઃ અનુજ્ઞા અવ્યાબાધઃ સંયમયાત્રાઃ શરીરની શાંતિઃ ચરં,
અપમાદની ક્ષમાપનાઃ વંદન કરનારના એ છ રથાનો છે. ॥૩૩॥

૨૦. ગુરુના ૬ બોલ

ઉદ્દેશુઃ આગત્તાણામિઃ તદ્દત્તિઃ તુષ્ઠા પિવદ્ર્યેઃ એવં ચ્યન્તે નામઃ
ર્થાવિષ્ણમેમિતુમઃ એવં દન કરવા યોગ્ય ગુરુના છ વચનો છે. ॥૩૪॥

इरिक्^१ विइ^२-वंदण^३ पुत्ति^४ वंदण^५ चरिम^६ वंदणाऽऽलोयं^७ ।
 वंदण-त्तामण^८ चउ^९ छोभ^{१०} दिवसुस्सग्गो^{११} दु-सज्जाओ^{१२} ॥३९॥

पयं^१ किह^२-कम्म-विहिं^३ जुंजंता^४ चरण-करणमाउत्ता ।
 नहं^५ खवंति^६ कम्मं^७ अण्ण-भव-संचिअमणंतं^८ ॥४०॥

अप-मद-भव-बोह-ऽत्थं^१ भासियं^२ विवरीयं^३ च जमिहं^४ मए^५ ।
 तं मोहंतु^६ गियत्था^७ अण्णिनिवेसी^८ अ-मच्छरिणो^९ ॥४१॥

३. श्री-पञ्चवग्वाण-भाष्यम्

कः पञ्चवग्वाणः चउ-दिति आहार दुर्वीगणार अ-दुत्ता ।
 दग्गिणं तीम सिगउ-गव दह-भंगा न-गुद्धि फलं ॥१॥
 पञ्चवग्वाणं वेणी-गद्वियं नियटि अण्णारं ।
 नगरे निवेसं पणिरा तदं पक्कं अत्ता ॥२॥
 नगण-विद वेणिमि पग्गिउ-गाममैगट्ठाणं ये ।
 पणंति अग्गदु चग्गि ३ अमिग्गं विगटं ॥३॥

[૩૭]

સાંજનો સ સ્થિત ગુરુવદન વિધિ
 દરિયાઃ કૈવલ્યવદનઃ મુહુર્તપત્તિઃ જે વદનકઃ દિવસ ચરિત્ર પચ્ચ-
 ખાગુઃ જે વદનકઃ આલોચનાઃ જે વદનકઃ ખામાગુઃ ચાર છેલ્લ
 વદનઃ દંવસિય પાયચિત્તનો કાકિરસગ્ગઃ અને જે આદેશપૂર્વક
 ર્યાધ્યાય ॥૩૬॥

ઉપસંહાર અને કૃષ્ણ
 એ પ્રમાણે ગુરુવદનનો વિધિ કરનારા અને ચગગુણિનાં
 તથા કરાગુણિનાં ઉપયોગવાળા સાધુમહારાજ અનેક ભવેના
 એકલાં કરેલાં અનન્ત કર્મો બપાવે છે. ॥૪૦॥

અથ કારતુ અતિમ વચન
 મેં, આટલી બુદ્ધિવાળા બધાં ભવેને સમજ પડે તે માં
 છે. તેમાં જે કાંઈ વિપરીત હોય, તે કદાચલ વિગ્નાના અને તે
 વિગ્નાના ગીતાયં ગુરુપાંચ સદાચર ૩.

उग्गए^३ सूरे^४ अ^५ नमो^१ पोरिसि^६ पच्चक्ख^७ उग्गए^८ सूरे^९ ।
सूरे^{१०} उग्गए^{११} पुग्गिं^{१२} अमत्तं^{१३} पच्चक्खाइ^{१४} ति^{१५} ॥४॥

भणइ^{१७} गुरु^{१८}, सीसो^{१९} पुण^{२०} पच्चक्खामि^{२१} ति^{२२} एव^{२३} वोसिइ^{२४} ।
उवओगित्थ^{२५} पमाणं^{२६}, न पमाणं^{२७} वंजण-च्छलणा^{२८} ॥५॥

पढमं^१ ठाणे^२ तेरस^३ वीए^४ तिन्नि^५ उ^६ तिगाइ^७ तइयंमि^८ ।
पाणस्स^९ चउत्थंमी^{१०} देसवगासाइ^{११} पंचमए^{१२} ॥ ६ ॥

नमु^१ पोरिसि^२ सइढा^३ पुग्गिं^४ वइढा^५ अंगुट्टमाइ^६ अंड^७ तेर^८ ।
निदि^९ विगइंविळ^{१०} तिय^{११} तिय^{१२} दु^{१३} इगासण^{१४} एगठाणाइ^{१५} ॥७॥

पढमंमि^१ चउत्थाइं^२, तेरस^३ वीयंमि^४ तइय^५ पाणस्स^६ ।
देसवगासं^७ तुग्गिं^८ चरिमे^९ जह-संभवं^{१०} नेयं^{११} ॥८॥

न^१ मच्च-पच्चक्खाणेसु^२ न पिह^३ मृग्गयाइ^४ वोमिरइ^५ ।
न^६ मच्च-पच्चक्खाणेसु^७ न मच्च-पच्चक्खाणेसु^८ जहा-उज्जमीआइ^९ विय-छंढे^{१०} ॥९॥

न^१ तिन्नि^२ पच्चक्खामे^३ मच्च-पच्चक्खामे^४ पाणगम्म^५ आगानं^६ ।
न^७ तिन्नि^८ पच्चक्खामे^९ मच्च-पच्चक्खामे^{१०} जहा-उज्जमीआइ^{११} विय-छंढे^{१२} ॥१०॥

इत्तुच्चिय^१ स्ववणं^२विल-निविआइसु^५ फासुयं^६ चियं^७ जलं तु ।
 सइडा^३ वि^४ पियंति^६ तहा^७ पच्चवखंति^{११} य तिहा-ऽऽहारं^{१०} ॥११॥

चउहाऽऽहारं तु नमो^१ रत्तिपि^३ मुणीण^३ सेस^५ तिह^६ चउहा^७ ।
 निमि^{१०} पोरिमि^{१०} पुरिमंगा-ऽऽसणाइ^{११} सइडाण^{१२} दु-ति-चउहा १२

मुह-पगम-स्वमेगार्गी^१ आहारि^३ व^५ णइ^६ देइ^६ वा^६ सायं^७ ।
 मुद्रिओ^१ व^२ गिवड^{१३} कुट्टे^{१३} जे^{१३} पंकुवमं^{१४} तमाहारो^{१५} ॥१३॥

अगगे^१ मुग्गोअण-भत्तु-मंड-पय-ग्वज्ज-ग्व्व-कंदाई ।
 पाणे^१ रंजिय-जव-तयस-कइडोदग-मुगड-जलं ॥१४॥

गाम्भि^१ गीम^१ पल्ल-ऽऽज्ज^१ गाम्भं^१ मुंठि-जोग-अजमाई ।
 गाम्भं^१ तंतेरं^१ अज्ज^१ मोअं-विवाई ॥१५॥

जे^१ गाम्भं^१ वि^१ गीमि^१ नम^१ पुरिमि^१ गे^१ गाम्भं^१ अज्ज^१ ।
 गाम्भं^१ तंतेरं^१ अज्ज^१ मोअं^१ विवाई ॥१६॥

विस्सरणमणाभोगो सहसागारो सयं मुह-पवेसो ।
पच्छन्त-काल मेहाई दिसिविवज्जासु दिसि मोहो ॥२४॥

साहु-वयण-“उग्घाडा-पोरिसि” तणु-सुत्थया समाहित्ति ।
मंघा-ऽऽइ-कज्ज महत्तर गिहत्य-चन्दाइ सागारी ॥२५॥

आउंणमंगाणं गुरु-पाहुण-साहुगुरु-अभुट्ठाणं ।
पग्गिटावण विहिगहिए जईण पावरणि कडि-पट्टो ॥२६॥

खगडिय ल्हिय डोवाइ लेव संसट्टु डुच्च मंडाइ ।
उग्वित्त पिंढविगईण मविस्वयं अंगुलीहि मणा ॥२७॥

लेवाइं आनामाइ टक्क मोवीरगच्छमुसिण-जलं ।
धोयंग वहुल ममित्थं उस्सेडम इयं मित्थविणा ॥२८॥

एतत्तु एतत्तु एतत्तु एतत्तु एतत्तु एतत्तु एतत्तु एतत्तु
एतत्तु एतत्तु एतत्तु एतत्तु एतत्तु एतत्तु एतत्तु एतत्तु ॥२९॥

एतत्तु एतत्तु एतत्तु एतत्तु एतत्तु एतत्तु एतत्तु एतत्तु
एतत्तु एतत्तु एतत्तु एतत्तु एतत्तु एतत्तु एतत्तु एतत्तु ॥३०॥

द्व^१-हया विग^२ई विग^३इ-गय पुणो^४ तेण तं हयं^५ द्व^६ ।
उद्व^{१०}रिण तत्तं^{१२}मि य उक्कि^{१३}द्वं^{१४} इमं चन्ने ॥३७॥

तिळ-सक्कुलि वर-सोलाइ रायणं^३वाइ दक्ख-वाणाई ।
डोली तिळाई ईयं सरसुत्तम-द्व^५ लेव-कडा ॥३८॥
विग^३इ-गया संसट्ठा उत्तमद्व^४या य निव्विगइयंमि ।
कारण-जायं मुत्तं कणंति न भुत्तं जं वुत्तं ॥३९॥

विग^३इं विग^३ई-भीओ विग^६इ-गयं जो उ भुजण साह ।
विग^३ई विग^३इ-सहावा विग^{११}ई विग^{१२}इं वला नेइ ॥४०॥

कुनिय-मल्लिय-भामर-महुं तिहा कट्ट-पिट्ट-मज्झ दहा ।
जल-थल-गग-मंस तिहा वयव्य मत्तवण चउ अभक्कवा ॥४१॥

मय-नय-ता-मयतद-मयतगु-वयतगु-तिजोगि
मग मत्त ।
वर-इ मयतद-ति-जुट तिहादि मीयात्त-भंग-मयं ॥४२॥

૮. નિવિયાતાનું લક્ષણ અને મતાન્તરે ખીજું નામ

દ્રવ્યથી હણાયેલી વિગઈ: અને તે કારણથી તે વડે હણાયેલું
દ્રવ્ય: તળતાં વધેલું ઘી વગેરે: તેમાં નાખેલું તે દ્રવ્ય પણ નીવિયાતું
છે. ખીન્ન આચાર્ય લગવતો એને ઉત્કૃષ્ટ દ્રવ્ય [કહે છે]. ૥૩૭૥

૯. સરસોત્તમ દ્રવ્ય

તલસાંકળી: વરસોલાં વગેરે: રાયણ અને કેરી વગેરે તથા
દ્રાક્ષનું પાણી વગેરે. ડોળીયુ અને તેલ વગેરે: એ સરસ-ઉત્તમ દ્રવ્ય
અને લેપકૃત કહેવાય છે. ૥૩૮૥

૧૦. નિવિયાતાં: સંસૃષ્ટ: અને ઉત્તમ દ્રવ્યોની કલ્પ્યા-કલ્પ્યતા

નીવિમાં-નીવિયાતા સંસૃષ્ટ દ્રવ્યો: અને ઉત્તમ દ્રવ્યો કોઈ
આસ કારણ હોય તે સિવાય ખાવા ન કહેયે, કેમકે-કહ્યું છે કે-૥૩૯૥

૧૧. વિગઈ અને નિવિયાતાં ખાવાથી તુકશાન-

દુર્ગતિથી ભય પામેલા જે મુનિરાજ વિગઈ અને નીવિયાતાં
ખાય, તેથી વિકારી સ્વભાવવાળી વિગઈઓ વિકારરૂપ હોવાથી
ખજાતકારે દુર્ગતિમાં લઈ જાય છે. ૥૪૦૥

૧૨. ચાર અભક્ષ્ય મહાવિગઈઓ-

કુતા માખી અને ભમરી નુ મધ-ગ્રાણ પ્રકારે, કાપડ અને
લોટની મહિરા-જે પ્રકારે, જગચર સ્થલચર અને જોચર નુ માસ-
ગ્રાણ પ્રકારે, તથા ઘીની પેઠે માળણ ચાર પ્રકારે છે. એ અભક્ષ્ય
છે. ૥૪૧૥

૭. જે પ્રકારે પચ્ચક્ષ્ણાણુના ભાંગા

મન વચન ક્રિયા મન-વચન મન-ક્રિયા વાન-ક્રિયા અને
દિનચોગે કચ્છ, કાવલ, ચાલુને નાલ, જાળોના અને ત્રોડના ભાગે,
માનીયા માન, અને ગ્રાણ કાળ, કોઈને સ્વભાવીશ ભાગા ૥૪૨૥

एयं च^२ उत्त-काले^१ सयं च^३ मण-वय-तणूहिं^४ पालणियं^५ ॥

जाणग-ऽजाणग-पासत्ति भंग-वउगे तिसु^{१०} अणुन्ना^{११} ॥४३॥

फामिय-पालिय-सोहिय-तोरिय-किट्टिय-आराहियल्ल सुद्धं^२ ।

पच्चक्खाणं^४ फासियविहिणोच्चियकालि जं पत्तं^५ ॥४४॥

पालिय पुणपुण सरियं^१ सोहिय गुरु-दत्त-सेस-भोयणओ ।

तीगिय ममहिय-कालाकिट्टिय भोयण-समय-सरणा ॥४५॥

इयं पडियग्गियं आरहियं तु अहवा ल्ल सुद्धि सदहणा ।

जाणण विणयऽणुभासणअणुपालण भावमुद्धि-त्ति^{११} ॥४६॥

पच्चक्खाणम्म फलं इह पर-लोणं यं होइ दुविहं तु ।

इह-लोणं धम्मिल्लोडं दामन्नगमाइ पर-लोणं ॥४७॥

पच्चक्खाणम्मियं मेविऊण भावेण जिण-वरुद्धिं ।

एत्ता अरुत्त-जावा मामय-मुत्तवं अणावहं ॥४८॥

इति श्री-भान्य-त्रयम् ।

એ પચ્ચક્રખાણુ શાસ્ત્રમાં કહેલા કાળ પ્રમાણે અને પોતે મન-
વચન-કાયાથી પાળવું. તથા-જાણુ અને અજાણુ. પાસે થી-એમ ચાર
ભાગમાં ત્રણ ભાગાની આજ્ઞા છે. ૥૪૩૥

૮. પચ્ચક્રખાણુની છ ગુણિઓ

સ્પર્શિત પાલિત. શોધિત તીરિત કીર્તિત અને આરાધિતઃ
એ છ ગુણિ છે. અને વિધિપૂર્વક જે પચ્ચક્રખાણુ યોગ્ય વખતે લીધું
હોય તે સ્પર્શિતઃ ૥૪૪૥

વારવાર સભાર્યું હોય-તે પાલિત. ગુરુ મહાગજનં ગંડારાત્ર્યા
પછી વધેલાતું ભોજન તે શોધિતઃ કંઈકે અધિક કાળ થવા દેવા તે
તીરિત અને ભોજન વખતે સભારવું. તે કીર્તિતઃ ૥૪૫૥

એ પ્રમાણે જગજર વળવંતું. તે આરાધિતઃ અથવા પચ્ચક્રખાણુ
[તરફ] ઘડા વાળુપણુ વિનય અનુભાષણુ અનુપાલન અને ભાવ-
ગુણિ એ પ્રકારે છ ગુણિઓ. છે ૥૪૬૥

૯. જે પ્રકારનું ફળ

આ કોટના અને પંદોકોના એમ જે પ્રકારે પચ્ચક્રખાણુનું ફળ
છે. તેમાં-આ કોટના પ્રશ્નમહામાર અને પંદોકોના તામન્નકઃ
યજ્ઞઃ ૥૪૭૥

‘ત્રી વિનંતઃ જગત્તેજઃ ત્રિયો લા આ પચ્ચક્રખાણુ ભાવપૂર્વક
સ્પર્શિતં અનન્ત હંદો ભાગા રહિત આજ્ઞા ૫૦ જાણુ’ ૥૪૮૥

ત્રણ ભાષ્યના આધારે સૂચવું

भाष्य-त्रयस्य संस्कृत-च्छेया

१. चैत्य-वन्दन-भाष्यस्य

तन्दिता वन्दनीयान् मार्गान् [सर्वान्] चैत्यवन्दनादि-सु-विचारम् ।
 ननु-प्रति-भाष-चूर्णि-मूत्रा-ऽनुसारेण वक्ष्ये ॥१॥
 दश-विंशतिभक्त-पञ्च दि-दिशौ त्रिधाऽवग्रहन्निधा तु वन्दना ।
 प्रदिता-नमन्तागे रगा-षोडश-शतानि सप्त-चत्वारिंशत ॥२॥
 एता-ऽर्द्धादि-शत तु पदानि सप्त-नवतिः सदस्मिन् पञ्च दंडका ।
 द्वादशा-ऽविंशत्यारो वन्दनीयाः स्मरणीयाश्चतुर्धा जिना ॥३॥
 चत्वारिंशते निमित्तान्यष्टौ द्वादश-तेनैव च षोडशा-ऽऽकारा ।
 एतेन-दिग्दिशोः सायंत्यर्गमान स्तोत्र च सप्त-वैलाः ॥४॥
 दश-ऽऽकारा-प्राग सर्वाणि चैत्य-वन्दनाया स्थानानि ।
 चत्वारिंश-द्वा-विं-सत्ये चतु सप्तति (अ) ॥५॥

चर्ग-त्रिकं चर्ग-ऽर्था-ऽऽलम्बनमालम्बनं तु प्रतिमादेः ।
 योग-जिन-मुक्ता-गुक्ति-मुद्रा-भेदेन मुद्रा-त्रिरम् ॥ १४ ॥
 अन्योन्या-ऽन्तर्गता-ऽद्गुलि-कोशा-ऽऽसगम्या द्वाभ्या हस्ताभ्याम् ।
 सिद्धोपरि-वृपर-संस्थिताभ्या तथा योगमुद्रेति ॥ १५ ॥
 चत्वारद्गुलानि पुन उक्तानि यत्र पश्चिमम् ।
 पादयोश्चनर्ग एष पुनर्भर्गति जिनमुद्रा ॥ १६ ॥
 मुक्ता-गुक्तिमुद्रा यत्र-तदा द्वावपि गर्भिनौ हन्तौ ।
 तौ पुनस्त्वाद-देसो लभन्तौ 'अन्येऽलम्बनाविति' ॥ १७ ॥
 पश्चा-ऽद्गुग प्रणिषणन. न्तव-वाटो भवति योग-मुद्रया ।
 चन्दन जिन-मुद्रया प्रणिषणनं मुक्ता-गुक्त्या ॥ १८ ॥
 प्रणिषणन-त्रिक चत्वार-मुनि-चन्दन-प्रार्थना-स्वरूप वा ।
 मनो-यत्र-चत्वारम्भ्यम् शेष-त्रिका-ऽर्थाश्च प्रकृत इति ॥ १९ ॥
 र-चित्त-द्रव्ये लभन्त-चिन्तानुष्ठान मन-एवन्दम् ।
 एष-गार्ग-जग-ऽऽगद्वन्द्वुलि शिरसि जिने दृष्ट ॥ २० ॥
 रति पञ्च-विधा-ऽभिगमोऽयया रुच्यन्ते राज-चिह्नानि ।
 तद्गुग चत्वारानन्मुद्रा चामरश्च पञ्चमे ॥ २१ ॥

नय द्वा-त्रिंशत् त्रयस्त्रिंशत् त्रि-चत्वारिंशदष्टा-विंशतिः

षोडश विंशतिः पदानि ।

मन्त्रलेखा-शत-स्तया-ऽऽदिष्वेकाशीत्यधिक-शतम् ॥ २८ ॥

अष्टा-ऽष्टा नवा-ऽष्ट चाष्टा-विंशतिः षोडशश्च विंशतिर्विश्रामाः ।

ऋगो मन्त्रलेखा-शत-स्तवादियु सप्त-नवतिः ॥ २९ ॥

यथा अष्ट-परिणत पदानि नवकारेऽष्ट संपदस्तत्र ।

एत नवदः पद-गुण्याः सप्त-दशा-ऽक्षराऽष्टमी द्वि-पदा ॥ ३० ॥

पञ्च दण्डकाः शम्भुव-त्रय-नाम-भूत-निष्ठ-स्तथा अत्र ।

द्वावेको द्वौ द्वौ पञ्च चाधिकारा द्वादशा ऋतेण ॥४१॥

ननु० ज्ञेय० अ० अरिह० लोग० मन्त्र० पुक्त्व० तम० मिद्ध० ज्ञो देवा० ।

उज्जि० चत्ता० वेसावधग० अधिकार-प्रथम-पदानि ॥४२॥

प्रथमा-उधिकारे वन्दे भाव-जिज्ञान द्वितीये द्वय-जिज्ञान ।

एत-वन्द-स्थापना-जिज्ञान तृतीये चतुर्थे नाम-जिज्ञान् ॥४३॥

त्रि-भुक्त-स्थापना-जिज्ञान पुनः पञ्चमे विहृतो जिज्ञान पाठे ।

स्तमे भुक्त-ज्ञानमष्टमे नव-गिद्ध-स्तुति ॥४४॥

तीर्था-उधिप-तीर्ग-स्तुतिनवमे दशमे चोपजयन्-स्तुतिः ।

अष्टादशतिरिक्तादशे गृह्ण-सु-रमण चर्मि ॥४५॥

नवाविशाग अत्र-लतिव-विनता-दृष्ट्यागनुसारेण ।

त्रय-भुक्तमस्तु द्वितीये दशमे एकादशः ॥४६॥

आरम्भमन्त्रा यदभजित 'दोषा वंशज्या' ।

तेनोपयन्ताग्नेऽव्यधिकार श्रमाद् अत्र ॥४७॥

द्वितीय-अन्तसदावर्तो रणितस्तत्र चय ।

गम-स्तमन्ते पठितो दृष्टादिदन्तं प्रसव्य ॥४८॥

अ-गठ्यागमनमत्र गीतायां न दास्यन्ति मन्त्राः ।

अन्तर्यामि एत आनेति-वचनत गुरु मन्त्रन्ते ॥४९॥

गिर कम्प मूर्ध्नि-गारणि प्रेक्ष्या इति त्यजेदोपसुप्तं ।
 मध्यदुक्त-मन-सर्पनीन दोषा श्रमणीना स-ववुः श्राद्धिनाम् ॥५७॥
 मृगोन्मत्त-प्रमाण पञ्चविंशतिरुद्धवासा अष्ट शेषेभ्यु ।
 गमोर्ग मयुर-शब्दं महाऽर्थ-युक्त भवति स्तोत्रम् [स्तवम्] ॥५८॥
 प्रविशन्ते चेत्ये जेम्ने चरिमे प्रतिक्रमणे शयने प्रतिबोधे ।
 चर-सन्दनमिति रत्नीना सप्त तु वेला अहोरात्रे ॥५९॥
 प्रविशन्ते चेत्ये जेम्ने चरिमे प्रतिक्रमणे शयने प्रतिबोधे ।
 प्रविशन्ते चेत्ये जेम्ने चरिमे प्रतिक्रमणे शयने प्रतिबोधे ॥६०॥
 प्रविशन्ते चेत्ये जेम्ने चरिमे प्रतिक्रमणे शयने प्रतिबोधे ।
 प्रविशन्ते चेत्ये जेम्ने चरिमे प्रतिक्रमणे शयने प्रतिबोधे ॥६१॥
 प्रविशन्ते चेत्ये जेम्ने चरिमे प्रतिक्रमणे शयने प्रतिबोधे ॥६२॥
 प्रविशन्ते चेत्ये जेम्ने चरिमे प्रतिक्रमणे शयने प्रतिबोधे ॥६३॥

आवयक-मुखा-ऽनन्तर-तनु-प्रेक्षा-पञ्च-विंशतिदोषा द्वात्रिंशत् ।

षट्-गुणा गुम्-न्यायना द्वयप्रहो द्वि-षट्-विंशत्यङ्ग-गुम्-पञ्चविंशतिः ॥८॥

पदान्यष्ट-पञ्चाशत् षट्-स्थानानि षट्-गुम्-वचनान्याशानान्तरास्त्रिंशत् ।

द्वा विंशो द्वा-विंशति-द्वारैश्चतु-शतानि द्वि-नवति-स्थानानि ॥९॥

वन्दनं चिति-कर्म कृति-कर्म पूजा-कर्म विनय-कर्म ।

गुरु-वन्दन-पञ्चनामानि द्रव्यतो भावतो द्विर्बोधेन (द्विर्बोधाहृणानि) ॥१०॥

मीनलङ् धृष्टको दौर्ग-दृष्टा नैवस्त्वयः पालक शाम्भ ।

पञ्चते दृष्टान्ता कृति-कर्म द्रव्य-भावाभ्याम् ॥११॥

पार्श्व-स्थोऽव्यक्तं कु-शील भगवतो वया-नृन्द ।

त्रि-त्रि-त्रि-द्वयमेक-विधा अवन्दनोदा जिन-मते ॥१२॥

आचार्य उवाचा यत्र प्रवर्तक स्थविरग्नयत्र गान्धिव ।

कृति-कर्म निर्जग-उद्य कर्तव्यमेतेषा पञ्चानाम् ॥१३॥

माता पिता ज्येष्ठ-भ्राताऽम्मा अग्नि-नयन सर्व-गान्धिव ।

कृति-कर्म न वाग्येचक्षुः श्रमगा-ऽऽदयः रुर्वन्ति पुनः ॥१४॥

पार्श्व-स्थो पतङ्मुखं च प्रमत्त मा वडाचिद्वन्देत ।

आहार निहार रुर्वन्ति पर्वु-वाम च ॥१५॥

प्रणाल्लालन-चोपशान्तमुपा-यतम् ।

अनुगतं नेष्टाना कृति-कर्म प्रवृत्तानि ॥१६॥

प्रतिपत्तेः समावासे पार्श्व-स्थे-ऽरुवि प्रावृत्ति ।

आने वने : नाने वल्लभा-रुवि न वानमया ॥१७॥

तथा त्रि-विधा-ऽऽहार-प्रत्याख्याने भण्यन्ते पानकस्याऽऽकारा ।
 द्वि-विधा-ऽऽहारेऽचित्त-मोघिनस्तथा च प्रातुक्-जले ॥१०॥
 तन्मध्यं न्यगा-ऽऽचार-निर्विकृत्यादिषु प्रातुक् चैव जल तु ।
 यत्र अपि पियन्ति तथा प्रत्याख्यान्ति त्रिविधा-ऽऽहारम् ॥११॥
 चतुर्विधा-ऽऽहार तु नमस्कार-सहितं
 रात्रिर्नपि मुनीनां शेषाणि त्रिविध-चतुर्विधाहाराणि ।
 नमस्क-पौन्य-पुरिमावकाशनादीनि श्राद्धाणां द्वित्रिचतुर्विधाहाराणि ॥
 भृगुप्रमाणेन एतत्तु, आहारे वेति ददाति वा स्वादम् ।
 भृगुना वा विधिं शोण्डे यत्परोपमं स आहारः ॥१३॥

दुग्ध-मधु-मद्य-नलानि चतस्रो द्रव-विहृतयश्चतस्रः पिण्डद्रवाः ।
 घन-गुट-द्वि-पिण्डानि म्रक्षण-पक्वान्ते द्वे पिण्डे ॥ २२ ॥
 पौण्डी-गार्धा-ऽगार्धानि द्वि-भक्तं निर्विहृतिः पौण्ड्याद्यानि नमानि ।
 अक्षुष्ट-मुष्टि-त्रयि-नचित्त-द्रव्याभ्यग्रहिकम् ॥ २३ ॥
 त्रिमण्डलावेग-गृह्णा-ऽऽका-स्त्र-सुख-प्रवेशः ।
 प्रच्छन्न-काल-भेषादिना दिग्-विषयानि दिग्मोह ॥ २४ ॥
 रात्रि-वचनगदवाद्य पौण्डी तनु-न्ययता नमादिर्गति ।
 मय-ऽऽदि-कार महत्तरो गृहि-वन्त्यादि नगाग्निक ॥ २५ ॥
 आरुच्यनमज्जाना गुग्-प्रापूर्णक-ना योगुर्वि-पुन्यनम ।
 पण्डितानिरे विदि-गृहेते वर्तीना प्राशरणे कटि-पटः ॥ २६ ॥
 पण्डित-दहित-द्वयोर्दितेय-संशुष्टः “दुष्ट [शाक]-मण्ड्यादिः ।
 उचित-पिण्ड-विहृतीना अश्विनमहगुर्लीभिर्मनाम् ॥ २७ ॥
 गेयराजानादिगिरत र्गौरीरमच्छमण-जम् ।
 धारा दहन् स-निबध्नुन्नेदिममिरत सिरः विना ॥ २८ ॥
 पट-चतु-चतु-चतु-द्वि-द्विदिवाः पट भद्रा दुग्धा-ऽऽदि-विहृत

दुग्धं दधौ चत्वारिंशद्गुणानि द्वा-गु-मृ-पा-पान्थो म. पा. ॥

पिष्ट-गुड-मन्थयोराग्रे-ऽऽमन्त-मा. न. मन्थम् ॥ ३१ ॥

द्वय-हृत्वा विहृतिर्विहृति-भूत पुनस्तेन तदा दाम् ॥

उ वृत्ते नत्तस्मिन्थोक्त-द्वयमिः चान्ते ॥ ३७ ॥

निल-शकुली समोत्प्लावः सागरागामा. द्वा. पा. पाना. ॥

डोली-बलादिकानोति समोत्तम-द्वयमिः तेष-द्वयमिः ॥ ३८ ॥

विहृति-पानानि समष्टानुत्तम-द्वयमिः न निमित्तमिह ॥

कारण-ज्ञान गुरुता कल्पन्ते न भाव्युं तद्वयम् ॥ ३९ ॥

विहृतिं विगति-भीतो विहृति-गा यगु गुरुत्वे गा ॥

विहृतिर्विहृति मन्थमा विहृतिर्विगति वगजरा ॥ ४० ॥

कान्तिक मात्रिक भ्रामं मयु त्रिधा काष्ट पष्ट मय त्रिधा ॥

जलचर-स्थलचर-प्लगमान त्रिधा घृतचन्म्रजग चतुर्माऽमध्या. ॥ ४१ ॥

मनोवचन-काया मनो-यचने मनस्मन्वचनान् त्रिविधा सप्त-सप्तका ॥

कारण कारणमनुमति द्वि-त्रिविधा त्रि-कालेन सप्त-चत्वारिंशद्विक भद्र-शतम् ॥ ४२ ॥

एतद्योक्त-काले स्वयं च मनो-यचन्तनुभि पालनीयम् ॥

जात्रजातृ-पार्श्वे इति भद्र-चतुष्के त्रिष्वनुजा ॥ ४३ ॥

सृष्ट पालनं शोधित तीर्तं कीर्तितमागवित पट्-शुद्धि-युक्तं ॥

प्रत्याख्यानं सृष्ट विविनोचित-काले यत्प्राप्तम् ॥ ४४ ॥

पालन पुनः पुन स्मृतं, शोधित गुरु-दत्त-शेष-भोजनतः ॥

तीर्त समधिक-कालात्, कीर्तित भोजन-समय-स्मरणात् ॥ ४५ ॥

इति प्रतिचरितमारावित त्वयसा पट शुद्धय-श्रद्धा ॥

ज्ञान विनयोऽनुभाषणमनुपालन-भावशुद्धय. इति ॥ ४६ ॥

प्रत्याख्यानस्य फलमत्र पर-लोके च भवति द्वि-विधं तु ॥

इहलोके धम्मिलादयो दामनकादयो पर-लोके ॥ ४७ ॥

प्रत्याख्यानमिदमासेव भावेन जिनवरोद्दिष्टम् ॥

प्राप्ता अनन्ता जीवा शाश्वत-सुखमनावाम् ॥ ४८ ॥ x

x प्राकृतानुशासनसिद्ध-विभक्ति-लोपादिभि. संदिग्ध-स्थलेष्वन्यथापि संभवति संस्कृत-
च्छाया, संशोद्धा धीधने ।

શ્રી ચૈત્યવદન ભાષ્ય

મંગળાચરણઃ વિષયઃ પરપરા સંબંધઃ પ્રયોજનઃ અધિકારીઃ

વંદિતુ વંદણિજ્ઞે સર્વે ત્રિદ-વદ્ધનાઽઽહ-મુ-વિચારં ।

વહુ-વિત્તિ-ભાસ-ચુણી-સુયા-ઽણુસારેણ વુચ્છામિ ॥૧॥

[અન્વયઃ— સર્વે વંદણિજ્ઞે વંદિતુ. વહુ-વિત્તિ-ભાસ-ચુણી-સુયા-ઽણુસારેણ ત્રિદ-વદ્ધનાઽઽહ મુ વિચાર વુચ્છામિ ૧]

શબ્દાર્થઃ— વંદિતુ=વંદન કરી વંદણિજ્ઞે=વંદન કરવા યોગ્ય. મન્વે=મર્વને અથવા સર્વ જાણનાર-સર્વજ્ઞાને. ત્રિદ-વંદણાઽઽહ-મુ-વિચાર=ચૈત્યવદન વગેરેના સુ એટલે અવસ્થિત વિચાર. બહુ-વિત્તિ-ભાસ-ચુ-ણી-મુઆઽણુસારેણ=અનેક-ટીકાઓઃ ભાષ્યોઃ ચૂર્ણિઓઃ અને આગમોઃ અનુસાર વુચ્છામિ=કહું છું. ૧.

ગાથાર્થઃ—

વદન કરવા યોગ્ય સર્વજ્ઞાને [સર્વને] વદન કરી. અનેક ટીકાઓઃ ભાષ્યોઃ ચૂર્ણિઓઃ અને આગમો અનુસાર ચૈત્યવદન વગેરેના મુવિચાર કહું છું. ૧.

વિશેષાર્થઃ—મન્વે મુધી મંગળાચરણ છે. મુવિચાર મુધી અંધનો વિષય બતાવ્યો છે. આટીં ત્રણેય ભાષ્યરૂપ એક મળાંગ અંધ સમજવાનો છે. કેમકે—ત્રિદ-વંદણાઽઽહ-મુ-વિચાર-માં આદિ પદ્ધી ચૈત્યવદનઃ શુરુવંદન અને પ્રત્યાખ્યાન. એ ત્રણેયના મુવિચાર કહેવાનો છે. તેથી અન્ધનું નામ ભાષ્યત્રયમ્ કહેવાય છે. આટીં બહુ-વિત્તિ વગેરે પદોથી આ અંધ પરંપરાગત રૂપ હોવાનો સૂબધ બતાવ્યો છે. અને સાથે સાથે અધિકારને આ વિષયનું જ્ઞાન પાતાના શુરુઆ નારકત પંપરાએ મળેલું છે. એવા શુરુ પરંપરાઅબધ પણ ચર્ચિત રીતે સૂચવ્યા છે જૈનધર્મની આરાધના કરવાની કંઈકાવાળા ભવ્યરૂંવા આ અંધ ભણવા-સમજવાના અધિકારીઓ છે. તથા અસ્પૃશ્યદિવાળા ડંવા-પણા ભાષ્યો-ચૂર્ણિઓ વગેરે અથો સમજી ન શકે. માટે બાળ

હોવાને સમજાવવા માટે દ્વકામાં નવો યથ સ્થાનનું નજીવન પ્રયોજન છે. તથા અધકારની પાળાઓ ઉપર ઉપકાર કરવાની ભૂમિકાની ઉત્તમ ભાવનાથી થતી કર્મનિર્જરા, ભાળનાર તથા તે પમાણે આગળ જ નારને આચારનું જ્ઞાન થવાથી જ્ઞાનાવસ્થાથી કર્મની નિર્જરા તથા તે અનુસાર ઉત્તમ આચાર પાળનાથી જૂના પાપક્રોધની નિર્જરા થવાથી અને એ રીતે નિર્જરાની પરપગ મારફત યથકારને અને ભાળનારને મોક્ષ મળે, એમ બંનેયનું અતિમ પરપગ પ્રયોજન છે. એટલે અધકાર પરપરાએ મોક્ષ મેળવવા અથ જતાવે છે, અને ભાળનારના ઉદ્દેશ પણ મોક્ષ મેળવવા ભાળવાનો હોય છે-અને તે માટે જ ભાળવાનો ઉદ્દેશ હોવો જોઈએ.

સંબંધ સમજવા પંચાંગીનું સ્વરૂપ આપણે જાણવું જોઈએ. પંચાંગીની સમજ—

સૂત્ર—અર્હત્-તીર્થ કર ભગવતો કેવળજ્ઞાન વડે જાણેલા લોકા-
ડલોકના ત્રણેય કાળના સર્વ-દ્રવ્યો. શ્વેતો કાળો અને ભાવો નો ઉપદેશ આપે છે. તે ઉપદેશરૂપે કહેલી હકીકતો ગણધર ભગવતો સૂત્ર-
રૂપે ગૂંથે છે. તે તથા ૧૦ માથી ૧૪મા પૂર્વ સુધીનું જ્ઞાન ધરાવતા શ્રુતજ્ઞાનીઓ તથા પ્રત્યેકબુદ્ધ મહાત્માઓ પ્રાણીઓના અનુગ્રહ માટે જે અર્થરૂપે ગૂંથે છે, તે પણ સૂત્ર કહેવાય છે. અગ, ઉપાંગ વગેરે પવિત્ર મૂળ આગમો છે.

નિર્ચુક્તિ—સૂત્ર સાથે ગર્ભિત રીતે સંબંધ ધરાવતા પદાર્થોનું નય, નિશ્લેષા, અનુગમ વગેરે પૂર્વક નિરૂપણ કરી સૂત્રનું સ્વરૂપ સમજાવે, તે પ્રાકૃત ગાથા બદ્ધ, પ્રાય ચૌદપૂર્વધરકૃત નિર્ચુક્તિ પ્રસિદ્ધ છે.

ભાષ્ય—સૂત્ર અને નિર્ચુક્તિમા જે જાસ કહેવાનું હોય, તે સંક્ષેપમાં ચોક્કસ સ્વરૂપમા સમજાવે, તે ભાષ્ય કહેવાય છે.

ચૂર્ણિ—ઉપરના ત્રણેય અંગોની દરેક વિગત સ્પષ્ટ કરીને સમજાવે, તે ચૂર્ણિ કહેવાય છે. અને તે લગભગ પ્રાકૃતભાષામા હોય છે. તેમા સંસ્કૃત ભાષાનું પણ મિશ્રણ જોવામાં આવે છે.

વૃત્તિ—ઉપરનાં ચારેય અંગોને લક્ષ્યમા રાખીને જરૂર પૂરતા વિસ્તારથી સંસ્કૃત ભાષામા રચાયેલી નૈનાગમોની ટીકા, તે વૃત્તિ કહેવાય છે.

ત્રૈન આગમોનાં આ પાંચ અંગ કહેવાય છે અને અત્યારે ઘણા સૂત્રોનાં પાંચેય અંગો વિદ્યમાન છે.

તીર્થ કર પરમાત્માનો ઉપદેશ આત્માગમ

ગણુધર ભગવંતોની અત્તરચના—અનન્તરાગમ અને ત્યાર પછીની તેને અનુસરતી સુવિહિત પુરુષોની બધી રચનાઓ પરં-પરાગમ કહેવાય છે.

ત્રણેય પ્રકારના આગમો પ્રમાણુ માનવા, એ સાચા જૈનત્વ લક્ષણ છે. તેમાં શંકા-સંદેહ કરવો, એ મિથ્યાત્વ હોવાનું લક્ષણ છે. સમજવા માટે પ્રશ્ન કરવામા દોષ નથી, પરંતુ પંચાંગીમા કહેલી વાતો માઝી હશે ? કે ખોટી ? એવો સંદેહ થવો તે સત્ય નાનથી દૂર લઈ જનાર હોવાથી મિથ્યાત્વ છે.

આ અંગ ઉપર જણાવેલા પાંચેય અંગો અનુસારે રચેલ છે, માટે પ્રમાણુભૂત છે. “સૂચાણુસારેણુ” એ પદ મૂકીને આચાર્ય ભગવંતે આગમ પરંપરા અને ગુરુ પરંપરા અનુસાર આ અંગની રચના કરેલી હોવાનું ગર્ભિત રીતે સૂચન કરેલું છે.

ખીલ મોટા અથો વિદ્યમાન છતાં પોતાનું અને ખીલ બાળ-છવોનું કલ્યાણુ થાય, માટે અંદોષમા આ અંગની રચના કરવી, એ પ્રયોજન છે. મંગળાચરણુ તથા વિષય, સંગ્રહ પ્રયોજન અને અધિકારી એ ચાર અનુબંધ એમ પાંચ મુદ્દા આ પહેલી ગાથામા બતાવ્યા છે, તથા સૂચવ્યા છે.

ચૈત્ય = શબ્દના ઘણા અર્થો છે અહીં જિનમન્દિર અને જિન-પ્રતિમા એ અર્થ સમજવાનો છે. ચિત્તાયા મવન, ચૈત્યમ = એટલે નિર્વાણ પામેલા તીર્થંકરોની ઝિતાને રચાને કરવામા આવેલા ન્તપ અને પગલા કે પ્રતિમા રૂપે સ્મારકો અને તેના અનુકરણુ રૂપ એવાં ખીલ પણુ જે જે સ્મારકો હોય, તે પણુ ચૈત્યમિવ ચૈત્યમ = એ અર્થ પ્રમાણુ ચૈત્ય કહેવાય છે. એટલે મંદિર અને પ્રતિમામા ચૈત્ય શબ્દ સાર્થક છે એ બન્નેય દ્વારા જો કે પરમોપકારી તીર્થંકર

पदमा-पदमे नरः न पदम विनेन न विनेन न विनेन न विनेन
 न विनेन न विनेन न विनेन न विनेन न विनेन न विनेन
 न विनेन न विनेन न विनेन न विनेन न विनेन न विनेन
 न विनेन न विनेन न विनेन न विनेन न विनेन न विनेन

સાચી જાણના આધારે શ્રી ગુરૂગૃહને અને પ્રભાવશાળી
આપને મારું અભિનંદન

તીનું પચ્ચમારમાણેના નાનિના વાવનાં તેંઓના પચ્ચમાર
મારિય, તપ, તીયં અને અનવાજાન વાવાન આવાજને નમતી
દે તમા પ્રાણીમાવના પચ્ચમાર માં તેંઓએ પચ્ચમારના જે માર
ઉપદેશ આપ્યો તેના, જેની જગત ઉપર આજે પણ અમર પડેલી
જેવામા આવે છે.

પોતે કૃત-કૃત્ય છતાં, ધર્મતીર્થરૂપ-જૈનશાસન સ્થાપીને
જીવેતા આગ્રિ અને નદવર્તનમાની કાળા કાળ સુધી પધિરતા
રહ્યા કરે, માટે ઊંચામાં ઊંચું નાધન ગાડવી આપ્યું છે

જેને લીધે આજે પણ અનેક હવે ઉચ્ચ ચારિત્ર પાત્ર છે. ત્યાગી છે. મહાત્માઓ છે અને ઘણા હવે તેવા થવા પ્રયાન પણ કરે છે અને બીજા અનેક હવેનાં નનમાર્ગનો યોધ આપી કુદ્દેશો દુખો-વિટંગનાઓથી બચાવી લઈ ગ્રહાય છે પછી તે હવે માનવો હોય કે બીજાં કોઈ પણ જાતના પ્રાણીઓ હોય તેમજ બીજા અનેક માનવહવેના હવનમા આજે પણ જે સ્વચારિત્ર, સદ્વર્તન, નીતિમય હવન ચાલે છે. પછી તે આર્ય હોય કે અનાર્ય જાતના માનવ હોય તથા આપણે જ ગણી દશામા નથી. તથા આપણને અનેક સદ્ગુણો અનાયાસે વારસામાં મળ્યા છે, તે બધો પ્રતાપ સીધો કે આડકતરો તીર્થ'કર પરમાત્માઓનો જ છે.

તથા લોક-વ્યવહારમાં જે સુવ્યવસ્થા, પ્રામાણિકતા, નિયમ-બદ્ધતા, સુલેહ, શાંતિ, સદાચાર, સદ્ગુણો, પરોપકારી લાવના, સારા જંધારણો વગેરે પ્રચલિત છે, તે બધા પ્રતાપ એ તીર્થ કર પર-માત્માઓનો છે, તે સર્વેનો લાભ આજનો જનસમાન અને

પ્રાણી માત્ર લે છે, અને તેથી કરી સર્વના જીવનમા અનાયાસે પણ જે સુવ્યવસ્થા અને સુઘટના રહ્યા કરે છે. તે સર્વ ઉપકાર એ પરમાત્માઓનો જ છે. માટે કોઈ પણ સમજુ માનવ પોતાના જીવનની કોઈ પણ ક્ષણમાં એ પરમાત્માઓ પ્રત્યેની લક્ષિત કરવાની પોતાની કરજ ચૂકે જ નહીં. ચૂકવી જોઈએ જ નહીં અને ત્યારે ત્યારે અતુલ્લભતા મળે ત્યારે ત્યારે તેમનો લોકોત્તર પરમ વિનય કરવા ચૂકવું નહીં જોઈએ આ દુનિયાનો કોઈપણ કૃતજ્ઞ માનવ એ કર્તવ્ય ચૂકે પણ નહિ જ.

પરમાત્મા પ્રત્યે લોકોત્તર પરમ વિનય કરવાના અનેક પ્રકારો છે. પરંતુ તે સર્વમાં ચૈત્યવંદન ખાસ મુખ્ય હોવાથી તે વિષે વિચાર કરવાથી લગલગ સર્વ પ્રકારો બહુવાનો માર્ગ સરળ થાય છે.

વાદીવેતાલ શ્રી શાંતિમૂરિ મહારાજનો ચિર્થવંદણ મહાભાસ્ય નામનો મોટો ગ્રંથ વિદ્યમાન છતાં. તેને અનુસરીને બાળજીવો માટે આ ગ્રંથ સશ્લેષમાં રચવામા આવેલ છે

જો કે ચૈત્ય મારક્ત તીર્થંકર પરમાત્માની જ લક્ષિત કરવાનો ઉદ્દેશ છે, પરંતુ બાળજીવોના મનમા ચૈત્ય નામની ધર્મ સંસ્કૃતિ કેન્દ્રિત કરવામા આવે છે બાળકો નિશાળે જાય છે, નિશાળે જવાતુ મુખ્ય પ્રયોજન તો જ્ઞાન મેળવવાતું છે છતાં “જ્ઞાન મેળવવા જડ છું.” એમ બોલવાને બદલે “નિશાળે જડ છું” એમ બોલે છે. તે પ્રમાણે “ચૈત્યવંદન કરવા જડ છું.” એટલે લક્ષિત કરવાની સંસ્કૃતિ જે ચૈત્ય છે તેની પ્રધાનતા બાળજીવોના મનમા હસાવવાની બદલે શ્રીચરણના આતર ચૈત્ય યજ્ઞને પ્રયોગ કરવામા આવે છે— જેમ નિશાળ જ્ઞાન ભણવાની સંસ્કૃતિ છે તેવી દાણ પૂકવવાની સંસ્કૃતિ છે, આવી ધાત્રીની સંસ્કૃતિ છે તે પ્રમાણે પરમાત્માની લક્ષિત કરવાની અને ચેઈંકર સર્વ ધાર્મિક પ્રવૃત્તિની કેન્દ્રિત સંસ્કૃતિ ચૈત્ય છે અને તે સંસ્કૃતિ સર્વ સંસ્કૃતિમાં મુખ્ય ગિરિભણિપ સંસ્કૃતિ છે

ચૈત્ય મારક્ત પરમાત્માની લક્ષિત કરવાના અગત્યના પ્રકારો છે. તે આ કાંઈથી અને છુદુ-મધી સમજવા ૧

२४ भुज्य दारोः पेटा वेदेनी संपया साधः

दहतिग अहिगमपणगं दुदिसि तिहुग्गह तिहा उ वंदणया ।
पणिवाय नमुक्कारा वन्ना सोलमय-सीयाला ॥ २ ॥

इगसीइसयं तु पया सगनउई संपया उ पण दंडा ।
वार अहिगार चउ-वंदणिज्ज सरणिज्ज चउह-जिणा ॥ ३ ॥

चउरो थुई निमित्तट्ट वार हंऊ अ सोल आगारा ।
गुणवीसदोस उस्सग्ग-माण थुत्तं च सग वेला ॥ ४ ॥

दस-आसायण-चाओ सव्वे चिइ-वंदणाइ ठाणाइ ।
चउवीस दुवारेहि दु-सहस्सा हुंति चउसयरा ॥ ५ ॥

[अन्वयः—दह-तिग अहिगम-पणग टु-दिसि तिहुग्गह तिहा वंदणया
पणिवाय-नमुक्कारा सोलसय सीयाला वन्ना इगसीइसय पया सगनऊई संपया पण
दंडा वार अहिगार चउ व दणिज्ज सरणिज्ज चउह जिणा चउरो थुई अह निमित्त
वारगेउ सोल आगारा गुणवीस दोस उरसग्गमाण थुत्त मग वेला दस आसायण
चाओ चउवीस दुवारेहि चिइव दणाइ सव्वे ठाणाइ दुसहस्सा चउसयरा हुंति । उ
तु अ च समुच्चयार्था अपि पादपूर्वार्थम् । २, ३, ४, ५,]

शब्दार्थः—दहतिग=दशतिग अहिगमपणग=अधिगमप यउ-पाय
अधिगम, दुदिसि=ये दिशाओ तिहुग्गह=त्रय प्रकारनो अवग्रह, तिहा=त्रय
प्रकारे उ=अने, व दणुया=व दनता-व दन पणिवाय=प्रणिपात, नमुक्कारा=
नमस्कारो, वन्ना=वज्रो, अक्षरो, सोलसयसीयाला=मोणसो सुउतादीश-२.

इगसीइसय=अउओ अउयाशी, पया=पद्मे, सगनउई=सत्ताणु, -स पया=
स पदाओ, पणु=पाय दंडा=दंडो, वार=वार अहिगारा=अधिकारो, अउ-
व दणिज्ज=यार व दन करवा योग्य सरणिज्ज=समरण करवा योग्य, अउह=
यार प्रकारे, जिणु=जिनेश्वर लगव तो-उ.

ચઉરો=ચાર. શુદ્ધ=સ્તુતિઓ. નિમિત્ત=નિમિત્તો. અટક=આટ. બાર=૫૧૨.
 હેતુ=હેતુઓ. સોલ=સોળ. આગારા=આગારો. ગુણવીસ=ઓગણીસ. દોસ=
 દોષો ઉસગ્ગમાણુ=કાચોત્તમગતું પ્રમાણુ. શુત્ત=સ્તવન સગ=સાત. વેલા=
 વખત-૪.

દસ આસાયણુઆઓ=દશ આશાતનાઓનો ત્યાગ. સુવે=સર્વે.
 ચિદ્ધ-વંદણાદ્ધ=ચૈત્યવંદનાના. ઠાણાદ્ધ=સ્થાનદો ચઉવીસ-દુવારેહિં=ચોવીસ
 દાગિને આશ્રયીને. હુસહુસ્સા=ખે હનર. હુંતિ=થાય છે. ચઉસયરા=ચુસ્માતર-૫

ગાથાર્થ :—

દશત્રિક : પાંચ અલિગમ : બે દિશાઓ : ત્રણ પ્રકારના અવચ્છેદો :
 ત્રણ પ્રકારની વંદના : પ્રણિપાત : નમસ્કારો : સોળસો મુડતાલીસ
 અક્ષરો : ૨.

એકસો એકચારી પદો : સત્તાણું સંપદાઓ : પાંચ દંડકો : બાર
 આધકારો : ચાર વદન કરવા ચોથા : એક સ્મરણ કરવા ચોથા : ચાર
 પ્રકારના જિનેશ્વર ભગવંતો : ૩.

ચાર સ્તુતિઓ : આઠ નિમિત્તો : બાર હેતુઓ : સોળ આગારો :
 ઓગણીસ દોષો : કાઉસ્સગ્ગતું પ્રમાણુ : સ્તવન : સાત વેળા : દશ
 આશાતનાઓનો ત્યાગ : ૪.

[એ] ચોવીસ દારોને આશ્રયીને ચૈત્યવંદનાનાં સર્વ સ્થાનો
 બે હનર ચુસ્માતર (૨૦૬૪) થાય છે. ૫.

વિશેષાર્થ :—આ ગાથે ગાથાઓમાં ચૈત્યવંદન ભાષ્યમાં
 વર્ણવવાના મુખ્ય ૨૪ દારો અને તેના ૨૦૭૪ પેટા લેદો વર્ણવ-
 વાના છે તે ટૂંકામાં સૂચવ્યા છે ગાથાઓના ઉ-તુ-ચ-ચ-
 વગેરે શબ્દો છે તે લેદોને સંબંધ કરવા માટે છે અને પાદ-
 પૂર્તિ માટે પણ ગણી શકાય છે. એ પ્રમાણે દરેક દેકાણે સમગ્ર લેહું

મંખ્યા	દાર	કુલ.	મંખ્યા	દાર	કુલ.
૧૦	ત્રિક	૩૦	૧	અમરગીય	૧
૫	અભિગમ	૫	૪	જિનેયરો	૪
૨	દિગેશિયતિ	૨	૪	સ્તુતિ	૪
૩	અવગ્રહ	૩	૮	નિર્મિત્ત	૮
૩	વંદના	૩	૧૨	રેતુ	૧૨
૧	પ્રણિપ્રાત	૧	૧૬	આગાર	૧૬
૧	નમસ્કાર	૧	૧૮	કાયોત્સર્ગના દોષો	૧૮
૧૬૪૭	અક્ષરો	૧૬૪૭	૧	કાયોત્સર્ગનું પ્રમાણ	૧
૧૮૧	પદો	૧૮૧	૧	સ્તવન	૧
૯૭	સ પદા	૯૭	૭	ચૈત્યવંદન	૭
૫	દંડક	૫	૧૦	આશાતનાનો	૧૦
૧૨	અધિકાર	૧૨		ત્યાગ	
૪	વંદનીય	૪			

૩ નિસીહિ, ૩ દિશિનિરીક્ષણ, ૧૮ કાયોત્સર્ગના દોષો અને ૧૦ આશાતનાનો ત્યાગ, એ ૩૫ બોલો ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે. બાકીના ૨૦૩૯ બોલો આવરવા યોગ્ય છે.

૨૪ મુખ્ય દ્વારો અને તેનાં ૨૦૭૪ પેટા દ્વારોની વિસ્તારથી સમજ

૧ દશત્રિક ઝકરણુ

૧ દશત્રિકનાં નામો

તિન્નિ નિસીહી તિન્નિ ઉ પયાહિણા તિન્નિ ચેવ ય પળામા ।
તિવિહા પૂયા ય તહા અવત્થ-તિય-ભાવણં ચેવ ॥૬॥
તિ-દિસિ-નિરિક્ષણ-વિરઈ પય-ભૂમિ-પમજ્જણં ચ તિક્ખવુત્તો
વન્ના-ડ્ડહ-તિયં મુદ્દા-તિયં ચ તિવિહં ચ પળિહાણં ॥૭॥

[અન્વય—તિન્નિ નિસીહી તિન્નિ પયાહિણા તિન્નિ પળામા તિવિહા પૂયા
અવત્થતિય-ભાવણ તિવિમિ નિગ્ગમ્મણ વિરઠં તિક્કુત્તો પય-ભૂમિ-પમ્મજ્જણ વન્નાદ્-
તિય મુદ્દા-તિય તિવિહ ચ પળિહાણ હ-ચ વ-ચેવા. સમુચ્ચયાર્થા પાદપૂર્વર્થમપિ]

શબ્દાર્થ:—તિન્નિ=ત્રણ નિસીહી=નિમીહિ. પયાહિણા=પ્રદક્ષિણા.
પળામા=પ્રણામે તિવિહા=ત્રણ પ્રકારે. પૂયા=પૂજા. અવત્થ-તિય-ભાવણ=
ત્રા. અવસ્થા ભાગી. તિ-દિસિ-નિરીક્ષણ-વિરઠ=ત્રણ દિશાઓ તરફ જોવું
નહિ તિક્કુપુત્તો=ત્રણ વાર. પયભૂમિ-પમ્મજ્જણ=પગની જમીનની પ્રમાજના
કરવી. વન્નાદ્-તિય=ત્રણાદિકે ત્રણ. મુદ્દા-તિય=ત્રણ મુદ્દાઓ. તિવિહ=ત્રણ
પ્રકાર. પળિહાણ=પ્રણિધાન.

આચાર્ય —

ત્રણ નિસીહિ: ત્રણ પ્રદક્ષિણાઓ: ત્રણ પ્રણામા: ત્રણ પ્રકારે
પૂજા. ત્રણ અવસ્થાઓ ભાવણી: ૬.

ત્રણ દિશા તરફ જોવું નહિ: ત્રણ વાર પગની જમીનની
પ્રમાજના કરવી: ત્રણાદિકે ત્રણ: ત્રણ મુદ્દાઓ અને ત્રણ પ્રકારના
પ્રણિધાનો: ૭.

વિશેષાર્થ:—

ત્રણ નિસીહિઓ	ત્રણ દિશામાં નિરીક્ષણને ત્યાગ
ત્રણ પ્રદક્ષિણા	ત્રણ વાર પગ ભૂમિની પ્રમાજના
ત્રણ પ્રણામ	ત્રણ ત્રણાદિકે આલંબન
ત્રણ પૂજા	ત્રણ મુદ્દા
ત્રણ અવસ્થાની ભાવના	ત્રણ પ્રણિધાન

નિમીહિ=નિપેધ, અટકાયત. પ્રદક્ષિણા=પ્રભુને કરતી પ્રદક્ષિણા
દેવી અવસ્થા=પ્રભુના હવનના મુખ્ય પ્રસંગો.

ત્રિદિશિ-નિરીક્ષણ=પ્રભુની આંખે મુજ સળવું બાંધીની ત્રણ
બાજુ ન જોવું. પ્રમાજના=ભૂમિ માફ કરવી, જતું આગની રક્ષા
માટે આલંબન=ભાવની વૃદ્ધિ થવામા મદદરૂપ મુદ્દા=ભાવનમાં
માધાર પ્રણિધાન=મન, વચન, કાયાની એકાગ્રતા

આ ત્રણેય વિક્રમે વિસ્તાર રહે પછીની નાશ્ત્રાઓનાં કહેવાનાં
સાધેકો છે. ૬-૭

૨. દશગિની નિરતારણી સમજ—

૧ ગણ નિસીદિ

ઘર-જિનહર-જિનપૂઆ-વાતાર-ચાગઓ નિસીદિ-તિગં ।
અગ-દારે મજ્જે તદ્યા નિઠ-વંદણા-સમણ ॥૮॥

[અર્થ—અગદાર ન ગત ॥ ૮—તેના મમ્મ તર-જિનહર-જિનપૂઆ-વાતાર-ચાગઓ નિસીદિ-તિગ ॥ ૮ ॥]

શબ્દાર્થ :—ઘર-જિનહર-જિનપૂઆ-વાતાર-ચાગઓ=[પોતાનું]
ઘર, જિનમ દિગ અને 'જનપૂજના ત્યાગના ત્યાગને આશ્રયીને નિસીદિતિગં'=
ત્રણ નિર્મલિઓ, અગદારે=મુખા પાગો, મજ્જે=વચમા, તદ્યા=ત્રીજી, ચિર્ધ-
વંદણા-સમથે=તૈત્યવંદન વખતે, ૮.

ગાથાર્થ :—

મુખ્ય બારણું: વચમાં અને ત્રીજી તૈત્યવંદન વખતે: | અનુક્રમે |
ઘરની: જિનમદિરની અને જિનપૂજની: [દ્રવ્ય] પ્રવૃત્તિના ત્યાગને
આશ્રયીને ત્રણ નિસીદિઓ થાય છે. ૮.

વિશેષાર્થ :—નિસીદિ એટલે નિષેધ, જિનેશ્વર પ્રભુની
લક્ષિતા મહાન કામમા પરોવાતા પહેલા બીજી પ્રવૃત્તિઓમાંથી
પોતાના મન વચન અને કાયા: ને એટલે તેની કોઈ પણ પ્રવૃત્તિ
પાછી ખેંચી લેવી જોઈએ. બીજા કામમાં મન વગેરે પરોવાયાં
હોય, તો લક્ષિતનું કામ સારી રીતે થઈ શકે નહીં માટે બીજામાંથી
ખેંચી લેવા અને લક્ષિતમાં પ્રણિધાન કરવું, એટલે મન વચન કાયાની
એકાગ્રતા ધરાવર કરવી ત્રણ નિસીદિઓ જિનલક્ષિતમાં ઉત્તરોત્તર
વધારે ને વધારે પરોવાવા માટે કમસર વિકાસ સૂચવે છે

(૧) જિનમદિરને કોટ હોય, તો તે કોટના દરવાજે અને
કોટ ન હોય તો દેરાસરનું જે મુખ્ય બારણું હોય, ત્યાં પહેલી

નિસીહિ કહેવી આથી પ્રભુલક્ષિ સિવાયના પોતાના ઘર, દુકાન, ધંધા, સામાજિક, દેશ પરોપકાર, અનુકંપા, સુપાંત્ર દાન, વગેરેને લગતા તમામ કામોમા ન પડવાની પ્રતિજ્ઞા થાય છે તેનો વિચાર સરળો પણ કરવાનું બંધ થાય છે. માત્ર અગ્રદ્વારમા પેદા પછી ત્યાના જ કામની છટી રહે છે. એટલે દેરાસર સંબંધી જે જે કામ હોય કારીગરો કામ કરતા હોય નોકર-ચાકર જે વ્યવસ્થા રાખતા હોય, તે સંભાળવાની પ્રવૃત્તિ લક્ષિની સાથે છટી રહે છે. પરંતુ, મુનિમહાત્માઓને વદન તેમની સાથે ધર્મચર્યા વગેરેનો અવકાશ રહે છે.

(૨) કેસર વગેરે ઘસી દ્રવ્યપૂજા માટેની સામગ્રી સાથે પૂજા કરવા જતા મંદિરના વચ્ચમા બીજી નિસીહિ કહેવી તેમ કરવાથી જિનમંદિરની વ્યવસ્થા સંબંધિના કામોમાથી જે પ્રવૃત્તિ જોઈ લઈ માત્ર દ્રવ્યપૂજા મારફત લક્ષિ કરવાની પ્રવૃત્તિમા લાગવાની જૂટ ગ્રે છે પછી અનેક પ્રકારે જિનેશ્વર લગવંતની દ્રવ્યપૂજા કરવામાં તત્પર રહેવાનું હોય છે.

(૩) અને તમામ પ્રકારે દ્રવ્યપૂજા કર્યા બાદ ગૈત્યવદના રૂપ ભાવપૂજા કરતા પહેલા ત્રીજી નિસીહિ કહેવાની છે તેથી દ્રવ્યપૂજાનો પણ નિષેધ થઈ જાય છે માત્ર ભાવપૂજાની જ છટી રહે છે.

એટલે ભાવપૂજાને લગતી ગૈત્યવદન, સ્તવન, કાચોત્સર્ગ, સ્તુતિ વગેરે જૂટ રહે છે

અથવા ત્રણ નિસીહિમા મન વચન કાયાની પ્રવૃત્તિઓનો નિષેધ મચવવા માટે દરેક વખતે ત્રણ ત્રણ વાર પણ નિસીહિ, નિસીહિ, નિસીહિ એમ ઉપર જણાવેલ ત્રણેય દેકાણે બોલાય છે.

અથવા ઉપર કહેલી ૩ બાળતોના નિષેધબાળી પ્રત્યેક નિસીહિને મન-વચન-કાયાથી તે તે બાળતોને ત્યાજ મચવવા મટે પૂરોકા રચાને ૩-૩ વાર કહેવાથી પણ નિસીહિ ૩ જ ગણાય છે.

પછી મુનિમહારાજાઓને અને પોષધત્રની આવકને તેમની પાસે

કરેલ ન વાળા પુરતી ન માત્ર... નિરસીદે...
 કારે ગરે... નિરસીદે...
 વની... નિરસીદે...
 અર્થાત્... નિરસીદે...
 નિર્વેધ... નિરસીદે...
 છે ત્રીજી વૈભવનાના પ્રારંભમા પણ છે

ત્રીજા અને ત્રીસમી ગાળાની મેરુત્વના કાર કરવાનો ઉપદેશ
 કરવાનો (નર્મગાવના ત્રીજી પાના છતાં પણ) શ્રી મુનિમહા-
 નંતજીને અધિકાર છે શ્રાવકોની બેદરકારીથી વિનાશ પામતાં અને
 અવ્યવસ્થિત પરીવટવાળાં શ્રીજિનેન્દ્રજીનાં બેદરકારે પણ શ્રાવકોને મારું
 ન લગાડવાના કારણ છતી અશ્વિજી પણ મુનિમહારાજ ઉપદેશ કરી
 જેન તેમ ચાલવા દે, તેા તે મુનિમહારાજ શ્રીજિનેન્દ્રપ્રભુની આજ્ઞાના
 આરાધક કહ્યા નથી અહીં શ્રીજિનેન્દ્રપ્રભુની આજ્ઞા એ ધર્મ છે,
 માટે જૈત્યની અવ્યવસ્થા દર કરવાવાના વ્યાપારનો નિર્વેધ મુનિને તથા
 પ્રતીગૃહીને આ બીજી નિરસીદિમા હોય છે

તથા ભગવંતના ગભારાની આરે બાજુ અથવા તેા ભગવંતની
 આરે બાજુ ૩ વાર પ્રદક્ષિણાવર્ત પદ્ધતિએ ભ્રમણ કરવું, તે બીજું
 પ્રદક્ષિણાત્રિકે કહેવાય છે.

એમાં ૩ વાર ભ્રમણુ કરણુ જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રની પ્રાપ્તિ
 તથા ભક્તિ બહુમાનનું થે સચક છે, તે વળતે સમવસરણુમા આરે
 દિશાએ બેઠેલા ભાવચરિહંતની ભાવના ભાવવી, તેમજ ભમતીમા
 જે આરેય તરફ ભગવત બિરાજમાન હોય તેા તે મર્વને પણ
 વદન કરતા કરતા ભમવુ. (પ્રવ૦ સા૦-ધર્મસં૦ ભાવાર્થ))
 આ પ્રદક્ષિણા પહેલી નિસીદિ કહ્યા બાદ કરવી, ત્યારબાદ દ્રવ્યપૂજા
 માટે રંગમંડપમા પ્રવેશતાં નિસીદિ કહેવાય છે આશ્વવિધિવૃત્તિ:

ત્રીજું પ્રણામત્રિક

અજ્ઞલિ-વદ્ધો અદ્ધોણઓ અ પંચંગઓ ન તિ-પણામા ।
સન્વત્થ વા તિ-વારં સિરાઈ-નમણે પણામ-તિયં ॥૧॥

અન્યથા :—અજ્ઞલિ-વદ્ધો અદ્ધોણઓ પંચંગઓ તિ પણામા, વા સન્વત્થ તિ-
વાર સિરાઈ-નમણે પણામ-તિય. ૧.

શબ્દાર્થ :—અજ્ઞલિઅદ્ધો = અજ્ઞલિપૂર્વક અદ્ધોણઓ = અર્ધાવનત,
પંચંગઓ = પાંચ અંગથી તિપણામા = ત્રણ પ્રણામ. વા = અથવા. સન્વત્થ =
સર્વ સ્થાને (ત્રણ પ્રણામમાં). તિવારં = ત્રણ વાર. સિરાઈ-નમણે = મસ્તકાદિ
નમાવવામા પણામ-તિયં = ત્રણ પ્રણામ થાય છે. ૯

ગાથાર્થ :—

અજ્ઞલિ સહિત પ્રણામઃ અર્ધાવનત પ્રણામઃ અને પંચાંગ
પ્રણામ એ ત્રણ પ્રણામ. છે, અથવા [ભૂમિ આદિ સર્વ સ્થાનોમાં]
ત્રણવાર મસ્તક વગેરે નમાવવાથી ત્રણ ત્રણ પ્રકારના પ્રણામ
[ગણાય છે]. ૯.

વિશેષાર્થ :—જે હથેલી ભેડીને (જે હાથ ભેડીને) મસ્તકે
નમાવવા, તે ૧ અજ્ઞલિઅદ્ધ પ્રણામ. ઊભા રહીને કિંચિત્ મસ્તક
નમવવું અથવા મસ્તક અને હાથ વડે ભૂમિસ્પર્શ અથવા ચરણ-
સ્પર્શ કરવો ક્રિત્યાદિ રીતે પાંચ અંગમાંથી કોઈપણ ૧ અંગન્યૂન
મુધીનો (૧-૨-૩-૪ અંગ વડે) પ્રણામ કરવો, તે ૨ અર્ધાવનત
પ્રણામ. અને ૨ ભતુ. ૨ હાથ તથા ૧ મસ્તક એ ૫ અંગ વડે
ભૂમિસ્પર્શ કરવા પૂર્વક જે પ્રણામ કરવો તે ૩ પંચાંગ પ્રણામ.
કહેવાય છે.

અથવા. પૂર્વે કહેલા ત્રણ પ્રકારના પ્રણામમાંથી કોઈ પા-
નકે પ્રણામ કરતી વખતે પ્રથમ-મસ્તકને નમાવવા પૂર્વક મસ્તક
નમનુંજ કહેલી અજ્ઞલીને મસ્તક નમનુંજ તરિણાવર્ત (જમણી
પદ્મિની) નરલાકારે ભમાવવી. અને તે પ્રમાણે ત્રણ વાર પ્રણામ

અંગલિખમણ સહિત ત્રણ વાર મસ્તક નમાવવું, તે પાળુ બીજી રીતે ત્રણ પ્રકારના પ્રણામ બળવા.

અહીં વિશેષ એ છે કે—સ્ત્રીઓએ અંગલિખાદ્ય પ્રણામ કરતી વખતે હાથ ઊંચા કરી મસ્તકે લગાડવા નહીં, પરંતુ પથ્થાસ્થાને જ રાખી ત્રણ વાર અંગલિખમણ કરી મસ્તક નમાવવું. શકુન્તલાદિમાં પણ દરેક વેદાણે આઓ માટે એ પ્રમાણે વિધિ સાચવવો. ૯

૪. પૂજાત્રિક-ત્રણ પ્રકારની પૂજા

અંગમ-ભાવ-ભેયા પુષ્પાહાર-સ્તુર્દર્શિ પૂય-તિગં ।
પંચુવયારા અટ્ટો-વયાર સવ્વોવયારા વા ॥ ૧૦ ॥

શબ્દાર્થ :—અંગહાર-ભાવ-ભેયા=અંગ, અગ્ર અને ભાવના ભદ્રથી. પુષ્પા-હાર-સ્તુર્દર્શિ=પુષ્પ, નૈવેદ્ય, સ્તુતિ વડે. પૂય-તિગં=ત્રણ પ્રકારની પૂજા. પંચુવયારા=પંચોપચારી અટ્ટોવયાર-અષ્ટોપચારી. સવ્વોવયારા=સર્વોપચારી પૂજા વા=અથવા. ૧૦

ગાથાર્થ :—

અગ્ર: અગ્ર: અને ભાવ: ના ભેદે પુષ્પ: આહાર: અને સ્તુતિ: એ કરીને ત્રણ પ્રકારે પૂજા, અથવા પંચોપચારી: અષ્ટોપચારી: અને સર્વોપચારી: એ [ત્રણ પૂજા] ૧૦.

વિશેષાર્થ —પુષ્પ શબ્દના ઉપલક્ષણથી નિર્માલ્ય ઉતારવું. મોરખીંછીથી પ્રમાજના કરવી, પંચામૃતથી અભિષેક કરવો. ૩-૫ કે ૭ વાર કુસુમાંલિનો પ્રશ્ન કરવો, અગલૂછણ, વિલેપન, નવાગપૂજા, પુષ્પપૂજા, આંગી ચઢાવવી કે કરવી, પ્રભુના હાથમાં બીજેરું વગેરે મૂકવું, ધૂપ કરવો, વાસશ્લેષ કરવો, કસ્તૂરી આદિથી પ્રભુના શરીરે પત્ર વગેરેની રચના કરવી, આભરણ તથા વસ્ત્ર પહેરાવવા ઇત્યાદિ અનેક પ્રકારની અંગપૂજાનો સમાવેશ થાય છે.

૨. તથા આહાર શબ્દથી અગ્રપૂજા કહી છે, ઉપલક્ષણથી ધૂપ, દીપક, અક્ષતાદિ વડે અષ્ટમંગળ આલેખવાં, ફૂલનો પગર

ભરવો, અશન-પાન-આદિમ-સ્વાદિમ એ ૪ પ્રકારનું નૈવેદ્ય ધરવું -
ઉનમ ક્ષણ મૂકવાં, ગીત-નૃત્ય-વાજિંત્ર-આરતી-મંગળ હીવો ઉતારવો.
ઇત્યાદિ અનેક પ્રકારની અગ્રપૂજા છે

૩ પ્રભુની આગળ ચૈત્યવંદન કરવું, તે ભાવપૂજા છે.
અથવા. (અદનાદિ વડે) ગંધ. પુષ્પાદિ વાસણેય, ધૂપ, અને
હીપવડે પૂજા. અથવા કેટલાક આચાર્યોના મતે પુષ્પ-અક્ષત-ગંધ-
ધૂપ-અને હીપ એ પ્રમાણે ૫ પ્રકારની પૂજા ગણાય છે.
પુષ્પ-અક્ષત-ગંધ-હીપ-ધૂપ-નૈવેદ્ય-ક્ષણ અને જળ એ પ્રમાણે
આઠ પ્રકારની પૂજા ગણાય છે.

પૂજા યોગ્ય સર્વ પ્રકારની ઉત્તમ વસ્તુઓ વડે પૂજા કરવી.
તે ૧૭ ભેદી, ૨૧ ભેદી ૬૪ પ્રકારી. ૯૯ પ્રકારી ઇત્યાદિ અનેક
પ્રકારની પૂજા સર્વોપચારી પૂજા કહેવાય છે
અથવા અંગાદિ ત્રણેય ભેદથી પૂજા કરવી, તે પણ સર્વોપ-
ચારી પૂજા છે.

અથવા, એક અંગપૂજા કે જેનું ક્ષણ વિદ્વનોપશાન્નિ છે, તે
વિદ્વનોપશામિકા. બીજી અગ્રપૂજા કે જેનું ક્ષણ આત્માનો અભ્યુદય
કર્તા રૂપ છે, તેથી તે અભ્યુદયસાધની અને ત્રીજી જેનું ક્ષણ
મોક્ષ છે. તે નિવૃત્તિકારિણી ભાવપૂજા. એ રીતે પણ ત્રણ પ્રકારની
પૂજા અંગપૂજાદિના ક્ષણ રૂપ ગણાય છે.

આહી ઉપચાર શબ્દનો અર્થ પૂજા કરવાના સાધનોનો પ્રકાર
સમજવો પાઞ્ચ ક્રમ વડે કરવામાં આવતા પૂજાના પ્રકારો જેમાં
રોચ. તે પંચોપચારી પૂજા ગણાય જગેરે ૧૦.

૫. અવસ્થાત્રિક-ત્રણ અવસ્થાઓ

ભાવિજ્ઞ અવત્ય-તિયં પિંડત્ય-પગત્ય-સ્વ-રહિત્તં ।
હરમત્ય-કેવલિત્તં મિદ્ધત્તં ચેવ તસ્સત્યો ॥ ૧૧ ॥

શબ્દાર્થ - ભાવિજ્ઞ=જાણી. અવત્ય-તિય = ૩ અવસ્થા. પિંડત્ય-
પગત્ય-સ્વ-રહિત્તં=પિંડરૂપ, પદરૂપ અને સ્વરૂપ, હરમત્ય-

તેજ મહત્ત્વ પામત પોતાની પ્રભુજન ગણ ગાંધાર્થી જોઈ શકાય છે તથા રાત્રે પણ અંધાર ન ગમે, માટે પ્રભુજની પાછળ હોય છે તેનો આકાર પરિવર્તમા છે પણ છત્ર તો અપટ્ટ જેવાય છે તેની ઉપર દેવો દુઃકુળિ વગર હા જવાગયા છે બામ્બા આમગ્યારી હોવા હોય છે. ગિરોપન ઉપર પ્રભુજ ગિરાજમાન છે. એ પ્રમાણે અરોહકૃષ્ણ, મુરખાપત્રુષ્ટિ, દિવ્યકનનિ, આમર, મિંહામન, ભામંડળ, દુઃકુળિ અને છત્રવય, એ આઠ પ્રતિહાર્યો છે.

તથા નીચે જે ગણ વર્ગે આગળ ધર્મચક્ર ચાલે છે, તથા નવ પ્રહ અને દગ દિક્ષાગ વગેરે નીચે પ્રભુજની મેચા કરે છે આવી ઘટનાઓથી ભરપુર પાડેકર હોય છે શ્રીતારંગાણ તીર્થના મોટા દહેરામરમા શ્રીઅજિતનાથ પ્રભુના મોટા પ્રતિમાજ છે. તેમા નીચેથી ઠેઠ ઉપર મુધી મોટું પંચતીથીવાળું પચિકર છે તે જોવાથી બધી વસ્તુઓ સ્પષ્ટ મમજશે.

આ રીતે નંડવડાવનારાઓને જોઈને પ્રભુની જન્માવસ્થા લાવવી, માળાધારકને જોઈ રાજ્યાવસ્થા લાવવી. કેમકે પુષ્પાહાર વગેરે રાજભૂપણો છે અને પ્રભુજને મસ્તકે તથા દાઢી મૂછના વાળ જોઈ, મુનિપણની મુંડ અવસ્થા લાવવી, પ્રભુ દીક્ષા લેતી વખતે સ્વહસ્તે પંચમુષ્ટિ લોચ કરે છે, છતાં જે વાળ બાકી રહ્યા હોય છે, તે વધતા નથી તેથી તે અવસ્થિત કેશ રહે છે અને પ્રતિમાજ ઉપર કેશ તથા શિખાના આકાર હોય છે, તે આ અવસ્થિત કેશની અપેક્ષાએ હોય છે. તેથી કેશોની વૃદ્ધિના અભાવ રૂપ કેશનો અભાવ અહીં લાવવાનો હોય છે.

આઠ પ્રતિહાર્યોને જોઈ પ્રભુની કૈવલિક તીર્થ કરપણની અવસ્થા લાવવી

પર્યંકાસને અથવા કાઉસ્સગ મુદ્રાએ પ્રભુજના પ્રતિમા હોય છે, તે જોઈને પ્રભુજની સિદ્ધાવસ્થા-મોક્ષાવસ્થા લાવવી

જમણી બાંધ [હીંચણ અને પિંડી વચ્ચેનો ભાગ] અને સાથળની વચ્ચે ડાબો પગ સ્થપાય, ડાબી બાંધ અને સાથળની

વચ્ચે જમણો પગ સ્થપાય. નાલિ પાસે એ હાથ ચત્તા રખાય. તે પર્યાકાસન. તે આસને અથવા કાઉન્સિલિંગ સુદ્રાએ પ્રતિમા હોય છે, એટલે એ રીતે રહીને પ્રભુ મોક્ષમા ગયા હોય છે. તેથી તે ભેદને સિદ્ધાવસ્થા ભાવવી.

જેમ તીર્થંકર પરમાત્મા પૂજ્યતમ છે, તે જ પ્રમાણે તેમની અને તેમના છવનની સાથે મળધ ધરાવતી ઘણી વસ્તુઓ અને અવસ્થાઓ પણ નય-નિશ્લેષાની વિચારસરણીથી પૂજ્યતમ છે અને તે સહેતુક અને પદ્ધતિસર છે. જેઓ તીર્થંકર પરમાત્માની પ્રતિમાઓને, તેને પૂજવાનું તથા અવસ્થા-ભેદની અપેક્ષાએ જુદા જુદા પ્રકારે પૂજવાનું નથી માનતા, તેઓ નય-નિશ્લેષાની જનસરણિ સમત્યા નથી. એટલે ખીણ રીતે કહીએ, તો જન તત્વજ્ઞાનનું તેઓ અપમાન કરે છે, એટલે ઉત્સવભાષા અને અસત્યભાષી બને છે.

બાળઉછેર કરતી માતા બાળકને ખવડાવતી કે પીવડાવતી હોય ત્યારે જ પૂજ્ય છે. અને ગ્રંથાર્થ કરતી કે પાણી લરવા જતી હોય ત્યારે પૂજ્ય નથી. એમ નથી. મર્વ અવસ્થામા તે સમાનપણે પૂજ્ય-ભાવને લાયક છે. તે જ પ્રમાણે તીર્થંકર પરમાત્માઓના નબળતા અને દરતા દ્રવ્ય-નિશ્લેષા પણ પૂજ્ય છે માટે ચ્યવનથી માડીને સિદ્ધાવસ્થા સુધીની દરેક અવસ્થાઓ પૂજ્ય છે પ્રતિમાની રચનામા દરેક અવસ્થા ઉતારી શકાતી નથી. પ્રતિમાનું વિધાન તો કાર્ધપણ એક મુખ્ય અવસ્થામાં જ થઈ શકે, માટે પર્યાકાસને કે કાર્યોત્સર્ગાસને છે કેમકે પ્રભુની એ પ્રધાન અને મુખ્ય પૂજ્યાવસ્થા છે. તેમાં જ સર્વાવસ્થાઓનો આરોપ કરીને લિન્ન લિન્ન ભક્તો કે એક જ ભક્ત, એકી સાથે કે કમે કમે, લિન્ન લિન્ન અવસ્થાની વિવિધ પૂજોપચારથી પૂજલક્ષિ કરી શકે છે તે દરેકને માટે વિગત-ચાર શાસ્ત્રીય પુગવા મળી શકે છે. પરંતુ વિસ્તારભયથી અહીં આપવામાં આવતા નથી લિન્નલિન્ન અવસ્થાની અપેક્ષાએ પૂજતા પ્રાચીન ગોહવનારાઓનું નય-નિશ્લેષાઓનું અને માનસશાસ્ત્ર નથા આધારિત સાધનોની મૂલ્ય રચનાની ગોહવણું જ્ઞાન અદભુત હોવાનું સાબિત થાય છે.

પ્રશ્ન . પશુની તે ના પા માનના નારોના બાં તે ના પાની ભાવના શી રીતે ભાવતી ?

ઉત્તર . શી પ્રવચનચારોદ્ધારની વસ્તિમા કયું છે, તે ના પાની, ના પા, ના પા ના પા મહાવળા ના પા મુખ્યમુખ્ય ના પાના ના પા દેશીને જે પાળે નિ મંગળામં (શ્રમણપાળ) અંગીકાર કરી ના પા એવા અવિનિત્ય મરિમાવાળા જગત્પ્રભુ દર્શન મહાપુણ્યશાળી એવા જ પાળી શકે છે.

તેમ જ, શ્રમણપાળમાં જે પ્રભુ શત્રુ-મિત્રમા મમાન બુદ્ધિ વાળા, આર ઝાનવાળા, વૃણુ-મણિ તથા મુવાર્તુ અને પશ્ચરમાં મમાન દષ્ટિવાળા, નિયાળુદષ્ટિ નિચિત્ર તપશ્ચર્યાઓ કરતા કરતા નિ મંગળાળે વિહાર કરતા હતા, તે વ્રણુ જગતના નાથનું દર્શન ઉત્તમ પુણ્યશાળી એવાને જ થાય છે. ” હંત્યાદિ ભાવાર્થ પ્રમાણે પ્રભુની છન્નસ્થ અવસ્થા ભાવવી તેમજ કેવલિપણાના ગુણ વિચારીને કેવલિ અવસ્થા ભાવવી, અને સિદ્ધના ગુણ વિચારવાથી સિદ્ધત્વ ભાવના ભાવી ગણાય છે

તથા, ત્રિભુવન-પૂલ્ય પરમાત્મા તરફ દેવેન્દ્રોએ આ પ્રમાણે લોકોત્તર વિનય બતાવી પ્રભુનો સ્નાત્ર મહોત્સવ કર્યો હતો. પ્રભુએ ધર્મમાર્ગ નિષ્કંટક રાખવા ન્યાયથી રાજ્યવ્યવસ્થા સ્થાપી અને ટકાવી હતી. તથા તે સર્વ છોડી આ રીતે શ્રમણપણું અંગીકાર કરી કેવળી ભગવંત થયા હતા, એમ છન્નસ્થાવસ્થા ભાવવી કેવળી થયા પછી ધર્મતીર્થ પ્રવર્તાવવા અને અનેક બાળ-એવાનેય તેની ઉપાદેયતા તરફ અભિમુખતા થવા પ્રેરણા કરી શકે, તેવા પ્રાતિ-હાર્યાદિક વિભૂતિથી વિભૂષિત હતા અને અન્તે પદ્માસન સુદ્રાનો આશ્રય લઈ મોક્ષમા ગયા હતા. પરિકરાર્થિક દ્વારા તે સર્વ પ્રતિ-બિગિત કરવામા શાસ્ત્રકારોની વ્યવહાર-અધ્યાત્મ-માનસશાસ્ત્ર-શિક્ષણ-વગેરે દષ્ટિથી પરોપકારી માર્ગની કુશળતા અસાધારણ ગણાય છે. ૧૨

૬. ત્રિદિશિ નિરીક્ષણત્યાગત્રિક અને ૭. પદભૂમિપ્રમાર્જનાત્રિક

उड्डाऽहो-तिरिआणं ति-दिसाण निरिक्खणं चइज्जहवा ।
पच्छिम-दाहिण-वासणा जिण-सुह-न्तथ-दिट्ठि-जुओ॥ १३॥

[અન્વય :—જિગ-સુહ-ન્તથ-દિટ્ઠિ-જુઓ ઉડ્ડા-હો-તિરિઆણ અહવા
પચ્ચિમ-દાહિણ-વાનાર્જ તિ-દિસાણ નિરિક્કણ ચટ્ઝ ॥ ૧૩]

શબ્દાર્થ : ઉડ્ડા-હો-તિરિઆણ=હો ચે-તીચે અને યાજુના, તિદિ-
માણ=એ ત્રણ દિશિઓમા, નિરિક્કણ=નેવુ, જોવાનો, અદ્ઝજ=ત્યાગ
કરવો, અહવા=અથવા, પચ્ચિમ દાહિણ-વામાણ=પાછળ, જમણી અને ડાબી
તરની જિણ-સુહ-ન્તથ-દિટ્ઠિ-જુઓ=જિનેન્દ્ર પ્રભુના મુખ પર સ્થાપિત
નરેન્દ્રવાદો. ૧૩.

ગાથાર્થ :—

જિનેન્દ્ર ભગવંતના મુખ ઉપર દષ્ટિ સ્થાપીને ઉપર નીચે અને
આજુબાજુ. અથવા-પાછળ. જમણી અને ડાબી (એ) ત્રણ દિશાઓ
તરફ જોવાનો ત્યાગ કરવો. ॥ ૧૩ ॥

વિશેષાર્થ : જિનેન્દ્ર પ્રભુની પ્રતિમાડની અન્મુખ ચૈત્યવદન
કરતી વખતે પાતાની દષ્ટિ સ્થિર કરવી. પરંતુ તે સિવાય બીજી
તરફ એટલે ઉપર, નીચે કે બાજુની દિશાએ અથવા પાતાની ડાબી
જમણી કે પાછળની દિશાએ પણ જોવું નહિ. એટલે પણ મનની
પેંડે સ્થાપે જ અપણ હોવાથી સ્થિર રહી શકે નહિ. તોપણ
પ્રભુના પ્રવર્તનને આડું આવળું ન જોતા પ્રભુ સામે જ દષ્ટિ રાખવી
તેની ચૈત્યવદનના ઉપપ્રેરણા મનની એકાગ્રતા કાયમ રહી રહે

જે સ્થાને ચૈત્યવદન કરવાનું છે તે સ્થાને કોઈ પ્રાંતિ
જાત ન હોય. માટે પ્રવર્તન તે જુલિને વચ્ચે પ્રવર્તન કરવું
જાતુ જેન કરી પાડી ચૈત્યવદન કરવું. જેનું વૈષ્ણવદન સ્થિત રહે
જેનના ઉત્તરાસન-પૂજા કરતી વખતે રાખવા ગાયબ જેનના ઉત્તર
પાસે જુલિ પ્રમાર્જવા પોષધપાત્રી ન વહે સ્વચ્છતાથી પ્રમાર્જવી અને

શ્રી મુનિ મહાગજઓએ ગોવાથી પ્રમાર્જના કરવી. શ્રી જિનેન્દ્ર-
માર્ગાનુસારી મર્વ ધર્મક્રિયાઓ ચતના-ઝવની જયણાપૂર્વક જ
હોય છે જેમાં જયણા નહિ. તે ધર્મક્રિયા પણ નહિ.

પ્રમાર્જનાત્રિક દશત્રિકમા ગણાવેલ છે એટલે, તે કમથી
અહીં મમજી લેવું. તેમા ખામ વિશેષતા કહેવાની ન હોવાથી ખામ
ગાથા આપવામા આવી નથી. ૧૩.

૮. વર્ણાદિ આલબનત્રિક. ૯. મુદ્રાત્રિક.

વન્ન-તિયં વન્ન-ડ્થા-લંવણમાલંવણં તુ પટિમાઈ ।
જોગ-જિણ-મુત્ત-મુત્તી-મુદ્દા-મ્પેણ મુદ્દ-તિયં ॥૧૪॥

[અન્ય :—વન્ન-ડ્થા-ડ્ડવળ તુ પટિમાઈ આલવળ વન્ન-તિયં ।
જોગ-જિણ-મુત્ત-મુત્તી-મુદ્દા-મ્પેણ-મુદ્દ-તિય ॥ ૧૪ ॥]

શબ્દાર્થ :—વન્ન-તિયં=વર્ણત્રિક. વન્ન ડ્થા-ડ્ડલંબણું=વર્ણલંબન
અર્થાલંબન. પટિમાઈ આલંબણું=પ્રતિમાદિ આલબન. જોગ-જિણ-મુત્ત-
મુત્તી-મુદ્દા-લેએણ=યોગ જિન અને મુક્તાશુક્તિઃ એ મુદ્દાના લેદ વડે.
મુદ્દ-તિયં=મુદ્રાત્રિક છે. ૧૪.

ગાથાર્થ :—

અક્ષર (શબ્દ) અને અર્થ. તથા પ્રતિમાઃ વગેરેનું આલબન,
એ વર્ણાદિ આલબનત્રિક છે.

યોગમુદ્રા જિનમુદ્રાઃ અને મુક્તાશુક્તિ મુદ્રા એ લેદ વડે મુદ્રાત્રિક
છે. ॥ ૧૪ ॥

વિશેષાર્થ :—ઐત્યવંદન સૂત્રોના અક્ષરો અતિસ્પષ્ટ. શુદ્ધ તથા
સ્વર અને વ્યંજનના લેદ, પદચ્છેદ. શબ્દો અને સપદાઓ સ્પષ્ટ
સમજાય તેવી રીતે, ઉચિત ધ્વનિપૂર્વક-બહુ મોટા સ્વરે નહિ તેમ
બહુ મંદ સ્વરે નહિ, એવી રીતે બોલવા, તે વર્ણલંબન અથવા
સૂત્રાલબન.

તે ઐત્યવંદન સૂત્રોના અર્થ પણ સૂત્રો બોલતી વખતે પોતાના
જ્ઞાનને અનુસારે વિચારવા, તે અર્થાલંબન.

દંડકસૂત્રોના અર્થમા સંકળાયેલા સાક્ષાત્-ભાવ અરિહંતાદિક

કાંઈક નમાવેલા મસ્તકથી કાંઈક દર રાખવો આ મુદ્રા ઊભા રહેતી વખતે અને બેડા બેડા પાણી કરવાની હોય છે. આ મુદ્રાનો ઉપયોગ ૧૮મી ગાથામા બતાવ્યો છે.

અહીં યોગ એટલે બે હાથનો સંયોગવિશેષ, અથવા યોગ એટલે સમાધિ. તેની મુખ્યતાવાળી જે મુદ્રા. તે યોગમુદ્રા. તે વિનિવિશેષને દર કરવામા પણ અર્થ છે. ૧૫.

૨. જિનમુદ્રા.

चत्वारि अंगुलाङ्गं पुरओ ऊणाङ्गं जत्थ पच्छिमओ ।
पायाणं उस्सग्गो एसा पुण होइ जिण-मुद्दा ॥ १६ ॥

[અન્યય:—જત્થ પાવાણં ઉસ્સગ્ગો પુરઓ ચત્તારિ અંગુલાઙ્ગં, પચ્છિમઓ ઊનાઙ્ગં પુણ પુણ જિણ-મુદ્દા હોઈ ॥ ૧૬ ॥]

શબ્દાર્થ : ચત્તારિ=ચાર. અંગુલાઙ્ગં = આંગળ. પુરઓ = આગળ. ઊણાઙ્ગં = ઊણ, ન્યૂન, ઓછા. જત્થ = જે મુદ્રામાં. પચ્છિમઓ = પાછળ. પાયાણં=બે પગનું. ઉસ્સગ્ગો = છેડું-અંતર. એસા=આ, તે. પુણ = વળી. જિણ-મુદ્દા = જિનમુદ્રા. ૧૬.

ગાથાર્થ :—

અને જેમાં પગનું અંતર આગળ ચાર આંગળ: અને પાછળ-કાંઈક ઓછું: હોય, એ જિનમુદ્રા. ॥ ૧૬ ॥

વિશેષાર્થ.—કાઉસ્સગ્ગ વગેરેમા ઊભા રહેતી વખતે ભૂમિ ઉપર બે પગ એવી રીતે રથાપવા-રાખવા કે જેથી એ બે પગ વચ્ચે આગલા ભાગમા ૪ આંગળ અંતર રહે, અને પાછલા ભાગમા ચાર આંગળથી કાંઈક ઓછું અંતર રહે, એવી રીતે પદવિન્યાસ-બે પગ રાખવા, તે જિનમુદ્રા કહેવાય. અહીં, જિન=કાઉસ્સગ્ગ કરતા જિનેશ્વરોની, જે મુદ્રા. તે જિનમુદ્રા. અથવા જિન એટલે વિદ્વાનોને જિતનારી મુદ્રા, તે જિનમુદ્રા. ૧૬.

૩. સુક્તાશુક્તિ મુદ્રા

સુક્તા-સુક્તી મુદ્રા જત્ય સમા દોવિ ગમ્મિઆ હત્યા ।
તે પુણ નિલાહ-દેમે લગ્મા અન્ને-“અલગ્મ”ત્તિ ॥૧૭॥

[અન્વય.—જત્ય દોવિ સમા ગમ્મિઆ હત્યા, પુણ તે નિલાહ દેમે લગ્મા, અન્ને-“અલગ્મ” ત્તિ સુક્તા-સુક્તિ-મુદ્રા ॥ ૧૭ ॥]

શબ્દાર્થ : સુક્તા-સુક્તી=સુક્તાશુક્તિ, મુદ્રા=મુદ્રા જત્ય=જત્યા. સમા=સમા. દો વિ=અન્નેય. ગમ્મિઆ=ગર્ભિત, મધ્યમા ઉન્નત. હત્યા=હાય. તે=તે અન્નેય. પુણ=અને નિલાહ=ભાટ, કપાળ. દેમે=રથાતે. નિલાહ-દેમે=કપાળ ઉપર. લગ્મા=ગાડેલા. અન્ને=અન્ય આચાર્યો. અલગ્મ=ન લગાડેલા. ત્તિ. એ પ્રમાણે. ૧૭.

ગાથાર્થ :—

જેમાં, સમગ્ર આ અન્નેય હાય ગર્ભિત રાખી અને તે લલાટ પ્રદેશને અડાડેલા હોય કોઈ આચાર્ય કહે છે કે—“અડાડેલા ન હોય” તે સુક્તાશુક્તિ મુદ્રા. ॥ ૧૭ ॥

વિશેષાર્થ —સુક્તા એટલે મોતી શુક્તિ=તેના ઉત્પત્તિસ્થાન-રૂપ ગ્રીષ તેના આધારની મુદ્રા. તે સુક્તાશુક્તિમુદ્રા એવાય એ મુદ્રાના અન્નેય રથેળીઓને અગ્ર એટલે અશુભિઓને પચ્ચપર અનન્તિ કથો વિના રાખવાની હાય છે. તે મગ્નિધિતિના રાગેલી અન્નેય રથેળીને ગર્ભિત કરવી એટલે અદરશી પોલાણુવળી મળવી. જાણે વચેલી કાચબાની પીરની જેકે લાંબી રહે તેવા, પચ્ચપર ગ્રિપ-ટાંડી ન મળવી એ પ્રમાણે, મળેલા જે હાય મોતીની છાન્ને માણે અને છે તે કપાળે અડાડવા અન્ને કેટલા આચાર્યો કહે છે કે—જે હાથ કપાળે ન અડાડવા, પરંતુ કપાળની નન્ને — તેના પેલા રાખવા તે સુક્તાશુક્તિમુદ્રા એવા ૧૭

ત્રણ મુદ્રાઓના ઉપયોગ

પંચંગો પળિવાઓ થય પાઠો હોઈ જોગ-મુદ્રાણ ।
વંદન જિણ-મુદ્રાણ પળિધાણં મુત્ત-સુત્તીણ ॥૧૮॥

| ૧-૧૮ :—૫ પંગો પળિવાઓ થય-પાંચ જોગ-મુદ્રાણ, વંદન જિણ-મુદ્રાણ
નંજા-મુજાણ પળિધાણ હાડ ॥ ૧૮ ॥ |

શબ્દાર્થ :—પંચંગા=પાંચ અંગ નમાવીને. પળિવાઓ=પ્રભાત. થય-
પાઠો=નૃત્ય પાઠ અથવા સ્તવનો પાઠ જોગ-મુદ્રાઓ=યોગ મુદ્રા વડે. વંદનુ=
વંદન જિણુ-મુદ્રાઓ=જિનમુદ્રા વડે પળિધાણું=પ્રણિધાન. મુત્ત-સુત્તીઓ=
મુજાનુક્રિ મુદ્રા વડે. ૧૮.

ગાથાર્થ :—

૫ પાંગ પ્રણિપાતઃ અને સ્તવપાઠ યોગમુદ્રાઓ, વંદનઃ જિનમુદ્રાઓ,
અને પ્રણિધાન મુજાનુક્રિ મુદ્રાઓ થાય છે. ॥ ૧૮ ॥

વિશેષાર્થ :—૫ પાંગ પ્રણિપાત અને સ્તવપાઠ યોગમુદ્રાઓ
કરવા, ચૈત્યવંદન કરતી વખતે ચૈત્યવંદન અને નસુત્યુણું યોગ-
મુદ્રાઓ કરાય છે જાવંતિ ચેઈઆઈ અને જાવંત કે વિ સાહુ
તથા જયવીયરાય એ-જે કે યોગમુદ્રા ચાલુ હોય છે, છતાં બે
હાથ લલાટે ઊંચે રાખી મુજાનુક્રિ મુદ્રાથી ત્રણેય પ્રણિધાન
કરીએ છીએ. વચ્ચે સ્તવન યોગમુદ્રાઓ થાય છે, જયવીયરાય
પછી અરિહત ચેઈઆણું, કાયોત્સર્ગ, થાય વગેરે ઊભા થઈને
જિનમુદ્રાઓ કરીએ છીએ. તથા ચૈત્યવંદન કે દેવવંદન કરતાં પહેલા
ધરિયાવહિય પ્રતિક્રમાય છે, તે પણ લોગસ્સ કહેવા સુધી જિન-
મુદ્રાઓ થાય છે.

આ સિવાય જોડા જોડા અથવા ઊભા ઊભા જે કોઈ ક્રિયા
કરવાની હોય છે, તે દરેક વખતે હાથ જોડવાના હોય છે.

આ પ્રમાણે સામાન્ય રીતે ત્રણ મુદ્રાનુ વર્ણન અહીં કરેલું
છે. પરંતુ બીજી પણ ઘણી પેટા મુદ્રાઓ વગેરે કરવાની થાય છે.
તે દરેકની પણ ઉપલક્ષણથી આ ત્રણ મુદ્રાથી જ સૂચના સમજવી.

બીજું. કૌત્યવંદનાદિ કરતી વખતે અને ખાસ કરીને કૌત્ય
વંદનાદિનું પ્રધાન મંત્ર નમુત્યુણું જોડતી વખતે, ડાબો પગ ઊંચો
રાખવાનો અને જમણો પગ સ્થાપવાનો રિવાજ છે. તથા કોઈ કોઈ
ખન્નેય દીચણ જમીન સાથે લગાડી ઉભડક બેસી મંત્ર બોલે છે.
કોઈ ખન્નેય પગ જમીન સાથે ઘૂંટણ સાથે સ્થાપીને મંત્ર બોલે
છે. ભિન્ન ભિન્ન શાસ્ત્રવાક્યાંના આદેશ પ્રમાણે દરેક રીત વિનય-
રૂપ અને ઉચિત હોવાથી નિષેધ ચોગ્ય નથી.

આ બાબત ઘણા પ્રશ્નોત્તરો છે. પરંતુ તેથી અભ્યાસીઓને
શુભવણ પડવાનો સંભવ હોવાથી અહીં તેનો વિસ્તાર કરતા નથી.

મૂળ ગાથામાં—સ્તવપાઠ શબ્દ છે. તેનો અર્થ આદી નમુત્યુણું
સ્તવપાઠ સમજવો વળી પંચાંગ પ્રણિપાત શબ્દ છે તેનો અર્થ
પણ આ ઠેકાણે નમુત્યુણું મંત્ર જ સમજવું. કેમકે—તે મંત્ર જોડતી
વખતે નમુત્યુણું એમ જોડના મન્નક નમાતી પંચાંગ પ્રણામ કરવો
હોય છે. તે જ પ્રમાણે નમો જિણાણું અથવા સ્તવે તિવિદેણું
વંદામિ. જોડતી વખતે પંચાંગ પ્રણિપાત કરવાનો હોય છે. એટલે
મંત્ર મુખ્યપણે તો યોગમુદ્રાએ જ જોડાય છે. છતાં વચ્ચે જ્યારે
જ્યારે પંચાંગ પ્રણામ કરવામાં આવે છે. તેટલા ઉપરથી તેમાં વચ્ચે
વચ્ચે પચાગી મુદ્રા પણ થાય છે તે પેટા મુદ્રા છે. એવી પેટા
મુદ્રાઓ જુદી જુદી ડરનામાં આવે તેથી મૂળ મુદ્રાને વાગે આવતો
નથી. એ જ પ્રમાણે આરેહંતચેદિઆણું વચેદે પણ ડરોન્નરંન.
હેતુમ્બક મંત્ર છે, પરંતુ એ ડરોન્નરંન હેતુ વીતરાગ પરમાન્તર
વંદનાદિ કરવાથી પેટા ક્ષણ મેળવવા માટેનો છે. માટે તે કારોન્નરં
પણ વદત જ ચાલુ છે. તે પગની જિતમુદ્રા અને હ થની ધોરન્ટરે
કરવાના હોય છે અને ક્ષણ કારોન્નરં પગની જિતમુદ્રા અને
પગની કારોન્નરંમુદ્રાએ કરવાના હોય છે અને પ્રિદિતરિ-
મુદ્રાગુહિત મુદ્રાએ કરવાના હોય છે.

આ પ્રમાણે સુભવણે મંત્ર મુદ્રાએને હોરે—તેના તેના
પેનામાં સુદે અને પ્રવેગે અને હ થની જુદી પેટા મુદ્રાએ કરવાનાં
છે. તે જોડતી મુદ્રાને મન્નકરંન તરત મુદ્ધરંન ને

અથોમાથી મારી રીતે મમજીને વિધિપૂર્વક વંદના કરવા માટે
આ-માથી જીવોએ ખપી થયું ॥૧૮॥

૮. પ્રણિધાનત્રિક:

પણિહાણ-તિયં ચેદ્વ-મુણિ-વંદણ-પત્યણા-સરૂવં વા ।
મણ-વય-કાળગત્તં. મેસ-તિયત્યો ય પયહુત્તિ ॥૧૯॥

[અન્વય :— ચેદ્વ-મુણિ-વ. ણ-પત્યણા-સરૂવં વા મણ-વય-કાળગત્તં પણિહા-
-તિય, ય મેસ-તિયત્યો પયહુ તિ ॥ ૧૯ ॥]

શબ્દાર્થ : પણિહાણ-તિયં=પ્રણિધાનત્રિક. ચેદ્વ=ચૈત્ય. મુણિ=મુનિ.
વ દણ=વદન. પત્યણા=પ્રાર્થના. સરૂવ=સ્વરૂપ. ચેદ્વિ-મુણિ-વ દણ-પત્યણા-
સરૂવં=ચૈત્ય અને મુનિને વદન તથા પ્રાર્થના સ્વરૂપ. વા=અથવા. મેસ-
તિયત્યો=બાકીના ત્રિકોના અર્થ. પયહુ=પ્રગટ. તિ=એ પ્રમાણે. ૧૯.

ગાથાર્થ :—

ચૈત્યવંદન મુનિવંદન અને પ્રાર્થના સ્વરૂપ. અથવા મન વચન-
અને કાયાતું એકાદ્યપણું એ-પ્રણિધાનત્રિક [ગણાય છે.]

બાકીના ત્રિકોના અર્થ સહેલા છે.

એ પ્રમાણે દશ ત્રિકો પૂરા થયા. ॥ ૧૯ ॥

વિશેષાર્થ :—“જીવંતિ ચેદ્વિધાઈ” સૂત્રમા ત્રણેય લોકમાં
વર્તતા ચૈત્યોને નમસ્કાર હોવાથી ચૈત્યવંદનસૂત્ર કહેવાય છે,
“જીવંત કે વિ સાહુ” સૂત્રમા અઢી દ્વીપમાં વર્તતા સર્વ સાધુ-
ઓને નમસ્કાર કરેલો હોવાથી તે મનિવંદનસૂત્ર કહેવાય છે અને
“જયવીરરાય !” સૂત્રમા ભવથી વૈરાગ્ય, માર્ગાનુસારિપણું, ઈષ્ટ
ફળની સિદ્ધિ, લોકવિરુદ્ધનો ત્યાગ, ગુરુજનની પૂજા પરોપકારકરણ.
સદ્ગુરુનો યોગ અને ભવપર્યન્ત તે સદ્ગુરુના વચનની સેવા અને
ભવોભવ પ્રભુના ચરણની સેવા એ ૯ વસ્તુ વીતરાગ પ્રભુ પાસે
માગેલી હોવાથી પ્રાર્થનાસૂત્ર ગણાય છે અને એ ત્રીજું પ્રણિધાન
ચૈત્યવદનાને અન્તે અવશ્ય કરવું જોઈએ, એમ કહ્યું છે.

પ્રદક્ષિણાત્રિક અને પ્રમાર્જનાત્રિક એ બંનેયના અર્થ તે.

અને વચ્ચે ન સાનેહું' અર્થાં ઉત્તરાસંગ [ખેન] રાખવું, તે ચોથો અભિગમ, અને પ્રભુજીને દેખતા જ નમો જિણાણું કહી અન્નલિપૂર્વક મસ્તક નમાવી પ્રણામ કરવો, તે પાંચમો અભિગમ. આ પાંચમો અભિગમ શ્રી જિનેન્દ્ર પ્રભુ પાસે જતા સાચવવાના છે. આ પાંચ અભિગમ અદ્ય નદિવાળા શ્રાવકને ઉદ્દેશીને કહ્યા છે.

પોતાને ખાવાની, પીવાની કે મુંઘવાની ચીજો અગિયાર હોય, તે પણ પ્રભુની દૃષ્ટિએ ન પડે, તેમ ચૈત્યની બહાર છોડીને પ્રવેશ કરવો. અને જો દૃષ્ટિગત થઈ હોય તો તે ચીજો પોતાના ઉપ-યોગમાં લઈ શકાય નહિ, એવી આચરણા પણ પ્રભુનો લોકોત્તર વિનય સાચવવા રૂપ છે.

જેસ રાખવાનો વિધિ અગપૂજ્ય તથા ઉત્કૃષ્ટ ચૈત્યવદન કરનાર માટે છે, છતાં બીજા પુરુષે પણ પાઘડી અને જેસ સહિત જ પ્રભુ પાસે જવું. નહિતર પ્રભુ પ્રત્યેનો અવિનય ગણાય તથા પૂજ્ય વળતે પુરુષે જે વસ્ત્ર અને સ્ત્રીએ જઘન્યથી ત્રણ વસ્ત્ર રાખવા. અગ પૂજ્ય તથા ઉત્કૃષ્ટ ચૈત્યવદન વળતે જેસ અવશ્ય રાખવો.

સ્ત્રીઓએ અન્નલિ જોડી મસ્તક નમાવવું, પરંતુ અન્નલિ સાથે હાથ ઊંચા કરી મસ્તકે લગાડવા નહિ, તે પ્રથમ ૬ મી ગાથાના અર્થ પ્રસંગે કહેવાઈ ગયું છે, તેમજ સ્ત્રીઓ વસ્ત્રાવૃત્ત અગવાળી જ હોવી જોઈએ, માટે સ્ત્રીઓને ૪-પમા અભિગમનો યથાચોગ્ય નિષેધ કહ્યો છે. ૨૦

બીજી રીતે પાંચ અભિગમ.

इय पंच-विहा-ऽभिगमो, अहवा मुच्चंति राय-चिण्हाइं ।
खगं छतोवाणह मउहं चमरे अ पंचमए ॥२१॥

[અન્વય -- રૂપ પંચવિહા-અભિગમો, અહવા રાય-ચિણ્હાઈ-પગ છતોવાણહ મઝહ અ પંચમએ ચમરે મુચ્ચંતિ. ૨૧

શબ્દાર્થ ધ્ય= [પૂર્વે કહેલો] પંચવિહાભિગમો=પાંચ પ્રકારનો અભિગમ અહવા=અવસા. બીજી રીતે. મુચ્ચંતિ=મૂકે, છોડે. રાય-અય-

ઉદ્ધાઈ=રાજચિત્તો. ખગ્ગ=ખરગ છત્ત=જન ઉવાણુહ=ઉપાનદ મેન્ડી-
મંડિર=મંદિર. ચમરે=ચામર પચમગ્ગે=પાચમુ. ૨૧.
ગાથાથ:-

એ પાંચ પ્રકારનો અભિગમ છે. અથવા તત્તવાર છત્ત મેન્ડી-
મુગટ: અને પાચમુ ચામર: એ રાજચિત્તો બહાર મૂકી દે છે. ॥૨૧॥
વિશેષાર્થ — દર્શન કરવા આવનાર રાજા વગેરે મહાદ્વિક
હોય, તેણે પાચ રાજચિત્તો છોડીને જ સૌત્યમા પ્રવેશ કરવો. કારણ કે-
ત્રા: ભુવનના રાજા દેવાધિદેવ શ્રીજિનેન્દ્રપ્રભુ આગળ પોતાનું
રાતપાનું દર્શાવવું. તે અત્યંત અવિનય છે. પ્રભુ પામે તો એવક
ભાવ જ દર્શાવવાનો હોય છે. પ્રભુના એવક જનનુ તે પણ પરમ
ભાવ્ય હોય તો જ અને છે.

સુકુટ એટલે શિરોવેષ્ટન ઉપર રાજચિત્ત તરીકે જે છોગાવાળો
[કલગીવાળો] તાજ પહેરાય છે તે જાણવો પરંતુ શિરોવેષ્ટન
મમજનુ નહિ કારણ કે ઉધારા મમતકે પ્રભુ પામે જવાય નહિ
રાજા વગેરે કદિવાન શ્રાવકોએ પોતાની કદિ અનુસાર
નોટા આડબરપૂર્વક પરિવાર સહિત પ્રભુને વદન કરવા જવું
તેઈએ, જેથી અનેક છવોને પ્રભુ પ્રત્યે ભક્તિરાગ જાગતા તેઓ
મન્વદ્યાદિ લાલ પામે છે. હાડ એ પણ ધર્મ પામવા-પમાડવાનું
નિમિત્ત છે, અને તે મર્વાને અનુલવન્નિદ્ધ છે ૨૧

૩. વદન કરવાની એ બાજુ ૪. ત્રણ પ્રકારનો અવચ્છાદ
વંદતિ જિણે દાહિણ-દિમિ દિયા પુરુસ વામ-દિમિ નારી ।
નવ-કર જહન્ન સદ્ધિ-કર જિદ્દ મજ્જુમ્મહો મેમો ॥૨૨॥

નવ-કર — દાહિણ-દેશિ. દિયા પુરુસ વામ-દિમિ નારી વદતિ ।
જહન્ન-સદ્ધિ-કર જિદ્દ મજ્જુમ્મહો મેમો ॥૨૨॥
શબ્દાર્થ . વદન્તિ=વદન કરે છે. જિદ્દ=જિનેન્દ્ર જહન્ન-
દાહિણ-દિશિ=દક્ષિણી બાજુ. સદ્ધિ-કર ને, સદા ને, સદા સમ-દિશિ=
દાનો બાજુ. નવ કર=નવ દાવ સદ્ધિ-કર=૧૦ નવ જિદ્દ=૩૧.૫ નવ-કર-
ઉ-પાડા=મન્વદ્યાદિ અવચ્છાદ. મેમો=પામવો ૨૨.

ગાથાર્થ :—

જમણી બાજુએ ઊભા રહેલા પુરુષો. અને ડાબી બાજુએ ઊભી રહેલી સ્ત્રીઓ: જિનેશ્વર પ્રભુને વંદન કરે.

જઘન્ય-નવ હાથ: ઉત્કૃષ્ટ-સાડ હાથ: બામીનો-મધ્યમ: અવનત છે. ॥ ૨૨ ॥

વિશેષાર્થ —પુરુષોએ ભગવંતની જમણી બાજુ તથા સ્ત્રીઓએ ડાબી બાજુ રહી, દર્શન, વંદન, પૂજન વગેરે કરવા નોંધ્યો.

[દેવચરેત્ર] દહેરાસર ઘણું ન્હાનું હોય, તો ૯ હાથથી પાગ ન્યૂન અવગ્રહ રાખી શકાય છે. તે કારણથી જ બીજા આચાર્યેએ ૦૧-૧-૨-૩-૬-૧૦-૧૫-૧૭-૩૦-૪૦-૫૦-૬૦ હાથ, એમ ૧૨ પ્રકારના પણ અવગ્રહ કહ્યા છે. અર્થાત્ પ્રભુને પોતાના ઉચ્છ્વાસાદિ લાગી આશાતના ન થાય, તે પ્રમાણે વર્તવું. ૨૨

પ. ત્રણ પ્રકારની ચૈત્યવંદના.

નમુકારેણ જહન્ના ચિદ્-વંદન મઙ્ગલ દંડ-થુહ-જુઅલા ।
પણ-દંડ-થુહ-ચઅક્ર-થય-પણિહાણેહિ ઉકોસા ॥૨૩॥

[અન્વય :—નમુકારેણ જહન્ના, દંડ-થુહ-જુઅલા મઙ્ગલ, પણ-દંડ-થુહ ચઅક્ર-થય-પણિહાણેહિ ઉકોસા ચિદ્-વંદન ॥૨૩॥]

શબ્દાર્થ : નમુકારેણ=નમસ્કાર વડે. જહન્ના=જઘન્ય. ચિદ્-વંદન=ચૈત્યવંદન રાજા=મધ્યમ દંડ=૬૬૩. અને થુહ=સ્તુતિના-ધોયના. જુઅલા=યુગલ-એ વડે. પણદંડ=પાંચ ૬૬૩. થુહચિઅક્ર=ચાર થોય. થય=સ્તવન. પણિહાણેહિ=ત્રણ પ્રણિધાન સૂત્ર વડે. ઉકોસા=ઉત્કૃષ્ટ. ૨૩.

ગાથાર્થ :—

નમસ્કાર વડે જઘન્ય દંડક અને સ્તુતિયુગલ વડે મધ્યમ: પાંચ દંડક ચાર સ્તુતિ: સ્તવન. અને પ્રણિધાનો: વડે ઉત્કૃષ્ટ: ચૈત્યવંદના થાય છે. ॥ ૨૩ ॥

તથા મુખ્યપદો-નમુત્યુણું આદિ પાંચ નહતે અથવા પાંચ નમુત્યુણું અને સ્તુતિના ચતુષ્ક વડે એટલે જે ગુણો વડે એટલે ૮ થોડો વડે, સ્તવન, જાતિયે જાતકેવિં અને જય-વીરસય એ ત્રણ પ્રણિયાન નથી વડે, ઉત્કૃષ્ટ ચૈત્યવંદના થાય છે પૌષ્ઠ વગેરેના દેવવંદનમા આ ચૈત્યવંદના થાય છે.

એ પ્રમાણે આ જગત્યાદિ ત્રણ ચૈત્યવંદનાના જે જગત્ય મધ્યમ ઉત્કૃષ્ટ એમ ૬ પ્રકાર પણ છે, તે મિત્રાય, બીજા પણ ઘણા પ્રકાર હોય છે, તે બીજા પ્રથોમાથી જાણવા. વર્તમાનકાળમા તો પૂર્વા-આર્યોની પરંપરા પ્રમાણે જે રથાને જે પ્રકારનો ચૈત્યવંદના વિધિ આલતો હોય, તે પ્રકારે વિધિ આદરવા યોગ્ય છે ૨૩.

અન્ય આચાર્યોના મતે ત્રણ ચૈત્યવંદના

અન્ને વિંતિ “इगेणं सकथएणं जहन्न वंदणया ।

तद्गु-तिगेण मज्झा उक्कोसा चउहिँ पचहिँ वा” ॥૨૪॥

[અન્યય :—અન્ને વિંતિ—“इगेण सकथएणं जहन्न, तद्गु-तिगेण मज्झा, चउहिँ पचहिँ वा उक्कोसा वंदणवा ” ॥ २४ ॥]

શબ્દાર્થ :—અન્ને-બીજા આચાર્યો. વિંતિ-કહે છે, કે—સકથ-એણુ-શકસ્તવ વડે. ઇગેણુ-એક. જહન્ના-જગત્ય. વંદણયા-વંદન. તદ્ગુ-તિગેણુ-તે બે અને ત્રણ શકસ્તવ વડે. મજ્ઝા-મધ્યમ. ઉક્કોસા-ઉત્કૃષ્ટ. ચઉહિં-ચાર, પચહિં-પાંચ, વા-અથવા. ૨૪

ગાથાર્થ :—

બીજા આચાર્ય લગવતો કહે છે, કે “એક નમુત્યુણું વડે જગત્ય, બે: કે ત્રણ વડે મધ્યમ, અને ચાર: કે પાંચ: વડે ઉત્કૃષ્ટ [ચૈત્ય] વંદના થાય છે. ॥ ૨૪ ॥

વિશેષાર્થ —અન્ય આચાર્યોનો અભિપ્રાય એ છે, કે-દેવ વંદનની જે વિધિમા નમુત્યુણું એક વાર આવે, તે જગત્ય બે વાર અથવા ૩ વાર આવે, તે મધ્યમ અને ૪ અથવા ૫ વાર આવે, તે ઉત્કૃષ્ટ ચૈત્યવંદન જાણવું. ૨૪.

૬. પ્રણિપાત અને ૭. નમસ્કાર: દ્વાર.

પણિવાઓ પંચંગો દો-જાગ્ કર-દુગુતમંગં ચ ।

મુ-મહત્ય-નમુકારા ઇમ-દુગ-તિગ જાવ અદ્વ-મયં ॥૨૫॥

[અન્યથા—પણિવાઓ પંચંગો દો જાગ્ કર દુગુતમંગ ચ । ઇમ દુગ તિગ-જાવ અદ્વ મય નુ મહત્ય-નમુકારા । ૨૫ ।

શબ્દાર્થ —પણિવાઓ=પ્રણિપાત પંચંગો=પાંચ અંગનાં છે: જાણુ
=એ ધુટણુ. કર-દુગ-એ હાથ ઉત્તમંગં=ઉત્તમંગ, મસ્તક. મુનહત્ય=ધનુ
મોટા અર્થવાળા: ધુગ દુગ-તિગ=એક, બે, ત્રણ, જાવ=રૂધી અદ્વમયં=એકના
આ. ૨૫

ગાથાર્થ:—

પ્રણિપાત પાંચ અંગનાં છે. એ ધુટણુ: એ હાથ: અને મસ્તક:
એક: બે: ત્રણ: રૂધી એકસો આઠ મુધીના અતિ મોટા અર્થવાળા
નમસ્કાર કહેવા. ॥ ૨૫ ॥

વિશેષાર્થ—ઉપર જણાવેલાં પાંચ અંગો વડે કરના
પ્રણિપાતમા પાંચેય અંગને ભૂમિએ લગાડવાં જોઈએ તે “ઈચ્છાસિ
ખમાસમણો” એ ખમાસમણ સૂત્ર વગેરે જોડીને પ્રણામ કરતી
વખતે થાય છે.

૧ થી ૧૦૮ મુધીના નમસ્કાર ૩૫ સ્લોકો વીતરાજ પ્રણુના
ગુણોની પ્રશંસા ૩૫ ગંભીર અને પ્રશસ્ત અર્થવાળા પૂર્વના શ્રી
સિદ્ધસેન દિવાકર વગેરે મહાકવિઓએ બનાવેલા કહેવા. પરંતુ
તેનાર રત્ન વગેરેથી ગર્ભિત. તથા અનુચિત અર્થવાળા ન
બોલવા. ॥ ૨૫ ॥

૮. ૧૬૮૭ અક્ષર.

અદ્વ-મદ્વિ અદ્વીસા નય-નયન-મયં ચ દુ-મય-મગ નડઆ ।

દો-ગુણ-તીમ દુ-મદ્વા-દુસોલ-અદ્વ-નડઅ-નયદ્વ ન-મયં ૨૬

ઇય નવકાર-ચમાસમણ-કરિ: મસ્તકયાદ-રૂઢેનુ ।

પણિહાણેસુ અ અદ્વમ્ત-વત્ત સોલ-મય-મી-નાય ॥૨૬॥

[પનાય : સંગભગ ગાયા પ્રમાણે જ છે]

મપ્રદાર્થ—અડ-સદ્ગિહ=અડસા અદ્ગીસા-અદ્ગીસા નવ-નઉય-સય=એકમો નામ. દુ-સય-સગ-નઉઆ=ગમો સત્તામ. દો-ગુણ-તીમ=પ્રમો એકામ. દુ-સદ્ગી-પ્રમો સામ. દુ-સોલ=પ્રમો સોમ. અડનઉઅસય=એકમો અડામ. દુ-વન્ન-સય=પ્રમા પાત્ત. ધ્યિ=એ પ્રકાર નવકાર-ખમાસમાનુ-ધરિય=નવકાર ખમાસમાનુ અને ધરિયાવલિયા. સક્ર ત્યયાદ્ધર્ધ-પ્રેમુ=સક્રસ્તસાદિ પાચ દ્વડ રૂપોમા. પઞ્ચિદ્ધાણેમુ=પ્રણિધાન રૂપોમા અદુરુત્ત-વન્ન=ખીજ વાર નદિ બોનામે. અદ્ગી-સોલ-સય-સીયાલા=મોળમા ને સુડતાલીસ. ૨૭

ગાથાર્થ.—

અડસદ્ગી: અદ્ગીવીસ: એકસો નવાનુ: ખસો સત્તાનુ. ખસો મોગણત્રીસ: ખસો સાઠ. ખસો સોળ. એકસો અદ્ગીનુ: એકસો ખાવન. ૧૨૬૧ એ પ્રમાણે નવકાર: ખમાસમણ: ધરિયાવલિયા શક્રસ્તવ વગેરે દંડકોમાં. અને પ્રણિધાનોમાં. ખીજ વાર ન ઉચ્ચા-રાયેલા સોળસો સુડતાલીસ વર્ણો છે. ૧૨૭ ૧

વિશેષાર્થ :—અહીં નવકાર તે પચ મંગલ મહાશુભ-સ્કંધ સૂત્ર હવર્ધ મંગલ સુધી કેટલાક ગચ્છના આચાર્યો, અનુષ્ટુપ્ છંદના દરેક પાદમા ૮ અક્ષર જોઈએ, તેને બદલે ચોથા પાદમા નવ અક્ષર થવાથી છંદદોષ માનીને હવર્ધને બદલે હોઈ પદ સ્વીકારી ૬૭ અક્ષર માને છે. પરંતુ મહાનિશીથ સૂત્રમા ૬૮ અક્ષરો ગણાવ્યા છે. તેમજ મત્રાક્ષરો તરીકે જુદી જુદી રચનાના ધ્યાનમાં ૬૭ અક્ષર લઈએ, તો એક અક્ષર ઓછો પડી જાય છે. તથા અનુષ્ટુપ્ છંદમાં ૬ અક્ષરના પદો ઘણી વખત મહાકવિઓની રચનામા પણ જોવામા આવે છે. તો પછી આર્ષ-ઋષિ મહાત્માઓની રચનામાં હોય, તો શું આશ્ચર્ય છે ?

ખમાસમણ તે છોલવદન સૂત્ર

ધરિયાવલિયા તે પ્રતિક્રમણશુભસ્કંધ-ધર્યામિ પદિક્રમિઉં થી ડામિ કાઉસ્સગ્ગં સુધી (અન્નત્યં નહિ).

પયા=રો. મંગલ-ઠરિયા- સજ્જ-ન્યાયા-સજ્જ-ન્યાયા નાજા- ઠરિયા-
વરિયા અને શકસ્તવાદિમા. એગ-રીક-સય-નજા એકારી. ૨૮

ગાથાગી:—

મંગલ. ઠરિયાવરિયા. શકસ્તવાદિમા નવ: બત્રીશ: તેત્રીશ:
તેતાત્રીશ અદ્વાત્રીશ માળ: વીશ—એકસો એકારી પદો છે. ૧૨૮

વિશેષાર્થ:—અક્ષરની ગણનામા પ્રથમ કલ્યા પ્રમાણે ૪
પદોની ગણના તે તે અક્ષરો સુધીની કરી છે, એમ ગાદી ન
બાણુ, પરંતુ કેટલાક સત્રામા તો બિન્ન રીતે પદની ગણતરી કરી
છે, તે આ પ્રમાણે-નવકાર સંપૂર્ણ, ઠરિયાવરિયામા ‘કામિ-
કાઉસ્સગા’ સુધી, નમુત્યુણુમા “જગ્ગભયાણુ” સુધી,
ચૈત્યસ્તવ સંપૂર્ણ અન્નત્ય સુધી લોગસ્સમા ‘દિસન્તુ’
સુધી પુક્ખરવરદીમા સંપૂર્ણ ૪ ગાથા સુધી, સિદ્ધાણુમા
સંપૂર્ણ ૫ ગાથા સુધી, વેયાવચ્ચમા આદિ વગેરે. એ પ્રમાણે વર્ણની
ગણતરીથી જુદી રીતે ૧૮૧ પદની ગણના કરી છે. આ જુદી ગણના
પ્રાય સપદાઓને અનુમરીને કરેલી છે, જેથી સંપદાઓ અને
પદોની ગણના એક સરખી છે, અને વર્ણની ગણના જુદી રીતે છે.

આ રથજે પદ એક શબ્દનું તથા ઘણા શબ્દોનું પણ હોય છે,
કારણ કે-વિવક્ષિત અર્થની સમાપ્તિ થાય ત્યાં સુધીમાં એક અથવા
અનેક શબ્દોનું વાક્ય તે પદ ગણાય છે. અથવા ગાથાના પદોને
પણ પદ ગણવામાં આવેલ છે, માટે.

તથા સવ્વલોએ-સુઅસ્સ ભગવઓ-વેયાવચ્ચગરાણુ-
-સંતિગરાણુ સમ્મદિટ્ઠિસમાહિગરાણુ-એ પાચ પદોના વર્ણ
ગણ્યા છે, પરંતુ સપદાઓ ગણી નથી માટે, પદો પણ ગણ્યા નથી.
ગણીએ તો ૧૮૬ પદો થાય. તથા ઇચ્છામિખમા-ત્રણ પ્રણિ-
ધાન સૂત્ર અને “જે આ અર્થ્યા સિદ્ધા”ના ૪ પદ, એ

નર્વ' પદ અને સ પદાઓમા કોઈ પણ કારણ વિચારીને શ્રી પૂર્વા-
ચાર્યેએ ગણ્યા નથી. એમ ભાષ્યની અવચૂરિમાં કહ્યું છે ૨૮

૧૦. ૯૭ સંપદાઓ

અટ્ટ-ડટ્ટ-નવ-ડટ્ટ ય અટ્ટ-વીસ સોલસ ય વીમ, વીમામા ।
કમસો મંગલ-હરિયા-સક-થયા-ડડમુ મગ-નઉઈ ॥૨૧॥

[અર્થ : જનના મંગલ-હરિયા-સક-થયા-ડડમુ અટ્ટ-નવ-ડટ્ટ અટ્ટ-વીસ
સોલસ ય વીમ વીમામા મગ-નઉઈ ॥૨૧॥]

શબ્દાર્થ :—અટ્ટ ડટ્ટ નવ ડટ્ટ = આ', આ', નવ, આ'. અટ્ટ-વીસ =
અટ્ટ-વીસ, સોલસ = સોળ, વીસ = ૧૦ વીસામા = વિશામગ્યાના-સ પદાઓ.
કમસો = અનુક્રમ. મંગલ = નવકાર મ. હરિયા = ઇન્દ્રિયાવલિયા. સક-થયા-ડડ
ઈમુ = રક્ષસ્તવ પદોરમા મગ-નઉઈ = સત્તાવું ૨૬.

ગાથાર્થ :—

અનુક્રમે-નવકાર : હરિયાવલિયા : મહંતવાદિક મા આડ' આડ'
નવ : આઠ અટ્ટ-વીસ : સોલસ અને વીસ એમ કુલ સત્તાવું-સ પદાઓ
છે. ॥ ૨૬ ॥

વિશેષાર્થ — આ સ પદાઓની એટલે મહાપદોની અગત્ય
વિગનાઓની ગણના પણ પદોને અનુસરીને છે, જેથી જેના જેના
પદો ગણ્યા નથી, તેની સંખ્યા પણ તે પ્રમાણે અનુસરી છે. તે
ઈચ્છાએ જામાનસૂત્રની જે આ અધ્યાયની એક ગાથની જેને
અવ્યલોએ ઇન્દ્રિયાદિની સ પદાઓ પણ ગણી નથી પણ અકા-
ન પદાનું સંચારન તે તે નામે વિશ્રામ કહ્યું મટે છે તથા અકા-
નના ૪ પાઠવાળી એકેક ગાથા હોય તથા [નવકારને, અટ્ટ-વીસ-
૨૬ને, ઇન્દ્રિયાને એક નવકારનું એક પણ નામે એક પદ ગણ્યું નથી
છે ૨૬

એક એક મુતમાં યજ્ઞો પદો અને સ પદાઓ નવ-ડટ્ટ-નવ-
વન-ડટ્ટ-મટ્ટિ. નવ-પચ નવકાર. અટ્ટ મંગલ તત્ત્વ ।

મગ-સંધ્ય પચ-તુલા નતરપચ અટ્ટમી દુ-પચ ॥૩૦॥

“નવ-ડટ્ટ-મટ્ટિ દુ-પચ છટ્ટી” કવલ્યે ।

[અન્ય :—નવકારે અડ-સારે ૧૦, નવ પય, મ્હાપયા, તથા-મગ-સ્તર-પા-નુના અડમી મારમાર દુ-પયા ૨૦ “મ્હામી નવ-મમાર અડકા દુ-પય” કનને ।

શબ્દાર્થ.—નવ=નવે, અક્ષરો, અડ-સારિડ=અડસડ. નવ-પયા=નવ પયા. તથા=તેમા મગ-સંપય=સાત સ પદાઓ. પય-તુલના=પદ પ્રમાણે. મત્તરડખર=સત્તર અક્ષરની, અડમી=આડમી. દુ-પયા=બે પદની. ૩૦ નવ-ડખર=નવ અક્ષરની અડમી=આડમી દુ-પયા=બે પદની. છટ્ટી-છટ્ટી ઇન્દ્રિય-એમ અન્ય આચાર્યો કહે છે.

ગાથાર્થ :—

નવકારમાં અડસડ અક્ષરો, નવ પદો, અને આઠ સંપદાઓ છે. તેમાં-સાત સંપદાઓ પદો પ્રમાણેની છે, અને આઠમી સત્તર અક્ષરની અને બે પદોની છે. ॥ ૩૦ ॥

“નવ અક્ષરની આઠમી અને બે પદવાળી છટ્ટી” એમ અન્ય આચાર્યો કહે છે

વિશેષાર્થ—નવકારમા પાચ પદના ૭-૫-૭-૭-૬ મળી ૩૫ અક્ષર છે, તે દરેક પદની એકેક સંપદા ગણતા પાચ સંપદા, અને ચૂલિકા શ્લોકના ચાર પદ તથા ૩૩ અક્ષર છે, તેમા છેલ્લા બે પદની એક સ પદા ગણવી નવકાર સૂત્રની ઉપધાન ક્રિયામા એ ૮ સ પદા લણવા માટે દરેક સંપદાતુ એકેક આયંબિલ કરીને લણી શકાય છે, એ ઉત્સર્ગ વિધિ છે. ૩૦

કેટલાક આચાર્યો—“નવસ્તરડમી દુ પય છટ્ટો” એટલે ૮ મી સંપદા ‘ પદમં હવર્થ મ ગલ.’” એ ૬ અક્ષરની અને છટ્ટી ‘ એસો-થી પ્પણાસણો” સુધીના ૧૬ અક્ષરની કહે છે ૩૦

ધરુદ્ધામિ ખમાસમણ અને ધરિયાવહિયામાં :—

પણિવાય અવસ્તરાઈં અટ્ટાવીસં, તહા ય ઇરિયાણ ।

નવ-નડયમવસ્તર-સયં દુ-તીસ-પય સંપયા-અટ્ટ ॥૩૧॥

[અન્ય:—પણિવાય અસ્તરાઈ અટ્ટાવીસ, તહા ય ઇરિયાણ નવ-નડયમ-સ્તર-સય દુ-તીસ-પય અટ્ટ સંપયા ॥૩૨॥]

શબ્દાર્થ:—પણિવાય-પણિપાત; ઇન્દ્રામિ ખમાસમણુ=વદના સૂત્ર.
અકૂખરાઈ-અક્ષરો. અટ્ટાવીસ-અટ્ટાવીસ. ઇરિયાએ-ઇરિયાવહિયા સૂત્રમાં.
નય-ન ઉચ્ચ-નવાયુ. અકૂખર-સય-એકમે અક્ષરો. દુ-તીસ-પય-પત્રીય
પદા. સંપયા-સ પદાઓ. અટ્ટ-આર. ૩૨

ગાથાર્થ : —

પ્રણિપાત-સૂત્રમાં-અટ્ટાવીસ અક્ષરો છે. અને ઇરિયાવહિયામાં
એકમે નવાયુ અક્ષરો: ખત્રીશ પદો અને આઠ સંપદાઓ: છે. ॥૩૧॥

વિશેષાર્થ.—ઇરિયાવહિયા સૂત્ર તત્સ ઉત્તરી મહિત ગણાય
છે, માટે ઇન્દ્રામિ પટિકમિત થી નેમ્વાયણટ્ટાણ ટામિ કાઠરમમ મુધ્રીના વળુ,
પદ. અને સંપદા ગણવી.

કેટલાક આચાર્યો તમ નિચ્છા મિ દુષ્કર મુધ્રીના ૪ ૫ ૫૦ અક્ષર
ગણે છે.

ખમાસ સૂત્રની સંપદા અને પદની ગણતરી ન આપવાનું
કારણ ૨૬ મી ગાથાના અર્થમાં ૪ આપ્યું છે. ૩૫

ઇરિયાવહિયામાં સંપદાઓનાં પદોની સંખ્યા અને આદિ પદો.

દુગ-દુગ-ઇગ-ચઝ-ઇગ-પણ-ઇગાર-છગ, ઇરિય-સંપયાડ-પયા ।
ઇન્દ્રા-ઇરિ-ગમ-પાણા-જે મે-એર્ગિદિ-અમિ-તસ્મ ॥૩૨॥

। એર્ગિદિ—દાર-સ પયાડ દુગ-દુગ-ઇગ-ચઝ-ઇગ-પણ-ઇગાર-છગ પદો તરફ
મ પયાડ-ઇગ ટ-ટાડ દાર-સ પાણા ૧ નો ઇર્ગિદિ ઓળખાવેલો છે.

મજાર્થ —ઇરિય-સંપયાઈ-ઇરિયાવહિયાની સંપદાના દુગ દુગ-
પદ-અટ્ટ-ઇગ-પણ-ઇગાર-છગ-જે, જે, એર, તાર એર, પા, આ, આ, આ, આ
પયા-પદ જે. ઇરિય-સંપયા-ઇ-ઇ-પયા-ઇરિયાવહિયાની સંપદાના
પદો ન આપના પદો. ૩૨

ગાથાર્થ :

ઇરિયાવહિયાની સંપદાઓનાં બે, બે, એર આર, એર પદો.

અગ્યાન, અને છ પત્રો છે. ઇન્દ્રિયાવહિયાની સંપદાઓનાં આદિ પદો-
કંઠ મોહરિત ગમત પાપુત નં મો એગિંદ્રિત અભિત તરસા
છે. ૧૫૫૫

નિરોપાર્થ - સંપદાઓના આદિ પદોના માત્ર શરૂઆતના
અગ્રણે જ ક્યા છે તે ઉપરથી આગા પદો સમજી લેવા. જેમકે-
ઇન્દ્રિયા ઉપગમી ઇન્દ્રિયામિ પાદિક્રમિતિ? વગેરે. સંપદાર્થપથ
એટલે ન પદાનાં પદો, અને સંપદા-કર્મ-પદા એટલે સંપદાના
આદિ પદો, એમ બે રીતે પદોલેખ કરેલ છે. ૩૨

ઇન્દ્રિયાવહિયાની આઠ સંપદાઓનાં સહેતુક વિશેષનામો -
અન્નુવગમો નિમિત્તં ઓહ્યર-હેઝ સંગહં પચ્ચ ।
જીવ-વિરાહણ-પટિકમણ-ભેયઓ તિન્નિ ચૂલાણ ॥૩૩॥

[અન્વયઃ—અન્નુવગમો નિમિત્ત ઓહ્યર-હેઝ સંગે પચ ચૂલાણ જીવ-
વિરાહણ પટિકમણ-ભેયઓ તિન્નિ ॥૩૩॥

સંપદાર્થઃ—અન્નુવગમો=સ્વીકાર. નિમિત્તં=નિમિત્ત ઓહ્યર-હેઝ
ઓધ એટલે સામાન્ય હેતુ અને ઇતર એટલે વિશેષ હેતુ સંગહં=સંગ્રહ. પંચ=
પાંચ. જીવ-વિરાહણ-પટિકમણ-ભેયઓ=જીવ, વિરાધના, અને પ્રતિકમણના
ભેદથી તિન્નિ=ત્રણ ચૂલાઓ=ચૂલિકામા. ૩૩.

ગાથાર્થઃ—

અણુપગમ. નિમિત્તં સામાન્ય અને વિશેષહેતુઃ સંગ્રહ એ પાંચ
અને ચૂલિકામાં જીવ, વિરાધના, અને પ્રતિકમણ ભેદથી ત્રણ ॥ ૩૩ ॥

વિશેષાર્થ -—ઇન્દ્રિયાવહિયંમાં—આલોચના અને પ્રતિકમણ
પ્રાયશ્ચિત છે. એટલે—

૧. અણુપગમ સંપદાથી—પ્રતિકમણ કરવાનો સ્વીકાર
થાય છે.

૨. નિમિત્ત સંપદાથી—શા માટે પ્રતિકમણ કરવું ? તે
પ્રતિકમણ કરવા લાયક દોષ જે નિમિત્તથી ઉત્પન્ન થયેલ છે, તે
નિમિત્તો જણાવેલ છે.

ધરિયાવલિગાની સ પદાઓ

૮ સંપદાના નામ	સંપદાના પ્રથમ પદ	સંપદાના સાંપદ
૧ અબ્યુપગમ	અબ્યુપગમિ	૨
૨ નિમિત્ત	ધરિયાવલિગાએ	૨
૩ ઓત [સામાન્ય] હેતુ	ગમળાગમલો	૧
૪ ઇતર [વિરોધ] હેતુ	પાનુકમલો	૪
૫ સમદ	જે મે છતાં વિરાધિયા	૧
૬ છવ	એગિ દિયા	૫
૭ વિરાધના	અભિદયા	૧૧
૮ પ્રતિકમણ	તસ્સ ઉતરીક૦	૬
		<hr/> ૩૨

શકસ્તવની દરેક સંપદાના પદની સખ્યા અને આદિપદ -
 દુ-તિ-ચડ-પણ-પણ-પણ-દુ-ચડ-તિપય સક-ત્યય-

સંપયાઇપયા ।

નમુ-આઇગ-પુરિસો-લોગુ-અમય-ધમ્મ-અપ્પ-જિણ-સવ્વં ।૩૪॥

[અન્વયઃ—સક-ત્યય-સ પયાઈ-દુ-તિ-ચડ-પણ-પણ-પણ-દુ-ચડ-તિ-પય
 સક-ત્યય-સ પયાડડઈ-પયા નમું આઇગં પુરિસોં લોગું અમયં ધમ્મં અપ્પં
 જિણં સવ્વં ॥૩૪॥]

સપદાર્થ.—સક-ત્યય-શકસ્તવની સંપયાઈ-સ પદાના. સક-ત્યય-સ પ-
 યાઈ-શકસ્તવ સ પદાના પયા-પદો. સક-ત્યય-સ પયા ડડઈ પયા-શકસ્તવની
 સ પદાઓના આદિ પદો દુ-તિ-ચડિ-પણ-પણ-પણ-દુ-ચડિ-તિ-પયા-જે, તણ,
 ચાર, પાય, પાય, પાય, જે, ચાર, તણ પદો. ૩૪.

ગાથાર્થ :—

ખેઃ ત્રણ. ચારઃ પાંચઃ પાંચઃ પાંચઃ ખેઃ ચારઃ ત્રણઃ પદોવાળી શકંસ્તવની સ પદાઓ છે. શકંસ્તવની સ પદાઓનાં આદિપદો નમુઠ આદિગઠ પુનિસોઠ લોગુઠ અલયઠ ધમ્મઠ અપ્પઠ જિણુઠ સવ્વઠ છે. ॥ ૩૪ ॥

શકંસ્તવની સ પદાઓનાં નામો —

યોઅવ્વ-સંપયા ઓહ-ઇયર-હેઝવઓગ તદ્દેત ॥
મ-વિમેનુવઓગ સ-રૂવ-હેંત નિય-સમ-ફલય મુક્કે ॥૩૫॥

[અન્યઃ—યોઅ-વ ઓહ ઇયરેંત ઉપઓગ તદ્દેત મ-વિમેનુવઓગ મ-ન્ય-
૧૩ નિય-સમ-ફલય મુક્કે ॥ ૩૬ ॥]

શબ્દાર્થ :—યોઅવ્વ=સ્તુતિ કરવા યોગ્ય. સંપયા=સ પદાઓ. ઓહ=સાનન્ય. ઇયર=સિમેય, હેંત=હેતુ ઉપઓગ=ઉપઓગ. તદ્દેત=તેના જેવું. સવિમેનુવઓગ=સવિધેય ઉપઓગ સ-રૂવ-હેંત=સ્વરૂપ હેતુ. નિય-સમ ફલય=પોતાના જેવું ફળ આપનાર માફૂખ=મોક્ષ ૩૫

ગાથાર્થ :—

સ્તોતવ્ય. ઓહ અને ઇતર હેતુઃ ઉપઓગ તદ્દેતુઃ સવિરોપ ઉપઓગઃ સ્વરૂપ હેતુઃ નિજસમફળદઃ નાદાઃ સંપદા. ॥ ૩૫ ॥

વિશેષાર્થ —૧. આ મત્રમા કોની નુતિ કરવાના આની છે ? એટલે નુતિ કરવા યોગ્ય—સ્તોતવ્ય કોણ છે ? તે આપના નાદે અરિહંતાણું, ભગવતાણું એ જે પદો છે નાદોત અરિહંત ભગવતો આ નુતિથી નુતિ કરવા યોગ્ય છે માટે સ્તોતવ્યસ પદો કરવાય છે

૨. પદોના—ત્રણ પદોના નેમ્યા જ તેમજ છે જેનું નામ ન્ય પદાણુ આપના આદેતું છે માટે તે ત્રણ પદોની આદિહેતુ ને પોતાના આદે ૩

૩. નિયમ હેતુના નિ ૧-૫ માં ન્ય તદ્દેત કરવા માટે નેમ્યા ને માટે તે વિશેષહેતુ તથા હેતુના

૪. જેની સ્તુતિ કરવામા આવે છે તેની કોઈને જરૂર શી છે? માત્ર દૃષ્ટિગમ્ય જ સ્તુતિ કરવામા આવે છે. કે અગિ-
હંત ભગવતો જગતને કઈ પણ ઉપયોગી પાત્ર છે? તે સમજા
વવા પાત્ર પદની ઓછી ઉપયોગ હેતુ સંપન્ન કહેવાઈ છે.

૫. એ સ્તોત્રો કોઈને ઉપયોગી છે. પરંતુ કઈ રીતે
ઉપયોગી થાય છે? ઉપયોગી હોવાના આ આ કારણ છે? તે
માટે તદ્દંતુ એટલે ઉપયોગના હેતુ રૂપ તદ્દંતુ સંપદા કહેવાઈ છે.

૬ સામાન્ય ઉપયોગ માત્ર ઉપરથી કોઈ વ્યક્તિની પરમ સ્તોત-
વ્યતા નથી આવી શકતી પરંતુ ખાસ ઉપયોગ-વિશેષ ઉપયોગ-અમા-
ધારણ ઉપયોગ જેનો હોય, તે જ અસાધારણ સ્તુતિનો વિષય બની
શકે છે માટે ધર્મમહ્યાણું વગેરે પાત્ર પદોથી સ્વિશેષોપ-
યોગસંપદા કહેવાઈ છે.

૭. સ્તોત્રવ્ય અરિહંત ભગવતોનું જે પદોમા અસાધારણ
વ્યક્તિત્વવાળું સ્વરૂપ બતાવ્યું છે, તેથી તે સ્વરૂપ સંપદા
કહેવાઈ છે

૮ સ્તુતિ કરવાનું કૃણ ન મળે, તો સ્તુતિ કરવી નકામી છે,
માટે સ્તોત્રવ્યો પોતાના જેવા બનાવી શકે છે, માટે સ્તુતિ કરવી
જરૂરની છે તે બતાવવા નિજ-સમ-કૃણદ સંપદા કહેવાઈ છે.
બીજું નામ સ્વતુલ્ય-પર-કૃણ-કર્તૃત્વ છે. જે સ્તોત્રવ્યો પોતાના
સમાન બીજાને ન બનાવે, તેની સ્તુતિ કરવાનું જ પ્રયોજન શું
હોઈ શકે?

૯ અરિહંત ભગવતો શું કૃણ પામ્યા છે? મોક્ષ રૂપ કૃણ
પામ્યા છે, માટે તે કૃણ આપવાને તે સમર્થ છે માટે અરિહંત
ભગવંતોના પ્રયાસનું અને આપણા પ્રયાસનું પણ અંતિમ કૃણ તો
મોક્ષ જ છે, બન્નેયનું ધ્યેય એક જ છે, તે બતાવવા મોક્ષ સંપદા
કહેવાઈ છે

છેલ્લી જે સંપદાઓ પ્રથમની સંપદા સાથે ઉપસહાર રૂપે
મિલિ સીધો સંબંધ પણ બતાવે છે.

સંપદાઓની આ વ્યવસ્થાથી ૩૩ પદોના નમુનકુળું રૂપ મળે છે. આ રૂપ સૂત્રની અસાધારણ વ્યવસ્થા સૂચવી છે, વિશેષણો પણ કેટલાં હિતુગર્ભિત અને એક સદર્શસ્વરૂપતામાં જોડેલા અગ્રો જોઈએ, તે દરેક અંગો આથે તેમાં ગોડવાઈ ગયા છે. વિશેષ અક્રમતાથી જોતા દરેક સંપદાના દરેક પદોમાં પણ વિશેષ હિતુઓ મૂકેલા છે. માટે અન્યમત્ત પદો રાખીને છૂટા છૂટા વિશેષણો આપેલા છે કાલિત વિસ્તરણ વૃત્તિમાં આ મત્ય શ્રીહરિભદ્રમૂર્તિચરણ મહાગત્તએ ૫૫ તાદ્દશ્ય કથું છે.

॥ શકુન્તલવની સંપદાઓ ॥

સંપદાના નામ	સંપદાના પ્રથમ પદ	અર્થપદ.
૧ સ્તોત્રીય સંપદા	નમુનકુળું	૨
૨ ઓવ દેવુ	આઈગંગા	૩
૩ વિશેષ દેવુ	પરિગ્રમના	૪
૪ કિપરોગ	લોચના	૫
૫ તલેવુ	અન્યદયાના	૫
૬ ભરિણોપરોગ	ધમ્મદયાના	૫
૭ સ્વરૂપ	અપરિગ્રમના ૩૦	૨
૮ નિગ્ધસમ્પદ	ગિના ૩૦	૨
[સંપદા ૫૫૨-૬૧-૬૨૧૧]		
૯ ગોદા	સંપદા ૩૦	૩

નમુનકુળુંની અને ચૈત્યસ્તવનાં પદો અને વર્ણનો એક દરે

સંખ્યા

દો-મગ-મડયા રત્ના નવ સંપદ ૫૫ વિલીન મગ-મગ ૧
 મેઘ-મગ-મગ સંપદ વિલીન-૫૫ રત્ન કુ-રાવ-મુપ-તીર્થ ૩૬

[અન્ય—નવ-ગા સે ના નકામી ન્ના, ના ગામ, નિત્ય પા, તેજ
-વડદટ મવત, તિ નત પા, ડુ મા ગુણ ગામ ન્ન. ૩૨]

શબ્દાર્થ:—દો-સગ-નઉયા=ગમે સના ૩. ચૈત્ય-પય=ચૈત્ય-સ્તવ
(અરિહત મે) વન્ના=અહર. નવ=નવ સંપદા-સપદા. પય=પદા તિત્તીમ
=તેત્રીમ સદ્ધ-ચૈત્ય=સદ્ધ-સ્તવમા આદ્ય-આડ. સંપય=સપદા. તિ-ચત્ત-પય
=તેતાત્રીમ પદો. વન્ન=વર્ણો. દુ-સય-ગુણ-તીસા=ગમે ઓગામીસ. ૩૬

ગાથાર્થ :—

શકંસ્તવમાં બસો સત્તાણું અક્ષરોઃ નવ સ પદા. તેત્રીશ પદો છે.
ચૈત્યસ્તવમાં આડ સ પદાઃ તેતાત્રીશ પદો બસો ઓગામીત્રીમ
અક્ષરો છે. ॥ ૩૬ ॥

ચૈત્યસ્તવની સ પદાઓનાં પદોની સંખ્યા અને આદિ પદો.
દુ-છ-સગ-નવ-તિય-છ-ચ્ચ-છ-પ્પય ચિડ-સંપયા, પયા પદમા ।
અરિહં વંદણ સદ્ધા અન્ન સુહુમ એવ જા તાવ ॥૩૭॥

[અન્ય:—દુ-છ-સગ-નવ તિય-છ-ચ્ચ-છ-પ્પય ચિડ-સપયા, અરિહં
-વંદણ સદ્ધા અન્ન સુહુમ એવ જા તાવ પદમા પયા ॥૩૭॥

શબ્દાર્થ :—દુ=બે. છ=૭. સગ=સાત. નવ=નવ. તિય=ત્રણ છ=૭
અચ્ચિ=ચાર છપ્પય=૭ પદવાળી. ચિઈ-સંપયા=ચૈત્યવદન સૂત્રની સ પદાઓ
પયા=પદો. પદમા=પ્રથમ. ૩૭.

ગાથાર્થ :—

બે: છ: સાત: નવ ત્રણ. છ. ચાર: અને છ. પદોવાળી ચૈત્ય-
સ્તવની સંપદાઓ છે. અને અરિહં વંદણ સદ્ધા અન્ન સુહુમ
એવ જા તાવ એ પ્રથમ પદો છે. ॥ ૩૭ ॥

વિશેષાર્થ—સુગમ છે

ચૈત્યસ્તવની આડ સંપદાનાં નામ—

અભુવગમો નિમિત્તં હેઝ ઇગ-વહુ-વયંત આગારા ।
આગંતુગ-આગારા ઉસ્સગા-જ્વહિ સ-રૂવ-જ્ઠ ॥૩૮॥

[અન્યથા—અન્યથા નિમિત્તં દેહુ દગ-વદુ-વર્વત-આગા, આગંતુગ-આગા, ઉત્તમાગ્રહિ સન્વ-ડટ્ટ ॥૩૮॥]

શબ્દાર્થ.—અભ્યુપગમ-અભ્યુપગમ, સ્વીકાર. નિમિત્ત-નિમિત્ત, નિમિત્ત ૩૫ હેતુ. હેતુ-હેતુ. ક્રિયા-એક બહુ-અ. વચન-વચનત. આગારો-આગારો ક્રિયા-બહુ-વચન-આગારો-એક વચનાત અને અન્ય વચનાત આગારો. આગ-તુગ-આગતુક, આવી પડે તેવા. આગતુગ-આગારો-આગતુક આગારો. ઉત્તમાગ્ર-કાર્યોત્તર્ગ, અવહિ-અવધિ, વખતની મર્યાદા. સ-સ્વ-સ્વરૂપ, ઉત્તમાગ્ર-આ-ડવહિ-સ-સ્વ-કાર્યોત્તર્ગની મર્યાદા અને સ્વરૂપ. અટ્ટ-આદ. ૩૮

ગાથાર્થ.—

અભ્યુપગમઃ નિમિત્ત હેતુ એક અને બહુ વચનાંત આગારો આગંતુક આગારોઃ કાર્યોત્તર્ગનો અવાધઃ અને સ્વરૂપ એમ આદ. ૥ ૩૮ ॥

વિશેષાર્થઃ—અહીં, અરિહંત એં સ્વ અન્નતથ નિમિત્ત ગ્રાથું છે, માટે અરિહંત એં ની પહેલી વાચ્ય છે, અને ગાદીની પાંચ અન્નતથની છે નામોના ભાવાર્થ—

“અરિહંત એંથ્યાણુ, કરેમિ કાઉરસગ્ગ” કાર્થ એં થોત્યમા સંહરી પ્રતિમાઓની વતના વગેરે માટે કાઉરસગ્ગ કરતુ અંગીકાર કરેતુ હોવાથી, એ પદની પહેલી અભ્યુપગમ સ્ત પદા છે તે કાઉરસગ્ગ કરવાનું નિમિત્ત એટલે પ્રયોજન નિમિત્તની ‘વદણુવત્તિયાએ થી નિરુવસગ્ગવત્તિયાએ’ ગુણના ૩ ૫ ની ૫૦ નિમિત્ત સ્ત પદા છે.

પ્રદાદિ પિતા કરેના કાઉરસગ્ગ કરતુ તિલિ સ અગ્રી ને માટે ‘સદ્દાએ થી કામિ કાઉરસગ્ગ’ ગુણના ૩ ૫ ની ૫૦ નિમિત્ત સ્ત પદા છે.

કરેના કાઉરસગ્ગ કરતુ આગારો ને માટે ‘અરિહંત એંથ્યાણુ’ ગુણના ૩ ૫ ની ૫૦ નિમિત્ત સ્ત પદા છે. માટે ‘અરિહંત એંથ્યાણુ’ ગુણના ૩ ૫ ની ૫૦ નિમિત્ત સ્ત પદા છે. માટે ‘અરિહંત એંથ્યાણુ’ ગુણના ૩ ૫ ની ૫૦ નિમિત્ત સ્ત પદા છે.

અન્નતથા પિત્તમુચ્છાએ મુધીના ના પ. એકવચનાન્ત પ્રોગ-
વાળા શબ્દોથી સૂચિત હોવાથી ના પદોની ગોળી એક વચનાન્ત
આગાર સંપદા છે, અને મુદુમેહિં થી દ્વિટિક્કસ ચાલેહિં મુધીના
ત્રણ પદોની પાગળી બહુવચનાન્ત આગાર સંપદા છે.

અન્નતથ મત્રમા કેટલા આગારો કેટલાક “એવમાઈએહિં”
એ પદ વડે અન્નવાતા આગારો [ઐવંબાંબાંબાં] વડે પણ કાઉન્સ-
ગનો ભગ ન થવા માટે “હુજ્જ મે કાઉન્સગો” મુધીનાં છ
પદોની છટ્ટી આગતુક આગાર સંપદા છે.

જાવ અરિહતાણુંથી ન પારેમિ મુધીના ચાર પદમાં
“કાઉન્સગમા કેટલી વાર મુધો રહેવું?” તેનો કાળનિયમ બતાવેલો
હોવાથી ચાર પદની માત્રમી કાયોત્સર્ગાવધિ સંપદા છે.

તાવ કાયંથી વોસિરામિ મુધીનાં છ પદમાં “કાઉન્સગ
કેવી રીતે કરવો?” તેનું સ્વરૂપ બતાવ્યું છે, માટે ચાર પદની
આઠમી કાયોત્સર્ગસ્વરૂપ સંપદા છે ૩૮.

ચૈત્યસ્તવની ૮ સંપદાનાં નામ, પ્રથમ પદ અને પદસંખ્યા.

૮ સંપદાના નામ	સંપદાનાં પ્રથમ પદ	સંપદાના સંખ્યા
૧ અબ્યુપગમ	અરિહ ત ચેષ્યાણુ	૨
૨ નિમિત્ત	વ દણવતિયાએ	૬
૩ હેતુ	સદાએ	૭
૪ એકવચનાન્તઆગાર	અન્નતથ ભસિએણુ	૯
(૧)સહજઆગાર (૨)અદ્વાગ તુક		[૨-૩-૪]
હેતુ (૩) બહુઆગ તુક હેતુ		
૫ બહુવચનાન્તઆગાર	મુદુમેહિ અગસ ચાલેહિં	૩
(નિયોગજન્ય)		
૬ આગ તુક આગાર	એવમાઈએહિં	૬
(બાહ્યાગ તુક)		
૭ કાયોત્સર્ગાવધિ	જાવ અરિહ તાણુ	૪
૮ સ્વરૂપ	તાવકાય	૬
		૪૩

નામસ્તવાદિ ૩ સૂત્રની સંપદા પદ અને અક્ષરો છેલ્લા છે ? તે કહે છે—

નામથયાદ્યુ સંપય, પયમમ અદ્વીમ મોલ ધીમ કમા ।
અદુરુત્તવન્ન દોસદ્—દુસયમાલદ્ નૃતઅમયં ॥૩૧॥

અર્થ :

નામય=નામસ્તવ (લોગસ્તમ)

પયમમ=પદ તુલ્ય

નામુ=વગેરે (૬) સૂત્રમાં

ના=અનુદેન

ગાથા—લોગસ્તમ વગેરે (એટલે) લોગસ્તમ—પૃથ્વરવચ્ચદી૦—

અને સિદ્ધાંતુ યુદ્ધાંતુ ૦ એ વાગુ (સૂત્ર)માં અનુદેન ન પદાંતો પદ તુલ્ય (એટલે) ૨૮—૧૬—૨૦ પદ અને તેટલી જ નંપદા છે. તથા બીજવાર સૂત્રાંવાર વખતે નહિ ગણાયેલા અક્ષરો અનુદેન ૨૦—૨૬—અને ૧૯૮ છે. ॥ ૩૯ ॥

ગાથા—એ વાગુ સૂત્રમાં લોગસ્તમની ૯ ગાથા અને તેના ગાથાનું એકેક ચરણ (પાદ—ચોથો ભાગ) તે એકેક પદ તથા એકેક સંપદા૩૫ ગણવાથી અને ૭ ગાથામાં ૨૮ ચરણ હોવાથી લોગસ્તમના ૨૮ પદ તથા ૨૮ સંપદા છે. એ પ્રમાણે પૃથ્વરવચ્ચદીની ૪ ગાથા હોવાથી ૧૬ પદ અને ૧૬ સંપદા છે. તેનજ સિદ્ધાંતુની ૫ ગાથા હોવાથી ૨૦ પદ અને ૨૦ સંપદા છે, અને અક્ષરો તે પૂર્વે ૨૬થી ગાથામાં કદા પ્રમાણે ગણવા, ત્યા લોગસ્તમમાં “અન્વલોચ” પૃથ્વરવચ્ચદીમાં “મુઅસ્તમલગયચો” અને સિદ્ધાંતુ ના ચોથા ચરણમાં “સતિગરાણ” નમ્મદિદ્ધિક મમાદિગરાણ” એટલા અક્ષરો અર્થિ ગણવાથી ૨૬૦—૨૬—અને ૧૯૮ અક્ષરો થાય છે. પરંતુ ન પાડા અથવા પદ પ્રમાણે અક્ષરો ગણવાથી એટલા અક્ષર ન થાય.

પ્રતિગત સૂત્રના અક્ષર તથા નૈવવાંતા સંખ્યા ૯ સૂત્રોના નજ અક્ષરે કહે છે. જેથી સુઅક્ષરની સંખ્યા સ્વતઃ પ્રાપ્ત થાય છે.

પણિતાણિ દ્વન્નમયં કમ્મસુ મન્નતિ ચર્ચામ-તિસામા ।
ગુણતીમ અદ્વયોમા. ચરતીમિ-ગતીમ વાર ગુણના ॥૪૦॥

અર્થ :

૧. “૩ પ્રતિગતનો

૨. (૧) ન સૂત્રનો

૩. અનુદેન

૪. નક્ષત્ર

૫. “૩ પ્રતિગત (જેટલો ૫૦—૫૦—૫૦) નો ૩ સૂત્રોમાં ૩૨—૩૨—અને ૨૮ ગણી ૧૫૨ અક્ષરો છે. ગાથાના અક્ષરો

નવકારમાં ૭, ખમાગમનમાં ૩, ધરિયાદિવામાં ૨૬, ગતસ્તવમાં ૩૩, ચૈત્યસ્તવમાં ૨૯, નામસ્તવમાં ૨૯, પુનસ્તવમાં ૩૬, ગિવસ્તવમાં ૩૧, અને પ્રણિધાનમાં ૧૨ ગુરુ અક્ષર ગણવા.

નામર્થ — આહીં ગુરુ અક્ષર એટલે જોડાક્ષર ગણવા પડતું જોડાક્ષરની પ્રતિના અક્ષર ગુરુ (બારે) અક્ષર ગણાય છે તે નિયમ આહીં ન ગણવો. તે ગુરુ અક્ષરો કયા કયા છે, તે સ્વાત. જાણી ગણવ તેવા હોવાથી આહીં કહ્યા નથી, પરંતુ કઈક સ્થાને (૬ સ્થાને) મતાન્તર છે તે જ માત્ર દર્શાવાય છે—

(૧) નવકારમાં “ખખારાણો”ને સ્થાને “ખખારાણો” કહે છે જેથી ૭ ને બદલે ૬ ગુરુ અક્ષર થાય છે.

(૨) ધરિયાંમાં ડાણાઓ ડાણું ને સ્થાને ડાણાઓડાણું કહે છે, જેથી ૧૪ ને બદલે ૨૫ ગુરુ થાય છે.

(૩) નમ્પુણમાં વિઅટ્ટહિમાણું ને બદલે વિઅટ્ટહિમાણુ કહે છે, જેથી ૩૩ ને બદલે ૩૪ ગુરુ થાય છે.

(૪) ચૈત્યસ્તવ ૬૦૬માં “કાઉસ્સગ્ગ” શબ્દ ત્રણવાર આવે છે તેમા-સ્થાને સ્થાને ૫ કહેવાથી ૩ ગુરુ યોછા થવાથી ૨૯ ને બદલે ૨૬ ગુરુ થાય છે.

(૫) લોગસ્સમાં ચઉવીસપિ ને સ્થાને ચઉવીસ પિ કહે છે, જેથી ૨૮ ને બદલે ૨૯ ગુરુ થાય છે.

(૬) પુકુખરવરદીમાં દેવનાગને સ્થાને દેવન્નાગ કહે છે જેથી ૩૪ ને બદલે ૩૫ ગુરુ થાય છે.

એ પ્રમાણે ૬ સૂત્રમાં ગુરુ અક્ષરનો મતાન્તર ગણવો. અને પૂર્વે કહેલા ગુરુ અક્ષરો સિવાયના શેષ રહેલા લઘુ અક્ષર તે અનુક્રમે આ પ્રમાણે—

નવકારમાં ૬૧, ખમાંમાં ૨૫, ધરિયાંમાં ૧૭૫, નમુંમાં ૨૬૪, ચૈત્યસ્તવમાં ૨૦૦, લોગસ્સમાં ૨૭૨, પુકુખરમાં ૧૮૨, સિદ્ધાણુંમાં ૧૬૭, અને પ્રણિધાનત્રિકમાં ૧૪૦ લઘુલ્લું ગણવા. (અમતાન્તરોપેક્ષાએ)

એ ઉપર કહેલાં ૯ સૂત્ર સિવાય શેષ થાય સ્તવન અને ચૈત્ય-વદન (નમસ્કાર ૩૫) વગેરે પણ ચૈત્યવદનામાં આવે છે પરંતુ તે નિયત ન હોવાથી તેના અક્ષરોની ગણતરી થઈ શકે નહિ માટે કહી નથી. ॥ इति ८-९-१० मं द्वास्म ॥

૧ માગવીમા જોડાક્ષર સ્વઅતિના તથા સ્વવર્ગના દ્વિત્વરૂપ જ સમજવા. જોડાક્ષરમા અન્ય વર્ણ સાથે જોડાયેલ જોડાક્ષર હોતા નથી.

* એ મતાન્તરો ભાષ્યની અવચૂરિમા કહ્યા છે.

[११५]

॥ ८-८-१०भा द्वारनो यंत्र ॥

सूचना आधान नाम	सूचना गोत्र नाम	पुस्तक संख्या	संख्या	पुस्तक संख्या	संख्या	संख्या	संख्या
१ नवकार	पञ्चनगण श्रुत	८	८	७	६१	६८	
२ अग्नि जमा	सूत्र	०	०	३	२१	२८	
मनोवा	वा ज्ञानसूत्र						
३ श्रियावद्विद्य	प्रतिष्ठापन श्रुत	३२	८	१७	१७५	१८८	
(नरुणितरी	सूत्र						
मदित)							
मन्त्राणु	अर्चनय वा						
अरिष्टन चक्र	प्रतिष्ठापन सूत्र	६८	३३	६	३३	२६४	२८७
वापु (अनन्य)	मौल्यय वा						
मदित)	अर्चनय वा	४३	८	२८	२००	२२८	
योगसूत्र	नामसूत्र	२	२८	२८	२३२	२६०	
पञ्चनगण	श्रुतसूत्र	१६	१६	३६	१८२	२१६	
मिदवापु अर्चन	सिद्धसूत्र	२०	२०	३१	१७७	१८८	
मय नि श्रियावद्विद्य	मौल्यय सूत्र						
अनन्य-मिदवापु	मनिराज सूत्र	०	०	३	२१	२८	
मयपी-मन्य	मौल्यय सूत्र	०	०	१	६८	७०	
मदित-मन्य	मौल्यय सूत्र	०	०	१	६८	७०	

પ દડક અને તેના આગળ ૧૨ અક્ષરો સંખ્યા.

પણ દંડા સહ્યગ-નેરુ નામ મુઝા મિદ્ધાગ ઇત્યાદિ ।
દો ઇગ દો દો પંન ન. અહિંગારા ચારસ વંમેણ ॥૪૧॥

મત્તાર્થ.

૫૭=પાંચ

| ૧૭-અર્થ (પાંચ - ૬૩મા)

માતાર્થ - શકસ્તવ-ચૈત્યસ્તવ- નામસ્તવ- બ્રુતસ્તવ- અને સિદ્ધ-
સ્તવ એ પાંચ દડક છે, (અને તેમા) અનુક્રમે ૨-૨-૨-૨-૫ એ
પ્રમાણે ૧૨ અધિકાર છે. ॥ ૪૧ ॥

માતાર્થ.—તીર્થકર પદવી પહેલાં પાણી (જન્મકલ્યાણક પ્રસંગે)
સૌધર્મ કલ્પનો શક નામનો ઈન્દ્ર નમુત્યુણં સૂત્ર પડે પ્રભુની સ્તુતિ
કરે છે, માટે નમુત્યુણં તું શક્ત્ત્વ એવું * ગૌણ નામ છે, અને નમુત્યુણં
એ - આદાન નામ છે, ચૈત્ય સખધિ સ્તુતિ અને કાઉસ્સગ્ગ દર્શાવનાર
હોવાથી અરિહતચે ૦ સૂત્રનું ગૌણ નામ ચૈત્યસ્તવ છે, અને અરિ-
હતચે ૦ એ આદાન નામ છે. વર્તમાન અવસર્પિણીના ૨૪ ભગવતના
નામની સ્તવના હોવાથી લોગસ્સતું નામસ્તવ એવું ગૌણ નામ છે.
અને લોગસ્સ એ આદાન નામ છે. બ્રુતની એટલે સિદ્ધાન્તની
સ્તુતિરૂપ હોવાથી પુક્ખરવરદીતું શ્રુતસ્તવ ગૌણ નામ છે, અને પુક્ખ-
રવરદી એ આદાન નામ છે. તથા સિદ્ધ ભગવંતની સ્તુતિ હોવાથી
સિદ્ધાણું સિદ્ધસ્તવ એવું ગૌણ નામ છે, અને સિદ્ધાણું અથવા
સિદ્ધાણું બુદ્ધાણું એ આદાન નામ છે. એ પ્રમાણે એ પાંચ સૂત્ર
ચૈત્યવદનામાં મુખ્ય હોવાથી અને દંડવત^૧ સરળ (ખીજા સૂત્રોની
અપેક્ષાએ દીર્ઘ પણ) હોવાથી દડક કહેવાય છે. એ ૫ દંડકમાં

+ શ્રી અનુયોગદ્વારમા ૧૦ પ્રકારના નામ પ્રસંગે જે સૂત્રનું નામ આદિ
પદાથી ઓળખાય છે તે સૂત્રનું તે નામ આદાન નામ અને શુણ ઉપરથી પડેલું
નામ તે ગૌણ નામ કહ્યું છે

૧ યવાક્તમુદ્રાભિરસ્થલિત મળ્યમાનત્વાદ્ દડા इव दडा. सरला इत्यर्थ.
(ભાષ્યાવચ્ચરિ)

સૌત્યવદનાતા ૧૨ અધિકાર ઔદ્ધતે ૧૨ વિષય કહ્યા છે તેની વિશેષ
સ્પષ્ટતા આગળની ગાથાઓમાં કહેવાયે ॥ રૂઠિ ૧૨ ન પચ્ચટ્ટમપયા ॥

પાંચ પંદરકને વિષે કહેલા ૧૨ અધિકારનાં આદિ પદ

નમુ જૈય અ અરિહં ભોગ સવ્વ પુમ્મવ તમ મિદ્ધ જાં દેવા ।
ઉજ્જિ ચત્તા વેયાવન્નગ અહિગારપટમપયા ॥ ૪૦ ॥

ગાથા ૧.—‘નમત્થુભુ-જૈય (અ) અરિયા નિદા-અગિદ્ધ ત
‘એધિયાભુ-લોગસ્સ’ ઉદ્ધતેઅગરે-અવ્વસાએ’ અગિદ્ધ તથે પાપુ-
‘પુદ્ધઅવ્વરતીયુદ્ધે-તમતિમિર’ પદસવિદ્ધે-નિદાનુ ભુ, પાપુ-તે
દેવાભુવિ દેવા-ઉદ્ધતે ત’ સેસસિદ્ધરે-‘અત્તાન્નિઅરુદ્ધે ૧૫ ૧૧-પેયા-
વન્નવગરાભુ’ એ આર અધિકારના ૧૨ પ્રથમપદ છે. ॥ ૪૦ ॥

કયા અધિકારના કોની સ્તવના છે ? તે વડુ ગાથાઓનાં
કહેવાય છે. —

પટમભિગારે વંદે. આવજિણે વીયઅંભિ દવ્વજિણે ।
અગ્ગેટ્ટયટ્ઠણજિણે. તહયવ્વત્થંભિ નામજિણે ॥ ૪૧ ॥

૧. ૪૦ — પ્રથમ અધિકારના અરિહંભિ, ઉદ્ધતે, અગરે, અવ્વસાએ, અગિદ્ધ તથે, પાપુ, પુદ્ધ, અવ્વરતીયુદ્ધ, તમતિમિર, પદસવિદ્ધ, નિદા, ભુ, પાપુ, દેવા, ઉદ્ધતે, સેસસિદ્ધ, અત્તાન્નિઅરુદ્ધ, પેયા, વન્નવગરાભુ એ આર અધિકારના ૧૨ પ્રથમપદ છે. ॥ ૪૦ ॥

૨. ૪૧ — પટમભિગારે, વંદે, આવજિણે, વીયઅંભિ, દવ્વજિણે, અગ્ગેટ્ટયટ્ઠણજિણે, તહયવ્વત્થંભિ, નામજિણે ॥ ૪૧ ॥

ભાવજિનને દેવદેવી તીર્થ કર નામકર્મના નિર્માણક્રયાવાળા દેવતાજ્ઞાની તીર્થ કર ભગવતો જે જેઓ દેશનાદિ વડે ભગિત જનને રૂનાર કમતા અને વિહાર વડે પુણીતકને પવિત્ર કરવાપૂર્વક વિચરતા હોય છે. અથવા વિચરતા હતા તે વખતને અથવા તે અવસ્થાને રાજ્યમા રાણી વંદના કરી છે. ॥ કવિ પ્રવચનાધાર ॥

ત્યાગ્યાદ નમત્યુજ્જની છંદસી સંપૂર્ણ ગાધામાં (જેઅ અર્ચ્યા નિદાથી મળે તિવિદેહુ વંદામિ મુધીમા) દ્રવ્યજિનને ઓરડે પૂર્વના ત્રીજા ભવે નિકાચિત તીર્થ કર નામકર્મ આધીન તેના પ્રદેશાન્યમાં વતતા એવા જે તીર્થ કરો હજી કેવળજ્ઞાનપૂર્વક ભાવ અરહિતપણ (ભાવ તીર્થ કરપણ) પામ્યા નથી પરંતુ જેઓ ભવિષ્યમા પામશે તે દ્રવ્યજિન, તેમજ (ભાવ તીર્થ કરપણ પ્રાપ્ત કરીને) જેઓ શિદ્ધિપદને પ્રાપ્ત થયા છે તે સિદ્ધાવસ્થાવાળા પણ દ્રવ્યજિન કહેવાય છે. એ પ્રમાણે ભાવજિનની ઉભય પાર્થિવતી અવસ્થા રૂપ બન્ને પ્રકારના દ્રવ્યજિનને વંદના કરી છે. ॥ રૂતિ દ્વિતીયાધિકાર ॥

ત્યારબાદ અરિહંત ચૈધ્યાણથી કામિ કાઉરસગ્ગ સુધીના મ પૂર્ણ સૂત્રમાં જે જે ચૈત્યમાં ચૈત્યવંદના કરવાની છે તે ચૈત્યમા

૧ મૂયસ્સ માર્વણો વા, માર્વસ્સ કારણ તુ જ લોણ ।

ત દ્વવ સ-વન્નુ સચેયણાચેયણ વેતિ ॥ ૧ ॥

(આવસ્થકાદિ અનેક ગ્રંથોમા)

જગતમા અતીત યગેત્રા ભાવતુ અથવા ભાવિકાળે થનારા ભાવતુ જે કારણ (અવસ્થા) તેને સર્વસ ભગવતો દ્રવ્ય કહે છે, અને તે સન્નિત તથા અચિત બન્ને પ્રકારતુ છે. ॥ ૧ ॥ એ પ્રમાણે ભાવ તીર્થ કરની બાલ્યાવસ્થાદિ પૂર્વ અવસ્થા તે ભાવી કારણરૂપ દ્રવ્યજિન છે અને સિદ્ધ અવસ્થા તે ભૂત-કારણરૂપ દ્રવ્યજિન છે. તથા અહીં અતીત અને અનાગત કાળના દ્રવ્યજિન તે સર્વે (૧૫ કર્મભૂમિ) ક્ષેત્રના જાણુવા, પરંતુ વર્તમાન કાળના (= ભરતાદિ ૧૦ ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ ચાતુ પાયમા આરામા) તે પાય મહાવિદેહમા વર્તતા તદ્વસવિક મુલસ્થ તીર્થ કરો અને રોપ ૧૦મા અર્નાગ્ તૃતીયભવિક તીર્થ કરો દ્રવ્યજિન જાણુવા.

૨ આ અધિકારનો પર્યંત ભાગ અરિહંત ચૈ. સૂત્ર ઉપરાંત અન્તત્યના

अद्वैता सर्वे स्थापना जिनने आद्य सर्व प्रतिभाओंने यदना इरी
 छे ॥ सर्व वृत्त वर्गकार ॥
 त्याच्याद म पूर्ण योग्यतां वर्तमान व्यवसर्पिणिमां यदना
 २४ जिनंदेवनां नामनी स्तवना होवाची नाम जिनंदेवनी यदना
 अधिकार छे ॥ सर्व वृत्त वर्गकार ॥
 हो प्रमाणे हो ४ अधिकारनां श्री जिनंदेवना नाम-स्थापना
 २४ यो आव हो आरे निक्षेपाने पश्चानुपूर्वीं हो (विषय मे) यदना
 इरी छे.

आरी अद्वैता ८ अधिकार छे छे—

निहृअणठवणजिणे पुण. पंचमण विहरमाणजिण लट्ठ ।
 मत्तमण सुअनाणं. अट्ठमण मव्वमिद्धथुई ॥४४॥
 तिथाहिव वीरथुई. नवमं दसमं य उज्जयंन थुई ।
 अट्ठावयाइ इगदिमि. सुदिट्ठिसुरममरणा वर्गमं ॥४५॥

शब्दार्थः

निहृअणठवण=पुन पुनना	उत्तरायण-निगार (अद्यत ॥
विहरमाण=विहरणा	मनिगाथ)
पुई=वृत्ति	अद्वैताया-अपरापा राने
तिथाहिव=तीथांविपनि (वर्तमान	होवाजिनि-अजिपा-नामा
तीर्थना अधिपति)	मुनिदिह-सम्य-ति
	वरिन-उत्ता, आव-नामा

नाना — पुनः पाचमा अधिकारना होवे पुनचणा अद्वैताया
 जिनने यदना इरी छे, उद्वैता अधिकारना निहृअणठवण जिनने
 २४ जिनंदेवना नामनी स्तवना होवाची नाम जिनंदेवनी यदना
 अधिकार छे ॥ सर्व वृत्त वर्गकार ॥
 हो प्रमाणे हो ४ अधिकारनां श्री जिनंदेवना नाम-स्थापना
 २४ यो आव हो आरे निक्षेपाने पश्चानुपूर्वीं हो (विषय मे) यदना
 इरी छे.

વંદના કરી છે. ગાનમાં અધિકારમાં જનજાનને વંદના કરી છે. આડમાં અધિકારમાં મારું ગિરની સ્તુતિ છે. નામાં અધિકારમાં વર્તમાન તીર્થના અધિપતિ શ્રી ત્રીગજિનેશ્વરની સ્તુતિ છે, કરામાં અધિકારમાં નિરન્તરની સ્તુતિ છે. અગિયારમાં અધિકારમાં અઘડાપદ આદિ તીર્થોની સ્તુતિ છે, અને આરમાં અધિકારમાં સમ્યક્ષિ દેવલુ સ્મરણ (૧૫) સ્તુતિ નહિ) છે. ૫૪જાડપા

ભાવાર્થ — સચ્ચલોએ અરિહંત ચૈદ્યાણ' ૧ ડામિ કાઉરસગ્ગ મુધીમાં અને તે ઉપરાન્ત બીજી ચાચ મુધીમાં પણ ઉચ્ચલોક, અધોલોક અને તીર્થલોક એ ત્રણે લોકમાં રહેલાં સર્વ પ્રતિમાજીને વંદના કરવા રૂપ પાત્રમાં અધિકાર છે. ॥ इति पञ्चाधिकारः ॥

છટ્ટો અધિકાર પુરુષરવરદીની ૧ લી ગાથામાં છે, કે જેમાં ૨૫ દ્વીપને વિષે રહેલી ૫ મહાવિદેહ સંખ્યા ૧૬૦ વિજયમાંની ૨૦ વિજયમાં એકેક જિનેશ્વર વર્તમાન સમયે પણ પોતાની પવિત્ર દેશનાથી ત્યાંના ભવ્ય પ્રાણીઓને પરમ ઉપકાર કરતા વિચરે છે એટલે વિહાર કરે છે. માટે વર્તમાન કાળમાં તે ૨૦ વિહરમાન તીર્થ કર કહેવાય છે, તેમને વંદના કરી છે. ॥ इति षष्ठाधिकारः ॥

સાતમાં અધિકાર પુરુષરવરદીની બીજી, ત્રીજી અને ચોથી ગાથામાં છે અને તે ઉપરાન્ત “સુઅસરા ભગવન્મો અરિહંત ચૈદ્યાણ” થી પ્રારંભીને યાવત ત્રીજી ચાચ કહેવાય છે તે પણ ૬માં અધિકારમાં ગણાય. ॥ इति सप्तमाधिकारः ॥

ત્યારબાદ સિદ્ધાણુંની પહેલી ગાથામાં સિદ્ધ ભગવંતની સ્તુતિ હોવાથી સિદ્ધસ્તુતિ નામનો ૮ મો અધિકાર ॥ इति अष्टमाधिकारः ॥ ત્યારબાદ સિદ્ધાણુંની બીજી અને ત્રીજી એ બે ગાથામાં વર્તમાન શાસનના અધિપતિ અને આસન્ન ઉપકારી છેલ્લા તીર્થ કર શ્રી મહાવીર પ્રભુની સ્તુતિ હોવાથી એ બે ગાથારૂપ ૯ મો અધિકાર વીરસ્તુતિ નામનો છે. ॥ इति नवमाधिकारः ॥ ત્યારબાદ ઉલ્લિજ તસેલ-સિહરે એ પદવાળી સિદ્ધાણુંની ૪ થી ગાથામાં શ્રી ગિરનાર પર્વત ઉપર થયેલા દીક્ષાદિ ત્રણ કલ્યાણક્રયાળા શ્રી નેમિનાથ પ્રભુની સ્તવના

૩૫ ૧૦ માં અધિકાર છે કિં ઉચ્ચત્ત્વિકાર:-અને ૧૩૬ માંની છેલ્લી ગાથામાં (ચત્તારિ અટ્ટ દસદોષ કલ્યાદિ પદવાળી પાંચમી ગાથામાં) અષ્ટાપદાદિ તીર્થાની તથા ભિન્ન ભિન્ન સંખ્યાવાળા જિનેશ્વરોની સ્તુતિ છે; તે ૧૧ માં અધિકાર છે ॥ કિં ઉચ્ચત્ત્વિકાર ॥

૧ અર્થાં ૧૧ માં અધિકારમાં ભિન્ન ભિન્ન સંખ્યાએ જિનેશ્વરોને નિર્દેશ આપતી છેલ્લી પદના નિર્દેશમાં આ પ્રમાણે—

(૮ + ૮ + ૧૦ + ૨ = ૨૮) એ પ્રમાણે ૨૮ તીર્થો ઠગની પ્રતિમા બગેન ગરીએ અષ્ટાપદ પરીત કેપર ભરાતાં છે તે અષ્ટાપદ તીર્થોના ૪૮ ભગવતને પદના બદલે, એ ગાથામાં મુખ્ય પદના અષ્ટાપદને ચૈતી માન્યા ૫૦ તથા ૧૫૮ = ૩૦ અને ૧૦ x ૨ = ૨૦ જેની ૩૨ અને ૪૦ મળીને ૫૨ માન્યા ૧૦ મંદિરોનાં પદના બદલે, તથા ચત્ત એટલે ત્રણ હોય છે તાર = અત્ર ૪૦ x ૫ (કપાલ) જેનો એકા (૮ + ૧૦ + ૨) ૨૦ તીર્થો ઠા. શ્રી સન્નત્ત્વિકારને ૫૨ નિર્દેશ પામેલા દોવાવા શ્રી સન્નત્ત્વિકારને પદના બદલે, અત્ર ૪૦ તીર્થો

એ પ્રમાણે શિ રાત્રી પુ રાત્રીમાં (- શિ સ્નાના એ ૪૬૬માં)
૮-૩-૨૦-૧૨ એ ચાર આધારની ૩ ગાથા શ્રી ગાયત્રીરૂપ છે.
અને તે પ્રાચીન ગ્રાંથમાં ચૈત્યવદનામાં પાવિત્ર કહેવાતી ૩ સ્તુતિરૂપે
એ ૪ સ્તુતિઓ હતી. ત્યાર પછીની એ આધારની એ ગાથા શ્રી
ગીતાયોગે ચૈત્યવદનાના ગાયત્રીમાં ગંભીર કરી છે.

ત્યારબાદ ચૈત્યવદનારાજી પ્રારભીને સમૂહને અન્નથ અને
તે ઉપરાંત ૨ નવકારના કાઉંમરગ પર્યંતે કહેવાતી ચોથી ગાય
મુધીનો પાઠ અમ્યદ્દિત્તિ દેવને (વદના નહિ પરંતુ) સ્મરણ કરવા
અને તેના કાઉંમરગ કરવા સબધિ, તે સર્વ આરમ્ભ અધિકારમાં
ગણાય છે. ॥ इति द्वादशाङ्गिकारः ॥

x શ્રી ધર્મસંગ્રહવૃત્તિ.

૧ પ્રથમ દર્શાવેલ ૯ પ્રકારની ચૈત્યવદનામાં ૬ જુદા લેદને વિષે એ ૩
સ્તુતિ કહેવાય છે.

નવ અહિગારા રૂઢ લલિયવિલ્લરવિત્તિમાદ અણુમારા ।
તિન્નિ મુઅપરંપરયા, વીઓ દમમો ડગરમમો ॥૪૬॥

ગાથા — આટી' ૯ અધિકાર શ્રી સત્તિવચિસ્તન નામની કૃતિ
આદિના અનુવારે છે. અને ણીએ દશમાં તથા અગિયારમાં એ ૩
અધિકાર કૃતપરંપરાએ આદ્યા આવે છે. ॥૪૬॥

ગાથા — નાપુરુષાના 'જેવ્ય અર્થયા મિદ્ધા'ની ૧ ગાથા એ
ણીએ અધિકાર, અને મિદ્ધાણુની ૭૮લી ૨ ગાથાકપ ૧૦ ના ૧૧ ના
અધિકાર એ ૩ અધિકાર કૃતપરંપરાએ એટલે ગીતાર્થ પુર્વાચારના
નામદાયથી કહેવાય છે. અથવા કૃત એટલે સૂત્રથી તેનજ તે સૂત્રની
નિર્ણયિથી અને તેના ભાષ્યથી તથા તેની ચૂર્ણિથી એ પ્રમાણ
કૃતની પરપરાથી (સૂત્રાદિ પચ્ચાગીની પરંપરાથી) કહેવાય છે. જે ન-
નૂત્રમાં નૈવ્યરદના પુસ્તકઅરવંદી મુધી કાઢી છે. અને નિર્ણયનાં
પુસ્તકઅરવંદી ઉપરાન્ત એક નિદ્રસ્તુતિ (મિદ્ધાણુની ૧ ગાથા) નું ત
કહે છે. અને ચૂર્ણિના તે ઉપરાન્ત પાનુ મહાવીર પ્રભુની ૨ સ્તુતિ
મુધી (એટલે મિદ્ધાણુની ૩ ગાથા મુધી) કહે છે. અને રોપ કે ન
પનાદિ અધિકાર ચરકાએ કહેવા તેવ્ય છે તે આગળની ગાથાનાં જ
પ્રમાણ. ના ૯ અધિકાર સૂત્રના પ્રમાણથી રૂ. કારણ — સત્તિવ

ચિરંતન સ્તુતિમાં “ એ ૩ અધિકાર આચર્ય-નિયમો ભાવનાગોચર કલ્યાણ છે, અને એ ૩ અધિકાર નિયમો ભાવનાગોચર ન હોવાથી એ ૩ અધિકારની વ્યાખ્યા કરતા નથી ” એમ કહ્યું છે, પરંતુ એ ૩ અધિકાર પૂર્વાગમ્યકૃત નિયુક્તિ અને ગુર્જિમાં કહેલા હોવાથી તે પરંપરાએ પ્રવર્તે છે.

અવતરણ—૯ અધિકાર સિંચાવના બાકીના ૩ અધિકાર (૧૦-૧૨-૧૩) વંદન કરનારની હસ્થાને અનુસરીને કહેવા છે, તે શાસનચિહ્ન નથી, પરંતુ શાસનની સમ્મતિપૂર્વક જ છે. એમ દર્શાવવાને શ્રી ભાષ્યકર્તા તે ૩ અધિકારના સંબંધમાં શાસનસાક્ષી દર્શાવે છે :—

વ્યાખ્યા કરી છે, અને કેટલાક આચાર્યો તો એ ૩ ઉપરાન્ત ખીણ (એ) સ્તુતિઓ (ઉજ્જિતાદિ) કહે છે, પરંતુ એ બે સ્તુતિઓ કહેવી જ ન્નેઈએ એવો નિયમ નથી, [માટે તેની વ્યાખ્યા અહીં કરી નથી] એમ કહ્યું છે તે ઉપરથી સહેજે સમજાય છે કે લક્ષિતવિસ્તરામાં વ્યાખ્યા કરેલા ૯ અધિકાર પણ અવશ્ય ભાવનાગોચર છે. નહિતર તેની વ્યાખ્યા ન કરત.

પુનઃ એ ઉપરથી શાસનદેવની ચોથી થોયનો ૧૨મો અધિકાર પણ વેદાનુચ્ચરણ આદિ સૂત્રથી વ્યાખ્યા કરેલો હોવાથી ચોથી યુદ્ધ પણ અવશ્ય ભાવનાગોચર યદ્ય, જેથી ત્રણ સ્તુતિની ચૈત્યવદના પ્રરૂપની અને ૪ થી યુદ્ધ અર્વાચીન—નવી છે એમ શ્રી પચાશકલની વૃત્તિમાં શ્રી અભયદેવસૂરિએ અન્ય આચાર્યોના મતાતરથી દર્શાવી છે તેનું આનંદન લઈ ચૈત્યવદનામાં ન કહેવાની પ્રરૂપણા કરવી અને કહેવી તે ઉત્સુક પ્રરૂપણા બાણવી

આવસ્સયચુણીન્ જં મણિયં મેસયા જહિચ્છાળ્ ।
તેણં ડર્જિતાહિવિ, અહિગારા મુઅમયા ચેવ ॥૪૭॥

[અન્યતઃ--આવસ્સયચુણીન્ જ મણિય-મેસયા જહિચ્છાળ્" એ-ડર્જિતા
અ-અહિગારા મુઅ-મયા ચેવ ॥ ૪૭ ॥

શબ્દાર્થ. —આવસ્સય-આવરયક સૂત્રની ચૂર્ણિમા પ્રાપ્ત બાળમય-શાન્ત
રીટા. આવસ્સય-ચૂર્ણિમા=આવરયક ચૂર્ણિમા જા = જે ભણિય = ક્રિયા
મેસયા=આપાના જહિ=છાએ=પદ-પ્રાપ્ત, ઇત્યુત્તર મુઅ-મયા=શાન્ત
મા ॥ ૪૫. ચેવ=અ. ૪૭

ગાથાર્થ .

આવરયક સૂત્રની ચૂર્ણિમા કલ્પિ છે. કે-“બાકીના | અધિકારો |
કે-છાપૂર્વક કરવાના સમજવા.” તેથી “ડર્જિતા મેસયા” એવ
અધિકારો પણ કૃત-સમ્મત છે. ॥ ૪૬ ॥

વિશેષાર્થ — મુઅમયા-એટલે-આસાનિદ્ધ-શાન્ત મગન છે

વીઓ મુઅસ્થયા-ડડે, અત્યઓ વન્નિઓ તર્હિ ચેવ ।
મક-થયંતે પદિઓ, દલ્લા-ડરિહડવમરિ પયહ-ત્યા ॥૪૮॥

વિશેષરૂપે નવ નવમા ગાથા ગણે, તેના પાંચમી
 નેત્ર, તેના પાંચમી ગાથા ગણે, તેના પાંચમી
 નેત્ર, તેના પાંચમી ગાથા ગણે, તેના પાંચમી
 નેત્ર, તેના પાંચમી ગાથા ગણે, તેના પાંચમી

પ્રામાણિક પદ્ધતિઓ આચરેલી આચરણની
 પ્રામાણિકતામાં પ્રમાણ

“અ-સદા-ડડણ-ડણવડજં ગીય-ડત્ત-અ-વાર્ય” તિ
 મજ્જત્યા ।

“આચરણાવિ હુ આણ” તિ વચ્ચણઓ મુ-વહુ
 મળ્ણંતિ ॥૪૧॥

[અન્ય—અગદાડડણ-ગા-ગીયત્વ અ-વાર્યતિ ।

“આચરણાવિ હુ આણ” તિ વચ્ચણઓ મ-સત્યા મુ મહુ મળ્ણંતિ ॥ ૪૧ ॥

શબ્દાર્થ:—અ-સદા=ડડણવડજં, નિર્દોષ મનવાળા, સરળ આકાંક્ષા-
 આચરે! અસદાડડણવડજં-નિર્દોષ, -સરળ મનવાળાએ આચરેલું તેના વચ્ચ=મારું,
 અવચ્ચ=ખરાબ, દોષિત, અનવચ્ચ=નિર્દોષ, ગીઅ=ગીત, તીર્થ=ડર-ગા-ગાથા
 મહાપુરુષોએ ગાયેલું અર્થ=લોકીકત ગીઅ-ડત્ત=જેને-વચ્ચેએ કહેલા અર્થનો
 મર્મ સમજનારા, અ-વાર્ય=ન નિર્દોષેલું. તિ=છતિ, મજ્જત્યા=મધ્યસ્થ,
 પક્ષપાત, આવેશ કે આગ્રહ વગરના આચરણા=આચરે! પ્રિ=પણ હુ=ખડું,
 ચોક્કસ, જ. આણા=આત્મા, પ્રતુની આત્મા. તિ=એ પ્રકારના વચ્ચણઓ=વચનથી
 સુ=સારી રીતે, ખડું=ખૂબ મણલું તિ=માને છે, માન આપે છે. ૪૯.

ગાથાર્થ :

નિર્દોષ પુરુષોએ આચરેલ આચરણા તે નિર્દોષ છે : તેવી આ-
 ચરણાને મધ્યસ્થ ગીતાર્થ પુરુષો નિવારતા નથી એ વચનથી મધ્યસ્થ
 પુરુષો ખડુમાન આપે છે. ॥ ૪૯ ॥

વિશેષાર્થ.—નિર્દોષ મનના આચાર્ય તરફથી છેતરામણનો
 સંભવ નથી. આચરણા એટલે શાસ્ત્રમર્યાદા, શાસનરૈલીને

[૧૨૭]

અનુચરના દ્વયઃ ક્ષેત્ર કાલ ભાવ લોકોની લાપકાનનું અસાધન.
 ભદ્ર પશિષ્ઠામૈના દરબજે વગેરે ઉચિતની મયાદાઓનું માપ કાર્તીને
 જે આચરણ કરેલું હોય, અમલમા મુકાયેલું હોય તેવું અપરા-
 ચારનું આચરણ માન્ય હોવું જોઈએ આથી, મન્દ્ર મન્દ્રના
 આચાર્યનું ગમે તે આચરણ ગમે તે રીતે આચરેલું હોય તે સ્વચ્છનું
 પ્રમાણભૂત થતું નથી

જાંપાણુને માનનારા તથા ગારસની આગાને ગિરનારના માનનારા
પણુ ઘણી વખત બૂઝાવેલા આઈને ટેકો આપી દે છે. માટે
અથા નિગારને ધ્યાન છે. આ ગાથા ઘણી જ મહત્ત્વની છે,
ને આગ સમજવા જેવી છે ૪૬

૧૩ . વંદન કરવા યોગ્ય ૧૪ સ્મરણ કરવા યોગ્ય ૧૫

ચાર પ્રકારના જિનેશ્વર દેવો

ચત્ર વંદણિજ્જ જિણ-મુણિ-મુય-સિદ્ધા, इह सुरा
य सरणिज्जा ।

चउह जिणा नाम-ठवण-दव्व-भाव-जिण-भेएणं ॥५०॥

અન્ય :—જિણ-મુણિ-મુય-સિદ્ધા ચંદિણિજ્જ,

ચત્ર સુરા સરણિજ્જા, નામ, ઠવણ, દવ્વ-ભાવ-જિણ-ભેણ ચત્રહ જિણા ૫૦]

શબ્દાર્થ :—ચઉ=ચાર. વંદણિજ્જ=વંદન કરવા યોગ્ય જિણુ-મુણિ-
-મુય-સિદ્ધા=જિનેશ્વર દેવ, મુનિ મહાત્માઓ, શ્રુતજ્ઞાન, અને સિદ્ધ ભગવંતો.
ઇહ=અહીં. ચૈત્યવ દનમા સુરા=દેવો. સરણિજ્જા=સ્મરણ કરવા યોગ્ય ચઉહ=
ચાર પ્રકારે. જિણા=જિનેશ્વરો, નામ=નામ. ઠવણ=સ્થાપના. દવ્વ=દ્રવ્ય, ભાવ=
ભાવ જિણુ=ભેએણુ=જિનેશ્વરોના ભેદને આશ્રયીને નામ-ઠવણ-દવ્વ-ભાવ
-જિણુ-ભેએણુ=નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય અને ભાવ જિનેશ્વરના ચાર ભેદો આશ્રયીને :
ચઉહ=ચાર પ્રકારે જિણા=જિનેશ્વરો ૫૦

ગાથાર્થ :—

જિન, મુનિ, શ્રુત અને સિદ્ધ એ ચાર વંદન કરવા યોગ્ય છે.

અને અહીં દેવો સ્મરણ કરવા યોગ્ય છે.

નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય અને ભાવ એ જિનેશ્વરના ભેદને આશ્રયીને
ચાર પ્રકારના શ્રી જિનેશ્વરો છે. ॥૫૦॥

વિશેષાર્થ—નામ આદિ ભેદે-ચાર પ્રકારે શ્રી જિનેશ્વર
દેવો વંદનીય છે. તો પણ શ્રુતસ્તવમાં શ્રુતજ્ઞાનને, સિદ્ધાણુમાં
સિદ્ધ ભગવંતોને, અને પ્રણિધાનમા-બ્રહ્મવંત કેવિસાહુમાં

અહીં મુનિ તિના ૩ વાંદનીય અને ૧ અમરાપીણ એ ૪
તે ૧૨ અધિકારમાં અન્તર્ગત થાય છે તે આ પ્રમાણે ૧-૬-૧
-૧૦-૧૧ એ પાંચ અધિકારમાં ભાગ જિનને, ૩-૫ એ જે

રહે છે. કહે ત્રીજાં કર બ્રાહ્મણ જેમ સામનના અધિકાર ઉપર પડ્ય છે,
તેમ પ્રમાણે બાકી બ્રાહ્મણ પાત્ર અધિકાર ઉપર સામનના પદ્ધતિ અધિકાર
છે, એટલે વ્યક્તિને બધે સામનના અધિકારને માન આપવાનું છે, ન રીતે
સામનના અધિકાર કે જે અને તેથી તથા જીવન નિર્વાહ તો તથા ગમશે,
સંધોના વડોટ કરનારાઓ વગેરે અધિકાર ઉપર હોય તેનું ઔચિત્ય સાચ-
વવામાં સામન તરફનું જ ઔચિત્ય છે અને આગામી બ્રાહ્મણ તથા મુનિઓ
જેમ પોતાના ત્યાગને લીધે પૂજ્ય છે. ઉપરાંત સામનનો અધિકાર બ્રાહ્મણના
તરફ પાત્ર તેઓ પૂજ્ય છે. એટલે સીધી રીતે કે આડઅંતરી રીતે સામનહિત
સાધક તથા પ્રદાતા દ્રવ્ય, દોન, ડાન, ભાવના સર્વોગ્રાં અનુસાર મિત્રાત્મી કે
સમકિતી અવિરતિ હોય અને સામનના હિતમાં ઉપયાગી, હોય, તો તેનું ઔચિત્ય
સાચવવાની શાસ્ત્રના કામ કામ બેવામાં આવે છે. બૂનથી સામનનું ઉપયોગી
માની લેવામાં આવે ન હોય કે અનોચિત્યને ઉચિત મમત્ત લેવામાં આવતું હોય
કે કાચી મમત્તથી જેનું ઔચિત્ય સાચવવાની જરૂર ન હોય તેનું સચવાઈ ના, અથવા
જરૂર હોય તેનું ઓછું વધતું સચવાઈ ના તેથી બુદ્ધિ વ્યક્તિની વચ
સંભવ હોય પરંતુ એક દર સામન રીતી ઉપર પ્રમાણે વાસ્તવિક સ્વરૂપમાં જેનું
શાસ્ત્રસમ્મત જણાય છે. તેને માટે ઘણા દાખલા અને પુરાવા પ્રાચીનકાલથી
મળતા આવે છે માટે સર્વ શાસનસેવકના ઉપસક્ષણ રૂપ સુરસ્મરણનો બારમો
અધિકાર અને તેને માટેની ચોથી થોડી શાસ્ત્રાચ્છા સમ્મત છે. સુરસ્મરણને
ઉપસક્ષણ રૂપ એટલા જ ઉપરથી કહીએ છીએ કે વૈયાવચ્ચગરાણું સૂત્રમાં,
દેવદેવીને લગતો શબ્દ નથી, પરંતુ સામાન્ય રીતે વૈયાવૃત્ય કરનાર, શાંતિ
કરનાર સમ્યગ્-દષ્ટિને સમાધિ કરનાર, એવા સામાન્ય શબ્દ છે. શાસન-
પ્રેમી કરતાં શાસનનું સીધી રીતે વૈયાવૃત્ય કરનારની અહીં પ્રધાનતા જણાય
છે. જેમ સ્તબ્ધ કરવા લાયક વ્યક્તિને માલુમ ન હોય, છતાં સ્તબ્ધ મત્રો
ચારથી તેમનું સ્તબ્ધ વાય છે, તેમ શાસનસેવકો માટે અન્નભૂતા પણ કાર્યોત્સર્ગ
વાય, તો તેના બલથી તેઓમાં શાસનસેવાની બળવૃત્તિ આવે છે. આ વાત શ્રુતિમાં
પણ નીચેની ગાવાથી જણાય છે—

[૧૩૩]

અધિકારના સ્થાપના જિનને, આત્માના શ્રુતજ્ઞાનને. આત્માના
 નિદને. બીજાના દ્રવ્ય જિનને, અને એવાના નામજિનને વક્તા
 કરી છે તથા બારમાના સાત્ત્વદેવનું સ્મરણ કર્યું છે એમ
 ની પ્રથમ સારોદ્ધારમાં કહ્યું છે. જેથી ૧-૨-૩-૪-૫-૬-૭-
 ૧૦-૧૧ એ ૬ અધિકારના જિનવંદના આત્માના શ્રુતવંદના.
 ૮ નામા નિદ્રવંદના અને બારમાના મુરુચ્છનગા જે મુનિવંદન
 ૧૨ અધિકારના નથી, બાકી ૧૨ અધિકાર સમ્યક્દર્શન પ્રધાન
 વસ્તુ છે, પરંતુ દરેક વૈત્થવંદન કે દેવવંદનાના બાવન કેવિ
 પોયજ છે, જેવડે, પ્રતિવંદનાદિકના ભગવાનના અને આદર્શ
 જગત્તુ ૫૧ પોય છે એટલું મુનિવંદન તે બેઠાવેતુ પોય જ છે

નામ-જિણા જિણ-નામ! ટવળજિણા ખુજ જિણિદપરિમાર્ગો।
 દવર-જિણા જિણ-જીવા મદવ-જિણા મમવમરણ-તથા ।૫૧।

જાવતોના નામો. ભાગ-જિણા=માળી જિન તો. સમવસરણુ-ત્યા=સમ
વસરણુ રોગ, સમવસરણુ ગિગજમાન. ૫૨

ગાથાર્થ :—

નામથી જિનેશ્વરો તે જિનેશ્વરનાં નામો, સ્થાપનાની જિનેશ્વરો,
તે જિનેશ્વરોની પ્રતિમાઓઃ દ્રવ્યથી જિનેશ્વરો, -તે જિનેશ્વરોના જીવો.
અને ભાવથી જિનેશ્વરો-તે સમવસરણુસ્થ ભગવતો. ૫૨

વિશેષાર્થ —શ્રી જિનેશ્વર ભગવતના નામો તે પણ એક
પ્રકારના જિનેશ્વરો જ છે, અને તે જિનેશ્વરો નામ-જિન (નામ
જિનેશ્વર) કહેવાય છે એ જ પ્રમાણે શ્રી જિનેશ્વર ભગવતની
પ્રતિમાઓ પણ એક પ્રકારના જિનેશ્વરો જ છે. આ જિનેશ્વરો
સ્થાપના જિનેશ્વરો કહેવાય છે કેવળજ્ઞાન પામી સમવસરણુમા
દેશના આપવાની શરૂઆત વગેરે જાહેર રીતે જોઈ શકાય તેવી
રીતે કરે, ત્યારે તીર્થ કર નામકર્મનો રસોદય શરૂ થાય છે કેવળ-
જ્ઞાન થતા જ તેના ઉદયની શરૂઆત થાય છે, તે રસોદય તેઓ
મોક્ષમા જાય ત્યાં મુખી (એટલે કે મોક્ષમા પધારે ત્યાં મુખી)
ટકે છે તે પણ એક પ્રકારના જિનેશ્વર ભગવતો જ છે, અને તે
ભાવજિનેશ્વર કહેવાય છે

જાધા કેવળજ્ઞાનીઓ તીર્થ કર નથી હોતા, માટે ‘સમવસરણુસ્થ’
વિશેષણ તીર્થ કર દેવો માટે આપ્યું છે. એટલે કે-જેમનું દેવો
સમવસરણુ રહે. અશોકવૃક્ષાદિ અષ્ટ મહાપ્રાતિહાર્યાદિકની એટલે
કે તીર્થ કર નામકર્મને યોગ્ય બાહ્ય ઋદ્ધિ પણ જેમને હોય એવા
કેવળજ્ઞાની ભગવત તે ભાવજિનેશ્વર કહેવાય છે

ભાવ-જિનેશ્વરપણુના પહેલાની અવસ્થામા રહેલા શ્રી
તીર્થ કર ભગવંતના જીવો અથવા ભાવ જિનેશ્વરપણુ પછીની
સિદ્ધાવસ્થામા રહેલા, તીર્થ કર ભગવતોના જીવો તે પણ એક
પ્રકારના જિનેશ્વરો છે, અને તે દ્રવ્ય-જિનેશ્વરો કહેવાય છે,

[૧૩૫]

કેટલે કે-તીર્થંકર નામકર્મ નિકાચિત કર્યા પછી, કે નિકાચિત
 થાક્યા પછી કેવળજ્ઞાન ન થાય ત્યાં સુધી તે આત્મા દ્રવ્ય
 તીર્થંકર કહેવાય છે તેમજ, ભાવ તીર્થંકર તરીકેની અવસ્થા પન્ના
 ના પછી મિદ્ધાવસ્થામાં પણ તે દ્રવ્ય તીર્થંકર કહેવાય છે ભલે
 તે વળતે તેઓ ભાવમિદ્ધ છે, પરંતુ તીર્થંકર તરીકે તે તેઓ
 દ્રવ્ય તીર્થંકર જ છે અર્થાત ભાવની પ્રવૃત્તિ અને પછીની અવસ્થા
 તે દ્રવ્ય કહેવાય છે જગતના નવાં પદાર્થોને જાણુ પરંતુ આ બધું
 નિર્ગુણનું તાત્ત્વિક સ્વરૂપ વિન્નારથી જ્ઞાન નમસ્કર્યા એક છે પણ

૧૬. ચાર ચૃદિકા સ્તુતિઓ --

અહિગય-જિણ-પદમ-થુર્હ, વીયા મહ્યાણ, તદગ -
 વેવાપચ્ચ-ગરાણં

પુગડ કહેવાય આઠ પોષમા તેના બે પુગડ બે જોડા નાના છે.

પહેલી વ્રજમાં પણ પહેલી પોષ જેની સ્તુતિ કરવાની છે તે મુખ્ય તીર્થ કર પ્રભુની, તીર્થ કે જ્ઞાનાત્મિક ગુણની પ્રધાનતા હોય છે, અને ત્રીજીમાં મર્ગ તીર્થ કરોની પ્રધાનતા હોય છે, ત્રીજીમાં જ્ઞાનની પ્રધાનતા હોય છે અને ચોથીમાં જ્ઞાનનિવેશને અંગૂઠ કરવાના હોય છે.

હવે નમુત્યુણું, લોગસ્સ, પુફખરવરદી. વેયાવચ્ચગરાણુંમાં સ્તુતિ તથા કાઉસ્સગ્ગથી તે ચારેયથી સ્તુતિઓ થઈ હોય છે છતાં છેલ્લે છેલ્લે કાવ્યમય વાણીથી તે દરેકની સ્તુતિ કરી લેવામાં આવે છે, માટે તેનું નામ ચૂલિકા-પરિશિષ્ટ રૂપ સ્તુતિ કહેવાય છે.

પહેલી થાય નમુત્યુણું પછીના અરિહંતચેઈઆણું પછીના, ત્રીજી થાય સવ્વલોચેના અરિહંતચેઈઆણું પછીના, ત્રીજી થાય મુઅસ્સ ભગવઓના અરિહંતચેઈઆણું પછીના, ચોથી વેયાવચ્ચગરાણુંમાં અન્નતથ પછીના, કાઉસ્સગ્ગ પછી જોડાય છે, એટલે તે તે અધિકારની ચૂલિકા રૂપે છે. કલ્લાણુકંઠમાં પાંચ તીર્થ કરો, સંસારદાવામાં શ્રી મહાવીરસ્વામી મુખ્ય છે એ દૃષ્ટાંતો સમજી લેવા શ્રી જગચ્ચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજના મુખ્ય શિષ્ય શ્રી દેવેન્દ્રસૂરિ વગેરે તપાગરજના મુખ્ય આચાર્યોને આ રીતે ચારેય સ્તુતિઓ માન્ય છે, એમ તેમના આ ગ્રંથ ઉપરથી નક્કી થાય છે.

કાવ્યમય સ્તુતિ આળાલ-ગોપાલ-અગતા વૃદ્ધાદિક સર્વને ગ્રાહ્ય થાય છે સૂત્રાત્મક સ્તુતિ જૈનશાસ્ત્ર અને શાસન-મર્મજ્ઞને ગ્રાહ્ય થાય છે કાયોત્સર્ગરૂપ સ્તુતિ તો લાવસ્તુતિ હોવાથી માનસિક ને યોગશાસ્ત્ર ગમ્ય છે, ત્યારે કાવ્યરૂપ ચૂલિકા સ્તુતિ-બહેર-સર્વમાન્ય અને સમ્મત-દર્શન પ્રભાવના રૂપ તેમજ વ્યક્તિગત-સ્તુતિ કરનારાના મનોગત લાવ વ્યક્ત કરવા રૂપ-સ્વતંત્ર સ્તુતિ છે અન્યદર્શની પણ તે સ્તુતિ

ઉપરથી અભિમત્તાનું સ્વરૂપ સમજી શકે છે. અને વ્યક્તિગત નુતિ ધરાવી આખી સૈન્યવંદના નુતિ કરનારની વ્યક્તિગત પણ એક વ્યક્તિ સૈન્યવંદન કરતી હોય તો તેની કે મહર્ષી સૈન્યવંદન કરનાર હોય, તો તે મહર્ષીની બની જાય છે.

માટે, આ આર્ય નુતિઓ શાનત પ્રભાવના રૂપ પણ છે. કેઈ પણ એક નીર્ધારની નુતિ ઉપરથી પરમાત્માના ગુણની જાણ થાય છે. એવું નીર્ધારની નુતિ ઉપરથી ‘માનવ મોર્ષીગય નીર્ધાર બજાવતાનું આદ્યુ આવે છે’ એમ ‘નિરુપકાનના કંડમા કેન્દ્રો સૂચવાય છે. ત્રીજી નુતિમાં ‘નિરુપકાનની પૃથ્વી જાણ થાય છે. અને ચોથીમાં ‘કંદ્રાસ્તિક દેવો આ શાનત પ્રભાવ છે, અને તેઓના પ્રભાવથી પણ શાનત પ્રભાવનાઓ પ્રભાવથી હોય પડે છે. તથા વ્યક્તિગત વ્યવસ્થાની નુતિઓ બે તરફ

[illegible][illegible]

शब्दार्थः—पाप-प्रसङ्गस्य सापेक्षं अपात्तान् माते, इत्यादि इति।
 अथ न, तद्वन्-वर्तितादि निमित्तादयः विना विरे निमित्तानि।
 पश्यतु मुरमरासुतं अपात्तान्तरं सापेक्षं न मरमं तदा माते, इत्यादि।
 इति-अथ इति, इति-अथ, इति, निमित्तं निमित्तं, अथ इति, अथ।

मूल्य :-

પાપ અપાવવાને માટે કરિયાવલિય પ્રતિક્રમણનો, વંદન-વત્તિયા-
વગેરે છ નિમિત્તોનો, અને સાગનકેવળા સ્મરણ માટેના કાઉન્સલ
કેવળો એમ આઠ નિમિત્તો છે. ૫૩

વિશેષાર્થ .—કૌત્યવદના કરતા પાંડવાં ઇરિયાવહિયા પ્રતિકંભવાના હોય છે, અને એક સોગન્ગનો કાયોત્મર્ગ કરવાનો હોય છે. તે કૌત્યવદના કરતા પાંડવાની મન વચન કાયાની ગુહિ કરવાની હોય છે એકઠર પાવાણુ કમ્ભાણુ નિઘ્વાયણુદ્રકાએ-પાપ કર્મોના નાશ માટે એ કાયોત્મર્ગ થાય છે, તથા વઢણુ વત્તિઆએથી નિરુવસગ્ગવત્તિઆએ મુધીના ૮ (છ) નિમિ-ત્તાંથી તેની પછીનો કાયોત્મર્ગ થાય છે, એટલે કે દ્રવ્યપૂજ્ઞથી મળતુ ફળ કાયોત્મર્ગાદિક અભ્યંતર તપથી પણ મેળવી શકાય છે. તેવી જ રીતે કેટલીક વખતે અભ્યંતર તપથી મેળવાતુ ફળ બાહ્ય તપથી કે દ્રવ્યચારિત્રથી પણ મેળવી શકાય છે. માત્ર-ગૌણ-મુખ્ય ભાવ હોય છે દ્રવ્ય ભાવ સહિત આદરણીય છે અને ભાવ દ્રવ્ય સહિત આદરણીય છે અધ્યવસાયો અને મન, વચન, કાયાના યોગોની વિચિત્ર વિચિત્ર યોજના તથા ત્રણ રતની આરાધનાને લગતી વિવિધ યોગ પ્રક્રિયાઓના સ્વરૂપની સમજથી આ વસ્તુ ણરાણર સમજાય તેમ છે.

એટલે તે કાર્યોત્તમગાંથી પણ એ છ પ્રવૃત્તિના રૂપ મળે છે, એ જ રીતે કાર્યોત્તમગાંના ધ્યાન બલથી શાસન દેવાદિક અધિષ્ઠાયકોમાં પણ જાગૃતિ આવી જાય છે તથા ઉત્સાહ આવે છે. કેમકે-માનસિક અને આત્મિક અનુષ્ઠાનો વધારે બલવાન હોય છે

[૧૩૦]

કમરણ-સ્તુતિ-અને નમસ્કાર વડે મન-વચન અને કાયાની
શુભ પ્રવૃત્તિ-ને વંદન.

પુષ્પાદિક વડે પૂજા-ને પૂજન.

વસ્ત્રાદિક વડે આદર-ને સત્કાર.

મનની પ્રીતિ વડે વિનયોપચાર-ને સન્માન.

મરીને પાણી ઈત્યાદિની પ્રાપ્તિ થાય તેવી તેયારી-ને
આધિસાલ.

નિર્વાણપ્રાપ્તિ-ને નિરુપસર્ગ.

આ પ્રકારે તથાવિધ દ્રવ્યમાનગ્રીના ન્યાયી મનિમાનપદો.

દ્રવ્યો વિનાની દ્રવ્યપૂર્ણ મુનિનિદાગજાઓને પણ તેમ છે. એમ સૂક્ષ્મદષ્ટિથી ગમગતું ઉગિત રીતે કરવાની તેમ તે ન કરવામાં આવે તો તેના પ્રાપ્તિસ્થા પણ કરવાના તેમ છે. મુનિઓને પણ તે આત્મોત્કર્ષમાં પ્રળપ અને મુખ નિમિત્ત લેવા છે. તેમ વિના તેમ કે શાસન નથી. ગામનનેવાડિને ઉત્તરાદિત કરવાનું પણ ત્રાપાનગ કરવાનું ખામ નિમિત્ત છે. હેંદુ ઐન્ધવના કરનારા એ પ્રમાણે જાગૃતિ રાખ્યા કરે, તો મનનું હિત થાય, મનનું બળ વધે, અને દરેક વ્યક્તિએ પણ શાસન તરફની ભક્તિ સાથે સાથે વ્યક્ત કરી ગણાય એટલે દેવનું સ્મરણ અને જેનશાસનની આરાધના એમ બન્ને થાય. ૫૩

૧૮. કાચોત્સર્ગ કરવાનાં આર કારણો—સાધનો છે

ચડ “તસ્સ ઉત્તરીકરણ”-પમુહ “સદ્વા-ડડયા” ય
પણ હેડ ।

“વેયાવચ્ચગરતા-ડડ” તિન્નિ હા હેડ-વારસગં ॥૫૪॥

[અન્વય.—“તસ્સ ઉત્તરીકરણ”-પમુહ ચડ, “સદ્વા” યાચ પણ, “વેયાવચ્ચગર” તાહ તિન્નિ, હેડ, હા હેડ-વારસગ ॥ ૫૪ ॥]

શબ્દાર્થ :—પમુહ=વગેરે, પાણ=પાચ, હેડી=પ્રયોજનો, વેયાવચ્ચ-ગરતાડડ=વેયાવચ્ચકરપણ વગેરે. હા=એ, એ પ્રમાણે. આરસગં=આરનો સમૂહ હેડી-આરસગં=આર હેડ ૫૪.

ગાથાર્થ :—

“તસ્સ ઉત્તરીકરણ” વગેરે આર “સદ્વા” વગેરે પાંચ અને વેયાવચ્ચ કરવાપણ વગેરે ત્રણ એ પ્રમાણે આર કારણો—સાધનો છે. ૫૪

વિશેષાર્થ —આઠ નિમિત્તોમાં કાચોત્સર્ગનાં આઠ પ્રયોજનો—ઉદ્દેશો બતાવ્યા છે અને આ આર હેડુઓમાં—આર કારણો

[૧૪૧]

ગાપિ છે કાર્ય કરવાનો ઉદ્દેશ તે પ્રયોજન જણાવે છે અને કાર્ય
ઉપન્ય ધવાના મદદગાર સાધનો, તે હેતુ-કારણ વગેરે કહેવાય છે.

‘ગાડીમાં બેસીને જલદી ફક્ત લેવા વાચ છે ફક્ત ફક્ત
જલદી જવું,’ એ જવાનો ઉદ્દેશ છે અને ગાડી એ જવનું
સાધન-કારણ છે.

તે પ્રમાણે, ઇન્ડિયાવલિયા નિકમાના કાઉન્સિલ ઇન્ડિયા
પાવ બાવાવાનો છે પરંતુ તે કેવી ગાનથી નિર્મિત ઇન્ડિયાવલિયા
ફિલ્મના ના પાવ બપે? એ મુદ્દા છે

ઇન્ડિયાવલિયા પછી મિલ્કાનિ દુકાન રજા આપેલા ના પાવ ન
કેવી બાદ—

૧ નિગડ-નિગડા પગ સાથે લાલેન પગેલા પગ ઝીને
ઝેમ, ઝેલુ

૭ ગખરી નીકડીની માર, બે પગ મૂકે નાંગની ના, મ
ગખીને ઝેમા ઝેલુ

૮ અડિન તગામ, પોડાની તગામની માર, ઝામે કે
ચરવળા પડડેલા અપના નાડી પાડળા મને ગુલે આગળ રાખીને
ઝેલા રોલુ

૯ વધૂ-વડુની માફક માથું નીચું ગખીને કાઉસસગ કરવો

૧૦ કાંચુત્તર-મેલિયું કે ગાડપટ્ટા નાખિયી ચાર આગળ
નીચે અને જનુથી ચાર આગળ ઉપર ગળવાને ગદલે લાખો ગળે

૧૧. થણુ-ચીની માફક છાતી ઉપર કપડું ચોટી કાઉસસગ
કરવો

સંયતિ-સાધ્વીજીની માફક મસ્તક વિના આખુ ચે શરીર કાઢીને
કાઉસસગ કરવો.

ભ્રમિતાંગુલી-નવકારાદિક ગણવા આગળી કે નેત્રના લવા
આમતેમ ફેરવવા

૧૪. કાગડો-કાગડાની માફક આમતેમ જોવું

૧૫ કોકું-કપડું વગેરે મેલું થવાના લયથી કે (પ્ર વ સારો
પ્રમાણે) પડપટ્ટિકા વગેરેના લયથી ધોતિયાની પાટલીનો કોડાના ફળની
માફક ગોળ હુચો કરી બે પગ વચ્ચે દબાવવો

૧૬ શિરકંપ-માથું હલાવ્યા કરવું

૧૭ મૂગો-મૂગાની માફક, હું હું, કર્યા કરવું

૧૮. વારુણી-મહિરા-દાડ પાકે ત્યારે તેમા 'બુડ બુડ' શબ્દ
થાય, તેની માફક કાઉસસગ કરતા બડબડાટ કરવો

પ્રેક્ષા-વાનર-વાંદરાની જેમ બેચે નીચે થઈ ડોકુ ખેંચી
જોવા કરવું.

પ્રમાણ. ઉચ્ચાસ = માથે, માથે પાણી મૂકવામાં ન હોય તો માથે રાત્રીના
સેમેન્ટુ = માથેના કાંચે લખાણ (પ્રમાણ) આડુ થા મધુર માર, મદન = મદન
મધુરમદન = મધુર પાનિયા. મદનર મદન પાણી. જુલ = ૧૦૦. મદન
મદન-જુલ = મદન પાણી. ૧૦૦ પાણી રતાવે. ૫૮

માથાથી .--

કરિયાવલિયના કાઉન્સિયનું પ્રમાણ પન્નીંગ ગારાસ્ટ્રીમાં અને
ખાડીનાનું આડુ છે.

ગભીર અને મધુર શબ્દોવાળું સ્તવન હોતું જોઈએ. ૫૮.

ભાવાર્થ — જૈન્યવાંદનામા ઈશિયાવલિયના કાઉન્સિયનું પ્રમાણ
૨૫ શ્વાસોચ્છવાસના વળત જેટલું છે, કારણ કે, એ કાઉન્સિય
‘ અદેસુ નિમ્મલયરા ’ સુધીનો હોવાથી ૨૫ ચરણપાદ જેટલો છે
પાયલમા ઉચ્ચાસ એ વચનથી ૧ ઉચ્છવાસનું પ્રમાણ તે ૧ પાદના
ઉચ્ચાર કાળ જેટલું ગણાય છે માટે અહીં ઉચ્છવાસ એટલે પાદનો
ઉચ્ચાર કાળ જાણવો પરંતુ નાસિકા દ્વારા જે શ્વાસોચ્છવાસ લેવાય
છે, તે પ્રમાણ અહીં ગણવાનું નથી, તથા ખાડીના અરિહંત ચેઠના
૩ કાયોત્સર્ગ અને વેયાવચ્ચગ૦ નો ૧ કાઉન્સિય એ ૪ કાઉન્સિય
૧-૧ નવકારના થાય છે, ત્યાં એક નવકારની ૮ મ પદા છે, અને
તે એકેક સ પદા તે એકેક પાદતુલ્ય [એકેક શ્વાસોચ્છવાસ પ્રમાણની]
ગણાય છે. માટે તે ચાર કાઉન્સિય ૮-૮ શ્વાસોચ્છવાસ પ્રમાણના
(એટલે ૮ પાદોચ્ચાર કાળ પ્રમાણના) જાણવા.

તથા જાવંતિ ચેઠ અને જાવંત કેવિસાહૂ પછી જે
સ્તવન ઢહવામા આવે છે, તે મેઘ સરખા ગભીર અને મધુર
ધ્વનિપૂર્વક કહેવું, અને તે પણ મહાન અર્થવાળું (એટલે ભક્તિ,
જ્ઞાન અને ગૌરાગ્ય ઉત્પન્ન કરે-એવું, તેમજ થોડા અક્ષરોમાંથી
પણ ઘણો અર્થ નીકળે એવું) વિશેષત, પૂર્વાચાર્ય રચિત કહેવું.
પુનઃ આ સ્તવન લિન્ન લિન્ન આચાર્યોના અથવા મુનિમહાત્મા-

[૧૪૯]

એના બનાવેલા કહેવાય છે, માટે અનુદન ન કહેવાય એવું
અનનુ નિયતપત્રું ન હોવાથી કીચવદન ભાગ્યાદિમ એવો નામે
મહારાજા ગાયું નથી

અનનુ અક્ષિગત ભાવનાને બાદમાં કાવવાનું ન થતું કે
અને નિનમદિશા દર્શન-પૂજા વગેરે માટે આગ્રહા વગર ન
બને તે પાત્ર પાતાની અનુકૂલતાએ જ્યાંએ આવે ત્યાંએ અનનુ -
પાતાના હૃદયોદયાર પ્રગટ કરી એકે તેથી નવું કશિને આ
રેનાના બાદર ભક્તિ-પ્રાનમાં આવકાશ રાવે ન કે જેને મન
તવનાદિકે મનના કહેવાની અવગાના કેટલેકે નવજ પાત્રી મા
તે નાનની નીતિ અનુચાર નથી

૨૩. જ્ઞાત એત્યવદના.

પ્રમણે ચેદય-જિમળ-ચમ-પરિમળ-મુજળ-પરિમેલ
-વેદળ હ્ય જહળો સત્ત ઉ વેલા અતેજા ૧૫૫૫

અર્થ : — ગાથામાં ૧૧ મુદ્દાઓ છે, પરંતુ દોષામાં ૧૦ છે, એવા
 ૧૦ મુદ્દામાં જેમાં ૧૦ મુદ્દાઓમાં ૧૦ મુદ્દાઓ તેમજ અન્ય ૧૦ મુદ્દાઓ
 પોષ્ટિકામાં ૧૦ મુદ્દાઓ તેમજ ૧૦ મુદ્દાઓ તેમજ ૧૦ મુદ્દાઓ તેમજ ૧૦ મુદ્દાઓ
 તેમજ ૧૦ મુદ્દાઓ તેમજ ૧૦ મુદ્દાઓ તેમજ ૧૦ મુદ્દાઓ તેમજ ૧૦ મુદ્દાઓ
 તેમજ ૧૦ મુદ્દાઓ તેમજ ૧૦ મુદ્દાઓ તેમજ ૧૦ મુદ્દાઓ તેમજ ૧૦ મુદ્દાઓ

—

અનુવર્ણ : — પૂર્વ ગાથામાં બે પ્રકારના ગુરુવંદનનો અર્થ કહીને
 હવે ત્રીજા પ્રકારના ગુરુવંદનનો અર્થ કહેવાનો છે, પરંતુ ત્રીજા
 પ્રકારવાળા ગુરુવંદનમાં અને આગળ કહેવાતા ત્રીજા પ્રકારના ગુરુ-
 વંદનમાં પણ જે બે બે વાર વંદના કરવી કહી છે, તેનું શું કારણ ?
 તે શિષ્ય જિજ્ઞાસાનો ઉત્તર પ્રથમ જ (વચ્ચે) કહેવાય છે :—

જહ દુઓ રાયાણં, નમિતં કજ્જં નિવેડં પછા ।
 વિસજ્જિઓ વિ વંદિય, ગચ્છહ્ એમવ્ હત્ય દુગં ॥૨॥

શબ્દાર્થ :—

જહ = જેમ	વિસજ્જિઓ = વિસર્જન કર્યો હતો
દૂઆ = દૂત (રાજસેવક)	(અ) વિ = પણ
રાયાણ = રાજાને	વંદિય = નમસ્કાર કરીને
નમિત = નમસ્કાર કરીને	ગચ્છહ્ = જાય છે
કજ્જ = કાર્ય	એમવ = એ પ્રમાણે
નિવેડં = નિવેદન કરીને	હત્ય = અહીં (ગુરુવંદનમાં)
પછા = પછીથી, ત્યારબાદ	દુગ = બે વાર વંદના હોય છે.

x જે એકાગાદિ ૪ પ્રકારના પ્રણામ ચૈ. લાભ્યમાં કહેવાયા છે તેના
 પ્રણામ અહીં ગુરુવંદનના સળાધમાં પહેલા કિટ્ટાવંદન તરીકે ગણાય, કારણ કે
 ખમાસમણ તો ૫ યાગ પ્રણામરૂપ જ હોય પરંતુ એકાગાદિ પ્રણામરૂપ નહિ.

૧ આ ગાથા આવશ્યક નિયુક્તિની છે.

ગાથાર્થ :—જેમ દૂત (રાજસેવક) પ્રથમ રાજાને નમસ્કાર કરીને કાર્યનું નિવેદન કરે, અને ત્યારબાદ રાજાએ વિસર્જન કર્યો છતો પણ (રાજાએ વિદાય કર્યા બાદ પણ) પુનઃ (બીજી વાર) નમસ્કાર કરીને જાય છે. તેમ અહીં ગુરુવદનમાં પણ બે વાર વંદના કરાય છે (અર્થાત્ તે કારણથી જ ગુરુને ખમાસમણ પણ બે દેવાય છે, અને દ્વાદશાવર્ત-વંદન પણ બે વાર કરાય છે) ॥ ૨ ॥

માવાર્થ —ગાથાર્થવત્ સુગમ છે.

અવતરણ :—(પુનઃ પ્રસંગથી) વંદના તે શું ? અને તે શી રીતે થાય છે ? તે બંને વાત (હજી કહેવા બાકી રાખેલા ત્રીજા પ્રકારના ગુરુવદન પહેલાં) કહેવાય છે—

આચારસ્સ ડ મૂલં, વિગઓ સો ગુણવઓ ય પઢિવત્તો ।
સા ય વિહિ વંદણાઓ, વિહિ ઇમો વારસાવત્તે ॥૩॥

શબ્દાર્થ :—

આચારસ્સ = આચારનું, ધર્મનું

ડ = (તું) વળી

મૂલં = મૂળ

વિગઓ = વિનય

સો = તે (વિનય)

ગુણવઓ = ગુણવંતની

પઢિવત્ત = પ્રતિપત્તિ. ભાક્ત

સા = તે (ગુણવંતની ભક્તિ)

વિહિ = વિધિપૂર્વક

વંદણાઓ = વંદના કરવાથી (ધાય છે.)

વિહિ = (અને તે) વંદનાવિધિ

ઇમો = આ, આગળ કહેવામાં આવશે તે (વિધિ).

વારસાવત્તે = દ્વાદશાવર્ત વંદનમાં છે.

ગાથાર્થ :—આચારનું મૂળ (ધર્મનું મૂળ) વિનય છે, અને વિનય તે ગુણવંત ગુરુની ભક્તિરૂપ છે, અને તે (ગુણવંત ગુરુની) ભક્તિ વિધિપૂર્વક વંદના કરવાથી ધાય છે, અને તે વિધિ આ (આગળ કહેવામાં આવશે તેવા પ્રકારનો) છે, કે જે વિધિ દ્વાદશાવર્ત વંદનમાં કહેવાશે. ॥ ૩ ॥

તેના પાંચ વંદન કરવાના છે. તેમાં પૂર્વ કોણે પાંચ વંદન કરવાની જાણ કરી છે. અને બાકી કોણે કયું કયું તેના દ્વય કરવાના છે.

મીચલય મુરુદુગ વીરકન્થ મેનગદ્ ગાલગ સંવં ।
પંચે એ દિટ્વંતા કિડકમ્મં દલ્લભાવેદિ ॥૧૧॥

સાબ્દાર્થ —

સીચલ્પ=શીતલાચાર્ય
મુરુદુગ=શુદ્ધલકાચાર્ય
વીર=વીરક શાસત્રી
કન્થ=કૃષ્ણ
મેનગ દુ=એ રાજસેવક

ગા ગા=પાલક
નં ય=શામ્બકુમાર
પંચે એ પાંચ
દિટ્વંતા=દષ્ટાન્તો

સાબ્દાર્થ.—દ્વય કૃતિકર્મ અને ભાવ કૃતિકર્મ (એટલે પાંચ દ્વય ગુરુવંદન અને પાંચ ભાવ ગુરુવંદન)ને વિષે અનુક્રમે શીતલાચાર્ય, શુદ્ધલકાચાર્ય, વીરક શાસત્રી અને કૃષ્ણ, એ રાજસેવક તથા પાલક અને શામ્બકુમારનું એ પાંચ દષ્ટાન્ત છે ॥૧૧॥

માર્વાર્થ.—ગુરુવંદનમાં પાંચ નામ જે દ્વયથી અને ભાવથી પૂર્વ ગાથામાં કહ્યાં તે પ્રત્યેકનું હવે એકેક દષ્ટાન્ત મળી ૫ દષ્ટાન્ત કહેવાય છે, જેમાં પહેલા અને બીજા દષ્ટાન્તમાં દરેકમાં એક જ મુનિએ જુદા જુદા વખતે પ્રથમ દ્વયવંદન કર્યું, અને ત્યારબાદ ભાવવંદન કર્યું, અને શેષ ત્રણ દષ્ટાન્તમાં દરેકમાં એ એ જણની વંદનામાં એકે દ્વયવંદન કર્યું અને બીજાએ ભાવવંદન કર્યું એવી હકીકત છે, તે આ પ્રમાણે—

૧ આ ગાથામાં કૃતિકર્મ (કિડકમ્મ) શબ્દ ૫ વંદનમાના કેવળ ત્રીજા વંદનના જ અર્થવાળો નથી, પરંતુ સામાન્યથી “ગુરુવંદન” એવા અર્થવાળો છે.

॥ વંદનકર્મમાં શીતલાચાર્યનું દૃષ્ટાન્ત ॥

શ્રીપુર નગરના શીતલ નામના રાજાએ શ્રીધર્મધોપસૂરિ પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરી, ગુરુએ અનુક્રમે આચાર્યપદવી આપી જેથી શીતલાચાર્ય એના નામથી પ્રસિદ્ધ થયા. એ શીતલ રાજાની શૃંગારમંજરી નામની બેનને ચાર પુત્ર હતા, તે શૃંગારમંજરી પોતાના પુત્રોને “તમારા મામાએ સંસાર છોડી આત્મકલ્યાણનો માર્ગ ગ્રહણ કર્યો છે, અને સંસાર વસ્તુતઃ અસાર છે” ઇત્યાદિ ઉપદેશ નિરન્તર આપતી હતી, જેથી પુત્રોએ પણ વૈરાગ્ય પામી કોઈ સ્થવિર પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરી અને ચારે ગીતાર્થ થયા; ત્યારબાદ પોતાના મામા શીતલાચાર્યને વંદના કરવા માટે ગુરુ પાસેથી આજ્ઞા લઈ વિહાર કરી શીતલાચાર્ય જે નગરમાં હતા તે નગરે આવ્યા, પરંતુ સંધ્યા સમય થઈ જવાથી નગર બહાર રહી કોઈ આવક દ્વારા પોતાના આચાર્યને ચાર ભાણેજ મુનિઓ વંદના કરવા આવ્યા છે એવા સમાચાર પહોંચ્યા હતા. અહીં રાત્રિને અવસરે ધ્યાન દશામાં એ ચારે મુનિઓ કેવળજ્ઞાન પામ્યા તે વાતની શીતલાચાર્યને ખબર પડી નહી. જેથી પ્રભાત થતાં ભાણેજ મુનિઓ આવવાની રાહ જોવા છતાં પણ આવ્યા નહિ ત્યારે શીતલાચાર્ય પોતે જ ભાણેજ મુનિઓ પાસે આવ્યા. ભાણેજ મુનિઓએ કેવલી હોવાથી—શીતલાચાર્યનો ગુરુ તરીકે યોગ્ય સત્કાર ન કર્યો. તેથી શીતલાચાર્યે રોષ સહિત અવિનયી અને દુષ્ટ શિષ્યો બહુને પોતે તેમને વંદના કરી, તે દ્રવ્ય વદનકર્મ બહુપુ. પછી કેવલિમુનિઓએ કહ્યું કે એ તો દ્રવ્યવંદના થઈ માટે હવે ભાવવંદના કરો. શીતલા—શી રીતે બહુ? કેવલી—જ્ઞાનથી; શીતલા—કયા જ્ઞાનથી? કેવલી—અપ્રતિપાતી જ્ઞાનથી, એમ સાંભળતાં જ શીતલાચાર્યનો ક્રોધ શાંત થયો, અને પોતાનો અપરાધ ખમાવી પુનઃ ચારે મુનિને વંદના કરી, તેને પરિણામે ગુણ ભાવે ચલતાં તેઓ પણ તુર્ત કેવળજ્ઞાન પામ્યા. એ શીતલાચાર્યની બીજી વારની વંદના તે નાવ વદનકર્મ બહુપુ. (પ્રવચન સારો વૃત્તિ.) ॥ રૂપિ ૪ દૃષ્ટાન્ત ॥

૧ શ્રી જ્ઞાનવિમલચંદ્રગિરિત બાલાવમોદના દક્ષિતનાપુર ઇત્યાદિ નામો કર્યા છે. પરંતુ કોઈ ગ્રંથના ન દેખાવાથી અહીં કહ્યા નથી.

તે પાર્શ્વસ્થના ૨ પ્રકાર આ પ્રમાણે સમજાવેલાં જ્ઞાન નારિ. એ નરે રહિત તેના પેસારી હોય તે ૧ માખાઈસ, અને ૧મયાત સહુન પિડ, ૨રાજપિડ, નિત્યપિડ તથા અનપિડને વિના કરશે જોગવે, ૩કુલનિવાસી વિગરે, સ્થાપના પૂજમાં પડેલાં હશે. સંખી (ગૃહસ્થના જન્મ પાસ) જોતો ન અને ગૃહસ્થની સ્ત્રીના હોય તે ૨ માખાઈસ આપેલાં. આ અન્ન પાસ થા માખાઈસ ત્રણ માખાઈસ થયે.

૧૧ ૨ (અપદંતીય) અપરાન્ન સાધુના ૨ ભેદ ૧૧

માનુ સામાયારીમાં જે અપરાન્ન એટલે નિયમિત (બંધનાળો) હોય તે નમન કોવાય: તેના ઠંડાથી અપરાન્ન અને સર્વની અપરાન્ન એમ બે ભેદ છે. ત્યાં ઋતુબદ્ધ પીઠક ફેરવના ઉપદેશોની હોય અને

૧ જેના મગનમા રૂપ હોય તેના નરની આપ્તો આધાર તે સ વાતરા દ્વત્વિડ.

૨ રાજ અને રાજના અમુક મુખ્ય અધિકારીઓના ધરનો આધાર તે રાજપિડ.

૩ એક ઘેરથી પ્રથમ કરી રાખેલી નિનત્રણ પ્રમાણ નિત્ય આધાર જે તે નિત્યપિડ.

૪ ભાત વગેરેનો પ્રથમનો અથ (ઉપરનો) ભાગ પ્રલપ કહે (એટલે ગૃહસ્થે પોતાને માટે આહાર કાઢ્યા પહેલાં જ પ્રલપ કરે) તે અમ્પિડ.

૫ આટલા મારા જ (ભાવિત કરેલા) કુળ (સમુદાય વિગેય) બાણી તા જ આહાર માટે વિચરે તે કુલનિશ્રા.

૬ ગુરુ આદિની વિશેષ ભક્તિ કરનારા કુળ (સમુદાય) તે સ્થાપના કુલ.

એ પ્રમાણે પાર્શ્વસ્થ સાધુ બે પ્રકારના હોવાથી જે દેહકાએક આચારી પાર્શ્વસ્થને સર્વથા ચારિત્ર રહિત જ માને છે, તે અયુક્ત છે. (પ્રવં સારંગ વૃત્તિ)

૭ સધારા માટે પાટ વગેરે ન મહે તો વર્ષાઋતુમા વાસ વગેરેનાં ઘણા કકડાઓને દોરીઓથી બાધી સયારો કરવો પડે, પરંતુ તેની પુનઃ બધ છોડીને પડિલેલણ કરવી જોઈએ. તે કરે નહિ, તે ઋતુબદ્ધ પીઠકક દોષ, અથવા વારવાર શયન માટે સયારો કરે અથવા સયારો પાથર્યો રાખે અથવા ચોમાસા વિના પાટપાટલાદિ વાપરે તે પણ ઋતુબદ્ધ પીઠકક દોષ બાણવો.

સ્થાપના ^૧ભોજ તથા ^૨પ્રાભૃતિકાભોજ હોય તે સર્વથી અવસન્ન; અને પ્રતિકંભણ, પડિલેહણા, સ્વાધ્યાય. ભિક્ષાચર્યા, ધ્યાન, ઉપવાસાદિ, ^૩આગમન, ^૪નિર્ગમન, ^૫સ્થાન, જેમણું અને શયન કરવું એ સર્વ સાધુ સામાચારી કરે નહિ. અથવા કરે તો હીનાધિક કરે, અથવા ગુરુના વચનથી બલાત્કારે કરે તે દેશથી અવસન્ન બાણવો. એ બંને અવંદનીય છે.

॥ ૩ (અવંદનીય) કુશીલ સાધુના ૩ ભેદ ॥

કુસ્મિત (માઠા) આચારવાળો તે કુશીલ સાધુ કહેવાય, તેના ૩ ભેદ આ પ્રમાણે—“ કાલે વિણુએ બહુમાણે ” એ પદવાળી ગાથામાં કહેલા ૮ પ્રકારના જ્ઞાનાચારની વિરાધના કરે તે ૧ જ્ઞાનકુશીલ: “ નિઃસંકિય નિઃક્રમિય ” એ પદવાળી ગાથામાં કહેલા ૮ પ્રકારના દર્શનાચારની વિરાધના કરે તે ૨ દર્શનકુશીલ. તથા યત્ર મત્ર કરે, એક અગમ ગોળા નાખીને બીજા અગમથી કાઢવા, અથવા મુખમાંથી અગ્નિ કાઢવો, ઇત્યાદિ ચમત્કાર દેખાડે, સ્વપ્નદ્રવ્ય કહે, જ્યોતિષ પ્રકાશે, ભૂત-ભાવિનો લાલાલાલ કહે, જડીબુટ્ટી કરે, પોતાનાં જાતિ-કુલ પ્રકાશ કરે, સ્ત્રી-પુરુષાદિનાં લક્ષણ કહે, કામણુ-વશીકરણ કરે, જ્ઞાના-દિક્ષી શરીરવિભૂષા કરે, ઇત્યાદિ અનેક પ્રકારે ચારિત્રની વિરાધના કરનાર તે ૩ ચારિત્રકુશીલ. બાણવો. એ ત્રણે અવંદનીય છે.

૧ સાધુને માટે આદાર રાખી મૂકવો તે સ્થાપના

૨ તથા પ્રાભૃતિકાભોજ તે પોતાના ઇષ્ટ વા પૂજ્ય મુનિને જે ઇષ્ટ આદાર હોય તે બહુમાનપૂર્વક વહેરાવવો તે પ્રાભૃતિકા. તેણું ભોજન કરે.

૩ ઉપાત્રવમા પ્રવેશ કરતી વખતે પગ પ્રમાર્ગનાદિ વિધિ તથા નિમ્નીદિ કહેવાની વિધિ તે આગમન નામાચારી.

૪ ઉપાત્રવમાળી નીકળતી વખતે આવસ્તદિ કહેવા વગેરની વિધિ તે નિર્ગમન નામાચારી

૫ કાચોત્તગાદિ વખતે જાત રહેવાની વિધિ તે સ્થાન નામાચારી.

॥ ૬ (અવંદનીય) સસંગ સાધુના ૨ ભેદ ॥

પ્રથમ ભેદ એ છે કે જ્યારે એ સાધુના પાપ મોટા હોય ત્યારે તેમના પાપને પાપના પાપના ક્રિયામાં એક અપાપ મારુ બોલવા બોલવા પાપીયા ભેદ તો મોટા પાપીયા છે, તેમ આ મહાપ્રભુ પાપના મુખ્યમુખ્ય (અથવા મહાપાપ), અને અત્યુચ્ચ (પિંડનિમુદિ આહારનિમુદિ) એ મુખ્યમાં તમામ જ તરીકે અનિર્મિત, બીજા પાપ ગુણમાં તમામ બધા પાપના પાપીયા ભેદ છે. તેના એ ભેદ છે તે આ પ્રમાણે પ્રાપ્તિપાત્રાદિ પાંચ આશ્રયપુત્ર, અને મારવાદિ ૩ (રંગ-કલ્પિ-શાન્તા) મારવાપુત્ર, સ્ત્રી અને મહાપુત્ર જેવાં ત્રણ પુત્રો દ્વારા તે ૧ મહિન્દ્ર મમત્ક, અને પાર્શ્વસ્થાદિ પાંચ બધા ત્યારે તેવા ગુણવાળા થાય અને મનિષ્ઠ માનુષ્યોમાં વર્તે ત્યારે જાણે મનિષ્ઠ ગુણવાળા દ્વારા એવા આચારવિચાર રાખે, એ પ્રમાણે જ્યાં જ્યાં ત્યાં તેવા પ્રકારનો આચાર પાળે તે જનનિન્દ્ર મમત્ક એ જાને અવંદનીય છે.

॥ (અવંદનીય) યથાછંદ સાધુના અનેક ભેદ ॥

ઉત્સૂચ પ્રરૂપણા કરે, પોતાની મતિકંડપના પ્રમાણે અર્થ પ્રરૂપે, ગૃહસ્થના કાર્યમાં પ્રવર્તે, અન્ય સાધુ કે શિષ્યના અરૂપ અપરાધમાં પણ વારવાર ક્રોધ-આક્રોશ કરે, પોતાની કંડપના પ્રમાણે આગમનો અર્થ વિચારી વિગર્હ વગેરેના ઉપભોગથી મુખશીલ થઈ વિચરે, ત્રણ મારવાપુત્ર થાય, ઇત્યાદિ અનેક પ્રકારનાં લક્ષણવાળા ચમત્કન્દ (એટલે આગમની અપેક્ષા વિના પોતાના છંદે ચાલનાર) સાધુ બનણે. તે જૈનદર્શનમાં અવંદનીય ગણાયો છે.

એ પાર્શ્વસ્થાદિ સાધુઓને વદના કરવાથી કીર્તિ કે કર્મનિર્મળશન થતા કેવળ કાયકલેશ અને કર્મબંધન થાય છે. (ઇત્યાદિ વિશેષ ભાવાર્થ આવૃં નિર્ચુકિતમાં ઘણો કહ્યો છે) તે પણ જ્ઞાનદર્શન ચારિત્રાદિકના ગાઢ કારણે કોઈ વખત પાર્શ્વસ્થાદિકને પણ વદના કરવાનું કહ્યું છે, તેનું કારણ એ કે પાર્શ્વસ્થાદિક સાધુઓ જો કે ચારિત્રના અસંભવવાળા છે તો પણ સમ્યક્ત્વથી જાણે થયેલા

ન હોય; વળી એ પ્રભુનો વેષ ધરનાર છે માટે સાધુવેષ દેખીને પણ પાર્શ્વસ્થાદિકને વંદના કરવી એમ કેટલાક કહે છે, પણ તેવા અભિપ્રાયથી કરેલી વંદના પણ મોટા અનર્થવાળી છે, એ સંબંધી ઘણી યાચા આવશ્યક નિર્યુક્તિથી જાણવા જેવી છે. વળી પ્રમાદવાળા પાર્શ્વસ્થાદિકને વંદના કરવાથી તે પ્રમાદી સાધુમા રહેલા સર્વે પ્રમાદસ્થાનો વધનીય થાય છે. માટે પ્રમાદી મુનિ અવધનીય છે, તેમજ પાર્શ્વસ્થાદિકનો સગ કરનારા સાધુઓ પણ અવધનીય છે.

પ્રશ્ન : પરિચયમા આવેલા સાધુઓને તો પાર્શ્વસ્થાદિકના લક્ષણવાળા જાણી વંદના ન કરીએ. પરંતુ અપરિચિત (અજાણ્યા) સાધુ મહારાજ ગામમાં પધાયા હોય તો તેમને વંદના કરવી કે નહિ ?

ઉત્તર પૂર્વે પરિચયમાં નહિ આવેલા સાધુમહારાજને પ્રથમ તો ઉચિત વિનય અને વંદનાદિ કરવા યોગ્ય છે. પરંતુ શિથિલ વિહારી

× દંનણપક્ષો નાવય ચરિત્તમદ્ઠં ચ મંદધર્મં ચ । દંનણચરિત્તપક્ષો. સમણે પરલોગકંઠનિમ્મ. એમા મન્દધર્મે ચ ' પાર્શ્વસ્થાદો ઇતિ વચનાત્ (આં નિર્યુક્તિ). એ ગાયનો ભાગ્ય—ત્રાવકમા, ડાઈક અનવસ્થિત સાધુમા, અને પાર્શ્વસ્થાદિ સાધુઓમા દર્શનપક્ષ-સમ્પદ્ત્વ હોય છે, અને પરલોકની આકાશવાણી નુસાધુના તો દર્શનપક્ષ (ઉત્તમગુણી જ્ઞાનપક્ષ) અને ચારિત્રપક્ષ એ મન્ને (ગુણ) હોય છે.

૧ આ સમયમા શ્રી આવશ્યક નિર્યુક્તિમા જે ઉપયોગી ચર્ચા છે તેનો સંક્ષિપ્ત સાર આ પ્રમાણે—

રિધ્ધિ નત : —અધ્ધવસાયની વિનુદ્ધિથી આ સુવિદિત સાધુ છે અને અવિનુદ્ધિની આ પાર્શ્વસ્થાદિ પતેન સાધુઓ છે, એમ અને જનસંખ્ય હોવાથી ઓળખી શકીએ નહિ માટે અને તો તેનો સાધુવેષ દેખીને જ વંદના કરીએ તે ઉચિત છે.

શુરુ ઉત્તર : —જો કેવળ સાધુવેષ દેખાતોજ વંદના કરના હોય ત્યારે તો જમાની વગેરે નહીતા મિત્તાદષ્ટિઓને પર સાધુવેષ દેખાતી વંદના કરવી પડશે, અને તો એવા સંખ્ય મિત્તાદષ્ટિઓને સાધુવેષ જતા વંદના નહિ કરે.

ગુરુ ઉત્તર :—અનુદય (૧૫૧ પાંચમી ની ૧૫૨ પાંચમી) સાધુઓને દેખા બાંધવાનું અમર્યાનાનું સત્કાર આપી રહ્યા છે, જેથી આ અવિનિત છે, એન આપેલા સાધુઓ ન સમજી, અને અનુદય (૧૫૨ પાંચમી) સાધુઓ કેતકિદાગી અને શીતકિદારી એમ બે પ્રકારના છે ત્યાં કેતકિદારીને અનુદયના અને કેતકિદારી વચ્ચેના સત્કાર ઉભો, અને શીતકિદારીને તે સત્કાર ન કરવો એ કિસ્મત માર્ગ છે, તેમને તો કોઈ માટે કારણના અપવાદથી પર્વા (૧૫૨ પાંચમી) - પરિપક્વ-પુરુષ-સેન-કાગી - અને આગમનો વિચાર કરીને જ માત્રા માત્ર આશી ન દેનાર સત્કાર કરવો યોગ્ય છે.

શિષ્ય પ્રશ્ન :—જેમ તીર્થ કરી પ્રતિમામા તીર્થ કરના શુભ નથી, તે પણ (તીર્થ કરના શુભનું આરોપણ કરીને) સાક્ષાત્ તીર્થ કર માનીને વદન-પૂજા કરાએ છીએ તેમ પાર્શ્વસ્થાદિ સાધુઓમા સાધુના શુભ નથી, તે પણ સાધુના શુભનું આરોપણ કરીને (સાધુ માનીને) વદના કરાએ તો શું ?

ગુરુ ઉત્તર :—પ્રતિમામા તો શુભ અને અવશુભ બન્ને ન હોવાથી જેવા શુભવાળા માનવી હોય તેવી માની શકાય, પરંતુ પાર્શ્વસ્થાદિમા તો અવશુભ વિદ્યમાન છે, તેથી તેમા શુભનું આરોપણ થાય નહિ. જેન આગી પાત્રમા જે ભરવું હોય તે ભરાય, પરંતુ કોઈ પણ એક વસ્તુથી ભરેના પાત્રમા બીજી વસ્તુ ન ભરાય, માટે પ્રતિમાનું દૃષ્ટાન્ત આ સ્થાને ઘટી શકતું નથી. (ઇત્યાદિ સવિસ્તર ચર્ચા આવડે નિયુક્તિથી જાણવી.)

અવતરણ :—હવે આ ગાથામા ૫ વંદનીય સાધુનું થયું દ્વાર
કહેવાય છે—

આયરિય ઉવજ્જાણ, પવન્તિ થેરે તહેવ રાયણિણ ।
કિઙ્કમ્મ નિજ્જરટ્ઠા, કાયવ્વમિમેસિ પંચણ્હં ॥૧૩॥

શબ્દાર્થ :—

નિજ્જર=નિર્જરાને
અટ્ટા=અર્થે, માટે

ઇમેનિ=એ (એઓને).

ગાથાર્થ :— આચાર્ય—ઉપાધ્યાય—પ્રવર્તક—સ્થવિર તેમજ રાત્નિક
એ પાત્રને નિર્જરાને અર્થે વંદન કરવું. ॥૧૩॥

માત્રાર્થ :—ગણુના નાયક તથા સૂત્ર અર્થે ઇન્નેના બાણ અને
અર્ધની વાચના આપે તે આચાર્ય, તથા ગણુના નાયક થવાને યોગ્ય
(નાયક સરખા), સૂત્ર અર્થે ઇન્નેના બાણ પરતુ વાચના સૂત્રની આપે
તે ઉપાધ્યાય સાધુઓને કિંયાકાક વગેરેમા પ્રવર્તાવે તે પ્રવર્તક, મુનિ-
માર્ગથી ખેદ પામતા અને પતિતપરિણામી થતા સાધુઓને અથવા
પ્રવર્તકે સાધુને જે માર્ગમા પ્રવર્તાવેલા હોય તે સાધુઓ પાછા તે
માર્ગથી ખેદ પામી પતિતપરિણામી થતા હોય તો તેઓને ઉપદેશાદિ
વડે તે માર્ગમા સ્થિર કરે તે અથવા વૃદ્ધાવસ્થાવાળા હોય તે સ્થવિર,
અને પથારીમા વડીલ હોય તે રાત્નિક અથવા રત્નાધિક કહેવાય.
તેમજ ગણાવચ્છેદક પણ કહેવાય.

એ પાત્રમા આચાર્યાદિ ચાર સ્ત્રીસાપર્યાય વડે ન્યૂન હોય

* જ્ઞાનપર્યાય, દીક્ષાપર્યાય અને વવપર્યાય એ ૩ પ્રકારના વધાયોમ્ય પર્યાય
બાણવા

૧ આવ૦ વૃત્તિમા ગણાવચ્છેદકને (ગણીને) સ્થવિર સાથે ગણ્યા છે
અને બાપ્પની અવચૂરિમા રત્નાધિકૃત્વજ ખીજુ નામ ગણાવચ્છેદક કહ્યું છે. ત્યાં
ગણના કાર્ય માટે ક્ષેત્ર ઉપધિ આદિકના જ્ઞાનાર્થે વિચરનાર અને સૂત્ર તથા
અર્થ ઇન્નેને બાણનાર તે ગણાવચ્છેદક કહેવાય

૨ જે કે રત્ન એટલે દર્શન જ્ઞાન અને ચારિત્ર (એ ૩ રત્ન) મા
અધિક હોય તે રત્નાધિક કહેવાય, પરંતુ અડી ચારિત્રપર્યાયમા બંધે તે

માય-પિય-જિટ્ટુમાયા, -ઓમાવિ તંહવ સવ્વરાયણિણ ૧
કિઙ્કમ્મ ન કારિજ્જા, ચઉ સમણાઈ કુળંતિ પુણા ૧૪૧

શબ્દાર્થ :—

ઓમ=અવમ, વયાદિકમાં લઘુ
અવિ=તો પણ અથવા ૧માતા-
મહુ પિતામહુ વગેરે

(ના ગ્રહણ માટે અપિ
શબ્દ છે.)
કારિજ્જા=(વદન) કરાવવું.

ગાથાર્થ :—દીક્ષિત માતા, દીક્ષિત પિતા, દીક્ષિત ન્યેષ્ઠભાઈ
(મોટાભાઈ) વગેરે, તેમજ વયમાં લઘુ હોય છતાં પણ સર્વે રત્ના-
ધિક (જ્ઞાનાદિ ગુણ વડે અધિક) એ ચાર જણ પાસે મુનિએ વદના

રત્નાધિક એવા અર્થ મુખ્ય હોવાથી રત્નાધિકને “ દીક્ષાપર્યાય વડે ન્યૂન હોય
તો પણ (વાદવા) ” એ અર્થ સગત નથી, કારણ કે રત્નાધિક તો દીક્ષા-
પર્યાય વડે અધિક જ હોય એમ અહીં ગણેલું છે માટે દીક્ષાપર્યાય વડે ન્યૂન
એવા ચાર કલા છે

૧ માતામહુ વગેરેનું ગ્રહણ આવળ વૃત્તિમા (અવિ=) અપિ શબ્દથી
કર્યું છે, અને અવચૂરિમા માતાપિતાના ઉપવ્રક્ષણથી કર્યું છે, (એટલે માતા-
પિતા કહેવાથી માતામહુ (=માતાના બાપ) પિતામહુ (બાપના બાપ) વગેરે
પાસે પણ વદન ન કરાવવું).

ન કરાવવી, પરંતુ એ ૪ સિવાયના શેષ ગ્રમણ આદિક (માધુ-સાધ્વી-
શ્રાવક-ગ્રાવિકા) પાસે વદના કરાવવી, એટલે સાધુ આદિ ૧ ચારેએ
વદના કરવી. ॥૧૪॥ એ ૫ મુ તથા ૬ દ્વં દ્વાર કહે.

માત્રાર્થ.— ગાથાર્થવત્ સુગમ છે, પરંતુ વિશેષ એ છે કે—
સાધુ થયેલ માતાપિતા અને બ્યેડભાઈ વગેરે પાંચ (માતામહ પિતા-
મહ વિગેરે) પાસે વદના ન કરાવવી પરંતુ ગૃહસ્થપણમાં રહેલા
માતાદિક પાસે વદના કરાવવી. તથા જ્ઞાનાદિ ગુણમાં અધિક એવા
સ્નાયિક લઘુ હોય છતાં પણ વદના ન કરાવવી તે જ્ઞાનાદિ ગુણનું
ખડુમાન છે, અને તે ઉચિત વ્યવહાર છે.

અવતરણ :—હવે આ ગાથામાં પાંચ સ્થાને વદના ન કરવી તે
પાંચ નિષેધસ્થાન સંબંધી ૭ મુ દ્વાર કહે છે.

વિક્ષિત્ત-પરાહુત્ત, અ^૨ પમત્તે, મા કયાઈ વંદિજ્જા ।
આહારં નીહારં, કુળમાણે કાઠકામે અ ॥ ૧૫ ॥

શબ્દાર્થ :—

વિક્ષિત્ત=વ્યાક્રિપ્ત-વ્યગ્રચિત્ત

પરાહુત્તે=પરાહ-મુખ હોય

પમત્તે=પ્રમાદમાં હોય

કયાઈ=કદાચિત્. કદી પણ

કુળમાણે=કરતા હોય

કાઠકામે=કરવાની ઇચ્છાવાળા
હોય.

ગાથાર્થ :— ગુરુ બ્યારે વ્યગ્ર (કોઈ ધર્મકાર્યની ચિંતામાં
વ્યાકૃત) ચિત્તવાળા હોય, પરાહ-મુખ (એટલે સન્મુખ ન બેસે)

૧ આવ૦ નિર્ણયમાં વદના કરનાર (વદન દાતા) સાધુજી હોય એમ
કહ્યું છે તે સાધુ સામાયારાને અગે સંનવે છે.

૨ અરચુરિ આદિ પ્રતેમાં પણ એ ખૂટતો ૩ કાર આવ૦ નિર્ણય-
માપી લીધો છે.

હોય. ક્રોધ, નિદ્રા વગેરે પમાત્મા લગતાં નહીં. મનદાર નિદાર કરતાં હોય તેમજ કર્તાની ન ગણવાં તેમજ ત્યારે ૩ી પાત્ર વળા ન કરી. ॥ ૧૫ ॥

માવાર્થ —ગાથાર્થવત્ સુગમ છે, પરન્તુ વિગેષ એ છે કે એ પાત્ર વળતે વળતા કરતાંની અનુક્રમે તમનિંદા અન્તરાપ, વળતું અન્-વધાગ્ન (= અસંગ), ક્રોધ, આત્મરંગા અન્તરાપ અને નિદારનું અનિર્ગમન (અનુનીતિ વડીનીતિ બરાબર એતરં નહિ, તે) ઇત્યાદિ દોષ પ્રાપ્ત થાય છે. (આવૃત્ત વૃત્તિ.)

અવતરણ :—આ ગાથામાં ગુરુને ૪ સ્થાનએ (પ્રસંગે) વાદણા દેવાઇષ આર અનિમેધસ્થાનનું ૮ મુ દ્વાર કહે છે.

પસંતે આસણત્યે અ, ઉવસંતે ઉવટ્ટિણ ।

અણુન્નવિત્તુ મેહાવી, કિઙ્કમ્મં પંડજઈ ॥ ૧૬ ॥

શબ્દાર્થ :—

ઉવટ્ટિણ=ઉપસ્થિત,

મેહાવી=બુદ્ધિમાન

અણુન્નવિત્તુ=અનુજ્ઞા માગીને

પંડજઈ=પ્રયોગે, કરે.

ગાથાર્થ :—ગુરુ ત્યારે પ્રશાન્ત (અવ્યગ્ર) ચિત્તવાળા હોય, આમન ઉપર બેઠેલા હોય, ઉપશાન્ત (ક્રોધાદિ રહિત) હોય, અને વંદન વળતે શિષ્યને “છંદેણુ” ઇત્યાદિ વચન કહેવા માટે ઉપસ્થિત—ઉદિત (તત્પર) હોય ત્યારે (એ ૪ પ્રસંગે) બુદ્ધિમાન શિષ્ય ગુરુની આજ્ઞા માગીને વંદન કરે. ॥ ૧૬ ॥

માવાર્થ —ગાથાર્થવત્ સુગમ છે.

અવતરણ .— હવે ૮ કારણે વંદના કરવાનું ૧ મુ દ્વાર કહે-વાય છે—

પણ્ડિકમણે સજ્ઞાણ, કાઉસસગ્ગા-વરાહ-પાહુણણ ।

આલોચણ-સંવરણે, ઉત્તમ(અ)ટ્ટે ય વંદણયં ॥૧૭॥

શબ્દાર્થ :—ગાથાર્થને અનુસારે.

ગાથાર્થ :—પ્રતિક્રમણમાં (માટે), સ્વાધ્યાયમાં, કાઉસ્તગ્ગમાં, અપરાધ ખમાવવામાં, મોટા સાધુ પ્રાહુણ આવે તેમને, આલોચનામાં, સવરના, (પ્રત્યાખ્યાન માટે), અને ઉત્તમ અર્થમાં (એટલે સંલેખનાદિ માટે) ગુરુને વંદન કરવું ॥ ૧૭ ॥

માર્વાર્થ :—પ્રતિક્રમણમાં ચાર વાર બે બે વાદળા દેવાય છે તે પ્રતિક્રમણ માટે ગુરુવંદન બાણુવું. તથા ગુરુ પાસે વાચના લેતી વખતે પ્રથમ ગુરુને ૩ વાર વંદન કરવું તે સ્વાધ્યાય* માટે બાણુવું, તથા યોગોદ્ધવહન વખતે આયંબિલ ઘોડી નીવીનું પચ્ચદ્રખાણુ કરવા પહેલાં ગુરુને વંદન કરવું તે કાઉસ્તગ્ગ માટે બાણુવું. ગુરુ પ્રત્યે થયેલો અપરાધ ખમાવવા માટે જે પ્રથમ ગુરુવંદન કરવું તે અપરાધ માટે બાણુવું, તથા વડીલ સાધુ પ્રાહુણ પધારે ત્યારે તે પ્રાહુણ સાધુને (સાલોગિક અર્થાત્ સરખી સામાચારીવાળા હોય તો ગુરુને પૂછીને અને અસાલોગિક હોય તો પ્રથમ ગુરુને વંદના કરીને પૂછે, અને ગુરુ આદેશ આપે તો) વંદના કરવી તે 'પ્રાહુણ માટે બાણુવું. તથા કોઈ અતિચાર અનાચારનું આલોચનાદિ પ્રાયશ્ચિત્ત અંગીકાર કરવું હોય ત્યારે ગુરુને પ્રથમ વંદના કરવી તે અત્યોચના માટે બાણુવું, વિહારગમન સમયે પણ જે વંદન તે આ લેદમાં અતર્ગત થાય છે. તથા ઘણા આગારવાળા એકાશનાદિ પચ્ચદ્રખાણુને લોગન કર્યા બાદ એછા આગારવાળુ કરવું તે દ્વિવસચરિમ પચ્ચદ્રખાણુરૂપ સવર (= સંક્ષેપ), અથવા નમુકારસહિય આદિ લઘુપચ્ચદ્રખાણુ બદલીને ઉપવાસાદિ મોટું પચ્ચદ્રખાણુ કરવું તે પણ સવર (સવરણ) કહે-

* પદ્મવલ્લુવું પદેવલ્લુવું અને પદન બાદ કાજ વેળાનું ગુરુવંદન તે સ્વાધ્યાયના ૩ વંદન સાધુસામાચારીથી બાણુવા યોગ્ય છે.

૧ એમાં પ્રાહુણ મુનિ લઘુ હોય તો તે પ્રાહુણ મુનિએજ વંદન કરવું, અને પ્રાહુણ બ્યેષ્ટ હોય તો પ્રાહુણને તત્ત્વ લઘુ મુનિએજ વંદન કરવું એ બન્ને અર્થ છે. (પ્રવ. સારંગ વૃત્તિ)

*અત્યોચનાયાં વિહારાપરાધમેદમિન્નાયાં ધૃતિ આરંભનિ વચનાત્.

॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
 ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥
 ॥ श्रीरामाय नमः ॥
 ॥ श्रीसूर्याय नमः ॥
 ॥ श्रीशिवाय नमः ॥
 ॥ श्रीब्रह्माय नमः ॥
 ॥ श्रीविष्णुनाथाय नमः ॥
 ॥ श्रीनारायणाय नमः ॥
 ॥ श्रीमहादेवाय नमः ॥
 ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥
 ॥ श्रीपितृभ्यो नमः ॥
 ॥ श्रीममताय नमः ॥
 ॥ श्रीश्रद्धाय नमः ॥
 ॥ श्रीधैर्याय नमः ॥
 ॥ श्रीज्ञानाय नमः ॥
 ॥ श्रीभक्त्याय नमः ॥
 ॥ श्रीमोक्षाय नमः ॥
 ॥ श्रीनमो भगवते वासुदेवाय ॥

એના પ્રવિરભાવના કારણે જાણીતા અને સમજાતા વિદ્વાન
પૂર્વાર્જના તથા ઉચ્ચારના મળી ૧૬ પ્રકારના છે, જે જે રચના
કરવા એક છે, અને એમ કોમલભાવિનના વાતના તથા લેખા કાવ્ય
પ્રસંગે કરવાના વિદ્યાર્થી જાણવેનું છે.

અવતરણ — હવે આ ગાથામાં ૨૫ (પચીસ) આવશ્યકનું ૧૦
મું દ્રવ્ય કહેવાય છે.

दोऽवणयमहाजायं, आवत्ता वार चउसिर तिगुत्तं ।
दुपवेसिगनिक्खमणं पणवीसावसय किङ्कम्मे ॥१८॥

સાબ્દાર્થ :-

अवणयं = अयनत, नभत

अहाजाय=यथागत

आवृत्ता = आवर्त

दु-पवेस=द्वे प्रवेश

इग निक्समण=१ निष्कभणु
(नीकणवु)

पणत्रीस = पयत्रीस

आवसय=2514245

ગાથાર્થ .—૨ અવનત, ૧ યથાબ્જત, ૧૨ આવર્ત, ૪ શીર્ષ, ૩ યુત્તિ, ૨ પ્રવેશ, અને નિષ્ક્રમણ (નિર્ગમન) એ પ્રમાણે દ્વાદશ-વર્ત્તવદનમા ૨૫ આવશ્યક છે. ॥ ૧૮ ॥

१ चत्तारि पडिकमणे, किइकम्मा तिनति हुति सज्झाए ।
पुव्वन्हे अवरन्हे, किइकम्मा

एवमेतानि ध्रुवाणि प्रत्यहं कृतिकर्माणि चतुर्दश भवति धृति आ००४३०

માર્ગાર્થ :—અવશ્ય કરવા યોગ્ય ક્રિયાઓ તે આવશ્યક કહેવાય, તે અહીં શુરુવદનમા વદનસૂત્ર બોલતી વખતે પચીસ આવશ્યક સાચવવા યોગ્ય છે. તે આ પ્રમાણે—

૨ અવનત—શુરુ મહારાજને પોતાની વદન કરવાની ઇચ્છા પ્રગટ બહાવવાને માટે ઇન્છામિ સમામમણે વંદિત જાવણિજ્ઞાણ નિસીદિયાણ એટલાં પાત્ર પદ કહીને જે કિંચિત્ મરતક (સહિત શરીર) નમાવવું તે અવનત કહેવાય. તે પહેલા વદન વખતે પહેલું અવનત. અને બીજા-વારના વદન વખતે બીજું અવનત પણ એ જ પાત્ર પદના ઉચ્ચાર પૂર્વક બાણવું.

૧ યથાજાત—અહીં શિષ્ય યથા=જેવી રીતે જાત એટલે જન્મ્યો હતો તેવા આકારવાળા ધર્મને શુરુવદન કરવું (એટલે વાદણાનો સૂત્ર-પાક બોલવો તે જન્મ સરખી મુદ્રા) તે યથાજાત આવશ્યક કહેવાય. ત્યાં જન્મ ૨ પ્રકારનો છે, એક સંસારમાયા રૂપી સ્ત્રીની કુશિમાંથી (= સંસારમાથી) બહાર નીકળવું તે દીક્ષાજન્મ અને બીજો માતાની કુશિમાંથી બહાર નીકળવું તે મવજન્મ. એ બંને જન્મનું અહીં પ્રયોજન છે. તે આ પ્રમાણે—દીક્ષાજન્મ વખતે (= દીક્ષા લેતી વખતે) જેમ ચોલપટ્ટ (કટિવસ્ત્ર), રત્નોહરણ (ઓઘો) અને મુહપત્તિ એ ૩ ઉપકરણ જ હતાં તેમ દ્વાદશાવર્ત વદન વખતે પણ એ ૩ જ ઉપકરણ રાખવા. અને ભવજન્મ વખતે જેમ કપાળે લાગેલા બે હાથ સહિત જન્મ્યો હતો તેમ શુરુવદન વખતે પણ શિષ્યે કપાળે બે હસ્ત લગાડી (અગ્નિ જોડી) વદન કરવું તે બંને પ્રકારના જન્મના આકારવાળું અહિં ૧ યથાજાત આવશ્યક બાણવું.

૧૦ આવર્ત—(વદન સૂત્રના અનુક પદોચ્ચારપૂર્વક શુરુના ચરણ પર તથા મસ્તકે હાથ સ્થાપવા—સ્પર્શાવવા રૂપ જે) કાયવ્યાપાર વિશેષ તે આવર્ત કહેવાય. તે ૧૨ આવર્ત પદોના નાનથી આ પ્રમાણે—

૧ અહો ૨ કાયં. ૩ કાય નંફાનં. ૪ સમણિજ્ઞો મે કિન્દામો અપ્પકિલંતાણં વહુનુમેણ મે દિવમો વદકુતો જત્તા મે. ૫ જચણિ. ૬ જ્ઞં ચ મે. એ પહેલા ૬ X આવર્ત પહેલા વદન વખતે અવગ્રહના પ્રવેશ

x એ ૧ આવર્તમા પહેલા ત્રણ આવર્ત “ અહો કાયં કાય ” એ પ્રમાણે મે મે અરુરના રહ્યા, તેમાં પહેલા અરુરના ઉચ્ચાર વખતે મે હોડી

શ્રીને જાણના પાત્રે, પણ 'પરમના' ની બાને પૂન ગીતના
અર્થે પણ અપાના વિષય શ્રીને પાત્રે, માત્ર બીજાર
અપાના પાત્રેથી જ આપનાં અર્થાત્

૨ શ્રીને - અહીં શ્રીને માત્ર તે પાત્રે પાત્રે ગુરુને તાર કિંતિ
મસ્તક નમાવે તે ગુરુના એ શીર્ષ, અને શ્રીને તાર નિર્ણય શીર્ષ
નમાવે (એ તાર મસ્તકને એ પાત્રે માત્ર નમાવે) તે શિષ્યના એ
શીર્ષવંદન, એ પ્રમાણે ૪ શીર્ષવંદન બાબત, એટલે એ વંદનમાં ૪
શીર્ષનમન હોય તે ૪ શીર્ષવંદન બાબત.

અહીં કેટલાકે આચાર્યો એ આમાત્ર વખતના એ અને (એ)
સંકાસં વખતનાં એ, એ રીતે આરે શીર્ષનમન શિષ્યના બાબે છે.
પરંતુ ગુરુના નહિ, પ્રસિદ્ધિમાં પણ શિષ્યના ૪ શીર્ષનમન આ
મતાતર પ્રમાણે જ ગણાય છે.

પ્રશ્ન — એ અવનતના પાત્રે શીર્ષનમન છે, અને આ તાર
શીર્ષમાં પણ શીર્ષનમન છે તો એ એ આવશ્યકમાં તકાવત શું ?

બીધી કરી ગુરુના ચરણે લગાડવી અને બીજા અક્ષરના ઉચ્ચાર વખતે એ હવેની
ચત્તી કરી પોતાના કપાળે લગાડવી. એવા પ્રકારની ત્રણ વાર હસ્તચેષ્ટા એજ
પહેલાં ૩ આવર્ત ગણાય અને “સંકાસ” ના ઉચ્ચાર વખતે મસ્તક ગુરુના
ચરણે નમાવવું. તથા બીજા પાત્રે આવર્ત “જતા બે, જવણિ, જજ ચ બે”
એ ત્રણ ત્રણ અક્ષરના ગણવા તેમાં પહેલાં અને ત્રીજા અક્ષરાચ્ચાર વખતે ઉપર
કહ્યા પ્રમાણે કરવું. અને મધ્ય અક્ષરના ઉચ્ચાર વખતે ચત્તી કરેલી હથેલીઓને
ગુરુચરણથી પોતાના લલાટ દેશ તરફ લઈ જતા માર્ગમાજ (વચમાજ) સદમ
અટકાવવી, એટલે વિસામે આપવો. અહીં ત્રીજા આવર્તમાં “સંકાસ” પદ
અને ચોથા આવર્તમાં ખમણિજાણેથી વર્ધકુ તો સુધીના પદ કાયબ્યાપારપૂર્વક
તથા આવર્તમાં ગણાતા નથી, તો પણ મૂનનો અસ્પષ્ટિત સખધ દર્શાવવા
માટે એ પદો આવર્તોની સાથે આવશ્યક વૃત્તિ આદિમાં જેમ લખ્યા છે તેમ
અહીં પણ લખ્યા છે, પરંતુ આવર્ત તો બે બે અને ત્રણ ત્રણ અક્ષરનાજ
ગણવા.

૧ ગુરુથી શિષ્યે ઝા હાથ દૂર રહેવું જોઈએ, તેથી ઝા હાથવું વચ્ચેનું
આતરું વા ક્ષેત્ર તે અવગ્રહ તેમાં ગુરુની આત્મા માગીને જ પ્રવેશ થઈ શકે.

ઉત્તર :—અવનત આવશ્યકમાં શિષ્યના શીર્ષનમનની અને તે પણ કિંચિત્ નમનની મુખ્યતા છે, અને શીર્ષ આવશ્યકમાં નમન કરતા સર્વ શીર્ષની તેમજ શિષ્યના વિશેષ શીર્ષ નમનની પણ મુખ્યતા છે, એ તદ્દાવત છે.

અહીં સામેમિ સમાસમણો દેવસિયં વૃદ્ધક્રમં એ પદોના ઉચ્ચાર-પૂર્વક શિષ્યના મસ્તકનું નમન તે ૧ શિષ્યશીર્ષ, અને અહમચિ સામેમિ તુમં એ પ્રમાણે બોલતા આચાર્યનું કિંચિત્ શીર્ષ નમન તે ૨ નું ગુરુશીર્ષ, તે પહેલા વંદન વખતે અને તેવીજ રીતે બીજા વંદન વખતે પણ ૨ શીર્ષ ગણુતા ૪ શીર્ષ આવશ્યક ગણુવા. અથવા કોઈ સ્થાને એમ પણ ગણાય છે કે—સંક્રાંતિ પદોચ્ચાર વખતે શિષ્યનું સપૂર્ણ (= ગુરુના ચરણ સુધીનું નમન) તે ૧ શીર્ષનમન, અને સામેમિ સમાઽ ઇત્યાદિ પૂર્વોક્ત પદોચ્ચાર વખતે પણ શિષ્યનું તેવું બીજું શીર્ષનમન, તે પહેલા વંદનમાં અને બીજા વંદનમાં એમ બે વાર ગણુતા શિષ્યનાજ ૪ શીર્ષ આવશ્યક ગણુવા.

૩ ગુપ્તિ—વંદન કરતી વખતે મનની એકાગ્રતા તે ૧ મનશુપ્તિ, વંદન સૂત્રના અક્ષરોનો શુદ્ધ અને અરુબલિત ઉચ્ચાર તે ૨ વચનશુપ્તિ, અને કાયા વડે આવર્ત વગેરે (સમ્યક્ પ્રકારે કરે પરંતુ) વિરાધે નહિ (= સદોષ ન કરે) તે ૩ કાયશુપ્તિ.

૨ પ્રવેશ—પહેલા વંદન વખતે ગુરુની અનુજ્ઞા (આજ્ઞા) લઈને અવગ્રહમાં પ્રથમ પ્રવેશ કરવો તે પહેલા પ્રવેશ, અને અવગ્રહમાંથી બહાર નીકળ્યા બાદ બીજા વંદન વખતે પણ આજ્ઞા માગીને પ્રવેશ કરવો તે બીજો પ્રવેશ.

૬ નિષ્ક્રમણ—અવગ્રહમાંથી બહાર નીકળવું તે નિષ્ક્રમણ આવશ્યક કહેવાય અને તે બે વંદનમાં (અથવા બે પ્રવેશમાં) એક વખત જ હોય છે, કારણ કે પહેલી વારના વાદણમાં અવગ્રહને વિષે પ્રવેશ કરીને ત્યારબાદ ૬ આવર્ત કરીને ઝાદસ્તિત્વાય એ ૫૬ કહી તુર્ત

૧ વંદન વખતે આવર્ત કરવા પહેલા અવગ્રહની બહારજ રહેનાર હોય છે નારે બે વંદન વખતે બે વાર અવગ્રહમાં પ્રવેશ કરવાનો હોય છે.

આવડનાથી પણ નોંધવું જોઈએ કે આ કૃષ્ણા પાસેથી જે
 ને, અને કૃષ્ણના મનમાં પણ જે બીજાનાર પોતા જીવન કૃષ્ણ
 પાસે - આવી નથી રહ્યા માત્ર કૃષ્ણ પાસે - એનું જ કૃષ્ણ
 જે નોંધે નૃપાણે પાસેથી જે નોંધે, એમાં વિશેષમાં જે કૃષ્ણ
 પ્રેમ જે પાસે પરંતુ બીજાના નામ જે પાસે જે પાસે જે, પરંતુ
 બીજાનાર બીજાનાર જે નથી તે નરણી જે પાસેથી જે
 જે પાસે બીજાનાર પાસેથી જે નથી.

પ્રશ્ન :- બીજાનાર જે નથી તે પાસે જે નથી તે પાસે જે
 અવતરણી અપાર ના બીજાનાર જે નથી જે, તેમાં જે સિવાય અપાર
 વિના કશું સંજ્ઞાની અપાર નથી, તે તે વળતે બીજું નિર્માણ કે
 ન ગણાય ?

ઉત્તર :- એ બીજું નિર્માણ દ્વાદશાવર્તવંત કન્યા માટે નથી,
 તેમજ દ્વાદશાવર્ત વદનમા વાગ્યાં પાસે નથી તે કાશ્યપી એ નિર્માણ
 દ્વાદશાવર્ત વદનમા આવશ્યક તરીકે ગણાય નહિ. એ પ્રમાણે દ્વાદશા-
 વર્ત વદનમા પૃથ્વી આવશ્યકે આવશ્ય માગવા મેળ્યે જાય.

અવતરણ :- પૂર્વ ગાથામાં કહેલા ૨૫ આવશ્યકોની વિશદતા
 કરવાથી વદનતું કૃષ્ણ (કર્મનિર્મળ) ન થાય તે આ ગાથામાં
 કહે છે—

કિંકમ્પંપિ કુળંતો, ન હોઈ કિંકમ્પનિજ્જરાભાગી ।
 પળવીસામન્નયરં, સાહૂ ઠાળં વિરાહંતો ॥૧૯॥

શબ્દાર્થ :-

(અ) પિ=પણ
 કુળંતો=કરતો
 પળવીસા=પૃથ્વીસ (આવ
 શ્યક) માંના

અન્નયરં=કોઈ એક પણ
 ઠાળં=સ્થાનને, આવશ્યકને

ગાથાર્થ :—ગુરુવંદન કરતો એવો સાધુ (અને ઉપલબ્ધિથી સાધ્વી શ્રાવક અને શ્રાવિકા પણ) એ પચીસ આવશ્યકોમા કોઈ એક પણ આવશ્યકને વિરાધતો છતો (જેમ તેમ કરતો છતો) વંદનથી થતી કર્મનિર્ગળરાના ક્ષણનો ભાગી થતો નથી (એટલે તેને કર્મની નિર્ગળરા ન થાય.) ॥ ૧૯ ॥

ભાવાર્થ :—ગાથાર્થવત્ સુગમ છે.

અવતરણ —હવે આ ગાથામાં મુહુપત્તિની ૨૫ પડિલેહણાનું ૧૧ મું દ્વાર કહેવાય છે.

દિદ્ધિપડિલેહ ઇગા, છ ઉદ્ધ પક્કાડ તિગતિગંતરિયા ।
અક્ષોહ પમજ્ઞણયા, નવ નવ મુહપત્તિ પળવીસા ॥૨૦॥

શબ્દાર્થ :—

દિદ્ધિ=દ્દિષ્ટિની
પડિલેહ=પડિલેહણા, પ્રતિ
લેખના
ઉદ્ધ=ઉદ્ધર્
પક્કાડ=પષ્ટેણા, પ્રસ્થેણક.
ખંખેરવી, હિંચીનીચી કરવી

તિગતિગ=ત્રણ ત્રણને
અન્તરિયા=અંતરિત, આંતરે
અક્ષોહ=અખોહા, આસ્થેણક
આખોહક, અંદર લેવું.
પમજ્ઞણયા=પ્રમાર્જના,
પખખોહા. (ઘસીને કાઢવું)

ગાથાર્થ —૧ :દિધિપડિલેહણા. ૨ ઉદ્ધર્ પષ્ટેણા, અને ત્રણ ત્રણને આંતરે ૬ અખોહા તથા ૬ પ્રમાર્જના (એટલે ત્રણ ત્રણ અખોહાને આંતરે ત્રણ ત્રણ પ્રમાર્જના અથવા ત્રણ ત્રણ પ્રમાર્જનાને આંતરે ત્રણ ત્રણ અખોહા મળી ૬ અખોહા અને ૬ પ્રમાર્જના). એ પ્રમાણે મુહુપત્તિની ૨૫ પડિલેહણા બહુવી ॥ ૨૦ ॥

ભાવાર્થ —ગુરુવંદન કરનાર ભવ્ય પ્રાણીએ પ્રથમ ખનાનું

૧ ઇતિ અવચૂરિ:

૨ ઇતિ પ્રવ૦ સારો શ્રુતિ, અને ધર્મસંતોષજનિ:

૧ અક્ષોઢા—ઉપર કહ્યા પ્રમાણે પુરિમ થઈ ગયા બાદ મુહુપત્તિનો મધ્ય લાગ ડાબા હાથ ઉપર નાખીને ઘડીવાળો મધ્યલાગનો છેડો જમણા હાથે એવી રીતે ખેંચી લેવો કે જેથી બરાબર બે પડની ઘડી વળી જાય, અને (તે બે પડવાળી થયેલી મુહુપત્તિ) દષ્ટિ સન્મુખ આવી જાય. ત્યારબાદ તુર્ત તેના ત્રણ (અથવા બે) વધૂટક કરીને જમણા હાથની ચાર અંગુલીઓના ત્રણ આંતરામાં ભરાવવા-દાખવા, અને તેવી રીતે ત્રણ વધૂટક કરેલી મુહુપત્તિને ડાબા હાથની હથેલી ઉપર હથેલીને ન અડે-ન સ્પર્શે તેવી રીતે પ્રથમ ત્રણ વાર ખંખેરવાપૂર્વક કાડા સુધી લઈ જવી, અને એ પ્રમાણે ત્રણ વખત વચ્ચે વચ્ચે આગળ કહેવાતા પખોડા કરવાપૂર્વક ત્રણ ત્રણવાર અંદર લેવી તે ૯ અખોડા અથવા ૯ આખોટક અથવા ૯ આસ્ફોટક કહેવાય. (તેમા બ્રહ્મ કરવાનું હોવાથી ખંખેરવાનું નથી.)

૨ પ્રમાર્જના (પક્ષોઢા)—ઉપર કહ્યા પ્રમાણે પહેલીવાર કાડા તરફ ચઢતાં ત્રણ અખોડા કરીને નીચે ઊતરતી વખતે હથેલીને મુહુપત્તિ અડે=સ્પર્શે એવી રીતે (મુહુપત્તિ વડે) ત્રણ ઘસરકા ડાબી હથેલીને કરવા તે પહેલી ૩ પ્રમાર્જના. ત્યારબાદ (કાડા તરફ ચઢતા ૩ અખોડા કરી) બીજી વાર ઊતરતા ૩ પ્રમાર્જના, અને એ જ પ્રમાણે (વચ્ચે ૩ અખોડા કરીને) પુનઃ ત્રીજી વખત ૩ પ્રમાર્જના કરવી તે ૯ પ્રમાર્જના, અથવા ૯ પખોડા અથવા ૯ પ્રસ્ફોટક કહેવાય. (ઉપર કહેલા ૬ પ્રસ્ફોટક તે આથી મુદા જાણવા. કારણ કે વિશેષતઃ એ ૬ બિધ્વપ્રસ્ફોટક અથવા ૬ પુરિમ કહેવાય છે, પરંતુ પ્રસિદ્ધિમા જે ૯ પખોડા ગણાય છે તે તે આ ૯ પ્રમાર્જનાનું નામ છે.)

૧ વધુ એટલે સી જેમ લગ્ન વડે શીર્ષનું વસ્ત્ર સુખ આગળ રહેતું-
- આગમન રાખે છે, તેમ મુહુપત્તિના ૩ વળને ચાર અંગુલીઓના ૩ આંતરામાં ભરાવી-દાખવી નીચે ઊત્તા-અખાગમન રાખવા તે ૩ વ્યુત્ક કરેલા. શ્રી-૨૦
નાગો પ્રતિમા બે વધૂટક પડ કરવા કહ્યા, પરંતુ એ પ્રસિદ્ધિ નથી.

એ ૨ પદ્મપત્તિ અને ૨ પદ્મપત્તિનાં કામનાં જોડાં
પદ્મપત્તિ ૧૧ અને ગોંડે માટે ૨, તે માટે પદ્મપત્તિ ૧૦
પદ્મપત્તિ ૧૧ અને ગોંડે માટે ૨, તે માટે પદ્મપત્તિ ૧૦
પદ્મપત્તિ ૧૧ અને ગોંડે માટે ૨, તે માટે પદ્મપત્તિ ૧૦
પદ્મપત્તિ ૧૧ અને ગોંડે માટે ૨, તે માટે પદ્મપત્તિ ૧૦
પદ્મપત્તિ ૧૧ અને ગોંડે માટે ૨, તે માટે પદ્મપત્તિ ૧૦
પદ્મપત્તિ ૧૧ અને ગોંડે માટે ૨, તે માટે પદ્મપત્તિ ૧૦
પદ્મપત્તિ ૧૧ અને ગોંડે માટે ૨, તે માટે પદ્મપત્તિ ૧૦

અ પ્રમાણે અર્થ. મુદ્ધપત્તિની રૂપ પદ્ધતિના પ્રય વધવાના
ભયથી અવ્યત નંદિપત્તિ રીતે નથી છે, માટે વિદ્યારાથીએ અન્ય
પ્રયોગની લેખક આપુ મુદ્ધપત્તિની પાત્ર વિશેષ વિધિ અવશ્ય
જાણવી, કારણ કે મુદ્ધપત્તિની વિધિ જાણ્યા અવગત જોયા વિના
મુદ્ધપત્તિની વચાવ પદ્ધતિના કડી જાણ નહિ. તથા મુદ્ધપત્તિની
પદ્ધતિના વચાવ રૂપ જોડા પાત્ર (૨૫૮ ઉચ્ચારથી જોડવા નહિ
પરંતુ) મનમા ચિંતવવાના કહ્યા છે. ॥ इति 'मुद्धपत्ति' ॥

* પ્રવ૦ નારો. વૃત્તિ તથા ધર્મસમ્રાટ વૃત્તિમા પદ્મપત્તિના આતર
અપ્પોડા કહ્યા છે તે પાત્ર અપ્પોડાના આતરે પદ્મપત્તિ કહેવામા પાત્ર વિરાય
નથી કારણ કે પ્રારભથી ગણીએ તે અપ્પોડાના આતરે પદ્મપત્તિ, અને છેડેથી
ગણતા પદ્મપત્તિના આતરે અપ્પોડા અને સામુદાયિક ગણતાં પરસ્પર અતગતિ
ગણાય.

૧ મુદ્ધપત્તિ શ્વેત વસ્ત્રની ૧ વેત ૪ અગુલ પ્રમાણની સમયોરસ નોંધએ,
અને તેનો ૧ છેડો (ચાકુ રાતિ પ્રમાણે) બધાયેલી કોરવાળો નોંધએ, તે
કોરવાળો ભાગ જમણા હાથ તરફ રહે એવી રીતે પહેલી બરાબર અર્ધભાગની
૧ વડી વાળીને પુનઃ ૧ બીજી વડી ઉપલા ભાગમા આશરે બે અગુલ પહેળી
દષ્ટિ સન્મુખ પાડવી, જેથી ઉપર બે અગુલ નેટલા ભાગમા ૪ પડ અને નીચે
ચાર અગુલ નેટના ભાગમાં બે પડ થાય.

તથા ચરવળો દશીઓ સહિત ૩૨ અગુલ રાખવો, જેમા ૨૪ અગુલની
દાડી અને ૮ અગુલની દશીઓ હોય.

અતઃપ્રથમ પદો નિરૂપણ પાત્રીય ગાદ્યકવિ ભાષ્ય ભાગે પદો
કેવળી ગુ રંગ ગાદ્યકવિ ભાષ્ય ભાગે પદો

આવસ્થાગુ જહ જહ, કુળડ ગમતં અહીળમડરિત્તં ।
તિવિહરણાવત્તો, તહ તહ મે નિજ્જરા હાડ ॥૨૨૦॥

સાધનાર્થ -

અહીળ=અહીળ, ન પૂર્ણ, અન્યુત. | ઉપકરણ-ઉપયોગવાળો
(જ) અડરિત્તં=અધિક (નરિ) | મ=તેને

માનાર્થ - જે ૭૫ ગુરુવંદનના પાત્રીય ગાદ્યકવિ ભાષ્ય ભાગે વિષે
(તેમજ ઉપકરણવાળી મુદ્દપત્તિની અને શરીરની પણ પચીસ
પચીસ પડિલેહણાને વિષે) ત્રાણ પ્રકારના કરણ વડે (મન-વચન-
કાયા વડે) ઉપયુક્ત-ઉપયોગવાળો થઈને જેમ જેમ અન્યુત્તાધિક

(૩) કાળા હાથના ૩ ભાગ પડિલેહતા	(૩) લાસ્ય-રતિ-અરતિ પરિહર
(૩) જમણા હાથના „ „	(૩) લય-રોક-દુગ યા પરિહર
(૩) મસ્તકના „ „	(૩) કૃષ્ણલેસ્યા - નીલલેસ્યા કાપોતલે ૦ પરિહર
(૩) મુખ ઉપરના „ „	(૩) રસગારવ-ત્રહ્ણિગારવ - રાતા- ગા ૦ પરિહર
(૩) હૃદયના „ „	(૩) માયાશય - નિયાશય ૦- મિથ્યાત્વશ ૦ પરિહર
(૪) ૨ ખભા ને ૨ પીઠ મળી ૪ ભાગ „	(૪) ક્રોધ - માન - માયા-લોભ પરિહર
(૩) જમણા પગના ૩ ભાગ „	(૩) પૃથ્વીકાય-અપ્કાય-તેલિકાયની રક્ષા કર
(૩) કાળા પગના „ „	(૩) વાયુકાય - વનસ્પતિકાય-ત્રસ- કાયની જમણા કર.

(ન્યૂન નહિ તેમ અધિક પણ^૧ નહિ એવો યથાવિધિ) પ્રયત્ન કરે તેમ તેમ તે જીવને કર્મની (ઘણી) અધિક અધિક નિર્જર થાય (અને ઉપયોગ રહિત અવિધિએ હીનાધિક કરે તો તે મુનિ પણ વિરાધક બાણવા) ॥ ૨૨ ॥

‘ભાવાય.—ગાથાર્થવત્ સુગમ છે

અવતરણ — હવે આ ૩ ગાથામાં શુરુવદનમાં (કાદશાવર્ત વદનમાં) ટાળવા યોગ્ય ૩૨ દોષનું ૨૩ મું દ્વાર કહેવાય છે —
 દામ^૧ અણા^૨દિય થઈ^૩દય, પવિ^૪દ પરિપિ^૫ડિયં ચંદા^૬લગઈ^૭ ।
 અંકુ^૮સ કચ્છ^૯મરિંગિય, મચ્છ^{૧૦}વ્વત્ત મળ^{૧૧}પડ^{૧૨}ટું ॥૨૩॥
 વેડ^{૧૩}યવદ્ધ મયંતં^{૧૪}, મય^{૧૫} ગારવ મિત્ત^{૧૬} કારણા^{૧૭} તિન્નં ।
 પડ^{૧૮}ણીય રુટ્ઠ^{૧૯} તજ્જિય, સઢ^{૨૦} હીલિય વિપલિ^{૨૧}ઉંચિયયં ॥૨૪॥
 દિટ્ઠ^{૨૨}મદિટ્ઠં સિગં^{૨૩}, કર^{૨૪} તમ્મોઅણ અલિ^{૨૫}દ્ધણાલિ^{૨૬}દ્ધં ।
 ઝળં^{૨૭} ઉત્તરચૂલિ^{૨૮}અ, મૂઅં^{૨૯} ઢઢર^{૩૦} ચુડલિયં^{૩૧} ચ ॥૨૫॥

શબ્દાર્થ — ગાથાર્થને અનુસારે

ગાથાર્થ — અનાદત (અનાદર) દોષ-સ્તબ્ધ દોષ-પ્રવિદ્ધ
 દોષ-પરિપિડિત દોષ-ટોલગતિ દોષ-અંકુશ દોષ-કચ્છપરિંગિત
 દોષ-મર્ત્યોદ્વૃત્ત દોષ-મર્ત્યપ્રદુષ્ટ દોષ-વેદિકાબદ્ધ દોષ-ભગ્ન

૧ કર્મનુષ્ઠાન તો લેટલું અધિક થાય તેટલું ક્રિષ્ણ જ ગણાય, એ વાત તેને કે સ્મરણ છે, પરંતુ તે અનિયત વિધિવાળા કર્મકાર્યોને અંગે સ્મરણ, અને નિયત (મયોદિત) વિધિવાળા કર્મકાર્યોના-કર્મનુષ્ઠાનોનાં તો લે વિધિ મયોદિત કરી દોષ તે વિધિનો હિસિત ન્યૂનતા તેમજ કિંચિત્ અધિકતા પણ ન થતી લેઈએ, કારણ કે તેવી વિધિમાર્ગ અનવસ્થિત થતા કર્મનો પણ વિનિર્ણય થનાનો બનતો ઉપસ્થિત થાય.

તેમ ને તેમ જોરે (જોરે) તેમ ભીં તેમ તરે તેમ-
 નેન તેમ પેલી તેમ જો તેમ તરે તેમ જો તેમ-
 સીવિત તેમ વિપ્રિવિત તેમ જો તેમ જો તેમ જો તેમ
 -(તન્મા-ન=) તન્મા-ન તેમ આગિ ૧૨ અનારિ ૧૨ તેમ-
 બેન તેમ ઉત્તર ૧૨ (પતર-વિજા) તેમ મંડ તેમ કુંડ તેમ-
 અને ચુંડવિત તેમ (એ ઉર તેમ ગળી ગુરુવચન-દ્વાન્શાવર્ત
 વંદન કરવું) ૧૨ આરજારણા

માનાય.—ગુરુવંદનમા ટાળવા થોડાં ઉર દોષનું કિંમિત
 સ્વરૂપ કહેવાય છે તે આ પ્રમાણે -

૧ અનાદૃત (અનાદર) દોષ—અનાદરપણે સંજ્ઞમ (એટલે
 ચિત્તની ઉત્કૃષ્ટતા) સહિત વંદન કરવું તે (આડી આદા=આદર
 તે સહિત હોવાથી આશ્ચર્ય દોષ કહેવાય છે.)

૨ સ્તબ્ધ દોષ—મદ (બલિમદ વગેરે મદ) વડે સ્તબ્ધ
 -અક્ષડ-અભિમાની થઈ વંદન કરે તે.

૩ પ્રતિજ્ઞ દોષ—વંદના અસ્થાનેર છોડીને એટલે અધૂરી
 રાખીને ભાડુતની^૩ પેઠે નાસી જાય તે. આ દોષવાળું વંદન
 અનુષ્ઠાન વંદન કહેવાય છે.

૧ વાયુ આદિકથી નહિ નમતુ અગ દ્રવ્ય સ્તબ્ધ, અને અભિમાનથી
 નહિ નમવું તે ભાવ સ્તબ્ધ તેના ૪ ભાગા આ પ્રમાણે—(૧) દ્રવ્યથી સ્તબ્ધ-
 ભાવથી અસ્તબ્ધ, (૨) ભાવથી સ્તબ્ધ-દ્રવ્યથી અસ્તબ્ધ, (૩) દ્રવ્યથી સ્તબ્ધ-
 ભાવથી પણ સ્તબ્ધ અને (૪) દ્રવ્યથી અસ્તબ્ધ અને ભાવથી પણ અસ્તબ્ધ,
 એ ચાર ભાગામાં યોથા ભંગ શુદ્ધ છે, અને શેષ ત્રણ ભાગમા ભાવથી સ્તબ્ધ
 તો અશુદ્ધ છે. તથા દ્રવ્યથી સ્તબ્ધ તે (પહેલા ભાગે) શુદ્ધ અને (ત્રીજે ભાગે)
 અશુદ્ધ પણ હોય.

૨ પ્રથમપ્રવેશ આદિ સાચવવા થોડાં સ્થાનો અધૂરા રાખીને નાસી જવું
 તે અસ્થાને છોડવું ગણાય.

૩ ભાડુતી ગાડાવાળો કોઈક વ્યાપારીના વાસણો ખીજ નગરથી

૪ પરિપિઢિત દોષ—એકત્ર થયેલા ઘણા આચાર્યાદિકને ગુદી ગુદી વંદના વડે ન વાદતા એક જ વંદનાથી સર્વને વાદે તે અથવા આવર્તોને અને સૂત્રાક્ષરોને યથાચોગ્ય ગુદા ન પાડતા ભેગા કરી નાખી વંદના કરે તે. અથવા ૧બે કુક્ષિ ઉપર (= કેડ ઉપર ડાબો જમણો) બે હાથ સ્થાપવાથી પિંડિત (= ભેગા) થયેલા હાથ પગ પૂર્વક વંદન કરે તે. એ ૩ અર્થ જાણવા.

૫ દોલગતિ દોષ—ટોલ એટલે તીડ તેની માફક (વંદન કરતી વખતે) પાછો હઠે, અને આગળ (સન્મુખ) ખસે, એ પ્રમાણે આગળ પાછળ ફેરકા મારતો વાદે તે.

૬ અંકુશ દોષ—હાથીને જેમ અંકુશથી યથાસ્થાને લઈ જવાય અથવા ખેસાડાય છે, તેમ શિષ્ય પણ વંદનાર્થે આચાર્યનો હાથ અથવા કપડું ઝાલી-ખેચી યથાસ્થાને લાવી અથવા ખેસાડી વંદના કરે તે, અથવા રજેહરણુને અંકુશની પેઠે બે હાથે ઝાલી વંદના કરે તે અન્ય આચાર્યો કહે છે કે—અંકુશથી હસ્તિ (ના શીર્ષ)ની પેઠે (વંદન કરતી વખતે) શીર્ષને નીચું ઊંચું કરવું તે. એમ * ત્રણ અર્થ જાણવા.

૭ કચ્છપરિગિત દોષ—કચ્છપ એટલે કાચળો, તેની પેઠે +રિગતો એટલે અભિમુખ (સન્મુખ) અને પશ્ચાત્તમુખ કિંચિત્ શરીરને ચળાયમાન કરતો વંદના કરે, એટલે ઊભા રહીને “તિત્તી-

તે વ્યાપારીને ત્યાં લાવ્યાં. વ્યાપારીએ કહ્યું હું વાસણો ઉતારવાનું સ્થાન હેંખુ તેટલીવાર જરા ઘોલજે, ત્યારે લાડુનીએ કહ્યું લાડુ નગર સ્થળી નાવગાનું ફાવ્યું છે, પરંતુ ઘોળીને તમારા ખતાવેલા સ્થાને વાસણો ઉતારવાનું ફાવ્યું નથી, એમ કહી અસ્થાનેજ તે વાસણો ફાતવી ચાલ્યો ગયો તેમ

૧ એ ત્રીજો અર્થ ધર્મસત્ત્વવૃત્તિમા કહેલો સખ્યો છે

* ખીન્ને અર્થ આવૃત્તિ તથા લાખ્યાવચૂરિમા પડ્યું છે, તે પડ્યું પ્રવૃત્તિ સારો વૃત્તિમા એ ખીજ અને ત્રીજા અર્થ માટે પડ્યું “સન્મુખસારી નથી નાટે” તત્ત્વ મહદ્ધુતમમ્” કહ્યું છે. ધર્મ સંવૃત્તિમા ત્રણ અર્થ કહ્યા છે.

+ કાચળો પોતાની ડોકને પીડમાયો વારંવાર મહાર કાટે છે અને નાટ પાછો ખેચી લે છે તે કાચળાનું રિગ્ય કહેવાય.

૨૨ વર્જના દોષ—જે ગુરુના ગુણના મર્યાદા પરમા તત્ત્વો ન માન્યા હોય કરતા નથી, તેમ માન્યા પાત્ર નથી, માટે એને પાત્રીએ કે ન પાત્રીએ ન જાય તમારે મન મગ્નું જ રહે” એમ (વગવળી) વર્જના કરતો વાંદના કરે તે, અથવા અંગુલી આગિ, વડે (મગવળી) વર્જના કરતો વાંદના કરે તે.

૨૦ ગઢ દોષ—વાંદના તે વિધાન ઉપમાવાનું તરણ છે, એમ માની લોકમાં વિધાન ઉપમાવાના અભિપ્રાયની પ્રથાર્થ વિધિ સાચવી વાંદના કરે તે (અરી સડ એટલે કપટભાવ જાણવો) અથવા માદગી વગેરેનું બાધાનું કાઢી પ્રથાવિધિ વાંદના ન કરે તે પણ સડ દોષ જાણવો.

૨૧ લીલિત દોષ—હિં શુરુ! તમને વાદવાથી શું? છત્યાદિ વચનોથી હેલના—અવજ્ઞા કરતો વાંદના કરે તે.

૨૨ વિપરિ(રિ) કુચિત દોષ—થોડી વાંદના કરીને વચ્ચે દેશ-કથાદિક વિકથાઓ કરે તે એનું “વિપરિકુચિત નામ પણ છે.

૨૩ વૃષ્ટાદૃષ્ટ દોષ—ધણા સાધુઓ વાંદના કરતા હોય તે વખતે કોઈ સાધુની ઓથે—ઓડમાં રહીને અથવા અંધારામાં શુરુ ન દેખે ત્યારે વાંદના કર્યા વિના ઊભો રહે અથવા બેસી રહે, અને શુરુ દેખે કે તુર્ત વાંદના કરવા માટે તે.

૨૪ જુગ દોષ—પશુના બે શિગડા જેમ મસ્તકના ડાળા જમણા બે ભાગમાં હોય છે, તેમ અહીં પોતાના લલાટના બે પડખે વાંદના કરે તે. અર્થાત્ “અહો કાયં કાય” એ પદોના ઉચ્ચાર વખતે લલાટના મધ્ય ભાગે બે હાથ (ની અજલિ) સ્પર્શી—

* એ શબ્દમાં “વિ” અને “પરિ” એ બે ઉપસર્ગ છે, અને કુચ ધાતુથી બનતો કુચન શબ્દ અલ્પ કરવાના અર્થવાળો છે જેથી કુચિત=અલ્પીકૃત=અર્ધીકૃત વાંદના.

૧ સોળમાં સ્તેન દોષમાં દૃષ્ટાદૃષ્ટ કહેન છે તે લોક વડે દૃષ્ટાદૃષ્ટ છે. અને આ ત્રેવીસમાં દોષમાં શુરુવડે દૃષ્ટાદૃષ્ટ શિષ્ય જાણવો.

લગાડી આવર્ત (વા વંદન) ન કરતા લલાટના ડાળા જમણા એ બે પડબે હાથ લગાડી વંદન કરે તે શૂંગ દોષ

૨૫ કર દોષ—આ વંદન કરવું તે પણ અરિહંત લગવ તરૂંપી રાજનો વા ગુરુનો કર છે એમ સમજી વંદન કરવું તે

૨૬ કરમોચન દોષ—સાધુ થવાથી લૌકિક (રાજના) કરથી તો છૂટ્યા, પરંતુ અરિહંતરૂપી રાજના (વાદણા દેવારૂપી) કરથી હજી છૂટા થયા નથી, એમ કર ચૂકવવા સરખું સમજી વંદન કરે તે.

૨૭ આશ્લિષ્ટ અનાશ્લિષ્ટ દોષ—અહો કાયં કાય ઇત્યાદિ ૬ આવર્ત કરતી વખતે બે હાથ રજોહરણને અને મસ્તકે લગાડવા-સ્પર્શવા જોઈએ, તે યથાવિધિ ન સ્પર્શે તો (આશ્લિષ્ટ=સ્પર્શ. અનાશ્લિષ્ટ=અસ્પર્શ) તે દોષરૂપ છે. અહીં સ્પર્શના ૪ લાગા થાય છે તેમાં પહેલો લાંગો શુદ્ધ છે તે આ પ્રમાણે—

(૧) બે હસ્ત વડે	રજોહરણને સ્પર્શે—અને મસ્તકને સ્પર્શે (શુદ્ધ)
(૨) " "	" સ્પર્શે— " " ન " "
(૩) " "	" ન " — " " — " "
(૪) " "	" ન " — " " ન " "

૨૮ ન્યૂન દોષ—વંદનસૂત્રના વ્યવન (=અક્ષર), અલિલાપ (પદ-વાક્ય), અને આવશ્યક (જે પૂર્વે પચીસ કહ્યા છે તે) ન્યૂન કરે, પણ પરિપૂર્ણ ન કરે તે.

૨૯ ઉત્તરચૂડ (ઉત્તરચૂડિકા) દોષ—(ઉત્તર એટલે) વંદન કર્યા પછી પર્વન્તે (ચૂડ એટલે હિમી શીખા તે મરખા) નોટા નાદે "મત્પએણુ વદાનિ" એ ચૂડિઠાડપે અધિગ કહેવું તે

૩૦ મૂઠા દોષ—મૂઠા-મૂળા મનુષ્યની પેડે વંદનસૂત્રના અક્ષરો આકાષક કે આવર્તના પ્રગટ ઉચ્ચાર કરે નહિ પરંતુ નોંડે નાનું નાનું અથવા મનના ઓલી-રિચાનીને વંદન કરે તે

૩૧ દુર દોષ—ઘણા નોટા નાદે ઓલીને વંદન કરે તે

૩૨ સુગદિક દોષ—સુગદિક એટલે મનુ ઉચ્ચારિતુ તે જેમ ઉચ્ચારી પરીને ઓળ લનાવાર છે (ખાખો લનાવે છે), તેમ રજો-

સ્થાપનાગાર્થ તરીકે દેખવામાં આવતા નથી, તો પણ તેમાં ગુરુની સ્થાપના થઈ શકે છે. અગ્ર અને કોણમાં ગુરુની સ્થાપના કરી તે અમરમાન સ્થાપના બાબતી, કારણ કે તેમાં ગુરુ ગચ્છો ગુરુપ આકાર નથી.

તથા ચદનના કાષ્ટ સરખા બીજા પણ ઉત્તમ કાષ્ટને પડીને ગુરુ ગચ્છો આકાર બનાવી તે કાષ્ટમૂર્તિમાં ગુરુના ઉપગુણ પ્રતિષ્ઠા વિધિ-પૂર્વક સ્થાપી તેને ગુરુ માનવા તે ગુરુની મદ્ભાવ સ્થાપના બાબતી. અને ચાગ્રિના ઉપકરણ તરીકે ઢાંકો અથવા ચોધાની તરી વગેરે સ્થાપવી તે ગુરુની 'કાષ્ટ સંબધી અમદ્ભાવ સ્થાપના બાબતી. તથા ગુપ્ત એટલે લેખ્ય કર્મ' અર્થાત્ રંગ વગેરેથી ગુરુનીમૂર્તિ સ્થાપવાવી તે, અથવા પુસ્તક જે જ્ઞાનનું ઉપકરણ છે તેને ગુરુ તરીકે સ્થાપવું તે પણ ગુરુસ્થાપના બાબતી. તથા ચિત્રકર્મ એટલે પાપાણ વગેરે થડવા યોગ્ય પદાર્થને થડીને અથવા કોરીને ગુરુમૂર્તિ બનાવી હોય તેમાં પણ ગુરુની સ્થાપના કરાય છે, એ પુસ્તકમાંદિમા યથાયોગ્ય મદ્ભાવ અથવા અમદ્ભાવ સ્થાપના સ્વબુદ્ધિથી વિચારવી.

તથા ઉપર કહેલી બન્ને પ્રકારની સ્થાપના ગુરુવદન અથવા સામાયિક વગેરે ધર્મક્રિયા કરતાં સુધી જ અસ્પ્રકાળ સ્થાપવી તે ફત્વર સ્થાપના એટલે અસ્પ્રકાળની સ્થાપના બાબતી, અને પ્રતિષ્ઠાદિક વિધિ-પૂર્વક કરેલી સ્થાપના તો તે દ્રવ્ય-વસ્તુ ત્યાં સુધી રહે ત્યાં સુધી ગુરુરૂપે મનાય છે, માટે તે યાવત્કથિત સ્થાપના બાબતી, (એમાં યાવત્=ત્યાં સુધી કાયમ રહે ત્યાં સુધીની કથિત=કહેવાયેલી-કહેલી તે "યાવત્કથિત" એવો શબ્દાર્થ છે). એ સ્થાપનાને પણ સાક્ષાત્ ગુરુ તુલ્ય ગણી તેની સાક્ષીએ ધર્મક્રિયા કરવી, અને ગુરુની જેમ ગુરુ સ્થાપનાની પણ આશાતના ન કરવી.

૧ વર્તમાન કાળમાં ખરતર ગચ્છના મુનિરાજે કાષ્ટની અમદ્ભાવ સ્થાપના રાખે છે, અને તે સુખડની એક જ નાની પેટીમાં ઘડેલી ૫ સોગડી સરખા આકારની હોય છે કે જે ૫ ચપરમેષ્ટિને સૂચવનારા મનાય છે.

૨ એ અર્થ ચિત્રકર્મમાં પણ કરવો હોય તો કરી શકાય છે.

અવતરણ .—ગુરુ ન હોય તો ગુરુની સ્થાપના કરવાનું શું કારણ ? અને તેથી કાર્યસિદ્ધિ કેવી રીતે મનાય ? તે દ્રષ્ટાન્ત સહિત આ ગાથામા દર્શાવાય છે—

ગુરુવિરહંમિ ટવળા, ગુરુવણસોવદંસળત્યં ચ ।

જિળવિરહંમિ જિળવિવ-મેવળામંતળં મહલ ॥૩૦॥

શબ્દાર્થ —

ઢવળન=ઉપદેશ-આદેશ-આજ્ઞા	આમંતળં=આમ ત્રણ
ઢવદનળન્યં=દર્શાવવાને અર્થે	નહલ=સદ્ગળ

માનાર્થ —સાક્ષાત્ ગુરુનો વિરહ હોય ત્યારે (ગુરુની) સ્થાપના કરાય છે અને તે સ્થાપના ગુરુનો આદેશ દેળાડવાને હોય છે [માટે ગાથામા કહેલા ચ શબ્દથી સ્થાપના વિના ધમાનુઢાન ન કરવું.] (તેમા દ્રષ્ટાન્ત-) જેમ સાક્ષાત્ જિનેશ્વરનો-તીર્થ કરનો વિરહ હોય ત્યારે જિનેશ્વરની પ્રતિમાની એવા અને આમ ત્રણ સદ્ગળ થાય છે (તેમ ગુરુના અભાવે ગુરુની પ્રતિમાસ્થાપના અમર કરેલી ધર્મડિયા પણ સદ્ગળ થાય છે—ઇતિ સૂચય) ॥ ૩૦ ॥

માનાર્થ .—ગાથાર્થવત્ સુગમ છે તાત્પર્ય એ જ કે સ્થાપના આગળ આમાયિક પ્રતિક્રમણ આદિ ધમાનુઢાન કરતી વળતે બહે સારાત્ ગુરુ આગળ જ તે કિયાએ કરીએ છીએ અને તેમા માગળના આવના આદેશો-આજ્ઞા-નમ્નનિ પણ સારાત્ ગુરુ મહારાજ પાસે જ માગીએ છીએ અને સારાત્ ગુરુ મહારાજ જ તે આદેશ-આજ્ઞા આપે છે એમ મનજવું બેઠએ.

આ ગાથાએનો ભાવાર્થ દર્શાવી આપે છે કે—શ્રી જિનેન્દ્ર શાસનમા ગુરુનુ ડેટકુ અવત માન છે. તેમ સિવાયે, ગુરુનો ડેટકો બોલો વિનય માગવળો બેઠએ. તેમા અનુદઢ વિચાર એ નાચાસાનાં રણ દેખાદિ આવે છે.

અવતરણ —હવે નાચાસાનાં રણ દેખાદિ ગુરુના ડેટકે રણ દેખાદિ તેનુ રેઢ મુ કાર કહે છે—

ચત્તૃદસિ ગુરુગ્ગહો રૂઢ, અહુદ્ધ તૈરસ કરે મગ્ગનલે ।
અણગુનાયસ્મ સયા, ન કપ્પ તત્થ પવિરે ॥૩૧॥

શબ્દાર્થ :—

ગુગ્ગહો=અવગ્રહ

અહુ=હવે, અથ

ઉદ્ધ=સાડા પણ (હાથ)

મ (ગગ્ગા)=સ્ત્રી (પદ્ધમાં)

મગ્ગનલે=પર પદ્ધમાં

અણગુનાયસ્મ=ગુરુની આજ્ઞા
નહિ લીધેલા એવા
(સા) આદિ(ક)ને

ગાથાર્થ —હવે અહીં ચારે દિશામાં ગુરુનો અવગ્રહ સ્વપદ્ધને વિષે ૩૥ હાથ છે, અને પરપદ્ધને વિષે ૧૩ હાથ છે, માટે તે અવગ્રહમાં ગુરુની આજ્ઞા નહિ લીધેલા એવા સાધુને—માધુએ પ્રવેશ કરવો હોય તો—કરી પણ ન કર્યે ॥ ૩૧ ॥

ભાવાર્થ —અહીં પુરુષ આશ્રયી પુરુષ સ્વપદ્ધ અને સ્ત્રીની અપેક્ષાએ સ્ત્રી સ્વપદ્ધ એમ બે પ્રકારનો સ્વપદ્ધ છે, તથા પુરુષાપેક્ષાએ સ્ત્રી અને સ્ત્રી અપેક્ષાએ પુરુષ, એમ પાંચપદ્ધ પણ બે પ્રકારનો બાણુવો. ત્યાં સ્વપદ્ધે ૩૥ હાથ અને પરપદ્ધે ૧૩ હાથ દર બેઉ તે આ પ્રમાણે—

૩૥ હાથ અવગ્રહ

૧૩ હાથ અવગ્રહ

પુરુષ { ગુરુથી સાધુને
ગુરુથી શ્રાવકને
ગુરુણીથી સાધવીને
ગુરુણીથી શ્રાવિકાને

સ્ત્રી { ગુરુથી સાધવીને
,, શ્રાવિકાને
ગુરુણીથી સાધુને
,, શ્રાવકને

એ ઉલેલા અવગ્રહમાં ગુરુની અથવા ગુરુણીની આજ્ઞા લીધા વિના પ્રવેશ કરવો કર્યે નહિ. એ અવગ્રહથી ગુરુનું સન્માન સચવાય છે. ગુરુની આજ્ઞાતનાઓ ટળે છે, તેમજ પોતાનું શીલ-સદાચાર પણ સારી રીતે સચવાય છે. ઇત્યાદિ અનેક ગુણ ઉત્પન્ન થવાના કારણથી શ્રીગિનેન્દ્ર ભગવતોએ અવગ્રહની મર્યાદા બાધેલી છે, માટે તે સમ્યક્-પ્રકારે સાચવવી એ જ પરમકલ્યાણનું કારણ છે.

અવતરણ — હવે વદનસૂત્રના સર્વ અક્ષરની સંખ્યાનું ૧૭ મું કાર તથા પદની સંખ્યાનું ૨૮ મું કાર કહેવાય છે—

પણ તિગ ચારસદુગ તિગ, ચરો છઠ્ઠાણ પય ઇગુણતીસં।
ગુણતીસ સેસ આવસસયાઈ સવ્વપય અહવન્ના ॥૩૨॥

શબ્દાર્થ — ગાથાર્થને અનુસારે મુગમ છે.

ગાથાર્થ — ૧૭ મું અક્ષરદ્વાર મુગમ હોવાથી કહ્યું નથી, અને ૧૮ મું પદદ્વાર આ પ્રમાણે—(વદનના આગળ કહેવાના ૬ સ્થાનને વિષે અનુક્રમે) ૫-૩-૧૨-૨-૩-૪ એ પ્રમાણે છ સ્થાનમાં ૨૯ પદ છે, તેમજ આગળત્રીસ શેષ રહેલા બીજાં પણ “આવસસયાએ” ઇત્યાદિ ૨૯ પદ છે, જેથી સર્વ ૫૬ પદ (અકુવન) છે. ॥ ૩૨ ॥

ભાવાર્થ .— ૧૭ મું અક્ષરદ્વાર મુગમ હોવાથી ગાથામાં કહ્યું નથી, તો પણ આહી કિચિત્ દર્શાવાય છે—વદનસૂત્રમાં સર્વ અક્ષર ૨૨૬ (બસો છવીસ) છે. તેમાં લઘુ અક્ષર ૨૦૧ (બસોએક) છે, અને ગુરુ અક્ષર (બેડાક્ષર) ૫૫ છે તે આ પ્રમાણે—ચ્છા-જ્ઞા-ગ્ગ-જ્ઞા-પ-કં-તા-જ્ઞ-ક-ક-તી-ન્ન-ચ્છા-ક-ક-ક-ગ્ગ-ચ્છા-ચ્છા-મ્મા-ક-સ્ન-ક-પ્પા એ સત્તરમું અક્ષરદ્વાર કહ્યું.

૧૮ મું પદદ્વાર આ પ્રમાણે—૩૩ મી ગાથાના વદના કરનારના જે ૬ સ્થાન કહેવાશે તેમાં અનુક્રમે ૫-૩-૧૨-૨-૩-૪ પદ છે, અને શેષ ૫૬ મળી ૫૮ પદ છે તે આ પ્રમાણે—

હંઠાત્તિ-મમમમમમે-વદિ-જાવણિજ્ઞાણ-નિનોદિવાય-(એ પ્રથમ સ્થાનના પાંચ પદ. ત્યારબાદ) અણ્ણજાણદ-મે-નિઝગદં (એ બીજા સ્થાનના ૩ પદ ત્યારબાદ) નિનીદિ-^૧જહો કાય કાયનેકાને સ્વમણિજ્ઞો-મે-કિભાજો-અપ્પકિદંત.ણ-વટુસુમેણ-મે-દિવનો-વહ્વતો (એ ત્રીજા સ્થાનના ૧૨ પદ ત્યારબાદ)

* પદ ૫ વિનસયન્તમ્મ વાદ્ય—તિ અનુદ્ધિ

૧ જહો એ અ-૫ ગીતાની નિ. ૫૫ ૪ ને ૨ ને ૧ ને ૧ ને ૧ જહોવાય એક જ ગીતા તેથી જ આજે ૫, ૪, એક ૧, ૧, ૧, ૧, ૧ એક જ છે

આમાં તો જાન્યેનાં ગમાનાં તે ગરીબોનાં જાણી. તમા ગુણ પૂર્વકે સખમકિયા પ્રવર્તેલી તે ગાતા. અને ગોપાલને વડે શરીરની વર્તની ગમાણિ તે કલ્યાણપના, તમા ઈન્દ્રિય અને મનના ઉપશમ વડે વર્તની શરીરગમાણિ તે ભાવગાપના, એ પ્રમાણે જાન્યે પાતરની ગાળના જાણવી. એ ભાવાર્થની ત્રાણેની પરસ્પર વિનિતતા શુ છે તે સમજાવે તેવી છે.

અવતરણ .—પૂર્વ ગાથામાં કહેલા શિષ્યના પ્રશ્નરૂપ વદન-સ્થાનોમાં ગુરુનાં પણ ઉત્તરરૂપ દે વચન હોય છે, તે છ ગુરુવચન સળધી ૨૦ મુ કાર આ ગાથામાં કહેવાય છે.

છંદેણજાણામિ, તહત્તિ તુવ્મંપિ વટ્ટુણ્ણ એવં ।
અહમવિ સ્વામેમિ તુમં, વચણાહં વંદણરિહસ્સ ॥૩૪॥

શબ્દાર્થ :—

છંદેણ=ઇચ્છા વડે, અભિપ્રાય
વડે.

અણુજાણામિ=આજ્ઞા આપું છું.

તહત્તિ=તેમજ, તેવીજ

તુવ્મંપિ=તને પણ

વટ્ટુણ્ણ=વર્તે છે

એવં=એમજ

અહમવિ=હું પણ

સ્વામેમિ=ખમાવું છું

તુમં=તને

વચણાહં=એ (છ) વચનો

વંદણ=અરિહસ્સ=વંદન કરવા

ચોગ્યનાં (એટલે ગુરુનાં)

માથાર્થ .—છ દેણુ—અણુજાણામિ—તહત્તિ—તુવ્મંપિ વટ્ટુણ્ણ એવં—એવ—
અને “અહમવિ સ્વામેમિ તુમં” એ દ વચનો ગુરુના હોય છે. ॥૩૪॥

માવાર્થ .— શિષ્ય પોતાના પહેલા વદનસ્થાનમાં ઇચ્છામિ ઇત્યાદિ પાંચ પદો વડે જ્યારે ગુરુને વંદન કરવાની ઇચ્છા જણાવે, ત્યારે વદન કરાવવું હોય તો ગુરુ “*છંદેણ” એમ કહે તે

* છંદેણ=અભિપ્રાય વડે, અર્થાત્ મારો પણ એ અભિપ્રાય છે (કે તું વદના કરે)—પ્રવંસાન્વૃત્તિ: એમા શિષ્યને “જેવો તારો અભિપ્રાય” એમ કહેવાનો અર્થ દેખવામાં નથી, પરન્તુ સમજી શકાય એવો છે.

ગુરુનું પહેલું વચન બાણુવું. તથા કેઈ કારણથી વદન ન કરાવવું હોય તો 'પડિક્ષ્વહ કહે, અથવા 'તિચિદ્દેણ કહે, ત્યારે શિષ્ય મશિષ્ત વદન કરીને એટલે જમામણુ દઈને અથવા તો ફક્ત "મત્યએણુ વંદામિ" એટલું જ કહીને બંધ, પરંતુ સર્વથા વદન કર્યા વિના ન બંધ એ શિષ્ટાચાર છે.

ત્યારબાદ બીજા વદનસ્થાનમા અણુજાણહ મે મિત્તગ્ગહ એ ૩ પદો વડે શિષ્ય વદના કરવા માટે બ્યારે ગુરુના અવગ્રહમા પ્રવેશ કરવાની આજ્ઞા માગે ત્યારે ગુરુ અણુજાણમિ (=આજ્ઞા આપુ છું કે મારા અવગ્રહમા પ્રવેશ કર) એમ કહે તે ગુરુનું બીજું વચન બાણુવું.

ત્યારબાદ ત્રીજા વદનસ્થાનમા નિમ્મીહિ થી દિયમ્મો વદ્દત્તો સુધીના બાર પદ વડે (ગુરુના ચરણને સ્પર્શ કરવાથી થયેલી અદ્ય દિલામણા જમાવીને) આપનો આજ્ઞનો દિવસ બહુ સારી રીતે વ્યતીત થયો? એ પ્રમાણે સુખશાતા પૂછે ત્યારે ગુરુ 'તહત્તિ કહે તે ગુરુનું ત્રીજું વચન બાણુવું.

ત્યારબાદ "જત્તા મે" એ બે પદ વડે "આપની સખમયાત્રા સુખપૂર્વક વતે" છે? એમ પૂછે, ત્યારે ગુરુ 'તુલ્લમ્પિ વદ્દપ કહે તે ગુરુનું ચોથું વચન બાણુવું.

ત્યારબાદ "જવણિજ્જં ચ મે" એ ત્રણ પદ વડે ગુરુને યાપના

૧ પડિક્ષ્વહ (=પતીહસ્વ-ધોનો) એ આજ્ઞા ચૂકુંડ વચન અર્નસક પ્રત્યે સાગા નિતિમા કહ્યું છે. એન. તે કારણ બે સિધ્ધતે કરેના એમ માન લેવા કહે નહિતર ન કહે

૨ તિચિદ્દેણ એ ૧૬ આચર્યક કનિમા કહ્યું છે, અને તેનો અર્થ "નન વચન કાવા વડે વદન કરનાનો નિરેય છે" એ અર્થ પ્રત્યે સાગા નિતિમા કહ્યો છે

૩ તહત્તિ એટલે તેમજ અર્ધાર લેવા કહે કે તે મારા હેતુ ન અર્થત વંતે છે

૪ અર્ધાર "તને ૫૨ વર્ષ છે" એટલે તારા અવસ્થા ૫૨ વર્ષ છે એ મારી લેવા વર્તે

૧ પુરોગમન આશાતના ગુરુની (પુર) આગળ આગળ
કારણ વિના (ગમન=) નામે તે. (માર્ગ આડેના કારણે ગુરુની
આગળ નામવામાં આશાતના ન ગણી.)

૨ પદગમન આશાતના ગુરુની (પદ=) પડખે પડખે (બસ-
બરીમાં દેખાય એવી રીત) 'નજીકમાં નામ' ત. (નજીકમાં આગળથી
શ્યામ, આગી, કીંત કંટાળે તથા ગુરુને નજીક વગેરે એ છે માટે
તેવી આશાતના ન થાય તેટલે દૂર આતાવુ).

૩ ×વૃંઠ (આમન્ન) ગમન—ગુરુની વૃંઠ=પાછળ નજીકમાં ચાલે
તે આશાતના.

૪ પુરઃસ્થ—ગુરુની પુરઃ આગળ (સ્થ=) ઊભા રહેવું તે
આશાતના.

૫ પક્ષસ્થ—ગુરુની પડખે નજીકમાં ઊભા રહેવું તે આશાતના.

૬ વૃંઠ (આમન્ન) સ્થ—ગુરુની પાછળ પરતુ નજીકમાં ઊભા
રહેવું તે આશાતના.

૭ પુરોનિષીદન—ગુરુની આગળ નિષીદન=બેસવું તે આશાતના.

૮ પક્ષ નિષીદન—ગુરુની પડખે નજીકમાં બેસવું તે આશાતના.

૧ એ "નજીક" અર્થ પક્ષની ૩ આશાતનાઓમાં ન જોડીએ તો પણ ચાલે,
પરંતુ પૃષ્ઠ સમધી આશાતનાઓમાં અવશ્ય જોડવો.

× ગાથામાં તો પૃષ્ઠ શબ્દ છે જ નહિ, પરંતુ આસન્ન શબ્દ છે, તો અહીં
આસન્ન ગમનને બદલે પૃથગમન આશાતના કેમ કહી ? એ શકાના સમાધાનમાં
બાણુ કે ગુરુની પૃષ્ઠે=પાછળ તો શિષ્યને ચાતવા વગેરેનો અધિકાર છે જ પરંતુ
આસન્ન=નજીકમાં ચાલવાનો અધિકાર નથી. માટે ગાથામાં પૃષ્ઠ શબ્દને બદલે
આસન્ન શબ્દ કહ્યો છે તે જ વિશેષ ઠીક છે, અને તે પૃષ્ઠ સાથે જોડવા માટે છે,
જેથી પાછળ તે આશાતના નહિ પરંતુ પાછળ નજીકમાં ચાલે તેજ આશાતના
એ ભાવ સ્પષ્ટ થાય છે અને ગ્રંથોમાં પૃથગમન આશાતના લખેલી હોવાથી અહીં
પણ પૃથગમન આશાતના લખી છે.

૧ પૃષ્ઠ (આમન્ન) નિષીદન—ગુરુની પાછળ પરન્તુ નજીકમાં બેસવું તે આશાતના.

૧૦ આચમન—ગુરુની સાથે કચ્ચારભૂમિએ (=વડીનીતિ માટે) ગયેલ શિષ્ય ગુરુના પહેલા આચમન (=હાથ પગની શુદ્ધિ) કરે તો આશાતના. આહારાદિ વખતે પણ પહેલી મુખાદિ શુદ્ધિ કરવાથી પણ એ જ આશાતના લાગે છે.

૧૧ આંદોચન—ખહારથી ઉપાશ્રયે ગુરુની સાથે આવ્યા છતાં ગુરુની પહેલાં ગમનાગમન આલોવણ તે આશાતના.

૧૨ અપ્રતિશ્રવણ—કોણે બોલે છે ? કોણે બોલે છે ? એ પ્રમાણે રાત્રે ગુરુ પૂછે ત્યારે શિષ્ય બોલતો હોય તો પણ બોલે અપ્રતિશ્રવણ =જાણતો ન હોય તેમ જવાબ ન આપે તો આશાતના.

૧૩ પૂર્વાભાષન—કોઈ આવેલ ગૃહસ્થાદિકને ગુરુએ જોલાવ્યા પહેલાં પોતે જોલાવે તો આશાતના. (પૂર્વ =પ્રથમ આલાપન=જોલાવણ એ શબ્દાર્થ છે.)

૧૪ પૂર્વોચન—જોચરી આહારાદિ લાવીને પ્રથમ બીજા કોઈ માધુ આગળ તે જોચરી આલોચે. અને ત્યારબાદ ગુરુ આગળ આલોચે તો આશાતના (અહીં જોચરી નામથી ગમનાગમનની દરિયાવહિમાં પડિછંદવી તે જોચરી આલોચરી અથવા આજોચરી કહેવાય).

૧૫ પૂર્વોપદર્શન—લાવેલી જોચરી ગુરુને જોલાવ્યા પહેલાં બીજા કોઈ માધુને દેખાડે તો આશાતના (અહીં પૂર્વ =પહેલાં ઉપદર્શન = દેખાડવું એ શબ્દાર્થ છે).

જ આ ૩૩ની ૩, ૫૩ખાની ૩, અને પા. ગા. ૩ આ. ૧૧ એ (પા. ૩-૩-૩ ની રીતે - અને બેસના ૩ ૫ ની) ની સાથે , જેની ૬-૬-૬ ની નીચે આવી રાખવામાં છે, તેના જેનીની ૩ અને જેનીની ૩ એ પ્ર. ૧, ૨ આ. ૩ ની નીચે દિ. ૨૫ ની, ૧૫

૧. ૧૨ ની અને ૧૪ ની આશાતના નીચેથી ૩ ને ૩. ૧૨ નું અર્થ નીચે લખ્યું છે.

૧૩ વાનિમનન—આપણે આશય પાળી તપસ્યા માટે જોડા
શ્રીમદ્ ગુરુગોષ્ઠી નિમનન ૧૨ (જોડા) અને તપસ્યા ગુરુને
નિમનન કરે તે આશાતના.

૧૪ મન મન—આશય જાલીને ગુરુની આશા વિના મન
શ્રીમદ્ ગુરુગોષ્ઠી જેમ છે તેમ મન વિનન આદિ મનમન આશય
અથાગોષ્ઠી મનમનની આપે તે આશાતના.

૧૫ મનમન—આશય જાલીને ગુરુને મન મન આપીને જે
સ્તિમ્બ અને મનુર આશય ઉત્તમ મનમન મનમન આપે તે પોતે
વાપરે તે આશાતના (અર્થે મન એટલે મન મન આશય
અનન=પાવુ એ શબ્દાર્થ છે.)

૧૬ અનનિવ્રવણ—ગુરુ આશાયે ત્યારે ન આપવું તે આશાતના
(બારમી આશાતના પાવુ એ જ નામવાળી છે, પાવુ તેમા અને આમા
તદાવત એ છે કે બારમી આશાતના રાત્રે નિદ્રાના સમયની છે, અને
આ ૧૬ મી આશાતના દિવસે આશાયે સુખથી છે.)

૧૭ મન (માપણ)—કડિન કડકશ અને મોટા દાટા પાડીને ગુરુ
માથે (ખદ્ધ એટલે પ્રચુર—ધણુ) બોલવું તે આશાતના.

૧૮ તવગત (માપણ)—ગુરુ બોલાવે ત્યારે શિષ્ય “મત્યએણ-
વદામિ” ઇત્યાદિ બોલી તુર્ત બીડી ગુરુ પાસે જઈને નમ્રતાથી ગુરુ શું
કહે છે તે સાંભળવું બોધાયે. તેને બદલે પોતાના આસને બેઠો છતોજ
જવાળ આપે તે આશાતના.

૧૯ કિં માપણ—ગુરુ બોલાવે ત્યારે ‘કેમ ? શું છે ? શું કહો
છો ? ઇત્યાદિ બોલે તો આશાતના. કારણ કે ગુરુ બોલાવે ત્યારે શિષ્યે

૧ ખદ્ધ એટલે પ્રચુર-ધણુ ધણું આપવું એવા પણ અર્થ છે.

૨ અહીં “ખદ્ધાદિ અદન” એ પણ આશાતના કહી છે, જેમા ખદ્ધ એટલે
પ્રચુર-ધણુ અર્થ થાય છે; તે પ્રચુર આદિ આહારવાળો અર્થ લણુનારને દીધું
અને સુગમ ન હોવાના કારણથી કહ્યો નથી.

૧ ઇતિ પ્રવં સારોં અને ધર્મં સં વૃત્તિ.

૨ વર્તમાનમા એ વચન પ્રચલિત નથી, તે પણ તુર્ત જી કહીને બીડવું
તે (પ્રચલિત) રિવાજ પણ વિનયભર્યો છે.

શીઘ્ર “ મત્યએણ વંદામિ ” કહેવું, (અને તુર્ત ગુરુ પાસે જઈને “ આજા કરમાવો ” ઇત્યાદિ નમ્ર વચનો બોલવા જોઈએ.)

૨૩ તું (ભાષણ)—ગુરુને “ ભગવત, શ્રી પૂજ્ય, આપ,” ઇત્યાદિ મોટા માનવાળા (બહુવચનવાળા) શબ્દોથી બોલાવવા જોઈએ, તેને બદલે “ તુ, તને, તારા ” ઇત્યાદિ તોછડાઈવાળા ” (એકવચનવાળા) શબ્દોથી ટુકારીને બોલાવે તો આશાતના.

૨૪ તજ્જાત (ભાષણ)—ગુરુ શિષ્યને કહે છે કે “ આ જ્ઞાન (માદા) આધુની વેચાવચ્ચ કેમ કરતાં નથી ? તુ બહુ આગમુ થઈ ગયો છે. ” ત્યારે શિષ્ય કહે છે કે “ તમે પાતે જ કેમ વેચાવચ્ચ કરતા નથી ? તમે પાતે જ આગમુ થઈ ગયા છો ” ઇત્યાદિ રીતે ગુરુ જે શિષ્યા-મણુનું વચન કહે તે જ વાક્ય-વચન પ્રમાણે ગુરુને પ્રત્યુત્તર (નાના-ઊલટો જવાબ) આપે તે તજ્જાત ભાષણ અથવા તજ્જાત વચન આશાતના કહેવાય [અહીં તજ્જાત એટલે તે જ બલિના અધાત તે અરણા વચનો (વડે ઊલટો જવાબ) એ શબ્દાર્થ છે.]

૨૫ નોમુમન—ગુરુ (અથવા સ્નાયિક) કયા હોતા હોય ત્યારે “ જોહો આપે આ વચન ઉત્તમ કહ્યું ” ઇત્યાદિ પ્રશન્ના વચનો ન કહે તેમજ કયાથી પાતાને ગરી અચર થઈ છે એવો આશ્ચર્યનાવ અધના હર્ષભાવ પણ ન દર્શાવે. પરંતુ મનના (શુ નાગી પણ એનની અદ્વિત વ્યાખ્યાનકળા છે ? એવી ઈર્ષાની જ વાત !) દુભાતો હોય તેમ વર્તે તો આશાતના. (અહીં ગુરુ પ્રત્યે કયાદિ પ્રશ્નને શિષ્યનું મુનન=નમન મન ગાનહિ તે નોમુમન—એ શબ્દાર્થ છે.)

૨૬ નોમ્મરણ—ગુરુ પર્મકયા હોતા હોય ત્યારે “ તને, આ અર્થ સમજાવના—ચાહ નહીં નો અર્થ એ સમજું ન હોય ” એ કહે તો આશાતના.

૨૭ ધધાડેદ—ગુરુ પર્મકયા હોતા હોય ત્યારે “ એ જ્ઞાન હવે મને (સજાગમોને) પડી રી રીતે જનનમરણ ” ઇત્યાદિ કહે

સાચા પે ના પુન નમતીને સાચી આમા સાચા મગ તે
તો આશાતના.

૨૮. ગર્ભિણી મેઠ પગ આડેવા લેવા, અને આમા પગ
પાના આમા પેલાન પગ આડેવા લેવા, તપાસા સિવા આવીને કો
કે કે પેલે ના ગુલી આડવાવાની ૧/ આદ્ય પાલીને અવગર
ચર્ચ કરેા અવગ પોરુની લેવા પગ ચર્ચ કરેા ૨/ ક્રમતિ એ પરિણ-
મમા (જાના પિત)ના બગ રે (તેમ જ પમાજના પા) જેડડડ
કેડી કેડીને આડવા માટે) તે આશાતના. અવગ એનુ કર્ચ કરે, કે
જેની મના લેગી ન વાય તે પાનુ આશાતના.

૨૯. ગુરુચિત કથા-- ગુરુ ત્યા ડી ૨૫ બાહ પર્વત-ગભા
હુહુ કાડી મર્ચ ન હોવા લેડડામા પોતાની અનુચર્ચ ત્થાવવા ગુરુએ
આખ્યાતમા કંહડી ડ્યાનો અવગ અર્વાના વિગેળ નિસ્તાર નડી બતાવે
તો આશાતના.

૩૦. મંચાગ્પાદવટ્ટન—ગુરુની શય્યાને અને મથારા વગેરેને
પોતાનો પગ લગાડવો, તેમ જ આગા વિના હાથ લગાડવો, તથા તમ
કરીને પણ ગુરુને તે દોષ ખમાવે નહિ તો આશાતના બાબુવી. કારણ
કે ગુરુની પેઠે ગુરુના ઉપકરણ પણ પૂજ્ય છે માટે શિષ્યનો ધર્મ છે
કે ગુરુના ઉપકરણને પણ પગ વગેરે લગાડવો નહિ અને આગા વિના
સ્પર્શ પણ કરવો નહિ. અને જો સ્પર્શ થઈ જાય તો 'કરીળી એમ
નહિ કરુ' એમ ઘોલી અપરાધ ખમાવવો [આહી શરીર પ્રમાણની
(૩૦ હાથની) શય્યા અને અડી હાથનો મથારો જાણવો]

૩૧. મથારાવસ્થાન—ગુરુની શય્યા તથા મથારા વગેરે ઉપર
અવસ્થાન=ઊભા રહેવુ (તથા ઉપલક્ષણથી) જેસવુ, સ્વપ્ન, તે આશાતના.

૩૨. ઉચ્ચાસન ગુરુથી અથવા ગુરુની આગળ તેમનાં ડરતા
ઊંચા આસન ઉપર જેસે તો આશાતના.

૧ તદ્દર્શિચિ મળઈ જહ ન સા મિલઈ—મતિ ૦ પ્રવ ૦ સારો ૦ વચનાત્

૨ ઉપલક્ષણથી ગુરુના વત્સાદિકથી અધિક મૂલવાળા વત્સાદિક વાપરવા તે પણ
આશાતના એમા અંતર્ગત સભવે છે.

૩૩ મમાસન—ગુરુથી અથવા ગુરુની આજળ ચરખા આસને બેસે તો આશાતના

ઉત્તમ શિષ્યે એ ૩૩ આશાતનાઓ વર્જવી. કારણ કે ગુરુની આશાતના (અવિનય) નહિ કરનાર શિષ્ય ઉપર ગુરુની પરમ કૃપા સ્વાભાવિક હોય છે, અને તેથી જાનાદિકની પ્રાપ્તિ મુગમ થાય છે. એ આશાતનાઓ સાધુની મુખ્યતાએ કહી છે, છતાં શ્રાવકને પણ એ આશાતનાઓ યથાયોગ્ય (જેટલી શ્રાવકને અંગે ઘટે તેટલી) ટાળવા યોગ્ય બાણવી

॥ ગુરુની જ્વન્યાદિ ભેદથી ૩ આશાતના ॥

ગુરુને પગ વગેરે લગાડવો ઇત્યાદિ જઘન્ય આશાતના, મુક વગેરે લગાડવું ઇત્યાદિ મધ્યમ આશાતના, અને ગુરુની આજા ન માનવી, અથવા આજાથી વિપરીત કરવું, આજા નાબળવી નહિ અને કંઠાર ભાષણ કરવું વગેરે ઉત્કૃષ્ટ આશાતના બાણવી એ પ્રમાણે સાક્ષાત્ ગુરુની આશાતના ૩૩ પ્રકારે અથવા ૩ પ્રકારે બતાવી (—પ્રાદ્ધવિધિ વૃત્તિ)

॥ ગુરુની સ્થાપનાની ૩ આશાતના ॥

સ્થાપનાને પગ લગાડવો વિગેરે, અથવા આગતેન વસ્ત્ર વિચલ કરવી તે જઘન્ય, ભૂમિ ઉપર પાડી નાખવી અને અવગણી જેમ તેમ નકવી-ગોડવવી તે મધ્યમ, તથા નાના પ્રદેશ આજા ભાગી નાખવી વગેરે ઉત્કૃષ્ટ આશાતના બાણવી (—પ્રાદ્ધવિધિ વૃત્તિ)

પ્રવચન — હવે (જુદા) ગુરુવદન કરવાની છે. વિધિનુસાર ગુરુ કહેવાર છે કે જે સ્વામીને નમસ્કાર કરવો જોઈએ તેના પ્રવચન નવારનું ગુરુનેનિહન. — પ્રવચન

દરિદ્રા કુમુભિશુનમ્ગૌ. ત્રિદ્વંદળ પુત્તિ વંદના—ગંગાં ।

વંદના ત્વાજગ વંદના. નંદર ચડતોન દુનજાઓ ॥૩૮॥

સ્વામી — સ્વામીના હોયે એમ નમસ્કાર કરવો

સ્વામી — સ્વામીના હોયે એમ નમસ્કાર કરવો —

માર્ગ - 'પમાનું' પ્રતિજ્ઞાન કરના નિમિત્તમાં એ ગેર-
જાતે પ્રતિજ્ઞાની સામગ્રીના અભાવે અથવા તેની સંકેતના અભાવે
આ ગાયમા ન્યાયેના નિર્ણયમાં બદલ ગુરુના તે આરંભ
કર્યું ગેર-જા, એ બુદ્ધિ ગુરુના તે અનુપત્તિક્રમણ ગાયમા છે તે
મત્તાના બદલ ગુરુના દનનો (અર્થે જ પ્રતિજ્ઞાનનો) નિર્ણય 'મ'તેપમા
આ પ્રમાણે—

૧ ક્રિયાકારિય - ગુરુ પાસે ઝરિયાવરિય પડિંગની વર્ગન્ટે
લોગનના કાર્યો

૨ કુમુમિણદુમુમિણનો કાઉસ્મગ - ત્યારણાદ રાત્રે રાગની
આવેલ તે (સીગમનાદિક) કુસ્વપ્ન, અને દ્વેષથી આવ્યા હોય તે
દુઃસ્વપ્નનો દોષ ટાળવા માટે ૪ લોગસ્સનો કાઉસ્મગ કરવો તે
કુમુમિણ-દુમુમિણનો કાઉસ્મગ બાબતો.

૩ ચૈત્યવંદન—ત્યારણાદ ચૈત્યવંદનનો આદેશ માગી જગ-
ચિતામણિ ચૈત્યવંદન જયવીઅરાય મુધીનું કરવું.

૪ મુહપત્તિ—ત્યારણાદ ખમાસમણપૂર્વક આદેશ માગી
મુહપત્તિ પડિલેહવી.

૫ વંદન—ત્યારણાદ એ વાર દ્વાદશાવર્ત વંદન કરવું

૬ આલોચના—ત્યારણાદ આદેશ માગી રાધિય આલોચના
કરવી (="ધરજાં સંઠ લં રાધિયં આલોઉ ? ધરજાં આલોએમિ
જો મે રાધિયો" ઇત્યાદિકહેવું) અહીં એ જ લઘુપ્રતિક્રમણ મૂવ છે

૭ વંદન—ત્યારણાદ પુનઃ એ વાર દ્વાદશાવર્ત વંદન કરવું

૮ સ્વામણા—ત્યારણાદ રાધિય અખ્લુટિકેઓ ખામવો

૯ વંદન—ત્યારણાદ પુનઃ એ વાર દ્વાદશાવર્ત વંદન કરવું.

૧૦ સંવર (પચ્ચક્ષણ)—ત્યારણાદ ગુરુ પાસે યથાશક્તિ
પચ્ચક્ષણ લેવું.

૧. કમશ વિરોધ વિધિ ગુરુ વગેરે પાસે શીખવાવી જાણી રાકાય.
આ બૃં ગુરુવંદનની અપેક્ષાએ દ્વાદશાવર્ત વંદન તે અહીં લઘુ ગુરુવંદન બાબતું.

૧૧ ચાર છોમવદન—ત્યાર બાદ ૪ ખમાસમણપૂર્વકે “લગવાન હું” આદિ ૪ ને છોલવંદન કરવું

૧૨ એ સ્વાધ્યાય આદેશ—ત્યારબાદ એ ખમાસમણપૂર્વકે સનઝાય કરવાના એ આદેશ માગવા, અને ગુરુ પાને દ્વાધ્યાય કરવો

અવતરણ—પૂર્વ ગાથામા સવારના જાહેત ગુરુવદનનો વિધિ કહીને હવે આ ગાથામા સાજો કરવા ચોખ્ખ વૃહત્ ગુરુવદન અથવા સાજના લઘુપ્રતિક્રમણ નો વિધિ દર્શાવે છે—

હરિયા-ચિહ્ન-વંદણ-પુનિ-વંદણ-ચરિમ-વંદણા-ભોયં ।

વંદણ ગ્વામણ ચત્તો-ન દિવમુસસગો દુમલ્લાઓ ॥૩૧॥

શબ્દાર્થ —ભાવાર્થમા કહેલા કંમ પ્રમાણે મુગમ છે

માધ્યાર્થ—ભાવાર્થના કંમ પ્રમાણે મુગમ છે

માધ્યાર્થ—સાજરે પ્રતિક્રમણ કાવાના નિયમવાળાએ ડોર્ડ વળતે પ્રતિક્રમણની મામગીના અભાવે અથવા તેથી નાહિના અગવે આ ગાથામા દર્શાવેલા વિધિ પ્રમાણે જુવ ગુરુવદન નો અવરણકરવું તેઈએ, કે જે નાપ્રાનું લઘુ પ્રતિક્રમા ગાથાય છે તેના વિધિ આ પ્રમાણે—

૧ હરિયા-ચિહ્ન—હરિયા-ચિહ્ન પાણિની પાંચને લેખકને કહેવો

૨ ચિહ્નવદન—ત્યાર બાદ ખમાસ પૂર્વકે ચોખ્ખો લેખકને કરવું

૩ પુનિ-વંદણ—ત્યાર બાદ ખમાસ પૂર્વકે પુનિ-વંદણ કરવું

૪ વંદણ—ત્યાર બાદ ખમાસ પૂર્વકે વંદણ કરવું

૫ ચરિમ-વંદણ—ત્યાર બાદ ખમાસ પૂર્વકે ચરિમ-વંદણ કરવું

૬ વંદણ—ત્યાર બાદ ખમાસ પૂર્વકે વંદણ કરવું

૭ જાગ્રેવના ત્યારણા, આદેશ માગી દિતો પાછો
અનિવાર્ય આગ્રહના (નિવારણ) ૭ ત્યારણાએ નિવારણ
અર્થારોગ્ય એ રૂપ જેવું) અર્થ, નુકાનો એ ૮ ગુરુ
વંદન પ્રતિષ્ઠાન મળે માત્ર

૮ ગેરિય ત્યારણા, એ વાર દ્વા.વાર્તા વાન ગુરુ

૯ માનના ત્યારણા, આદેશ માગી અગ્નિદિગ્ગાળામાં

૧૦ ચાર હોમવંદન ત્યારણા, ૮ ગમાવમાન પૂર્વક ૮
દોભવંદન કરવા.

૧૧ કેવલિદ પ્રત્યક્ષિતનો કાઉસ્મગ ત્યારણા, આદેશ
માગી ચાર લોગમનો કાઉસ્મગ કરવો.

૧૨ વે સ્વાધ્યાય અર્થે—ત્યારણાદ એ ગમાસમાન પૂર્વક એ
આદેશ માગી સત્ત્વાય (સ્વાધ્યાય) કરવી. ॥ ૩૧ ૨૨ મુ દ્વાર
નમાપ્ત ॥

॥ इति गुरुवन्दनस्य २२ द्वाराणि समाप्तानि ॥

અવતરણ :—હવે આ પ્રકરણના ઉપસહારમા (સમાપ્તિના
પ્રસંગમા) પ્રથમ પૂર્વોક્ત વિધિએ ગુરુવંદન કરનારને ૭ મહાન
લાભ થાય છે તે આ ગાથામા દર્શાવાય છે —

एयं किङ्कर्मविहिं, जुंजंता चरणकरणमाउत्ता ।

साहू खवंति कर्म, अणैगभवसंचिअमणंतं ॥४०॥

શબ્દાર્થ .—

પયં(=એવ)=એ પ્રમાણે, પૂર્વે

કહેલી

જુજંતા=પ્રથુ જતા, કરનાર

આઉતા=ઉપયોગવાળા

સાવધાન

મંચિઅ=સંચિત, એકઠા કરેલ

ગાથાર્થ.—એ પ્રમાણે પૂર્વે કહેલી કૃતિકર્મ વિધિને (ગુરુ-
વંદન વિધિને) કરનાર એવા ચરણ—કરણમા (=ચારિત્રમા અને
તેની ક્રિયામા અથવા ચરણસિત્તરિ તથા કરણસિત્તરિમા)

ઉપયોગવાળા સાધુઓ અનેક પૂર્વ ભવના (મા) એકલા કરેલા
અનન્ત કર્મોને ૧૫પાવે છે (એટલે મોક્ષપદ પામે છે) ॥૪૦॥

માત્વર્થ—ગાથાર્થને અનુસારે જાણવો પરંતુ આ ગાથામા વિશેષ તાત્પર્ય એ છે કે—સાધુ પાતાની સર્વ ક્રિયામા આદે તેવો કુરાળ અને ઉપયોગવાળો હોય તો પણ શુરુવદન વિધિપૂર્વક ન કરતા હોય તો તેવો (શુરુના વિનયમા અનાદરવાળો) સાધુ કર્મની નિવર્તન કરી મુક્તિપદ ન પામી શકે, માટે ક્રિયાવત સાધુએ પણ શુરુ મહારાજનો વિનય કરવામા અનાદરવાળા ન રવું, એ ઉપદેશ છે.

અવતરણ — હવે આ છેલ્લી ગાથા વડે ગુરુવ દન ભાખ્યની નમાખિત
ગાય છે ત્યાં આ ભાખ્યતા કર્તા શ્રી દેવેન્દ્રચરિ પાતાના નતિદોષથી
અમલજુતા થઈ ગયેલી (રહી ગયેલી) કોઈ બલચુકને માટે પાતાની
લઘુતા દર્શાવી શ્રી ગીતાર્થને તે બલ મુધારી લેવા વિજગિત કરે છે—

अपमद्भव्योह-त्य आसियं विवरियं न जनिह मण ।
तं मोहंतु गियत्था. अणमिनिवेसी असन्हरिणो ॥४१॥

૧ શ્રી સિદ્ધાત્મકા કૃત્યુ મિ - રામાયણ ના પદ્યોના અર્થો ની નોંધ
મહાકવિમણિવેશ ત્રિવેદીએ રચીને મિ - રામાયણના પદ્યોના અર્થો ઉપર લખેલા પદ્યો
અર્થ આ પ્રમાણે -

[illegible]

સંસ્કૃત

અપમદ્-અપમતિનાળા

કર અર્થે, તેમા

મત્ત્વ=મત્ત્વ ઉત્તેજન

મામ મેં માયા ત,

ચોત્ત્વ=ચોત્ત્વ કરવાને-ગર્ભ

મામત્ત્વ ચાત્ત્વ, ગર્ભ કરે

મામિય=ભાષ્ય, કા

મિયત્ત્વ=દ. ગામિય !

વિવમિય=વિપરીત

ગર્ભમિનિત્ત્વો મામદરદિત

ચ=અને (પરન્તુ)

ગમન્દરિયા-મત્ત્વર (=કર્મ)

ત્ત્વ=જે કાર્ત્ત્વ

મરિત

ગાથાર્થ —અપમતિનાળા એવા ભાષ્ય ઉત્તેજન આવ કરવાને
અર્થે (આ શુરુવદન ભાષ્ય નામનું પ્રકરણ મે દેવેન્દ્રસરિએ) કરું
છે પરન્તુ તેમા મારા વડે જે કાર્ત્ત્વ વિપરીત કહેવાયું હોય (એટલે
મારાથી અન્નજાતા જે કાર્ત્ત્વ ભૂતચુક થઈ હોય) તે ભૂતચુકને
આગ્રહરહિત અને ક્રધ્યોરહિત એવા હે ગીતાર્થ મુનિએ ! તમે
શુદ્ધ કરજો ॥ ૪૧ ॥

ભાવાર્થ.—ગાથાર્થવત્તુ સુગમ છે

इति श्री महिसानाख्य-नगरनिवासी-सद्गतश्रेष्ठिवर्य-श्रीयुत
वेणीचन्द्र-सुरचन्द्र-संस्थापित-श्रो जैनश्रेयस्करमंडल
सत्प्रेरणातः श्री भृगुकच्छनिवासी-श्रेष्ठिवर्य-श्रीयुता-
नुपचन्द्र-विद्यार्थी-चन्दुलाल-लिखितः
श्री गुरुवदनभाष्यभावार्थः

समाप्तः

॥ श्री जिनेन्द्राय नम ॥

પ્રત્યાખ્યાન માપ્ય

માવાર્થ સહિત

(મૂલકર્તા શ્રી દેવેન્દ્રસૂરિઃ ॥)

અવતરણ — હવે આ ત્રીજા પચ્ચક્ષણાણુ ભાગ્યમા પચ્ચક્ષણાણુ
લેવાનો વિધિ કહેવાય છે ત્યાં આ પહેલી ગાથામા પચ્ચક્ષણાણુના
૧. મૂલકર્તા દર્શાવાય છે—

દમ પચ્ચક્ષણ ચરુવિહિ, આહાર દુર્ભીમગાર અદુરક્તા ।
દમવિગઈ તીમ વિગઈ-ગય દુહમંગા હમુદ્ધિ ફલં ॥૧॥

શબ્દાર્થ —

અદુરક્તા=ખીજવાર નહિ

ચરુવિહિ=૪ પ્રકારનો વિધિ

ઉચ્ચરણ

દુર્ભીમ(ગ)ગાર=ખાવી ૩ આગાર

વિગઈગય=વિ તિગય,

ન વિરુદ્ધ

મા સર્વ — ૧૦ પચ્ચક્ષણા ૬ પ્રકારનાં (ઉચ્ચરણ) વિધિ-૪
પ્રકારનો આગાર-ખીજવાર નહિ ઉચ્ચરણ (અર્થ) ૧૦ આગાર
૨૨ આગાર ૧૦ વિગઈ ૩૦ ખીજવાર-૨ આગાર ૧૦ આગાર
અર્થ ૧૦ હિ આગાર (૨ પ્રકાર) ૨૦ આગાર (૨ પ્રકાર) ૨૦
દમગા ૬૦ આગાર ૧૦ આગાર ૧૦ આગાર ૧૦ આગાર ૧૦ આગાર

મા સર્વ વિધિ ૧૦ આગાર ૧૦ આગાર ૧૦ આગાર ૧૦ આગાર ૧૦ આગાર

૧ આગાર, ૨ આગાર ૪ આગાર ૪ આગાર ૪ આગાર ૪ આગાર ૪ આગાર

૮ એ પ્રમાણે આ દીપક ન હોલવાય ત્યા મુઘીનું પચ્ચં
દીપકસહિત=દીવસહિયં

એ પ્રમાણે કરેલો કોઈ પણ પ્રકારનો સકેત પ્રભુ થયા
પહેલાં જો મુખમાં કોઈ ચીજ પડી જાય તો તે પચ્ચક્ષણાનુભવે
લંગ થયો-કયો જાણીને તેનું પ્રાયશ્ચિત્ત ગુરુ પાસે લેવું પડે છે

૯ અદ્વા પચ્ચક્ષણ—અદ્વા એટલે કાળ, તે સુદૃઢ પ્રહર એ
પ્રહર દિવસ પદ્મ માસ ઇત્યાદિ જાણવો અને તે સુદૃઢ આદિ
કાળની મર્યાદાવાળું જે નવકાચી-પોચી-આદ્રપોચી-પુરિનદ્વ
અવદ્વ એકામાણ, ઉપવાસ વગેરે પચ્ચ તે અદ્વા પચ્ચં કાંવાય,
તેના ૧૦ પ્રકાર છે તે આગળની ત્રીજી જાયામાં કાંવાય એ
પ્રમાણે પચ્ચક્ષણાનુભવ=પ્રત્યાગ્યાનના નળ ૧૦ ભેદ કહ્યા એમાં ૭૨
જે પ્રત્યાગ્યાન પ્રતિદિન ઉપયોગી જાણવા ॥ ૭૨ ॥ ૧૦ પ્રત્યાગ્યાનને ૭૨ ॥

૧ આ સકેત પચ્ચક્ષણો એક અવધા ૧૧ નવમાસ ૧૨ નવમાસ
ત્યારબાદ જાગૃત કરીને ૧૩ એ સકેત પચ્ચક્ષણ ૧૪ ૧૫
અને એ પ્રમાણે નવમાસ સુધી પચ્ચક્ષણ દ્વારમાંથી જાગૃત
૧૬ કાળ જાગૃત ૧૭ નવમાસ ૧૮ દરમિયાન જાગૃત કરવારેનું એ પચ્ચક્ષણ
એક જાગૃત ૧૯ નવમાસ ૨૦ ૨૧ નવમાસ અને ૨૨ નવમાસ કરવારેનું ૨૩ ૨૪
કરવા ૨૫ નવમાસ ૨૬ નવમાસ ૨૭ નવમાસ ૨૮ નવમાસ ૨૯ નવમાસ ૩૦
૩૧ નવમાસ ૩૨ નવમાસ ૩૩ નવમાસ ૩૪ નવમાસ ૩૫ નવમાસ ૩૬ નવમાસ
૩૭ નવમાસ ૩૮ નવમાસ ૩૯ નવમાસ ૪૦ નવમાસ ૪૧ નવમાસ ૪૨ નવમાસ
૪૩ નવમાસ ૪૪ નવમાસ ૪૫ નવમાસ ૪૬ નવમાસ ૪૭ નવમાસ ૪૮ નવમાસ
૪૯ નવમાસ ૫૦ નવમાસ ૫૧ નવમાસ ૫૨ નવમાસ ૫૩ નવમાસ ૫૪ નવમાસ
૫૫ નવમાસ ૫૬ નવમાસ ૫૭ નવમાસ ૫૮ નવમાસ ૫૯ નવમાસ ૬૦ નવમાસ
૬૧ નવમાસ ૬૨ નવમાસ ૬૩ નવમાસ ૬૪ નવમાસ ૬૫ નવમાસ ૬૬ નવમાસ
૬૭ નવમાસ ૬૮ નવમાસ ૬૯ નવમાસ ૭૦ નવમાસ ૭૧ નવમાસ ૭૨ નવમાસ
૭૩ નવમાસ ૭૪ નવમાસ ૭૫ નવમાસ ૭૬ નવમાસ ૭૭ નવમાસ ૭૮ નવમાસ
૭૯ નવમાસ ૮૦ નવમાસ ૮૧ નવમાસ ૮૨ નવમાસ ૮૩ નવમાસ ૮૪ નવમાસ
૮૫ નવમાસ ૮૬ નવમાસ ૮૭ નવમાસ ૮૮ નવમાસ ૮૯ નવમાસ ૯૦ નવમાસ
૯૧ નવમાસ ૯૨ નવમાસ ૯૩ નવમાસ ૯૪ નવમાસ ૯૫ નવમાસ ૯૬ નવમાસ
૯૭ નવમાસ ૯૮ નવમાસ ૯૯ નવમાસ ૧૦૦ નવમાસ

મરણ પૂર્વે માયામા જે રૂપ મન પ્રત્યાખ્યાન ની
તેના ૧૦ બે. જે તે આ માયામા જેના જે ૧ માયા પોલી
માયાના જેના મુખ નવ કારમા જે 'સા પાત્યાય' નામનું
પોતુ કામ કરું તે એક મેન પો માયામા બીજી રીતે
દર્શાવાય છે]

નવકારસહિત પોરિનિ, પુરિમકંઠ-માર્ગણ-મટાણ મ ।

આયંવિલ અમતંદુ, ચંરિમં ડા અંભિમગંદં વિગંદં ॥૩॥

શબ્દાર્થ : માથાથેને અનુસારે મુગન છે

માથાથે—નવકાર સહિત (નવકારની)—પોરુલી-પુરિમાર્થ
(પુરિમકંઠ)—એકાગન-એક-ધાન (એકતાગ)—આયંવિલ—
અભક્તાર્થ (ઉપવાસ) દિવસચરિમ-અભિમગંદ-અને વિદ્વતિ (નીલી)
એ દશ પ્રકારના અક્ષરચ્ચક્ષણ છે ॥ ૩ ॥

માથાથે—હવે અદ્વા પચ્ચક્ષણના ૧૦ બેઠનું કિંગિત
સ્વરૂપ આ પ્રમાણે—

૧ નવકારસહિત (=નમસ્કાર સહિત) પ્રત્યાખ્યાન—સૂર્યોદયથી
પ્રારંભીને ૧ *મુહૂર્ત (=૨ ઘડી=૪૮ મિનિટ) મુધીનું અને

* નમસ્કાર સહિત મા સહિત ૪૫૬ મુહૂર્તના જ વિશેષણવાળો છે માટે, અને
અદ્વા પચ્ચક્ષણ ૧ મુહૂર્તથી ઓછું હોય નહિ માટે નવકારસીનો ૧ મુહૂર્ત કાળ
અવશ્ય ગણવો જોઈએ જેઓ એમ સમજે છે કે નવકારસી તો ૩ નવકાર ગણીને
ગમે તે વખતે પારી શકાય, અને કાળની લેણ માત્ર પણ મર્યાદા વિના, સૂર્યોદય
પહેલાં તેમજ તુર્ત પણ ૩ નવકાર ગણ્યે નવકારસી પચ્ચક્ષણ વર્ધિત તેમ
સમજવું સર્વથા ભૂલ ભરેલું છે, માટે નવકારસી બે ઘડી પછી જ ૩ નવકાર
ગણીને પારી શકાય કારણ કે બે ઘડી થયા પહેલાં ૩ નવકાર ગણીને પારે તો
નવકારસીનો અગ થાય છે, તેમજ બે ઘડી થયા બાદ પણ ૩ નવકાર ગણ્યા
વિના પારે તો નવકારસી નહિ પારેતી ગણાય છે.

અહીં નવકારસીનો કાળ ૧ મુહૂર્ત કેમ કે તે સખધી વિશેષ ચર્ચા બીજા
પ્રથેથી જાણવી.

પ્રજ્ઞ થયે ત્રણ નવકાર ગણીને પાગવાનું (એ પ્રમાણે સુદૃઢ અને નવકાર એ એ વિધિવાળું) જે પચ્ચક્રાણું તે. એ 'નવકારસીતું' પચ્ચક્રાણું સૂર્યોદય પહેલા ધારવું - કરવું જોઈએ, અન્યથા અશુભ ગણાય

૦ પોંગિમી પ્રત્યાઃ—સવારમાં પુરુષની ઇચ્છા જ્યારે (તે પુરુષના) પોતાના હેડ જેટલી થાય ત્યારે પોંગિમી એટલે પ્રાર્થના ગણાય છે નારે અર્ચોદયથી પ્રારભીને ૧ પ્રાર્થના મુઢીનું પચ્ચત્તે પારિની પચ્ચઃ કંઠવાય આ પ્રત્યાખ્યાન અર્ચોદય પંડિત ધારણુ તેઈએ અથવા તે નવકાગ્ની નાથે જોડી દેવાથી પણ ચાર જે. તથા નાર્ધ પોંગિમી એટલે દોઢ પ્રાર્થના પચ્ચદશાણુ પણ આના જ અતર્ગત ગણાય છે

૩ પુરિમાર્થ પ્રત્યક્ષ—દિવનના પુરિમ-પાઠના અર્થ--૨૨
 ભાગનુ એટલે અર્થોદયથી જો પ્રદર મુખીનુ પચ્ચ ને પુરિમાર્થ
 અથવા પુરિમદટ તપા દિવનના અપ-પશ્ચાત્ત પાઠના અર્થ--૨૩
 ભાગનુ એટલે અર્થોદયથી ૩ પ્રદરન અને મના-૨૨ જે ના પે
 પ્રદરનુ એટલે દિવનના ઉત્તરાર્ધ મુખીનુ પચ્ચ ને અપર્થ (અર્થ--૨૪)
 પચ્ચ ૦ પાપુ આમા અતર્જત ગાતય આ પચ્ચ ૦ અપા-ના મર ૨૦-૧
 પાગિની પાર્યા વિના પાપ કરી મકાવ છે

[illegible][illegible]

૪ મહાસ્ત્ર (- એ. ૩૩૩) જેમા જનતા જાણે મને મુખ
 એ જો નગ નિલા બાલે તમે પાવ મન પાવ મન નોંડે ના
 અતિ (મહા) નાદા (મન) આત્માના મારા ને મે. ૩૩૩
 કહેવાય પૂર્વે જોના એતપમા મને મારો મારાની ૩૩૩
 તેથી ૩૩ આમા નથી, જેમા જ મે મે. ૩૩૩ મન એ. ૩૩૩
 [પુન અરિં ભોજન કો આ. ૩૩૩ મને ૩૩૩ ૩૩૩ ૩૩૩
 છે. તેથી એતપમાની પેડે ૩૩ આદે ૩૩૩ ૩૩૩ ૩૩૩ ૩૩૩
 એ વિશેષ છે]

૬ આયંદિલ (મ. ૩૩૩—) એમા જનતાનું એનામા એને
 અન્ન=આદે ૨૩ એ એના ત્યાગમા તે આત્મામા અથવા આત્મા-
 મ્મ કહેવાય) તે જાન-કાળ-એને સાથના આત્માથી મુખ ૩
 પ્રકારનું છે. એને તે દરેક વર્ગી જઘન્ય, મનમ, અને ઉત્કૃષ્ટ એન
 ત્રણ ત્રણ પ્રકારનું તે ક્રમથી, ગુણથી અને રમથી ગણાય છે, ઇત્યાદિ
 આયબિલના ભોજનની વિશેષ સામાચારી તો પરપરાથી જાણવા
 યોગ્ય છે. અને સામાન્યથી તો એટલું સમજવું યોગ્ય છે કે-આય-
 બિલમા મુખ્યત્વે વિગઈ અને ખટાશનો ત્યાગ હોય છે તેમજ
 નીવિયાતાનો પણ ત્યાગ હોય છે, જેથી એમા રસ-કસ વિનાનો
 નીરમ આહાર લેવાનો હોય છે

૭ અમક્તાર્થ—જેમા મક્ત=ભોજનનું અર્થ=પ્રભોજન જનથી, તે
 અમક્તાર્થ એટલે ઉપવાસ કહેવાય એમા આજના સૂર્યોદયથી આવતી
 કાલના સૂર્યોદય મુધા આખો દિવસ અને રાત્રિ ચારે આહારનો
 અથવા પાણી સિવાય ત્રણે આહારનો, મર્વાથા ત્યાગ હોય છે
 તેમજ તિવિહારવાળાને પણ દિવસે ઉષ્ણ જળ પીવું કલ્પે છે.
 રાત્રિએ તેનો પણ ત્યાગ હોય છે આ અલક્તાર્થમા એક દિવસમા
 કરાતા જે વારના ભોજનનો ત્યાગ ગણાય છે પરંતુ જો એ જ
 ઉપાસના (=અલક્તાર્થના) પહેલા દિવસે એકાશન અને પછી પારણાના
 દિવસે પણ એકાશન કરીએ તો ચાર વારના ભોજનનો ત્યાગ થવાથી
 એ જે એકાશન સહિત એક ઉપવાસનું નામ ચતુર્થમક્ત (=ચોથલક્ત)
 કહેવાય છે

૧૦ નિગદ પ્રત્યાઽ—વિગદ એટલે વિકૃતિ, અને વિકૃતિ એટલે વિકાર. તે વિકારવાળા એટલે ઇન્દ્રિયોના વિષયોને પ્રબળ કરનારા દ્વં-દ્વી-ત્રી-તેલ-ગોળ અને પકવાન્ન એ ૬ પદાર્થો વિગદ (ભક્ષ્ય વિગદ) ગણાય છે, તેમાંથી ૧-૨ યાવત્ છએ વિગદનો ત્યાગ કરવો તે વિગદ પ્રત્યાઽ અને એ ૪ વિગદના ૩૦ નીવિયાતાનો યથાસંભવ ત્યાગ કરવો તે નીવિ પ્રત્યાઽ કહેવાય. માસ, મધ, મદિરા અને માખણ એ ૪ અભક્ષ્ય વિગદ અથવા મહાવિગદનો તો હ મેશને માટે સર્વથા ત્યાગ હોવો ૪ જોઈએ, અને તે વિગદ પ્રત્યાઽમાં અંતર્ગત ગણાય છે. એ પ્રમાણે ૧૦ પ્રકારનાં અદ્વાપ્રત્યાખ્યાન કહ્યા છે.

॥ इति प्रथमं १० प्रत्याख्यानद्वारम् ॥

અવતરણ .— હવે આ ગાથામાં પચ્ચક્ષણાણુનો પાઠ જે ચાર પ્રકારે ઉચ્ચરાય છે (ઉચ્ચારાય છે) તે ૪ પ્રકારના ઉચ્ચારવિધિનું ૨ જું કાર કહેવાય છે—

उगए सूरं अ नमो, पोरिसि पञ्चख उगए सूरं ।
सूरं उगए पुरिमं, अभतट्ठं पच्चखाइ त्ति ॥ ४ ॥

શબ્દાર્થ —શબ્દાર્થનું અહીં પ્રયોગન નથી.

માથાર્થ :—ભાવાર્થને અનુસારે વિચારવો.

માથાર્થ —“ઉગએ સૂરં નમો” એટલે ઉગપ સૂરં નમુકારન-હિજ પચ્ચક્ષણ (મિ) એ પહેલો ઉચ્ચારવિધિ. તથા “પોરિસિ પંચ, ખ ઉગએ સૂરં” એટલે પોરિસિ પચ્ચક્ષણમિ ઉગપ સૂરં (અથવા ઉગપ તરે પોરિસિ પચ્ચક્ષણમિ) એ બીજો ઉચ્ચારવિધિ પોરિસિ પંચ, ખ પોરિસિ માટે પણ ગણવો. તરણત એ ૪ કે ૫ પોરિસિ માટે મહાપોરિસિ એ પદ ગણવું. તથા “સૂરં ઉગએ પુરિમં” એટલે તરે ઉગપ પુરિમટ્ઠ પચ્ચક્ષણમિ એ ત્રીજો ઉચ્ચારવિધિ પુરિમટ્ઠ અને અત્ઠ માટે પણ ગણવો. તથા “સૂરં ઉગએ

અલતટક " એટલે મૂરે ડગળ અમતટક પચ્ચક્કામિ એ થાથો ઉચ્ચાર-
વિધિ ઉપવાસ માટે જાણ્યો. ગાથામા " પચ્ચક્કાટ ત્તિ " એ ૫૬
પાચમી ગાથા સાથે સળધવાળું છે એ પ્રમાણે આદી ૪ પ્રકારના
ઉચ્ચારવિધિ એક અહોરાત્રમા જેટલા અદ્વાપચ્ચકાળા મુદ્દવદી
પ્રારંભીને થઈ શકે તેટલા અદ્વાપચ્ચ ૦ આશ્રયિ દર્શાવ્યા.

વળી જે એ ઉચારવિધિના ડગ્ગળ સ્તરે પાઠ આવે છે તે પંચકળાણો સૂચોદય પહેલા ધાગ્વાથી-કરવાથી જ શુદ્ધ ગાયાત્ર અને જેના સ્તરે ડગ્ગળ પાઠ આવે છે તે પંચકળાણો સૂચોદય થયા બાદ પણ ધારી-કરી શકાય છે. એ પ્રમાણે ડગ્ગળ સ્તર અને સ્તર ડગ્ગળ એ બંને પાઠના “સૂચોદયથી પ્રારંભીને” એ અર્થ હોય છે નહોતો. તેથી પણ ક્રિયાવિધિના નક્ષત્રનું હોવાથી એ બંને પાઠના મેલ-પાંડ (કારણવાળો) છે.

અવલરણ — પચ્ચદ્ગાળના પાઠના ગુરુ-શિષ્યના સંબંધને કારણે
 રીતે પણ ૪ પ્રકારનો ઉચ્ચારગિધિ જણાવે છે. તમામ ૪-૧૦-૧૧ ;
 આપવાના પાઠનો દેરદાર બાણાપો તોય તો ખતુ 'સ' ૧-૧૦-૧૧.
 પ્રનાળુ ગાણવ. એ બે વાત આ ગાનાના તમામય છે—

भणइ गुरु भग्निं पुण. पवन्मभित्ति एव वानिइ ।
उवओमित्य पवन्मं. न पवन्मं वंजणत्तण्णा ॥५॥

[Signature]

14 67 20 May, Sun
0 1 0000 Sun

... ..
... ..
... ..

Journal of Management Studies, 19(1), 67-80.

આપતુ હોય, અથવા ભૂખ્યો મનુષ્ય જે કાદવ સરખા નિરસ દ્રવ્યને-
પદાર્થને પણ (ભૂખ શમાવવા માટે) ઉદરમાં પ્રક્ષેપે (=ખાય) તે
(=એ ચારે લક્ષણવાળું દ્રવ્ય) આહાર કહેવાય. ॥ ૧૩ ॥

માત્રાર્થ :—જે પદાર્થ એકાંગી-એકાકી (=બીજા પદાર્થમાં મિશ્ર
થયા વિના પોતે એકલો જ) હોઈને પણ ક્રુધા શાન્ત કરવામાં સમર્થ
હોય તો તે પદાર્થ આહારમાં ગણાય, આ પ્રથમ લક્ષણવાળો આહાર
ચારે પ્રકારનો છે તે આ પ્રમાણે-કૂર (=રાધેલો ભાત) વગેરે અશન,
છાશની આછ તથા પાણી વિગેરે પાન, કૃણ શેરડી વગેરે સ્વાદિમ-
અને સૂઠ વિગેરે સ્વાદિન ॥ इति आहारानुं ૧ લુ લક્ષણ ॥

તથા ક્રુધા શમાવવામાં સમર્થ ન હોય એવો એકાંગી-એકાકી
પદાર્થ પણ જે ચાર પ્રકારના આહારમાં આવતો હોય એટલે અશના-
દિક્કમાં મિશ્ર થઈને તેના ગુણમાં કે રસમાં કંઈક વિશેષતા કરતો હોય
એ ૨ જું લક્ષણ, અથવા તો તે અશનાદિક્કના સ્વાદમાં વધારો કરતો
હોય તો તે એકાંગી પદાર્થ આહાર સાથે મિશ્ર હોય કે ન હોય
(એકલો હોય) તો પણ આહારરૂપ બાબતે. (એ ૩ જું લક્ષણ)
એ બન્ને લક્ષણના ભેગા ઉદાહરણ જેમકે—અશનમાં ^૧લૂણ-હિંગ-
અરુ વગેરે. પાણીમાં કપૂર વગેરે, કૃણાદિ ખાદિમમાં પણ લૂણ વગેરે,
અને તબોલાદિક સ્વાદિમમાં કાથો વગેરે.

તથા ભૂખ્યો માણસ ભૂખ શમાવવા માટે કાદવ સરખું નિરસ
દ્રવ્ય ખાય તો તે પણ આહાર બાબતે, જેમકે-માટી વગેરે. ॥ इति
आहारानुं ૨ લુ લક્ષણ ॥

અહીં ઔષધોમાં કેટલાક ઔષધ આહાર અને કેટલાક અના-
હાર પણ છે, (એમાંનો ઘોષણરો તાવાર્થ શ્રાદ્ધવિધિ વૃત્તિને અનુસારે
લખ્યો છે)

૧ અનુ એ ૧, ૬૦-૭૩-૭૫-૭૬ વગેરે પદાર્થો તુલા શમાવવામાં
સમર્થ નથી તો પણ આહારના ઉદગારી હોવાથી આહાર તરીકે ગણાય છે.

અસળે મુગો-અળ-સત્તુ મંદ-પય-ગ્વજ-સ્વ-કંદાર્દ ।
પાળે કંજિય-જવ-કયર-કકટોદગ-મુરાઈ જલં ॥૧૪॥

શબ્દાર્થ —

મુગ=મગ

ઑઅળ=ઐાદન, ભાવ

મન=માથુ-સાથેયો

મટ=માંડા, પૂડા

પય=દૂધ

ગ્વજ=બાધ, ખાખાં

સ્વ=રાખ, ઘેંસ

કંજિય=કાંચુ

જવ=યવનુ

કયર=કેરાનુ

કકટ=કાકટીનુ

ઉદગ=ખાખી

મુરા (આ)ટ=મરિના વન.

ગાથાર્થ :—મગ વિગેરે (= સર્વ કોણ), બાળ વિગેરે (= સર્વ ચોખા, તફલ. ઘઉં વિગેરે), માથુ વિગેરે (= માથા વિગેરે), માંડા વિગેરે (= પૂડા વિગેરે), દૂધ વિગેરે (= દૂધ વિગેરે), બાધ વિગેરે (= સર્વ પક્યાન્ત મોદક વિગેરે), ખાખાં વિગેરે (= સર્વ પક્યાન્ત વિગેરે), યવ વિગેરે (= સર્વ વન-પતિના યવ-મૂળ વિગેરે), કાકટી વિગેરે (= સર્વ કાકટી વિગેરે), મરિના વિગેરે (= સર્વ મરિના વિગેરે), ખાખી વિગેરે (= સર્વ ખાખી વિગેરે)

જવનુ પાણી (= જવનું ધોવણુ), કેરનુ પાણી (કેરનુ ધોવણુ) અને કર્કટકનુ તે ચીલકા વગેરે ફળોની ^૨અદર રહેલુ અથવા તેના ડોવણુનુ પાણી તથા મદિરા ^૪વગેરે ^૫પાણી એ સર્વ જાતિના પાણી પાન આહારમાં ગણાય છે. ॥ ૧૪ ॥

માવાર્થ :—ગાથાર્થમાં કહ્યા પ્રમાણે સુગમ છે, પરંતુ વિશેષ એ છે કે તિવિહારના પચ્ચક્ષણવાળાને એ પાણી કંઈપે નહિ. પરંતુ નહી, ક્રવા તળાવ વગેરેનાં પાણી કે જે કપૂરોદિ અન્ય પદાર્થ વડે મિશ્ર થયેલ ન હોય તેવા જ શુદ્ધ પાણી તિવિહારમાં કંઈપે. અને કપૂર, દ્રાક્ષ, ઝંલાયથી આદિ સ્વાદિમ વસ્તુઓથી મિશ્ર થયેલાં—કરેલાં જળ હવિહારમાં કંઈપે.

અવતરણ :—ચાર પ્રકારના આહારમાંથી પૂર્વ ગાથામાં પહેલા અશન અને પાન એ જે આહારનુ સ્વરૂપ કહીને હવે આ ગાથામાં ગાદિમ અને સ્વાદિમ એ જે આહારનું સ્વરૂપ કહે છે. તેમજ આહારમાં ન ગણાતી (અનાહારી) વસ્તુઓ પણ કહે છે—

૧ વડે, ગોખા કોદન વગેરે અનાજના ધોવણુ પણ એમાં અતર્ગત ગણાય.

૨ ઇતિ પ્રવચસારોઽવૃત્તિઃ

૩ ઇતિ ભાષ્યાવચ્ચરિ.

૪ સરકા, આસવો વગેરે એમાં અતર્ગત ગણાય.

૫ એ કેરાત નાળિયેરનુ પાણી, ચેરડીનો રસ તના છાશ (અને મગ્ગી) ના કે પાણી તરક ગણાયેલા છે. પરંતુ એને વર્તમાન કાળે અશનમાં ગણનાતો વ્યવહાર કે એ કેપરાત નહી, તળાવ, દ્વા વગેરેના પાણી એટલે સર્વ અપ્રકાય પાન પાનના જ ગણાય.

૬ પ્રાણોનો ઉપહાર કે તે પાન (ઇતિ નિયુક્તિ અર્થ), અથવા પાંધાનુ પાંધાના અર્ચના હોવાથી જે પીયત્ત=પીવાય તે પાન (ઇતિ વ્યુત્પત્તિ અર્થ).

લાઈમિ મત્તોસ ફલા-ઈ માઈમે મુંઠિ જીર અજમાઈ ।
મહુ ગુલ તંવોલાઈ, અળહારે મોઝ નિવાઈ ॥૧૫॥

શબ્દાર્થ :— આશ્વાર્યને અનુસારે યુગમ છે.

માત્રાર્થ :—(મત્તોસ=મદ્યોપ એટલે) એકેલા ધાન્ય તથા કાંઈ વગેરે વસ્તુઓ થઈ દિમ મા ગણાય, અ.ઠ. ૭૪૮ અર્થનો વગેરે તથા મત્ર, ગોળા અને તળોલ વગેરે પાત્ર સ્વચ્છાદિમ મા ગણાય અને (માત્ર =નાક એટલે) મૂત્ર (ગામૂત્ર) તથા ચીળડા વગેરે ગણાય. ॥ ૧૫ ॥

માત્રાર્થ :—જે વસ્તુઓને ખાવાથી મુશ્કાલી પડતું પ્રતિજ્ઞાય તે પાત્ર કઠકે મતોપ થાય (=બળ પ્રત્યાય) તથા મત્ર, સ્વચ્છાદિમ મા ગણાય છે. તેના કેટલાક નાન-નેટલા તરત મત્ર, મનના, પડિઆ નેકેલા ચણા દાણીઆ, નેકેલા નળ વગેરે, બજૂર બારેક નાગિયેર, તથા બાનામ કાઝ પ્રત્ર વગેરે, ચીળડા, તડબૂચ, બડબૂચ વગેરે રૂંગા રેતડી વગેરે, આનખાગડી-આખાગોળી-કાઠીપત્ર-સિખડિયા વગેરે તેના પાંચાલી દુધિદાર વસ્તુઓના નામ છે.)

લવિગ-ખિડખવણુ-અજમોદ-ખીપરીમૂળ (ગંગોડા)-ચિણિક્યાખા-મોથ
-કાટાસેલિઓ-કપૂર-હરડાં, -ખેહડા-ખાવગછાલ-ધાવડીછાલ-ખેરની છાલ
-ખીજડાછાલ તથા એના પત્ર-સોપારી-હિંગ-જવાસામૂળ-ખાગચી-તુળમી
-કચૂરો-તજ-સંચળ-પુષ્કરમૂળ તથા તળોલ-વરિયાડી-મુવા ઇત્યાદિ
દ્રુવિહારમા કંપે.

એમા જીરુ સ્વાદિમમાં અને ખાદિમમાં પણ ગણાય એમ બે મત
છે તથા અજમાને પણ કેટલાક આચાર્યો ખાદિમ કહે છે.

તથા મધ-ગોળ-ખાડ-સાકર પણ સ્વાદિમમા ગણાય. પરંતુ
તૃપ્તિ કરનાર હોવાથી દ્રુવિહારમાં કંપે નહિ.

અનાહારી વસ્તુઓ—લીખડાનાં અગ (પત્ર-છાલ-કાંડ-દળ-ફૂલ
વગેરે)—ગોમૂત્ર વગેરે મૂત્ર-ગળો-કડુ-કરિયાતુ-અતિવિષ-ચીડ—રાખ
—હળદર-કેપલેટ—જવ-હરડે—ખેહડા-આમળા—ખાવગછાલ-ધમસો-
નાહિ-આસ ધિ-રિગણી-એળીઓ-ગુગળ-મોરડી-કથેરી-કેરમૂળ-પૂ આડ
-મ જીરુ-ગોળ-ચિત્રક-કુદરુ-દંટકડી-ચિમેડ-પુવર-આકડા ઇત્યાદિ જે
વસ્તુઓ ખાવામા અનિષ્ટ સ્વાદવાળી હોય, તે અનાહારી જાણવી.

અવગણ :—હવે આ ૧૬ મી અને ૧૭ મી ગાથામા ૨૨
આગારનુ (એટલે ૨૨ આગારમાથી કયા પચ્ચક્ષણમા કેટલા આગાર
હોય ? તે મંબધી) ૩૪ દ્વાર કહેવાય છે—

દો નવકારિ છ પોરિસિ, સગ પુરિમેહુ ઇગાસણે અટ્ટ ॥
સત્તગઠાણિ અંવિલિ; અટ્ટ પળ ચડત્થિ છુપ્પાણે ॥૧૬॥

શબ્દાર્થ :—ગાથાર્થ પ્રમાણે મુગમ છે.

ગ.દ.ર્થ.—નવકારનીમા ૨ આગાર, પોરિનીમા ૬ આગાર,
પુરિમેહમા ૭ આગાર, એકાશનમા (તથા બિઆમણમાં પણ) ૮
આગાર, એકલકાણામા ૭ આગાર, આયબિલમા ૮ આગાર, ચતુર્થ-

૧ કડે, ખેહડા અને આમળા વગેરે કેટલીક વસ્તુઓ સ્વાદિમમા અને
અજમારમાં નમ્નેના પણ ગણાય છે.

શબ્દાર્થ :—ગાથાર્થાનુસારે સુગમ છે.

ગાથાર્થ :—અન્નત્યણા ^૧ભોગેણું (નદ) ^૨સહસાગારેણું, (સાગારી=) સાગારિ ^૩આગારેણું, આઉટણું ^૪પસારેણું, (ગુલ=) ગુરુ ^૫અખલુકા-
ણેણું, (પારિ=) પારિકુવણિયાગારેણું, ^૬મહત્તરાગારેણું, સવ્ય ^૭મમા-
હિવત્તિયાગારેણું એ ૮ આગાર (જગ=) એકાશનમાં અને બિઆસણમાં
છે, અને એકલકાણામાં તો “આઉટણુંપસારેણું” એ એક આગાર
વિના શેષઃ ૭ આગાર છે. ॥ ૧૯ ॥

માત્રાર્થ :—ગાથાર્થવત્ સુગમ છે.

અવતરણ :—આ ગાથામાં વિગઈ નીવિ અને આયંબિલ એ ત્રણ
પ્રત્યાખ્યાન (કે જે બીજા સ્થાનનાં પ્રત્યાખ્યાનો છે તે) ના આગાર
કહેવાય છે—

અન્ન સ્સહ લેવા ગિહ, ઉચ્ચિત્ત પહુચ્ચ પારિ મહ સવ્ય ।
વિગઈ નિવિગણ નવ, પહુચ્ચવિણુ અંવિલે અટ્ટ ॥૨૦॥

શબ્દાર્થ :—ગાથાર્થ પ્રમાણે સુગમ છે.

ગાથાર્થ — અન્નત્યણાભોગેણું, સહસાગારેણું, લેવાલેવેણું, ગિહ-
ત્યમસદ્ગેણું, ઉચ્ચિત્તવિવેગેણું, પહુચ્ચમકિખએણું, પારિકુવણિયા-
ગારેણું, મહત્તરાગારેણું, અને સવ્યસમાહિવત્તિયાગારેણું એ ૮ આગાર
નિગઈ અને નીવિના પચ્ચમમાં છે. અને ^૧પહુચ્ચમકિખએણું વિના
૮ આગાર આયત્તિલ્લનાં આવે છે. ॥ ૨૦ ॥

* “આઉટણુંપસારેણું” એ આગાર અગોપાગતે સકાયવા અને પ્રસાગવા
(=નાવ પગ વગેરે સાગા ટૂંકા કરવા)ની છૂટ માટે છે અને એકલકાણામાં
અગોપાગ દવાવાન પગ નવિ, માટે એ આગાર નથી

૧. આયંબિનમાં ત્રી વગેરે સ્તિગ્ધ (ચીકાયવાળું) દ્રવ્ય કદાપે નહિ,
અને પહુચ્ચમ આગાર ત્રી વગેરેથી ડિયિત્ત મસજેતી રોટલી વગેરેના આધારની
દૂધરાંગ છે, માટે આયંબિનમાં એ આગાર ન હોય.

માસાર્ય — ગાથાર્થવત્ સુગમ છે પરન્તુ વિગેષ એ છે કે—
અહીં નીચી તથા વિગર્હિત આગાર કહ્યા છે તે પત્ર પૂર્વે ૧૭
મી ગાથાના ભાવાર્થમાં કહ્યા પ્રમાણે નીચિના ૬ તથા ૮ આગાર ન
હોય. ત્યાં પિડવિગર્હ અને દ્રવવિગર્હ એ બન્ને મળથી નીચિના ૬
આગાર અને કેવળ દ્રવવિગર્હ મળથી નીચિના ઉદ્દિગ્ધન વિગ વડે
૧૫ ૮ આગાર બતાવ્યા.

તથા જેમ નીચિના ૬ અને ૮ આગાર કહ્યા છે તેમ તેમ
વિગર્હના પચ્ચ૦ માં પણ કેવળ પિડવિગર્હનું પચ્ચ૦ કરે તે ૬ આગાર
અને કેવળ દ્રવવિગર્હના પચ્ચ૦ ના ઉદ્દિગ્ધન વિગ વડે ૧૫ ૮
આગાર બતાવ્યા.

અવતરણ — આ ગાથામાં ઉપવાસ, પાણી નીચિ ને
નાદિ અભિગ્રહ એ ચાર પચ્ચ૦નાં ગાના આગાર છે.

અજ મહ પારિ મહ સવ્વ પંચગવ (વ) પે ન પાણિયે
વર ચરિમંતુદુર્હ-મિશ્મહિ અન્ન મહ મહ નમ્મ મા

છે, તેથી એકાશન કરતી વખતે કોઈ ગૃહસ્થ આવી પડે અને જો તે વધારે વખત ઊભો નહિ રહે તેમ જણાય તો મુનિએ લાણુવાર ભોજન કરતાં અટકવું, અને વધારે વખત ઊભો રહેશે એમ જણાય તો ભોજન કરતાં કરતાં વચ્ચેમાં પણ ઊડીને ખીજે સ્થાને જઈ ભોજન કરે તો એકાશનનો ભંગ ન ગણાય તે કારણથી સાગારિઆગારેણ એ આગાર રાખવામાં આવે છે. તેવી જ રીતે જેની દષ્ટિ પડવાથી ભોજન ન પચી શકે અને અવગુણ કરે તેવી દષ્ટિવાળો મનુષ્ય આવી પડતા ગૃહસ્થ પણ એકાશન (ભોજન) કરતો વચ્ચેમાં ઊડીને ૨ અન્ય સ્થાને જઈ ભોજન કરે. એ પ્રમાણે મુનિને તથા શ્રાવકને અગે જે સાગારિક આગાર કહ્યો તે સાગારિકના ઉપલક્ષણથી (કેવળ સાગારિક જ નહિ પરંતુ) બન્દિ (ભાટ ચારણ આદિ)—સર્પ—અગ્નિભય—જળની રેલ—તથા ધરતું પડવું ઇત્યાદિ અનેક આગાર (આ સાગારિ આગારમાં) અન્તર્ગત ગણવા.

અવતરણ :—આ ગાથામાં ૯—૧૦—૧૧—૧૨ એ ચારે આગારનો અર્થ કહે છે—

આઝંટણ-મંગાણં, ગુરુપાહુણસાહુ ગુરુ અમુદ્ધાણં ।
ગરિઠાવણ વિહિગહિણ, જર્ઝણ પાવરણિ કહિપટ્ટો ॥૨૬॥

૨ તેવી દષ્ટિ સિવાયનો કોઈ અન્ય મૃદસ્થ ભોજન વખતે આવે તો તેને જમવાની વયાગોગ્ર નિમત્રણા કરે, અને નિમત્રણા સ્વીકારે તો તેને વિવેકપૂર્વક જમાડે તેમ જ પદાર વાયક વગેરે આપ્યા હોય તો તેઓને પણ વયાશક્તિ (કિમિત્ પન્ન) આપે; પરંતુ સર્વદા નિરાશ કરી ન દાડે, કારણ કે મૃદસ્થનો દાન ધન છે, માટે ભોજન વખતે અવંશુદાર (પ્રુદ્ગા દાર) રાખવાનું કહ્યું છે. પરંતુ રખેને કોઈ આવી પડશે તો ડાઈડ આપવું પડશે, એવા ભયથી અધ-ગારને ભોજન કરવું તે મૃદસ્થને અગે તો કૃપણતા અને એકાગ્રતાપણ ગણાય.

શબ્દાર્થ :—

આકુંઠણ=આકુંઠ્યન પ્રચારણ
(લાગુ દેકું કંચુ)

અંગાણ=અંગાનુ. હાથ પગ
વગેરેનું

વિદિગદિગ=વિધિપૂર્વકે ગ્રહણ
કર્યું હતું.

જટણ=ચતિને મુનિને

પાવર્ગણિ=પ્રાવર્ગના (વર્ગના)
પરચક્રગાનુના

મદિપદ્મો=કટિવર્ગના—મદ્મ—
પદ્મના આગળ

માવાર્થ —અંગને લાગુ દેકું કંચુ તે આકુંઠ્યન
ને ' આગાર. ગુરુ આવ્યે અથવા પ્રાકુંઠ્યા ગાવુ (વર્ગના)
આવ્યે ઝડીને ડાબા થવું તે " ગુરુઅંગનુદાણાનુ " ના અર્થમાં
પૂર્વકે ગ્રહણ કરતા વધેલા આકુંઠ્ય પરચક્રના ચાલના અર્થમાં
આગામી) વાપર્યો તે " પારિદાલિયાગાના " ના અર્થમાં
હોય છે. તેમજ વચ્ચના પરચક્રગાનુના " નાલપાત્રના
પાત્ર પતિને જ હોય ॥ ૨૨ ॥

માવાર્થ —એકાશનના હાથ પગ જેવા અંગના
પાત્ર વાર બેલી ન શકાય તેા હાથ પગ વગેરેના
આકુંઠ્યન કરતા એટલે ન ગણતા તેના અર્થમાં
પાત્રના—જાળા કરતા એકાશનના પાત્રના અર્થમાં
ગાકુંઠણવનામણ આગાર રાખવાનો અર્થ

તમા એકાશન કરતી વખતે કુંચુ મારવાના અર્થમાં
કિંવદીજ પ્રાકુંઠ્યના પાત્રના અર્થમાં વચ્ચના અર્થમાં
એકાશન કરતી વખતે કુંચુ મારવાના અર્થમાં
પરચક્રગાનુના અર્થમાં વચ્ચના અર્થમાં
માવાર્થના અર્થમાં

આહાર ન વળ્યો હોય તો એકેલા આહાર ગ્રહણ કરવો પડે છે. એકેલા આહાર વાપરીને (નિશ્ચિદાન્ત્રી) જરા નેકરું કરી શકે છે.

કે. તે નિર્વિઠ્ઠિ (નીવિયાનું) ગણાય છે. તેમા પ્રથમ દ્વિવિગ્રહનાં
૫ નીવિયાનાં કહેવાય છે—

પયનાદિ-ર્ગીર-પંચા-ચલેહિ-દુદ્ધટ્ટિ દુદ્ધવિગ્રહગયા ।

દક્ષ્ય વહુ અણતંદુલ. તચ્ચુન્નંવિલમહિયદુદ્ધ ॥૩૭॥

શબ્દાર્થ —

પયનાદિ=પયઃશાદી. દુધ-

શારિકા,

વિગ્રહગયા=વિઠ્ઠિગત. નીવિયાના

દક્ષ્ય=દક્ષ

તચ્ચુન્ન=તેનું (ત-ચનું)

(ચાળા પાંચેનાં નાં)

વિલમ-વિલમ

તથા જે દડી મા ભાત મેળવ્યો હોય તે ભાતગણુ દડી કરમ્મ
દડીનું પાણી કાઢી નાખવાથી રહેલા માવામાં અથવા પા પિયગા દડી મા
પાનુ જાડ નાળી વચ્ચથી છાણુ ઘસીને ગાળ્યુ હોય તે કિમ્મરિયો
શિખડ, લુણુ (મીઠું) નાળીને મથન કંઠેવુ (હાથથી અડકેવુ)
દડી તે 'મલ્લવણ દધિ. વચ્ચથી ગાળેવુ દડી તે માટ અને તે કે દડી
વડા નાળ્યા હોય તે વાલ્લવડા અથવા ઘોલ નાળીને બાતવેલા વડા
તે પણ ઘોલવડાં કંઠેવાય, [એ પ્રમાણે દડી ના પાન નીચિયાના (૨૮૭)
પાન અવિગત) તે નીચિના પચ્ચમા કંઠેવું છે.] ॥ ૩૩ ॥

માવાર્થ .—ગાધાર્થને અનુનાં નુગમ ૮૮ વિગત ના ૨૮૭
રી તથા દડીના નીચિયાના પાનુ પ્રાય યોગ વાન ના ૨૮૭
માટે તથા ધાવકને ઉપધાન નળાં નીચિના પચ્ચમા
નીચી નીચિના ન કંઠેવું.

અવતરણ —આ ગાધામાં તેજના પાન તે ૨૮૭
નીચિયાના કંઠેવાય છે—

તિલકુટ્ટી નિઘ્મંજળ. પવતિલ પવગુનહિનિરિ (નિઘ્મંજળ)
મર મુલ્લાણય. પાય મંદ અડકારિ કમ્મરિયો ત. ૨૮૭

પાકો ગોળ, ખાંડ અને અર્ધ ઉકાળેલો ધતુ (શેલડીનો) રસ, એ ગોળના પાંચ નીવિયાતાં છે ॥ ૩૪ ॥

ગાથાર્થ .—અહીં તિલકુટ્ટી સિવાયનાં ૪ નીવિયાતા જે તેલના કદમાં તે અને વિસ્પંદન સિવાયનાં ૪ નીવિયાતાં ઘીનાં તે જે જે સરખા નામવાળાં અને સરખા અર્થવાળાં છે, તેો પણ અહીં તેલનાં પાંચ નીવિયાતાના અર્થ કહેવાય છે તે આ પ્રમાણે—

તેલ તથા ગોળ (કઠિન ગોળ) એ જેને ભેગા કરી ખાડણીમાં ખાંડી એકરસ બનાવે છે તે તિલકુટ્ટી અથવા તિલવટી^૧ કહેવાય છે, તથા પકવાન્ન તળ્યા બાદ કઢાઈમાં વધેલું બળેલું તેલ તે નિર્ભજન તેલ તથા ઔષધિઓ નાખીને પકાવેલું તેલ તે પક્વતેલ, તથા ઔષધિઓ નાખીને પકાવાતા તેલમાં ઉપર જે તરી વળે છે તે પક્વોપધિતરિત તેલ, અને ઉકળેલા તેલની કિકિ-મેલ તે તેલની મલી અથવા કિકિ. એ પ્રમાણે તેલનાં એ પાંચ નીવિયાતાં ગણાય છે.

તથા સાકર કે જે કાંકરા સરખી હોય છે તે, તથા ગોળનું પાણી જે પૂડા વગેરે સાથે ખવાય છે તે ગુલપાનક-ગુલવાણી^૨ તથા (પાય એટલે) ઉકાળીને કરેલો પાકો ગોળ કે જે ખાનું વગેરે ઉપર લેપવામા આવે છે તે (ગોળની આસણી), તથા સર્વ પ્રકારની ઘાંઠા તથા (અર્ધકવચિત =) અર્ધ ઉકાળેલો શેલડીનો રસ તે *અર્ધકવચિત રસુરસ એ પાંચ નીવિયાતા ગોળ વિગતનાં બાણવાં.

૧ પ્રથમ તનને ખાડીને ત્યારબાદ ઉપરથી ગોળ નાખવામાં આવે છે તે તનની સાણી કહેવાય છે, તથા આખા તલમાં કાચો ગોળ ભેળવાય છે તે તન માંડળી, એ ખન્ને નીવિના પચ્યન્માં ન કર્યો. કારણ કે એ ખન્નેમાં કાચો ગોળ આવે છે, પરંતુ ગોળનો પાચો કરી (ગોળને ઉકાળીને પાકો ગોળ કરી) તન ભેળવાય છે તે પાકો ગોળની તનમાંડળી નીવિયાતામા કર્તવ્ય છે.

૨ ખાંડ પૂડામા ખાવા માટે ગોળનું પાણી ઉકાળવામા આવે છે તે નામમાનું.

* અર્ધકવચિત ઉકાળેલો ગોળ ખની ખાય છે, માટે અર્ધકવચિત કહ્યો છે.

પ્રમ—અર્ધ ઉકાળેલો ધતુરસ અવિમર્ષ વાય, તેો સંપૂર્ણ ઉકાળેલ-ધતુ

અવતરણ .—આ ગાથામાં પદ્યાન્ત વિગર્હ કે જેનું પ્રીતુ નામ
કેહાડ વિગર્હ છે તેના પાંચ નીવિયાના કહે છે—

પ્રિય તવપૂઆ વો-અપૂઅ તન્નેહ તુરિયવાળાઈ ।
મુલહાળી જલ્લપમિ. અ પંચમો પુનિકવપૂઓ ॥૩૫॥

અર્થ —

પ્રિય=પૂરાયલી
તવ=તરી, કેહાઈ
પૂઆ=પૂડાથી, પૂરીથી
વાઅપૂઅ=અતિ પૂડા-પૂરી
તન્નેહ=તન્નેહ, તેજ ઘા (માં)
અથવા તે જ તેજ (માં તળેલો)
તુરિય-ચાથા

વાળ=વાળુ
મુલહાળી=મુલ્યા
જલ્લપમિ-જળા કાપના
પંચમો પાંચમ નીવિયા
પુનિકવ પાન વ (૧)
પાન પાન પાન પાન પાન

તથા પદ્યાન્ત તળી કાઢવા બાદ વગેરે થી પાત્ર કેટલાં સુધીને
તરીના જે ચીકાશ વગળી ગઈ હોય, તે ચીકાશ ટાળવા માટે તેના ઉપર
બગ્ગ (અત્યે કુકરીયાળો લોટ) શેડી ગાળવું પાત્ર કેટલાં જે કોઈ
દાખલામાં શીરો અથવા કસાર જેવું બનાવાય તે કસારવળો જે
નીચિયાનું ગાળાય એ જલસાપત્નીના ઉપલક્ષણોમાં આવી શકે છે.
કોઈ કાઠી આમાં બનાવાતા શીંગ અને કસાર પાત્ર જેવું બને છે.
તેમણે, પરંતુ એ મર્વને સૂણા ઉપરથી નીચે ડાળા થાય છે.
એક છોટો નાખવાના આવે તો તે નીચિયાનાના ગાળાય છે.
તે આપણે જાણી સૂણા ઉપર જ એવી તપતી તરીના થાય છે.
બનાવના આવે તો તે નીચિયાનાના ગાળી શકાય.

એ પ્રમાણે ૬ ભક્ત્ય વિગર્હના ૩૦ નીવિયાતાં સજ્જેપમા આ પ્રમાણે—

દૂધનાં ૫	ઘીનાં ૫	દહીના ૫
૧ પયઃશાટી	૧ નિર્ભંજન	૧ કરમ્બ
૨ ખીર	૨ વિસ્પદન	૨ શિખરિણી
૩ પેચા	૩ પકવૌષધિ તરિત	૩ સલવણુ દધિ
૪ અવલેહિકા	૪ કિદ્દિ	૪ ઘોલ
૫ દૂધાટી	૫ પકવદ્યુત	૫ ઘોલવડા
તેલનાં ૫	ગોળનાં ૫	પકવાનનાં ૫
૧ તિલકુદ્દી	૧ સાકર	૧ દ્વિતીય પૂડલો
૨ નિર્ભંજન	૨ ગુલવાણી	૨ ચતુર્થ ઘાણાદિ
૩ પકવતેલ	૩ પાકે ગુડ (ગુડપાતિ)	૩ ગુડધાણી
૪ પકવૌષધિ તરિત	૪ ખાંડ	૪ જલલાપસી
૫ તિલમલિ	૫ અર્ધકવથિત ઇલુરસ	૫ પોતકૃત પૂડલો

એ ૩૦ નીવિયાતાં સામાન્યથી મુખ્ય મુખ્ય કહ્યા, પરંતુ તે દરેક વિગર્હનાં રૂપાન્તરથી થતાં બીજાં પણ અનેક નીવિયાતાં છે, તે બીજાં અથોથી જાણવાં.

જે પકવ વાય તે અવગાહિમ પણ એ પાય નીવિયાતાવાળી પકવાન્ન વિગર્હનું જ નામ છે. એ અર્થ પ્રમાણે હેડના ત્રણ નીવિયાતા વણા દૂમાદૂમ ઘી, તેજમા તળાતાં નથી તો પકુ પોતે ચૂસી રહે એટલા ઘી-તેજમા પણ તળાય વા શેડાય છે, માટે પકવાન્નના નીવિયાતામાં જ ગણાય વળી ચોમાસી પ્રતિક્રમણ વગેરે પ્રસંગે પકવાન્નનો ડાળ ઉઠેવામા આવે છે, ત્યાં પકવાન્ન શબ્દથી ઘણા દૂમાદૂમ ઘીમાં તોડી ચી-નેનો જ ડાળ ઉઠેવાય છે એમ નથી, પરંતુ ગેકાવા જેવી ચી-નેને પકુ પકવાન્ન તરીકે ગણીને જ તેનો કાળ કહેવામાં આવે છે વળી પોતકૃત પૂડલાએને પકુ પોતુ માન લીધેલું હોવા છતાં પૂડા ગેકયા ઉઠેવાતા નથી પરંતુ પૂડા તળવા વડી ચકાન છે, માટે દૂમાદૂમ ચી વડે “તગડુ” એમ અવગાહન જેટલા અન્ન ની વડે “તગડુ” વા ગેડડુ” એમ કહેવાની પ્રવૃત્તિ છે. તે પ્રમાણે એ નવે નીવિયાતાં પકવાન્નના નીવિયાતાં ગણી ચકાય છે.

અવતરણ — “ ગિહત્ય મમદુગ્ધા એ આગાચી પૂર્વે જીવિ
 ગિહના કહેવે એવા કહેવા છે. અને હવે આ કહેવા ને
 દેવાચી નીચિયા તથા વિગદના વચ્ચકળાદુના કહેવે એવા
 ને કહેવે કહેવા કહેવા ? તે દશાચાર્ય ને

દુલ્લ દહી ચરંગુલ, દવગુલ ઘય તિલ્લ પગ નત્તવર્ગ ।
 પિંદુગુદમદગ્વણાણં, અદ્દામલયં ચ મંમદું ॥૩૬॥
 ગાદ્યાર્થ .—

વગેરે ઉપર ૧ અંગુલ ઊંચું ચઢ્યું હોય તો એ ત્રણ સન્નિષ્ટ દ્રવ્ય નીવિયાતામાં ગણાય.

તથા કઠિન ગોળને ચુરમા વગેરેમાં સ સ્પૃષ્ટ-મિશ્ર કર્યો હોય, તેમજ કઠિન માળણને ભાત વગેરેમાં મિશ્ર કર્યું હોય અને તે સર્વથા-સંપૂર્ણ એકરસ ન થયા હોય, પરંતુ તે ગોળ અને માળણના (આદ્રા-મલક જેવડા=) પીકુ અથવા શીણ વૃક્ષના મહોર જેવડા ઝીણા કણિયા ચુરમા તથા ભાત વગેરેમાં થોડા ઘણા રહી ગયા હોય તો પણ તે ગોળ તથા માળણ સન્નિષ્ટ દ્રવ્ય કહેવાય અને નીવિયાતામાં ગણાય, પરંતુ એથી મોટો એક પણ કણ રહ્યો હોય તો તે બન્ને દ્રવ્ય વિગર્ભમાં ગણાવાથી નીવિના અને વિગર્ભના પચ્ચન્માં કદંષે નહિ.

એ પ્રમાણે એ ૭ વિગર્ભો કહેલી વિધિ પ્રમાણે સન્નિષ્ટ દ્રવ્ય ગણાય અને તે ગિહત્યસંસદ્ભેદ આગારમાં આવી શકે છે, પરંતુ એમાં માળણ વિગર્ભ તો અલક્ષ્ય જ હોવાથી નીવિયાતી થઈ હોય તો પણ વહોરવી કદંષે નહિ.

અવતરણ .—હવે હ્રદય વગેરે દ્રવ્યો વિગર્ભ-વિકૃતિ સ્વભાવવાળા હોવા છતાં નિવિકૃતિ સ્વભાવવાળા કેમ થાય છે ? તેમજ અન્ય આચાર્યોના અભિપ્રાયથી ઉત્કૃષ્ટ દ્રવ્યરૂપ નીવિયાતું કઈ રીતે થાય છે ? તે પણ આ ગાથામાં દર્શાવાય છે—

દલ્વહયા વિગઈ વિગઈ-ગય પુણો તેણ તં હયં દલ્વં ।
ઉદ્ધરિણ તત્તમિ ય, ઉક્કિદ્દલ્વં હમં ચન્ને ॥૩૭॥

શબ્દાર્થ :—ગાથાર્થમાં કહ્યા પ્રમાણે

માથાર્થ —દલ્વ=અન્ય દ્રવ્યોથી હયા=હણાયેલી વિગઈ=વિગર્ભ તે વિગઈગય=વિકૃતિગત એટલે નીવિયાતું કહેવાય. પુણ=અને તેણ=તે કારણથી ત=તે હયંદલ્વં=હૃદયદ્રવ્ય કહેવાય. ॥૩૭॥ ઇતિ માથાના પૂર્વાર્ધનો અર્થ. ॥

ય=વળી પડ્યાત્ત ઉદ્વિગ્ન=ઉદ્વિગ્ન યાદ (=તળીને કાટી દેવા
 બાદ) તત=ઉદ્વિગ્ન થી વગેરે તમિ=તેને વિષે શ્રદ્ધાથી ઉતારી દે
 'વા બાદ] જે દ્રવ્ય બનાવવામા આવે તે પણ નીચિયાતુ દ્રવ્ય
 ષ=વળી હમ=એ નીચિયાતાને અન્ન=ખીજા આગાર્યો ઉદ્વિગ્ન= ઉદ્વિગ્ન
 દ્રવ્ય " એવું ખીજુ નામ આવે છે. ॥ દ્વિ ગાયાના ઉત્તરાર્થના અર્થ
 ॥ ૩૭ ॥

માત્રાર્થ—આ ગાયાના ભાવાર્થમા આ ગાયાની ૪ અર્થ વિનિ-
 ચયના અર્થ કહેવાય છે, તે આ પ્રમાણે—

છે તે આ પ્રમાણે—

દવ્વહયા વિગદ્ગયં, વિગદ્ પુણ તીદ્ તં હયં દવ્વં ।

ઉદ્ધ૦

ઉક્કિદ્ધ૦

॥૧॥

એ ગાથાની વ્યાખ્યા આ પ્રમાણે—દ્રવ્યથી હણાયેલી વિગદ્ નીવિયાતું થાય છે, ક્ષીરાન્નવત્ (ખીરવત્), અને તે વિગદ્ વડે તે દ્રવ્ય હણાયુ છતું મોદકની પેઠે વિગદ્ થાય છે. વળી ત્રણ ઘાણ ઉપર ઉદ્ધૃત (=વધેલા) એવા તે તપ્ત ધીમા જે પૂડલા વગેરે પકાવાય તો પૂડલા વગેરે નીવિયાતુ ગણાય, અને અન્ય આચાર્યો તો (એ નીવિયાતાને) ઉત્કૃષ્ટ દ્રવ્ય એવું ખીરું નામ કહે છે. ॥ ૩૭ ॥ [એ અવચૂરિનો અક્ષરાર્થ કહ્યો.]

અવતરણ.—પૂર્વે ત્રીસ નીવિયાતા દ્રવ્ય કહ્યાં, ત્યારબાદ ૩૬ મી ગાથામા સસૃષ્ટ દ્રવ્ય કહ્યાં, અને હવે આ ગાથામા ત્રીજા સરસોત્તમ દ્રવ્ય કહેવાય છે કે જે દ્રવ્યો નીવિમા કારણે કલ્પનીય કહ્યા છે.

તિલસકુલિ વરસોલા-ઈ રાયણંવાઈ દક્ષવાણાઈ
હોલી તિલ્લાઈ ઇય, સરસુત્તમદવ્વ લેવકહા ॥૩૮॥

શબ્દાર્થ.—ગાથાર્થને અનુસારે સુગમ છે.

ગાથાર્થ.—તિલસાકળી, વરસોલા વગેરે, રાયણ અને આમ્ર (કેરી) વગેરે દ્રાક્ષપાન (દ્રાક્ષનું પાણી) વગેરે, ડોળિયુ અને (અવિગદ્) તેલ વગેરે, એ સર્વે સરસોત્તમ દ્રવ્યો અને ક્ષેપકૃત દ્રવ્યો છે. ॥ ૩૮ ॥

માત્રાર્થ.—તદ્વ તથા ગોળનો પાયો કરી (પકાવીને) બનાવેલી હોય તે પાકી તિલસાકળી (પરંતુ કાચી તિલસાકળી કે જે કાચા ગોળ સાથે તદ્વ બેળવીને બનાવાય છે તે નહિ), તથા છેદ પાકી દોરે પકાવી હારણ રૂપે કરેલા ડોપરાં, ખારેક, શિગોડાં વગેરે વસ્તુઓ

પર્યાયા કહેવાય, તથા (“ વર્યાયાલાઈ ” એ શબ્દના કહેલા એક
એટલે “ આદિ ” શબ્દથી) આકરના દ્રવ્યો તે આકર-બાદ-કરના
આગા, આકરિયા કાઠુ વગેરે, તેમજ અગાદ બદાન વગેરે એવાં નામો
મેળા વગેરે દ્રવ્યો પાત્ર (વર્યાયાલાઈ શબ્દથી, તથા તથા અગાદ-કરના
તમજ બાદ વગેરેથી મિશ્ર કહેલા ગયાત્રી અને કેમી વગેરે આગા, આગા
પાનાદિ એટલે કાઠુ પાત્રી, નાગિયેન્નુ પાત્રી, તમજ બાદ વગેરે
કેળા (ની અદર) ના અચિત્ત થયેલા (કહેલા) પાત્રી એવાં
એટલે નાદુડાના પીઠનુ તેલ ત્ર પ્રાપ્તિયુ, તમજ બાદ વગેરે
કુનુ મિયુ વગેરે (ચિઠ્ઠીના નાદિ ગાનાવેલા) તમજ બાદ વગેરે
નામના ઉત્તમ દ્રવ્યના ગાત્રાય છે, અને તે તમજ બાદ વગેરે
સવાસવેણુ આગાના વિપતવાળા દ્રવ્યો છે (એટલે કે નીચિયાતાં-
પ્રસંગે પ્રાપ્તિ-અપવાદે ઉપનીય છે તે આગાની ઉપર)

જમતરણ પૂર્વે કહેલા નીચિયાતાં-પ્રસંગે
આગાના દ્રવ્યો નીચિયાતાં-પ્રસંગે પ્રાપ્તિ-અપવાદે
નામના કહેવાય છે -

કહ્યાં તે) એ ત્રણ પ્રકારના દ્રવ્યો ને કે વિગર્હ—વિકૃતિ રહિત છે. તો પણ નીવિના પચ્ચંભા કંઈ કારણ ઉત્પન્ન થયું હોય તો તે કારણ વર્ણને શેષ નીવિઓમા ભોગવવાં—ખાવાં કંઈપે નહિ, અર્થાત્ તથા—પ્રકારના પ્રબળ કારણ વિના એ દ્રવ્યો નીવિમા કંઈપે નહિ. જે કારણથી સિદ્ધાંતમા (નિશિથ લાખ્યમાં) કહ્યું છે કે—(એ સિદ્ધાંતની ગાથા હવે દર્શાવાય છે).

માવાર્થ:—ગાથાર્થને અનુસારે સુગમ છે, પરંતુ વિશેષ એ છે કે—અહીં કારણના સબધમા જાણવાનું કે જે મુનિ યોગવહન કરે છે. પરંતુ વિશેષ સામર્થ્ય ન હોય અથવા દીર્ઘ કાળ સુધી નીવિની તપશ્ચર્યા ચાલતી હોય, અથવા યાવજીવ વિગર્હનો ત્યાગ હોય, ખડું તપસ્વી હોય, અથવા નીવિના તપ સાથે ગ્દાન મુનિ તથા ગુરુ તથા બીજા પણ સાધુઓની વૈયાવૃત્ય (કાયિક સેવા) કરનાર હોય અને તેવા મુનિઓની નીવિની તપશ્ચર્યા ચાલતી હોય, સર્વથા નીરસ દ્રવ્યોથી અશક્તિ પ્રાપ્ત થતા તે વૈયાવૃત્યાદિમાં વ્યાધાત થતા હોય તો તેવા મુનિઓને ગુરુની આજ્ઞાથી નીવિમા એ ત્રણે પ્રકારનાં દ્રવ્ય કંઈપે, પરંતુ જિહ્વાના લોભથી અર્થાત્ આહારની રસિકતાથી તો એ દ્રવ્યો નીવિયાતા હોવા છતાં પણ નીવિમા લેવાં કંઈપે નહિ. કારણ કે એ દ્રવ્યો ને કે વિકૃતિ રહિત કહ્યા છે, તો પણ મુન્વાદ રહિત તો નથી જ. (તેમજ સર્વથા વિકૃતિરહિત પણ નથી,) અને તપશ્ચર્યા તો સ્વાદિષ્ટ આહારના ત્યાગથી જ સાર્થક ગણાય. વળી તપશ્ચર્યા કરવી અને સ્વાદિષ્ટ આહાર કરવો એ તપશ્ચર્યાનું ખરું લક્ષણ નથી. તપશ્ચર્યામા ઉન્નમાળ થયેલો આત્મા તો સ્વાદિષ્ટ આહારના ત્યાગ સન્મુખ વર્તનારો જ હોય, કારણ કે તપસ્વીનું લક્ષ્ય જેમ બને તેમ અતે નીરસ આહારનો પણ ત્યાગ કરવા તરફ હોય છે, તો તેવા તપમા સ્વાદિષ્ટ આહારને અવકાશ ક્યાંથી હોય ! તથા એ વિગર્હોનાં નીવિયાતાં બનાવવા છતાં પણ વિગર્હો સર્વથા વિકૃતિરહિત થાય છે એમ નથી, તે વાત આગળની જ ૪૦ મી ગાથામાં દર્શાવાયો.

અવતરણ .— પૂર્વે કોહલા ડ પ્રકાશના કાળે નિર્વિદ્યનિદિ ૧૩
દૃનિવિદિના ગાણુવા છતા નીચિના પચ્ચગમા કેન ન કંદેરે કેદુ
ધાન્યુ શ્રી નિશિથ બાથની ગાથા વડે કોહ કે ને ગાથા બાથની

વિગઈ વિગઈમીઓ, વિગઈમયં જો ડ મુંજળ મારું ।
વિગઈ વિગઈમહાવા. વિગઈ વિગઈ વલ્લ નેદ ॥૪૫॥

અર્થ .—

વિગઈ-વિગઈને
વિગઈ=વિગઈ (=દુર્ગાતિ અ
થવા અસયમથા)
મીઝા-ભીત, બાપ પાનડો
વિગઈમય-વિગઈનિગતન, નિર્વિ-
દ્યનિ, નીચિયાતાન
જો નેદ
મયન (અયના છ દૃષ્ટિ મારે)
પાપ-પાનપ, આલોર કેર, પાપ

વિગઈ-વિગઈ
વિગઈમહાવા-વિગઈમહાવા-વિગઈમહાવા
વિગઈમહાવા-વિગઈમહાવા-વિગઈમહાવા
વિગઈમહાવા-વિગઈમહાવા-વિગઈમહાવા
વિગઈમહાવા-વિગઈમહાવા-વિગઈમહાવા
વિગઈમહાવા-વિગઈમહાવા-વિગઈમહાવા
વિગઈમહાવા-વિગઈમહાવા-વિગઈમહાવા

ગાથાર્થ :—વિગતિથી (એટલે દુર્ગતિથી અથવા અસયમથી) ભય પામેલો જે સાધુ વિગઈને અને નીવિયાતાને (તથા ઉપલક્ષણથી સસૃષ્ટ દ્રવ્યો તથા ઉત્તમ દ્રવ્યોને પણ) ભોગવે-ખાય, (તે સાધુને) વિગઈ તેમ જ ઉપલક્ષણથી નીવિયાતા આદિ ત્રણે પ્રકારની વસ્તુઓ પણ (અવશ્ય) વિગઈ-વિકૃતિના (ઇન્દ્રિયોને વિકાર ઉપજાવવાના) સ્વભાવવાળી હોય છે. માટે તે (વિગતિ સ્વભાવવાળી) વિગઈ વિગતિમા (એટલે દુર્ગતિમા અથવા અસયમમા) બળાત્કારે લઈ જાય છે. [અર્થાત્ વિના કારણે રસના લોભથી વિગઈ વાપરનાર સાધુને તે વિગઈઓ બળાત્કારે દુર્ગતિમા પાડે છે, અને સંયમમાર્ગથી બ્રહ્મ કરે છે.]

માવાર્થ :—હ્રદય, દહી આદિ વિગઈઓ જ્યાં સુધી અન્ય દ્રવ્યો વડે ઉપહત ન થઈ હોય (=હણુઈ ન હોય) ત્યાં સુધી તેા સાક્ષાત્ વિકૃતિ સ્વભાવવાળી છે, એટલું જ નહિ પરંતુ તે વિગઈઓને અન્ય દ્રવ્યો વડે તથા અગ્નિ આદિ વડે ઉપહત કરી તેના હ્રદયપાક, શિખડ-આદિ નીવિયાતા બનાવ્યા હોય. તેા તે નીવિયાતા જે કે વિગઈના ત્યાગવાળાને કંપે છે તેા પણ એ ઉત્કૃષ્ટ દ્રવ્યો (=પૌષ્ટિક અને મધુર રસવાળા) છે, માટે તે ખાનારને મનોવિકાર ઉત્પન્ન કરે છે, અને વિગઈના ત્યાગવાળા તપસ્વીઓને એ ઉત્કૃષ્ટ દ્રવ્યો ખાવાથી ઉત્કૃષ્ટ નિર્જર્જરા થતી નથી, તે કારણથી નિર્વિકૃતિકે હોવા છતાં પણ એ ઉત્કૃષ્ટ દ્રવ્યો (=નીવિયાતાં વગેરે) ખાવા નહિ, પરંતુ જે મુનિ વિવિધ તપ કરવાથી દુર્જન-અશક્ત થયા હોય અને વિગઈનો સર્વથા ત્યાગ કરવાથી ઉત્તમ અનુષ્ઠાન તથા સ્વાધ્યાય અધ્યયન વગેરે ન કરી શકે તેમ હોય તેા તેવા મુનિને વિગઈના ત્યાગમા તે નીવિયાતા આદિ ઉત્કૃષ્ટ દ્રવ્યો ગુરુની આજ્ઞા હોય તેા કંપે છે, તેમા કોઈ દોષ લાગતો નથી. પરંતુ ઘણી કર્મનિર્જરા પ્રાપ્ત થાય છે. એ પ્રમાણે સાધુને નીવિયાતાં પણ વિના કારણે અને ગુરુની આજ્ઞા વિના ખાવા કંપે નહિ. (પ્રવ૦ સાર૦ વૃ૦ ભાવાર્થ :)

૧ વિના કારણે વિગઈઓના (=નીવિયાતા વગેરેના) ઉપભોગ ન કરવા

[illegible]

शुक्ति-मन्त्रि-मामर. महं तिहा रहु पिह नञ्जना ।
जल-यल-यनमंय तिहा. ययव मययण उउ अजयय । ७५

ગાથાર્થ:—^૧કુ તિયાનુ મધ, માખીઓનુ મધ, અને ભમરીઓનુ મધ એમ મધ ૩ પ્રકારનુ છે. તથા કાષ્ટ (વનસ્પતિની) મદિરા અને પિષ્ટ (કોટની) મદિરા એમ મદિરા બે પ્રકારની છે, તથા જલચરનુ મામ, સ્થલચરનુ મામ અને ખેચરનુ મામ એમ મામ ૩ પ્રકારનુ છે, ધીની પેઠે માખણ ચાર પ્રકારનુ છે, એ પ્રમાણે ૪ અલક્ષ્ય વિગર્ષ જાણવી. ॥ ૪૧ ॥

ભાવાર્થ — ત્રણ પ્રકારનુ મધ જે ગાથામા કહ્યુ છે તે પ્રસિદ્ધ છે. તથા બે પ્રકારની મદિરામાં જે કાષ્ટની મદિરા કહી છે તે કાષ્ટ એટલે વનસ્પતિના અવયવ (સ્કંધ-પુષ્પ-તથા ફળ વગેરે) જાણવા, તે અવયવોને અત્યંત કોહોવરાવીને જે ઉન્માદક આસવ-સત્ત્વ ખેંચવામાં આવે છે તે મદિરા છે. ત્યાં શેલડી વગેરેની મદિરા તે સ્કંધની, મહુડાં વગેરેની મદિરા તે પુષ્પની અને દ્રાક્ષ વગેરેની મદિરા તે ફળની મદિરા કહેવાય. એ રીતે બીજા અંગોની પણ કાષ્ટ મદિરા યથાસંભવ જાણવી.

વિના કારણે સવતા હોય છે ॥ ૪ ॥ તનના મોદક, તિનવટી, વરસોલા, નાજિ-યેરના (ટાપરાના) કકડા વગેરે, ઘણુ નોત, ખાર, ઘુતપૂપ (પૂરાઓ) અને શાક વગેરે ॥ ૫ ॥ ઘીમા તળેના માડા વગેરે, દહી દૂધના કરબ વગેરે, તથા કુલેર, અને ચૂરમા વગેરે (એ નીવિરાતા કેટલેક ન્યા) તે કેટલાયે સાધુઓ વિના કારણે ભાગવે છે (ખાય છે), ॥ ૬ ॥ માટે યથોક્ત વિધિમાર્ગ પ્રમાણે ચાતનારા અને આગમની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તનારા તથા જરા, જન્મ અને મરણ વડે ભય કરે એવા આ ભવસમુદયી હૈંમ પામેત્ર ચિતવાળા સાધુઓને તે (અસાધુઓનું આચરણ) પ્રમાણ નથી ॥ ૭ ॥ જે કારણથી વણા દુઃખરૂપી દાવાનળ અગ્નિથી તનના એના ડ્રવેને આ સંસારરૂપી અટવીમા શ્રી જિનેશ્વરની આજ્ઞા સિવાય બીજા કોઈ પ્રતિગર-કેનાય નથી ॥ ૮ ॥ વિગર્ષ (તિ) પરિણતિ ધર્મવાળા મોહ, જેને ઉદય પામે છે, તેને તે મોહ ઉદય પામે છતે મનને વશ કરવામા સાગ ક્રમમાળા સાધુ હોય તો તે પણ અદાયમા કેમ ન પ્રવર્તે ॥ ૯ ॥—છત્યાદિ પ્રવૃત્તિ સારાં મા કેદ્દુત ભાવાર્થ.

૧. કુતિના અથવા કુંતા તે જંગલમા ઉત્પન્ન થનારા હુદ્ર—નાના જનુઓ છે.

વદા વૃથા વગેરેના પિટ્ટ એટલે કોટને કોણાવના ને છે
અધ્યાના આવે છે તે પિટ્ટ મદિગા બાબતી.

તથા મન્ય કાચળા વગેરે વગાચર ઝુલેવાનું માન્ય ને મદચર
માન્ય. મનુષ્ય, ગાય, બેન વગેરે રથલચર ઝુલેવાનું માન્ય ને મદચર
માન્ય. અને ચક્રી, મુઠ્ઠા વગેરે પટ્ટીઆનું માન્ય ને મદચર . . .
રેખા. અથવા શાસ્ત્રના સ્થિતિ-ચરના-અને ચર્મ (૨૦) . . .
૧. વળી પ્રકારનું માન્ય કળું છે.

તથા ધીની પેઠે માળાનું પાનું કોટરીના માળા ને . . .
માન્ય છે. કમકે કોટરીના દંધનું દહી નથી બનતું . . .
માળાનું નથી. અહીં માળાનું ને કાચલી માળા . . .
માળા થાય છે.

નેને કરવુ—કરાવવુ—અનુમોદવુ—(તથા કિ—એવી ને, કરવુ
કરાવવુ—કરવુ અનુમોદવુ—અને કરાવવુ અનુમોદવુ—અથ કિ—એવી
૧ ભાગે એટલે) કરવુ—કરાવવુ—અનુમોદવુ એ - - - - -
કરવુના થાય (તે નામે ગણના—ગણના નામ નામકના ૧૪૩ - - - - -
અને) નેને ત્રણ કાળે સાથે ગણના ૧૪૩ ભાગે થાય - - - - -

માર્ગદર્શક:—અહીં પચકાળના કિનારે રૂપી ૧૪૩ નામકના
અથવા ૧૪૩ પ્રકારે એમ અને તેને કારક નામ નામકના
“કરવુ” અને ત્રણ કાળના નામકની રૂપી ૧૪૩ નામકના
આ પ્રમાણે - - - - -

(પહેલું સપ્તક)

- ૧ મનથી કરું નહિ.
- ૨ વચનથી કરું નહિ.
- ૩ કાયાથી કરું નહિ.
- ૪ મં ૧૦ થી કરું નહિ.
- ૫ મં ૩૦ થી કરું નહિ.
- ૬ ૧૦ કાં થી કરું નહિ.
- ૭ મં ૧૦ કાં થી કરું નહિ.

(ત્રીજું સપ્તક)

- ૧ મનથી અનુમોદું નહિ.
- ૨ વચનથી ,, ,,
- ૩ કાયાથી ,, ,,
- ૪ મં ૧૦ થી ,, ,,
- ૫ મં ૩૦ થી ,, ,,
- ૬ ૧૦ કાં થી ,, ,,
- ૭ મં ૧૦ કાં થી ,, ,,

(પાંચમું સપ્તક)

- ૧ મનથી કરું નહિ અનુમોદું નહિ.
- ૨ વચનથી ,, ,,
- ૩ કાયાથી ,, ,,
- ૪ મં ૧૦ થી ,, ,,
- ૫ મં ૩૦ થી ,, ,,
- ૬ ૧૦ કાં થી ,, ,,
- ૭ મં ૧૦ કાં થી ,, ,,

(બીજું સપ્તક)

- ૧ મનથી કરાવું નહિ.
- ૨ વચનથી કરાવું નહિ.
- ૩ કાયાથી કરાવું નહિ.
- ૪ મં ૧૦ થી કરાવું નહિ.
- ૫ મં ૩૦ ની કરાવું નહિ.
- ૬ ૧૦ કાં થી કરાવું નહિ.
- ૭ મં ૧૦ કાં થી કરાવું નહિ.

(ચોથું સપ્તક)

- ૧ મનથી કરું નહિ કરાવું નહિ.
- ૨ વચનથી ,, ,,
- ૩ કાયાથી ,, ,,
- ૪ મં ૧૦ થી ,, ,,
- ૫ મં ૩૦ થી ,, ,,
- ૬ ૧૦ કાં થી ,, ,,
- ૭ મં ૧૦ કાં થી ,, ,,

(છઠ્ઠું સપ્તક)

- ૧ મનથી કરાવું નહિ અનુમોદું નહિ
- ૨ વચનથી ,, ,,
- ૩ કાયાથી ,, ,,
- ૪ મં ૧૦ થી ,, ,,
- ૫ મં ૩૦ થી ,, ,,
- ૬ ૧૦ કાં થી ,, ,,
- ૭ મં ૧૦ કાં થી ,, ,,

(સાતમું સપ્તક)

- ૧ મનથી કરું નહિ કરાવું નહિ અનુમોદું નહિ.
- ૨ વચનથી ,, ,, એ પ્રમાણે ૭ સપ્તકના
- ૩ કાયાથી ,, ,, કંમથી ૪૯ ભાંગા
- ૪ મં ૧૦ થી ,, ,, જાણવા અને તેને ત્રણ

કાર ૭ મું (બે મૂળ ભાગ-૧૪૭ કિલોગ્રામ)

૫ ૦૦ કીલો ગ્રામ	”	”	”	૨ ૦૦
૬ ૦૦ કીલો ગ્રામ	”	”	”	૩ ૦૦
૭ ૦૦ - કીલો ગ્રામ	”	”	”	૪ ૦૦

પ્રશ્ન — પ્રયાગમાં એ બે મૂળભૂત ભાગો કેટલા હશે ?
 એ બે ભાગો કેટલા પ્રમાણમાં હશે, તે બે ભાગો કેટલા પ્રમાણમાં હશે ?
 ૧૪૭ ભાગો પ્રમાણમાં કેટલા પ્રમાણમાં હશે ?
 આ બે ભાગો પ્રમાણમાં કેટલા પ્રમાણમાં હશે ?

કિલો — મૂળભૂત ભાગો કેટલા પ્રમાણમાં હશે ?
 એ બે ભાગો કેટલા પ્રમાણમાં હશે ?
 ૧૪૭ (૧૪૭) , અને બે ભાગો કેટલા પ્રમાણમાં હશે ?
 એ બે ભાગો પ્રમાણમાં મૂળભૂત ભાગો કેટલા પ્રમાણમાં હશે ?
 ૧૪૭ (૧૪૭) , અને બે ભાગો કેટલા પ્રમાણમાં હશે ?
 એ બે ભાગો પ્રમાણમાં મૂળભૂત ભાગો કેટલા પ્રમાણમાં હશે ?
 ૧૪૭ (૧૪૭) , અને બે ભાગો કેટલા પ્રમાણમાં હશે ?
 એ બે ભાગો પ્રમાણમાં મૂળભૂત ભાગો કેટલા પ્રમાણમાં હશે ?
 ૧૪૭ (૧૪૭) , અને બે ભાગો કેટલા પ્રમાણમાં હશે ?

કરવાં (પરંતુ ભાંગવા નહિ), તથા પ્રત્યાં ના જાણ અને અજાણ પાસે પ્રત્યાં લેવા આપવાના ચાર ભાગામા ત્રણ ભાંગાને વિષે પચ્ચં કરવાની આજ્ઞા છે (અને ચોથો ભાગો અશુદ્ધ છે.) ॥ ૪૩ ॥

માત્રાર્થ:—પૌરુષી આદિ પ્રત્યાખ્યાનોના જે જે કાળ કહ્યા છે, તેટલા કાળ સુધી તે પચ્ચંનું પરમ આદરપૂર્વક રક્ષણ કરવું, પરંતુ કોઈપણ જાતના સાંસારિક સ્વાર્થ-લાભને ખાતર તેનો કાળ પૂર્ણ થયા પહેલાં ભોજન ઇત્યાદિ કરવું નહિ, કારણ કે સસાર વ્યવહારમાં પણ લીધેલી પ્રતિજ્ઞા અનેક લાભ ગુમાવીને પણ પાળનાર હોય તે જ અતિ વ્યવહારકુશળ કહેવાય છે, અને પર્યાન્તે તેને જ મહાન્ લાભ થાય છે, તો મોક્ષમાર્ગ જેવા લાભને અર્થે કરેલી આત્મધર્મને પ્રગટ કરનારી પ્રતિજ્ઞાનો સાંસારિક તુચ્છ લાભોની ખાતર ભંગ કેમ કરાય ?

વળી એ પ્રત્યાખ્યાનની જાણ અજાણ સમધી ચતુર્ભંગી આ પ્રમાણે છે:—

૧ પચ્ચં કરનાર જાણ, અને કરાવનાર જાણ	} શુદ્ધ
૨ " " અને કરાવનાર અજાણ	
૩ પચ્ચં કરનાર અજાણ, અને કરાવનાર જાણ	
૪ " " અને કરાવનાર અજાણ—અશુદ્ધ	

એ પ્રમાણે ચાર ભાગામા પહેલા ત્રણ ભાગા શુદ્ધ છે, કારણ કે પ્રત્યાંના આગાર-કાળ વગેરે સ્વરૂપના જ્ઞાતા પચ્ચં કરનાર અને કરાવનાર બન્ને જાણ હોય તો તે પરમ શુદ્ધ છે, પરંતુ ગુરુ કંઠાય અરૂપ ક્ષયોપશમવાળા અથવા વયમા લઘુ હોવાથી પચ્ચંનું સ્વરૂપ જ જાણતા હોય તો પણ શ્રદ્ધાશ્રુ શ્રાવક અથવા શિષ્ય ગુરુના ખડુમાન માટે તેમ જ ગુરુસાક્ષી-એ જ પચ્ચં કરવું જોઈએ એવો શાસ્ત્રવિધિ નાચવવાને અર્થે તે અજાણ ગુરુ પાસે પ્રત્યાં ઉચ્ચરે તો પણ પોતે જાણકાર હોવાથી લીધેલા પ્રત્યાંનું યથાર્થ પાલન કરી શકે છે માટે બીજો ભાગ પણ શુદ્ધ છે, તેમજ પચ્ચં કરનાર અજાણ હોય પરંતુ કરાવનાર ગુરુ જો જાણ હોય તો તેને પચ્ચંનું સ્વરૂપ સમજાવીને પછી

પચ્ચ બાંપ, અને તેથી તે પચ્ચનુ ચથાવ પાલન થાય છે. એ
 રીતે ભગ પણ શુદ્ધ છે. પરંતુ ચાથા ભાગમાં તે બને છે.
 પાસાથી પચ્ચનુ ચરૂપ પણ નમજન્ય નહિ અને ચરૂક પદ
 થાય નહિ માટે તે ચાથા ભગ નો ચરૂક રીત નથી.
 આથી આ ચતુર્થ ગીનુ ચરૂપ નમજન્ય પચ્ચનુ નમ
 ને ચરૂપ નમજન્યુ અથવા તે ગુણી પાને નમજન્યુ.

અવતરણ.—કેનુ પચ્ચકળાનુ જે છે તેના પાસે

પાસે પ્રાણી શુદ્ધિનુ ૮ મુ દ્વાર આ ગાયના છે.

પ્રાણિય પાણિય મોહિય તીર્થિય વિરૂદ્ધિય આર્યાય.

પ્રસન્ન્યાણ પ્રાણિય. વિહિર્ણાધિયાર્યાય.

નામર્થ

દ્રખાણુ ઉચ્ચરીને ત્યારબાદ પ્રત્યાં નો કાળ પૂર્ણ થતા પહેલા ગુરુને વદન કરી ગુરુ પાસે રાગ-દ્રેષ અને નિયાણા રહિત પચ્ચં ગ્રહણ કરે, તે વખતે ગુરુની સાથે પોતે પણ અતિમદ્ સ્વરે પચ્ચં ના આલાપકના અક્ષરો બોલે, એ રીતે લીધેલું પચ્ચં સ્પર્શિત પચ્ચં કહેવાય.

અવતરણ:—પચ્ચંની ૬ શુદ્ધિમાંની પહેલી શુદ્ધિનો અર્થ પૂર્વ ગાથામાં કહીને હવે આ ગાથામાં બીજી, ત્રીજી, ચોથી અને પાંચમી શુદ્ધિનો અર્થ કહે છે—

પાલિય પુણપુણ સરિયં, સોહિય ગુરુદત્તસેસમોયણઓ ।
તીરિય સમહિય કાલા, કિટ્ટિય મોયણસમયસરણા ॥૪૫॥

શબ્દાર્થ:—

પુણપુણ=વારંવાર

સરિયં=સ ભાયુ હોય

સમહિય=ક ઈડ અધિક

કાલા=(પચ્ચંના) કાળથી

સરણા=સ્મરણથી, સ ભારવાથી

ગાથાર્થ:—કરેલા પચ્ચંદ્રખાણુને વારંવાર સ ભાયુ હોય તો તે પાન્નિત (રક્ષિત) પચ્ચં કહેવાય, તથા ગુરુને આપતા જે શેષ વધ્યુ હોય તે ભોજન કરવાથી પચ્ચં શોષિત અથવા શોભિત (શોધ્યુ-શુદ્ધ કર્યું અથવા શોભાવ્યું) કહેવાય, તથા (પચ્ચં નો જે કાળ કહ્યો છે તે કાળથી પણ) અધિક કાળ કરવાથી^૧ (=મોડું પચ્ચં પારવાથી) તીરિત (તીર્યું) પચ્ચં કહેવાય, અને કરેલું પચ્ચં ભોજન મમયે પુનઃ સ ભારવાથી^૨ કીર્તિત (કીર્ત્યું) પચ્ચં કહેવાય.

ભાવાર્થ:—ગાથાર્થવત્ મુગમ છે.

૧ પચ્ચં નો કાળ પૂર્ણ થયો હોય તો પણ તે ઉપરાત ક ઈડ અધિક કાળ ચીત્તા માદ ભોજન કરવું તે.

૨ ભોજન કરવા બેતની વખતે “મારે અમુક પચ્ચં હવું તે પૂર્ણ થયું, માટે હવે : ભોજન કરીશ” એમ ઉચ્ચાર કરવાથી કીર્તિત કહેવાય (અવચૂરિં).

અવતરણ — આ ગાથાના છઠ્ઠી મુદ્દિને અર્થ ને આ રીતે
 રીતે પણ ૬ શુદ્ધિ છે તે દર્શાવે છે -

ઇય પટિયમિયં આગ-દિયં તુ અહવા જ મુદ્ધિ મદ્દગા ।

જાણણ વિણયડણુમમણ. અણુપાલણ માયમુદ્ધિનિ ॥૬૬॥

અર્થ.—

ઇય=અ રીતે

પટિયમિય=પ્રતિચક્તિ, આવરેલું

અહવા અવતાર ખીજી રીતે

છે, તે રીતે તે અવસ્થામા અને તે કાળે જ તે પ્રત્યાં કરવું યોગ્ય છે, એવી જે શ્રદ્ધા રાખવી તે.

૨ જ્ઞાનશુદ્ધિ—અમુક પચ્ચં અમુક અવસ્થામા અમુક કાળે અમુક રીતે કરવું યોગ્ય છે અને અમુક રીતે કરવું અયોગ્ય છે એવા પ્રકારનું જે જ્ઞાન તે.

૩ વિનયશુદ્ધિ—શુરુને વંદન કરવા પૂર્વક જે પચ્ચં કરવું તે.

૪ અનુભાષણશુદ્ધિ—શુરુ પચ્ચં ઉચ્ચરાવે તે વખતે મંદ સ્વરે પોતે પણ પચ્ચંનો આદાપક શુરુ સાથે બોલવો—ઉચ્ચરાવો તે. (અથવા શુરુ પચ્ચંખાઈ કહે ત્યારે પચ્ચંખામિ અને વોસિરઈ કહે ત્યારે વોસિરમિ કહેવું તે).

૫ અનુપાલનશુદ્ધિ—વિષમ સંકટ પ્રાપ્ત થતાં પણ પચ્ચં ભાંગવું નહિ પરંતુ સમ્યક્ પ્રકારે પાલન કરવું તે.

૬ ભાવશુદ્ધિ—આ લોકમાં ચક્રવર્તી આદિના સુખની ઇચ્છા તથા પરલોકમા ઇન્દ્રાદિકના સુખની અભિલાષા રહિત (=એટલે નિયાણા રહિત) તેમજ બીજા કોઈપણ પ્રકારના રાગદ્વેષ રહિત થઈ પચ્ચં પૂર્ણ કરવું તે.

કારસહિયનો ચક્રકાળ સૂર્યોદય પહેલાં અને પૂર્ણ કાળ સૂર્યોદયથી ૧ મુહૂર્ત બાદ ઇત્યાદિ રીતે પણ પ્રત્યેક પચ્ચંખાણનો યથાસભવ કાળ જણાવો.

એ ત્રણ વિષયોને અવચૂરિમાં સંક્ષેપથી કહ્યા છે તે આ પ્રમાણે—
“અદ્યા” इति यन्माधुश्रावकविषय मलोत्तरगुणप्रत्याख्यानं यत्र जिन-
कल्पादौ यत्र मुभिक्षदुभिक्षादौ काले च तथा श्रीसर्वज्ञैरुक्तं तत्तत्र
तथा श्रद्धे इति श्रद्धानुगुधि ॥

૨. શુરુને પોતાના તરફ ગાળી મનાવવા માટે, લોકોને પોતાના ભક્તિભાવનાળા બતાવવા માટે, કોઈ પ્રિય વસ્તુનો વિરહ થતા તેને પુનઃ પ્રાપ્ત કરવા માટે (માધ્યા આખરીના સ્વરૂપમા એ પ્રત્યાખ્યાન લોકપ્રસિદ્ધ છે) ચમત્કારી યક્તિઓ કેતપન્ન કરવા માટે અને આ ભવ પરભવનું સુખ મેળવવા માટે જે તપન્યાં કરી તે સર્વ ગમનદિન પ્રત્યાખ્યાન કહેવાય, તથા

અનુવર્ણ — હવે આ ગાથામાં પચ્ચઠ કથવાળી આ કથાનું
ને પરલોકનું કાવ્ય એમ બે પ્રકારના કાવ્યનું ૧ મુ કાર ૯ નું કાવ્ય
છે.

પન્ચમવાણસ્મ ફલં, હ્રપસ્ત્રોપ્ત ય દોઢ દુવિદ્યં નુ ।
સ્ત્રોપ્ત ધમ્મિત્થાઈ, દામન્નગમાઢ પસ્ત્રોપ્ત ॥૪૩॥

અર્થ — મુગમ છે

ગાથાર્થ — આ લોક કાવ્ય અને પરલોક કાવ્ય - ના ૧
૧ પ્રકાર છે. ત્યાં આ લોકને વિષ ધમ્મિત્થના - ૧ પ્રકાર
૧ પ્રકાર થયું અને પરલોકના દામન્નક વગેરેના ૧ પ્રકાર કાવ્ય

ગાથાર્થ — મુગમ છે, પરંતુ બે કાવ્યના ૧ પ્રકાર

૧ પ્રકારનું

ધમ્મિત્થકુમારનું દૃષ્ટાન્ત આ કાવ્યના ૧ પ્રકાર

૧ પ્રકારના કાવ્યનું અર્થ આ કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકાર
૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકાર
૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકાર

૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકાર
૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકાર
૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકાર

૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકાર

૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકાર

૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકાર

૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકાર

૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકાર

૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકાર

૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકાર

૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકાર

૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકાર

૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકારના કાવ્યના ૧ પ્રકાર

પ્રાપ્તિ થશે એમ જાણી અત્યંત ધર્મારાધનમા કાળ વ્યતીત કરે છે, કેટલેક કાળે પુત્રનો જન્મ થયો તેનું ધર્મિલ એવું નામ સ્થાપ્યું. તે અનુક્રમે મોટો થતા અનેક કળાઓમા નિપુણ થયો. સાથે ધર્મશાસ્ત્ર પણ શીખ્યો અને ધર્મક્રિયામા અત્યન્ત પ્રીતિવાળો થયો. માતાપિતાએ એ જ નગરના ધનવસ્તુ શેઠની યશોમતિ નામની કન્યા પરણાવી, કે જે એક જ જૈન ગુરુ પાસે ભણતા ધર્મિલ પ્રત્યે અનુરાગવાળી થઈ હતી. બન્ને જણ પોતાનો સંસારવ્યવહાર સુખપૂર્વક ચલાવે છે. પરંતુ થોડે કાળે ધર્મિલકુમાર ધર્મવૃત્તિમા અને અધ્યાત્મરસમાં બહુ રસિક થવાથી સંસારવ્યવહારથી વિરક્ત બેવો થયો, નવપરિણીત સ્ત્રીને પણ માયાબળ સરખી ગણવા લાગ્યો. યશોમતિએ પોતાના પતિની વિમુખતા અને પોતાના દુઃખની વાત સખીઓને કહી. અને સખીઓ પામેથી ધર્મિલની માતાએ પણ તે વાત જાણી શેઠને કહી. શેઠને પણ ચિંતા થઈ કે પુત્ર વ્યવહારમાર્ગ જાણતો નથી અને લોકમા પણ તે મૂર્ખ ગણાય છે. ત્યારબાદ તેના ઉપાય માટે શેઠની ઘણી મના છતા શેઠાણીએ સંસારકુશળ થવા માટે ધર્મિલને ગુમારીઓને સોંપ્યો. તેમાથી અનુક્રમે વેશ્યાગામી થયો. માતા વેશ્યાને ત્યાં દરરોજ ધર્મિલના મગાવ્યા પ્રમાણે ધન મોકલે છે. અતે ઘણે કાળે માતાએ પુત્રને તેડવા મોકલ્યો છતાં વેર ન આવ્યો. માતાપિતા પુત્રના વિયોગમા ને વિયોગમા જ મરણ પામ્યાં. અને યશોમતિને માથે સર્વ ઘરભાર આવી પડ્યો. પોતાના પતિ ધન મગાવે તે પ્રમાણે મોકલતા યશોમતિ પણ સર્વથા નિર્ધન થવાથી પિયર આઘી ગઈ.

હવે ધનપ્રાપ્તિ બંધ થવાથી વસતતિલકા પુત્રીનો અતિગ્રેમ છતાં વસંતમેના વેશ્યાએ (અકાએ) ધર્મિલને હુદ્દશા કરી ઘરમાથી કાઢી મૂક્યો. તેને ભમતા ભમતા શ્રી અગડદત્ત મહામુનિ મળ્યા. તેમણે પોતાનું સવિસ્તર ચરિત્ર કહીને તે દ્વારા ઉપદેશ આપ્યો, તેથી પ્રતિબંધ પામ્યા છતાં ધર્મિલકુમારે ગુરુ મહારાજને કહ્યું કે—હે ગુરુ મહારાજ! મને હજી મસારમુખની ઇચ્છા રહેલી છે, તે પૂર્ણ થાય એવા ઉપાય બતાવો. પછી આપ કહેશો તેમ કરીશ. ગુરુએ કહ્યું—

પકડવા કહ્યું તો પણ જાળમાં જે મચ્છ આવે તેને છોડી મૂકે, એમ ત્રણ દિવસ મુધી કર્યું. અંતે સુનંદ અણસણ કરી મરણ પામી માન પચ્ચ૦ ના પ્રભાવે રાજગૃહ નગરમાં દામન્નક નામનો શ્રેષ્ઠિપુત્ર થયો. ત્યાં આઠ વર્ષનો થતાં સર્વ કુટુંબ મરકીના રોગથી મરણ પામ્યું. ત્યારે સુનંદ એ જ નગરમાં સાગરદત્ત નામના શેઠને ત્યાં રહ્યો. ત્યાં ભિક્ષાર્થે આવેલા સાધુઓમાં મોટા સાધુએ સામુદ્રિક શાસ્ત્રના જ્ઞાનથી આ દામન્નક શેઠના ઘરનો માલિક થયો.” એમ બીજા સાધુને કહ્યું તે શ્રેષ્ઠિએ સાંભળવાથી તેને ચંડાલો પાસે મારી નાખવા મોકલ્યો પરંતુ ચંડાલોએ નાની આંગળી છેદી તેને નસાડી મૂક્યો, તે નાસીને એ જ શેઠના ગોકુલવાળા ગામમાં ગયો. ત્યાં ગોકુલના રક્ષક સ્વામીએ તેને પુત્રપણે રાખ્યો. કેટલેક વર્ષે ત્યાં આવેલા સાગર શેઠે તેને ઓળખી ફરીથી મારી નખાવવા કાગળમાં “વિષ આપજો” એમ લખી તે લેખ સાથે પોતાને ઘેર મોકલ્યો, પરંતુ થાક લાગવાથી તે જ નગરની બહાર દેવમ દિરમાં તે સૂતો છે, તેટલામાં ત્યાં આવેલી તે જ શેઠની વિધા નામની કન્યાએ તે દામન્નક પર મોહ પામવાથી પાસે રહેલા પત્રમાં “વિષ” ને બદલે “વિધા” સુધાર્યું, જેથી ઘેર જતા તેને શેઠના કુટુંબીઓએ શેઠની વિધા કન્યા પરણાવી. શેઠ ઘેર આવતા અનર્થ થયો જાણી પુનઃ મારી નખાવવાનો ઉપાય રચ્યો, પરંતુ વિધિના યોગે તેને બદલે શેઠનો પુત્ર જ હણાયો. એટલે સાધુનું વચન અસત્ય નહિ થાય એમ માની શેઠે તેને ઘરનો માલિક કર્યો. અતુકમે રાત્રીએ પણ નગરશેઠની પદવી આપી. તે નગરમાં ગુરુ પધાર્યા જાણી વદના કરવા ગયો. ત્યાં ધર્મદેશના સાંભળી પૂર્વભવનું માંસનું પચ્ચ૦ રમર-ણના આગ્યું, તેથી સમ્યક્ત્વ પામી ધર્મારાધન કરી દેવલોકમાં ગયો. ત્યાંની મહાવિદેહમાં ઉત્પન્ન થઈ મોક્ષપદ પામશે. ॥ इति दामन्नक व्रतान्तम् ॥

અવતરણ — હવે આ પ્રત્યાખ્યાનલાખ્યની સમાપ્તિના પ્રસંગે પચ્ચદ્શાણુ કરવાથી જે ઉત્તમોત્તમ ફળ પ્રાપ્ત થાય છે તે દર્શાવે છે, અને તે સાથે આ લાખ્ય સમાપ્ત થાય છે.

पञ्चभवाणामिणं मे-विऊण भावेण जिणवमद्विट्ठं ।
यत्ता अणंत जीवा, मामयमुक्खं अणावाहं ॥४८॥

शब्दार्थ —

इण=आ

उत्तिट्ठ=उत्तिट्ठ, उत्तिट्ठ

यत्ता=पाप्मा

मानसमुत्तम-आवाहं

माद्विट्ठं

अणावाहं, अणावाहं

जीवा, जीवा

(વ્યક્ત) પણ પ્રત્યાખ્યાન ધર્મ જ્યાં મુખી પ્રાપ્ત નહિ થાય ત્યાં મુખી આત્માની મુક્તિ પણ નહિ જ થાય એવી સમ્યક્શ્રદ્ધા તો અવશ્ય રાખવી.

॥ પ્રત્યાખ્યાન ધર્મ સંબંધી લૌકિક કુપ્રવચનો ॥

વળી પ્રત્યાખ્યાન ધર્મની સન્મુખ થયેલા ધર્મી જીવોએ પ્રત્યાં ધર્મથી અને તેની ભાવનાથી પણ પતિત કરનારાં જે લૌકિક કુપ્રવચનો છે, તે જાણી સમજીને તેનો ત્યાગ કરવો યોગ્ય છે, તે કુપ્રવચનો આ પ્રમાણે—

- ૧—મનની ધારણા માત્રથી ધારી લેવું તે પચ્ચક્ષ્ણાણુ જ છે, હાથ જોડીને ઉચ્ચારવાથી શું વિશેષ છે?—એ કુપ્રવચન.
- ૨—મરદેવા માતાએ કયાં પચ્ચક્ષ્ણાણુ કયું હતું? છતાં ભાવના માત્રથી મોક્ષે ગયા, માટે ભાવના ઉત્તમ છે—એ કુપ્રવચન.
- ૩—ભરત ચક્રવર્તી છ ખંડનું રાજ્ય ભોગવતા પણ વ્રત નિયમ વિના ભાવના માત્રથી કેવળજ્ઞાન પામ્યા—એ કુપ્રવચન.
- ૪—શ્રેણિક રાજ્યએ નવકારસી જેવું પચ્ચક્ષ્ણાણુ ન કરવા છતાં પણ પ્રભુ ઉપરના પ્રેમ માત્રથી તીર્થ કર ગોત્ર બાધ્યું, માટે પચ્ચં થી શું વિશેષ છે?—એ કુપ્રવચન.

૧ આ કુપ્રવચનોમા કેટલાક વચનો શાસ્ત્રોક્ત પણ છે, પરંતુ શાત્રમા તો તે વચનો જીવોને ધર્મ સન્મુખ કરવાની અપેક્ષાએ કહ્યા છે, છતાં એ જ વચનો પ્રત્યાં ધર્મ હતકો પાડવા માટે ખોત્તાતા હોવાથી કુપ્રવચનો કહેવાય.

* મરદેવા માતા ભરતચક્રી અને શ્રેણિકરાજ્ય છત્યાદિ જીવો ભો કે વ્યક્ત (નોકદટ્ટિમા આવે એવો) પ્રત્યાં ધર્મ પામ્યા નથી, તો પણ શાત્રદષ્ટિએ તો વ્રતનિયમાદિ અવ્યક્ત પણ પ્રત્યાખ્યાન ધર્મથી જ મોક્ષ છત્યાદિ ભાવ પામ્યા છે, તો પણ પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયમા પરાધીન બનેલા, અને તેથી જ વિષયો ત્યાગ્ય છે એવી માન્યતાશ્ચ ત્રદ્ધામાર્ગમા નહિ આવેતા જીવો જ એવા પ્રવચનો પ્રગટ કરી પ્રત્યાખ્યાન ધર્મને હતકો પાડે છે, પોતાની વિષયાધીનતાનો બચાવ કરે છે અને જિહ્વાસદ્ય જેવા વિવેકમા ન આવ્યા છતાં પણ આત્મધર્મીપણું દર્શાવવા પ્રયત્ન કરે છે.

- ૫—દાન, શીલ, તપ અને આયના આ ચાર ધર્મોમાં પૃથક્ પૃથક્ છે. પ્રધાન કાર્યો છે. પરંતુ દાનાદિ કે નહિ—એ દુષ્ટવચન.
- ૬—સત નિયમ પચ્ચદ્ગાળુ એ તો ક્રિયા ધર્મ છે, અને ક્રિયા ન જાણતી દાની છે, માટે દાનાદિકદૃષ્ટ આયન ક્રિયા છે. ૫-૬ નિયમાદિ ક્રિયા ઉત્તમ નથી એ દુષ્ટવચન.
- ૭—સતી પ પચ્ચદ્ગાળુ કર્મને પાળી ન શકાય તો સતી ન કરે. નહિ તો નહિ તો પ્રાણ વાચ છે, જે કળા સાધના માટે નીચા વિના ન જ ના નિયમ પાળવા પડે.

સમાપ્ત થવા સાથે ચૈત્યવંદન ભાષ્ય, શુરુવંદન ભાષ્ય અને પચ્ચક્ષુખાણ
ભાષ્ય એ ત્રણેય ભાષ્ય પણ સમાપ્ત થયા. એ ત્રણે ભાષ્યના અર્થમાં
મતિદોષથી જે કોઈ ભૂલચૂક થઈ હોય તેનું મિથ્યાદુષ્કૃત હો અને
સમજન વાચકવર્ગ તે ભૂલચૂક સુધારીને વાંચે એવી અમારી નમ્ર
વિનંતિ છે.

इति श्री महिसानाख्य-नगरनिवासी—सद्गतश्रेष्ठिवर्य-श्रीयुत
वेणीचन्द्र-सुरचन्द्र संस्थापित-श्री जैनश्रेयस्करमंडला-
ख्यसंस्थायाः सत्प्रेरणातः भृगुकच्छनिवासि-श्रेष्ठिवर्य-
श्रीयुताऽनुपचन्द्र-विद्यार्थी-चंदुलाल-लिखितः
श्री प्रत्याख्यानभाष्य-भावार्थः

समाप्तः

પકડવા કહ્યું તો પણ જાળમા જે મચ્છ આવે તેને છોડી મૂકે, એમ ત્રણ દિવસ સુધી કર્યું. અન્તે સુનંદ અણસણ કરી મરણ પામી માસ પચ્ચ૦ ના પ્રભાવે રાજગૃહ નગરમાં દામન્નક નામનો શ્રેષ્ઠિપુત્ર થયો. ત્યાં આઠ વર્ષનો થતાં સર્વ કુટુંબ મરકીના રોગથી મરણ પામ્યું, ત્યારે સુનંદ એ જ નગરમા સાગરદત્ત નામના શેઠને ત્યા રહ્યો. ત્યાં ભિક્ષાર્થે આવેલા સાધુઓમા મોટા સાધુએ સામુદ્રિક શાસ્ત્રના જ્ઞાનથી “આ દામન્નક શેઠના ઘરનો માલિક થશે” એમ જીજ્ઞ સાધુને કહ્યું. તે શ્રેષ્ઠિએ સાંભળવાથી તેને ચંડાલો પાસે મારી નાખવા મોકલ્યો. પરંતુ ચંડાલોએ નાની આગળી છેદી તેને નસાડી મૂક્યો; તે નાસીને એ જ શેઠના ગોકુલવાળા ગામમા ગયો. ત્યા ગોકુલના રક્ષક સ્વામીએ તેને પુત્રપણે રાખ્યો. કેટલેક વર્ષે ત્યાં આવેલા સાગર શેઠે તેને ઓળખી ફરીથી મારી નખાવવા કાગળમા “વિષ આપજો” એમ લખી તે લેખ સાથે પોતાને ઘેર મોકલ્યો, પરંતુ થાક લાગવાથી તે જ નગરની બહાર દેવમ દિરમા તે સૂતો છે, તેટલામાં ત્યાં આવેલી તે જ શેઠની વિષા નામની કન્યાએ તે દામન્નક પર મોહ પામવાથી પાસે રહેલા પત્રમા “વિષ” ને બદલે “વિષા” સુધાર્યું, જેથી ઘેર જતાં તેને શેઠના કુટુંબીઓએ શેઠની વિષા કન્યા પરણાવી. શેઠ ઘેર આવતાં અનર્થ થયો જાણી પુનઃ મારી નખાવવાનો ઉપાય રચ્યો, પરંતુ વિધિના યોગે તેને બદલે શેઠનો પુત્ર જ હણાયો. એટલે સાધુનું વચન અસત્ય નહિ થાય એમ માની શેઠે તેને ઘરનો માલિક કર્યો. અનુક્રમે રાજાએ પણ નગરશેઠની પદવી આપી. તે નગરમાં ગુરુ પધાર્યા જાણી વદના કરવા ગયો. ત્યા ધર્મદેશના સાંભળી પૂર્વભવનુ માસનુ પચ્ચ૦ સ્મરણમા આવ્યું. તેથી સમ્યક્ત્વ પામી ધર્મારાધન કરી દેવલોકમા ગયો. ત્યાંથી મહાવિદેહમા ઉત્પન્ન થઈ મોક્ષપદ પામશે. ॥ इति दामन्तक व्रणान्तम् ॥

અવતરણ — હવે આ પ્રત્યાખ્યાનલાખ્યની સમાપ્તિના પ્રસંગે પચ્ચદ્શાણુ કરવાથી જે ઉત્તમોત્તમ ફળ પ્રાપ્ત થાય છે તે દર્શાવે છે, અને તે સાથે આ લાખ્ય સમાપ્ત થાય છે.

पञ्चम्याणमिणं मे-विऊण भावेण जिणवरुद्धिं ।
पला अणंत जीवा. मामयमुक्खं अणावाहं ॥४८॥

मार्थः—

११-५५

६१२ ६ मुं, ६१२

५५-५५

मामयमुक्खं=मामयं नुं ६१२

मामयं

५५-५५=५५-५५ ५५-५५

५५-५५-५५

(વ્યક્ત) પણ પ્રત્યાખ્યાન ધર્મ ન્યા સુધી પ્રાપ્ત નહિ થાય ત્યા સુધી આત્માની મુક્તિ પણ નહિ જ થાય એવી સમ્યક્શ્રદ્ધા તો અવશ્ય રાખવી.

॥ પ્રત્યાખ્યાન ધર્મ સંબંધી લૌકિક કુપ્રવચનો ॥

વળી પ્રત્યાખ્યાન ધર્મની સન્મુખ થયેલા ધર્મી^૧ જીવોએ પ્રત્યાઽ ધર્મથી અને તેની ભાવનાથી પણ પતિત કરનારાં જે લૌકિક કુપ્રવચનો છે, તે જાણી સમજીને તેનો ત્યાગ કરવો યોગ્ય છે, તે કુપ્રવચનો આ પ્રમાણે^૧—

૧—મનની ધારણા માત્રથી ધારી લેવું તે પચ્ચક્ષ્ણાણુ જ છે, હાથ જોડીને ઉચ્ચારવાથી શું વિશેષ છે?—એ કુપ્રવચન.

૨—મરૂદેવા માતાએ ક્યાં પચ્ચક્ષ્ણાણુ કયું^૨ હતું ? છતાં ભાવના માત્રથી મોક્ષે ગયાં, માટે ભાવના ઉત્તમ છે—એ કુપ્રવચન.

૩—ભરત ચક્રવર્તી^૩ છ ખંડનું રાજ્ય ભોગવતા પણ વ્રત નિયમ વિના ભાવના માત્રથી કેવળજ્ઞાન પામ્યા—એ કુપ્રવચન.

૪—શ્રેણિક રાજાએ નવકારસી જેવું પચ્ચક્ષ્ણાણુ ન કરવા છતાં પણ પ્રભુ ઉપરના પ્રેમ માત્રથી તીર્થ કર ગોત્ર ખાંધ્યું, માટે પચ્ચઽ થી શું વિશેષ છે?—એ કુપ્રવચન.

૧ આ કુપ્રવચનોમા દેવતાંક વચનો શાસ્ત્રોક્ત પણ છે, પરંતુ શાસ્ત્રમા તો તે વચનો જીવોને ધર્મ સન્મુખ કરવાની અપેક્ષાએ કહ્યા છે, છતાં એ જ વચનો પ્રત્યાઽ ધર્મ હનકો પાડવા માટે ખોત્રાતા હોવાથી કુપ્રવચનો કહેવાય.

* મરૂદેવા માતા ભરતવંશી અને શ્રેણિકરાજા ઇત્યાદિ જીવો ન્તે કે વ્યક્ત (લોકદૃષ્ટિમા આવે એવો) પ્રત્યાઽ ધર્મ પામ્યા નથી, તો પણ શાસ્ત્રદૃષ્ટિએ તો વ્રતનિયમાદિ અન્યકત પણ પ્રત્યાખ્યાન ધર્મથી જ મોલ ઇત્યાદિ ભાવ પામ્યા છે, તો પણ પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયમા પરાધીન અનેજ્ઞા, અને તેથી જ વિષયો ત્યાજ્ય છે એવી માન્યતાપ્રદાશર્મામા નહિ આવેના જીવો જ એવા પ્રવચનો પ્રગટ કરી પ્રત્યાખ્યાન ધર્મને હનકો પાડે છે, પોતાની વિષયાધીનતાનો બચાવ કરે છે અને બ્રહ્મામદ્ય જેવા વિવેકમા ન આવ્યા છતાં પણ આત્મધર્મી^૪પણુ^૫ દર્શાવવા પ્રયત્ન કરે છે.

સમાપ્ત થવા સાથે ચૈત્યવદન ભાષ્ય, શુરુવંદન ભાષ્ય અને પચ્ચક્ષુખાષ્ટ
ભાષ્ય એ ત્રણેય ભાષ્ય પણ સમાપ્ત થયાં. એ ત્રણે ભાષ્યના અર્થમાં
મતિદોષથી જે કોઈ ભૂલચૂક થઈ હોય તેનું મિથ્યાદુષ્ટ હો અને
સમગ્ર વાચકવર્ગ તે ભૂલચૂક સુધારીને વાચે એવી અમારી નમ્ર
વિનંતિ છે.

इति श्री महिसानाख्य-नगरनिवासी—सद्गतश्रेष्ठिवर्य-श्रीयुत
वेणीचन्द्र-सुरचन्द्र संस्थापित-श्री जैनश्रेयस्करमंडला-
ख्यसंस्थायाः सत्प्रेरणातः भृगुकच्छनिवासि-श्रेष्ठिवर्य-
श्रीयुताऽनुपचन्द्र-विद्यार्थी-चंदुलाल-लिखितः
श्री प्रत्याख्यानभाष्य-भावार्थः
समाप्तः

૪૩	૨૩	પોરસી	પોરસી
૪૩	૨૪	પોરસી	પોરસી
૪૫	૮	પ્રાધુર્લિંક	પ્રાધુર્લિંક
૪૬	૮	તિહ	તિહ
૪૮	૮	વિગદ્	વિગદ્
૬૩	૧૩	વદન	વ દન
૬૯	૧૨	આધકારો	અધિકારો
૮૫	૮	સાઠઈ	સઠઈ
૮૭	૨	દાવિ	દોવિ
૯૧	૧૧	મળેગતં	મળેગતં
૯૩	૨૩	દ્વિઆ	દ્વિઆ
૧૨૨	૨	આધકારની	અધિકારની
૧૨૬	૨૩	નિવારતા નથી	નિવારતા નથી
			પર તુ “ તેવી
			આચરણ પશુ
			પ્રભુની આરા
			જ છે ”
૧૫૭	૧૬	વારસાવત્તં	વારસાવત્ત
૧૫૯	૨૧	પઢિવત્તા	પઢિવત્તી
૧૮૪	૧૫	ઉવાદ્દ	ઉવદ્દ
૧૯૯	૯	મચ્છુવત્ત	મચ્છુવત્ત
૨૦૬	૨૧	સુયવમ્મા	સુયધમ્મા
૨૩૭	૬	૮૧	૧૦
૨૮૮	૧૪	તરિયા=	તરિય=
૨૯૧	૩	વો-	વી-
૨૯૩	૨૬	પક્વાન	પક્વાન
૩૦૦	૭	માવાય	માવાય

તા.ક. આ સિવાય પ્રેસરોપને અંગે કોઈ કોઈ જગ્યાએ ટાઈપ ભૂટી ગયા હોય તે સુધારી લેવા બચાવમ્મ છે.

